

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

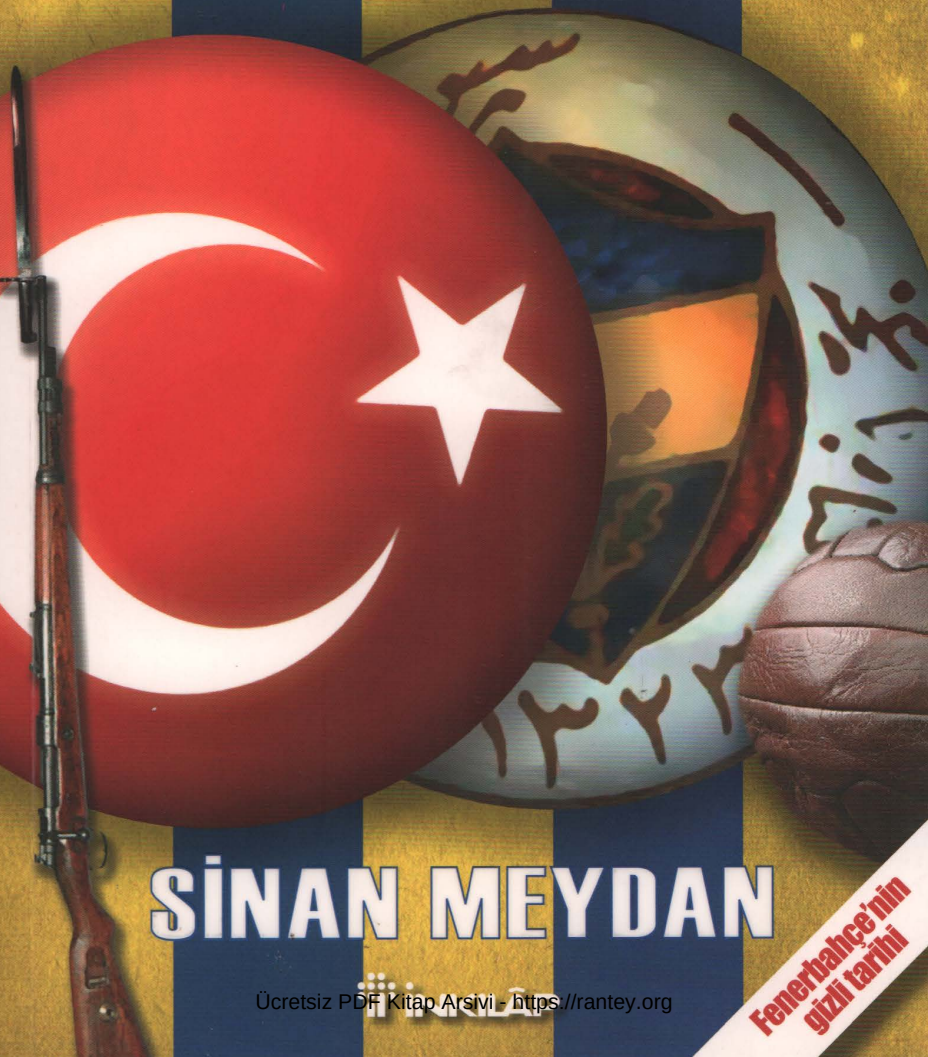
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sarı Lacivert Kurtuluş

"KURTULUŞ SAVAŞI'NDA FENERBAHÇE VE ATATÜRK"

SİNAN MEYDAN

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

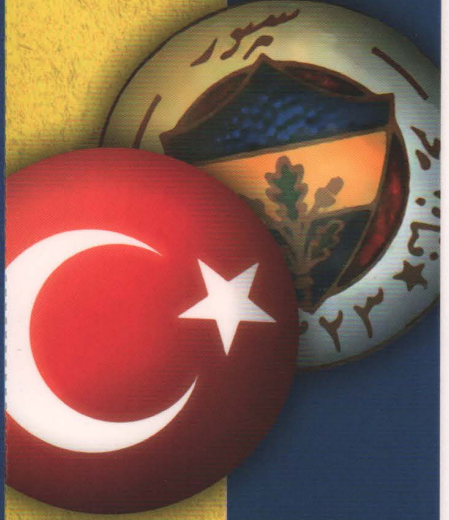
Fenerbahçe'nin
gizli tarihi

Fenerbahçe sadece bir spor kulübü değildir...

Kurtuluş Savaşı yıllarında Fenerbahçe, işgalci İngiliz ve Fransız takımlarına karşı 50 maç yapmış; bunların 41'ini kazanıp, 4'ünde berabere kalırken sadece 5'ini kaybetmiştir. Düşman filelerine 193 gol atan Fenerbahçe sadece 47 gol yemiştir. Fenerbahçe, ayrıca Ermeni ve Rum takımlarıyla yaptığı 16 maçın da tamamını kazanmıştır. İşgal yıllarında toplam 66 maç yapan Fenerbahçe, bunların 57'sini kazanmış, sadece 5'ini kaybetmiştir. Böylece Fenerbahçe işgal altında kan ağlayan Türk ulusunun moral kaynağı olmuştur.

Fenerbahçe, Kurtuluş Savaşı sırasında iki cephede birden savaşmıştır: Bazı Fenerbahçeliler sahadan mücadele dereken bazı Fenerbahçeliler Dereagzı'ndan gizlice Anadolu'ya silah kaçırmış, bazıları da elde silah cepheden cepheye koşmuştur. Bu durumdan rahatsız olan İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, Fenerbahçe Spor Kulübü'nü kapatmıştır...

SİNAN MEYDAN

Sarı Lacivert Kurtuluş

İNKILÂP

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantev.org>

İNKILÂP

Sarı Lacivert Kurtuluş

"KURTULUŞ SAVAŞI'NDA FENERBAHÇE VE ATATÜRK"

SİNAN MEYDAN

Sarı Lacivert Kurtuluş / Sinan Meydan

© 2014, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 10614

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yayıma hazırlayan Tansel Mumcu
Düzeltili Çiğdem Aldatmaz
Kapak tasarım Okan Koç
Sayfa tasarım Derya Balcı

ISBN: 978-975-10-2921-8

14 15 16 17 9 8 7 6 5 4 3 2
İstanbul, 2014

1. Baskı, İstanbul 2006, Truva Yayınları

Baskı ve Cilt

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8

34196 Yenibosna – İstanbul

Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

 İNKILÂP Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8

34196 Yenibosna – İstanbul

Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

Faks : (0212) 496 11 12

posta@inkilap.com

www.inkilap.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Sarı Lacivert Kurtuluş

"KURTULUŞ SAVAŞI'NDA FENERBAHÇE VE ATATÜRK"

SİNAN MEYDAN

Sinan Meydan

1975 yılında Artvin’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Artvin Şavşat’ta, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde tamamladı. “Atatürk, Ön-Türk Tarihi ve Yakın Tarih” çalışmalarına devam etmekte ve *Bütün Dünya* dergisinde yazmaktadır.

Yayımlanmış eserleri şunlardır:

1. *Atatürk ve Kayıp Kıta Mu*, İstanbul, 2005.
2. *Son Truvalılar, “Truvalılar, Türkler ve Atatürk”*, İstanbul, 2005.
3. *“Atatürk’ü Doğru Anlamak İçin” Nutuk’un Deşifresi*, İstanbul, 2006.
4. *“Atatürk ve Kayıp Kıta Mu-2”*, Köken, İstanbul, 2008.
5. *Atatürk ile Allah Arasında, “Bir Ömrün Öteki Hikâyesi”*, İstanbul, 2009.
6. *Atatürk’ün Gizli Kurtuluş Planları, “Parola Nuh”*, İstanbul, 2009.
7. *Sarı Paşam, “Mustafa Kemal, İttihatçılar ve II. Abdülhamit”*, İstanbul, 2010.
8. *Atatürk ve Türklerin Saklı Tarihi, “Türk Tarih Tezi’nden Türk-İslam Sentezi’ne”*, İstanbul, 2010.
9. *Cumhuriyet Tarihi Yalanları*, (1. kitap), İstanbul, 2010.
10. *Cumhuriyet Tarihi Yalanları*, (2. kitap), İstanbul, 2011.
11. *Akl-ı Kemal, “Atatürk’ün Akıllı Projeleri”*, (1.cilt), İstanbul, 2012.
12. *Akl-ı Kemal, “Atatürk’ün Akıllı Projeleri”*, (2.cilt), İstanbul, 2012.
13. *Akl-ı Kemal, “Atatürk’ün Akıllı Projeleri”*, (3.cilt), İstanbul, 2012.
14. *Akl-ı Kemal, “Atatürk’ün Akıllı Projeleri”*, (4.cilt), İstanbul, 2013.
15. *El-Cevap*, İstanbul, 2013.

www.sinanmeydan.com.tr

“....BEN DE FENERBAHÇELİYİM.”

Mustafa Kemal Atatürk
10 Ağustos 1928

*Gönlümün şampiyonu Fenerbahçeli eşim
Özlem Akkoç Meydan'a
en koyu sevgilerimle...*

İçindekiler

Birinci Baskıya Önsöz	9
İkinci Baskıya Önsöz	13

I. BÖLÜM

Bir Lider, Bir Şehir ve Bir Kulüp.....	17
--	----

II. BÖLÜM

Futbol, Örgüt ve İhtilal	37
--------------------------------	----

III. BÖLÜM

Mustafa Kemal ve Savaşan Fenerbahçe	85
---	----

IV. BÖLÜM

Sarı Lacivert Kurtuluş	135
------------------------------	-----

SONUÇ

Atatürk, Futbol ve Fenerbahçe.....	217
------------------------------------	-----

Atatürk ve Spor Kronolojisi	241
-----------------------------------	-----

Kaynakça.....	245
---------------	-----

Birinci Baskıya Önsöz

Çin’de MÖ 2697’de Huang Ti döneminde Çin askerleri savaşta hazırlık amacıyla “Tsu Chu” adlı bir oyun oynuyorlardı. Çinliler, o günlerde farkında olmadan futbolun temelini atmışlardı.

Aradan uzun yıllar geçti...

1863 yılında Londra Queen Caddesi’ndeki Free Maso’nun meyhanesinde bir araya gelen on bir İngiliz, İngiltere Futbol Federasyonu’nu kurdu.

Futbol, milyonları peşinden sürüklemeye başlayınca siyasete alet olmaktan da kurtulamayacaktı.

İspanya diktatörü Franco: ‘*Yüz bin kişilik bir uyku tulumu yapın.*’ dediğinde Real Madrid için Bernabeu Stadı yapıldı.

Arjantin’de Videla ve Portekiz’de Salazar da aynı taktiği uygulayınca tüm dünyada “3 F”den söz edilmeye başlanacaktı:

Futbol, fiesta ve fado.

Türkiye’ye futbolu getirenler de İngilizlerdi.

19. yüzyılın ikinci yarısında tütün ve pamuk ticaretiyle uğraşan İngilizler, yaşadıkları liman kentlerinde takımlar kurup futbol oynamaya başladılar. Bu “büyülü oyun” kısa sürede Türklerin de ilgisini çekecekti. Türkler de İngilizlerle birlikte top peşinde koşmaya başlayınca Saray: “*Ne oluyor orada!*” diyerek olaya el koyacak ve Müslümanların futbol oynamalarını yasaklayacaktı.

Abdülhamit, her şey gibi futbolu da yasaklamıştı.

Türkiye’de futbolun kitlesel özelliğini ilk fark eden İttihat ve Terakki Cemiyeti olacaktı. Özellikle Talat Paşa meşrutiyet yılları

rının en güçlü takımı Fenerbahçe'yi kontrol etmek için büyük çaba harcayacak; ama başarılı olamayınca *Altınordu* adlı yeni bir takım kuracaktı.

Birkaç yıl öncesine kadar futbolun yasaklandığı bir ülkede gün gelecek futbol, **emperyalizme karşı** bir silah olarak kullanılacak ve dünyada ilk kez bir futbol kulübü emperyalizme başkaldıracaktı.

* * *

Mustafa Kemal Atatürk, 3 Mayıs 1918 Cuma günü yakın arkadaşı Sabri (Toprak) Bey'le birlikte Fenerbahçe Spor Kulübü'nü ziyaret etmiştir.

Bu ilginç ziyaretin nedeni birkaç yıl sonra çok daha iyi anlaşılacaktı.

O ziyaretten kısa süre sonra emperyalist güçler Osmanlı'yı paylaşım planlarını uygulamaya koyup Anadolu'yu işgal edeceklerdi.

Anadolu ateşler içinde yanmaktaydı.

İşte o işgal günlerinde Mustafa Kemal, yine bir mayıs günü Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için Samsun'a çıkacaktı.

Ülke yoksul ve perişan, halk bitkin ve çaresizdi. Ordular dağıtılmış, silahlarına el konulmuştu.

Mustafa Kemal yine de kararlı ve inançlıydı. Bu yokluk ve yoksulluk içinde 23 Nisan 1920'de Anadolu bozkırında TBMM'yi açarak yeni bir devletin temellerini atacaktı.

İşgalci güçleri Anadolu'dan atmak için olağanüstü bir mücadeleye içine giren Mustafa Kemal'in en önemli yardımcılarının biri de Fenerbahçe'ydi.

İşte bu kitap, Türk tarihinin ya hiç bilinmeyen ya da unutulmuş bir sayfasına ışık tutmakta, Kurtuluş Savaşı, Fenerbahçe ve Atatürk ilişkisinin şaşırtıcı boyutlarını ortaya koymaktadır.

Bu kitapta, Anadolu'ya gizlice silah kaçırarak, yorulmadan cepheden cepheye koşan, gizli örgütlerde ve istihbarat teşkilatlarında ajanlık yapan, en önemlisi de İstanbul'da işgal güçlerinin

ve azınlıkların takımlarını darmadağın eden ve halkın moralini yükselttiği için İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington tarafından kapatılan Fenerbahçe'nin gizli tarihi anlatılmaktadır.

Bu kitapta, bir kulübün tarihi, bir liderin ve bir ülkenin tarihiyle paralel olarak işlenmektedir.

Sarı Lacivert Kurtuluş, emperyalist kuşatmayla çevrilmiş bir ulusu kurtarmaya çalışan bir adam ve bir kulübün romanıdır.

Bu kitabın ortaya çıkmasındaki katkılarından dolayı Truva Yayınları'na ve özellikle Genel Yayın Yönetmeni Burak Fazıl Çabuk'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sinan Meydan

İstanbul-2006

İkinci Baskıya Önsöz

“*Sarı Lacivert Kurtuluş*” 2006 yılında piyasaya çıktığında fanatik saldırılara maruz kaldı. Özellikle Fenerbahçeli olmayan bazı fanatik gazeteci yazarlarımız bu kitaba fena halde taktılar. Bu kitapta anlatılanların tamamen “yalan” ve “uydurma” şeyler olduğunu iddia ettiler. Anlaşılan ezberleri bozulmuştu. Hatta bununla da yetinmeyip Fenerbahçe tarihini karalamaya yönelik bir kampanya başlattılar. Bu kitabın iddia ettiğinin aksine, Fenerbahçe’nin, Kurtuluş Savaşı’na hiçbir katkısının olmadığını ileri sürdüler.

Çok iyi hatırlıyorum, 2006 yılında gazeteci **Tuğrul Yendidoğan**, *Habertürk* kanalında yaptığı spor programında birkaç hafta arka arkaya ‘Sarı Lacivert Kurtuluş’ adlı kitabıma yönelik saldırılarda bulundu. Bunun üzerine ben de kendisini arayıp kendi programında bu konuyu tartışmak istediğimi belirttim. Sağ olsun bu isteğimi olumlu karşıladı ve beni programına canlı yayın konuğu olarak kabul etti.

Özetle ben, saat 03:00’a kadar devam eden canlı yayında, kitabımda anlatılanların tarihsel gerçekler olduğunu belirterek Yendidoğan’a belgelerle yanıt verdim.

Programda neler olup bittiğini anlamak açısından, o programı izleyen iki kişinin yorumunu sizlerle paylaşmak istiyorum:

“Okyfb” rumuzlu izleyicinin, 31.10. 2006 tarihinde saat 04:51’de ‘Antu.com’ sitesine bıraktığı yorum:

“*Kısaca özetlemek gerekirse programı....Tuğrul, alaycı bir tavırla soruları sormaya başladı, bunun sebebi Meydan’ın mütevazı kişiliğiymiş; ama her sorunun cevabını delilleriyle almaya*

başlayınca yan çizmeye başladı ve daha Meydan sözünü bitirmeden başka konulara atlamaya başladı. Ancak cevaplar öyle akıcı, ispatlı ve açıktı ki konuyu tam açıklamasına izin vermemeye çalışsa bile bütün her şey açıklığa kavuştu.

Baktı baş edemedi Tuğrul, esas önemli olanın spor tarihi değil Türk tarihi olduğu yorumlarına başladı. Tabii Meydan da buna hak verdi; ama dört haftadır spor programında bunu irdeleyen Tuğrul'a, evet haklısınız, Türk tarihi daha önemli; ama bunu da atlamamak lazım, tıpkı sizin dört haftadır büyük önem vererek yaptığımız gibi... dedi"

"Dündarerd" rumuzlu izleyicinin, 01.11.2006 tarihinde, saat 16:40'da 'Antu.com' sitesine bıraktığı yorum:

"İlk olarak Sarı Lacivert Kurtuluş adlı kitap belgelere dayanan bir roman. Bunu yazarın kendisi söylüyor zaten.

İkincisi, bu kitap, Tuğrul'un iddialarına cevap vermek için yazılmış bir kitap değil.

Programda nedendir bilinmez Tuğrul bu kitabı tartışmaya başladı. Oysa konu bu kitap değildi. Hatta kitabı, 'Şu Çılgın Türkler' kitabı ile karşılaştırmaya kalktı. Argümanı ise Turgut Özakman'ın kitabının roman olduğunu önsözünde birkaç kez belirtmesine karşın, Sinan Meydan'ın önsözde kitabın roman olduğunu bir kez belirtmesi imiş!

Yani konuyu tartışmamak için olduğunca saptırmaya çalıştı. İlk başlarda konuşmasına fırsat vermedi. Burada Sn. Sinan Meydan gayet sabırlı davrandı.

Daha sonra Sinan Meydan'ın zorlamasıyla konuya girildi ve gerekli cevaplar verildi."

Evet o gece, Tuğrul Yenidoğan ısrarla, benim Sarı Lacivert Kurtuluş adlı kitabımı, Turgut Özakman'ın satış rekorları kıran kitabı Şu Çılgın Türkler'iyle kıyaslamıştı.

O gün yapılan bu kıyaslama bana, Turgut Özakman'ın geçtiğimiz günlerde çıkan son kitabı Cumhuriyet'i anımsattı.

Neden mi?

Kaderin garip cilvesine bakın ki yıllar önce benim Sarı Lacivert Kurtuluş adlı kitabımı eleştirmek için karşıma çıkarılan

değerli yazar Turgut Özakman, ‘Cumhuriyet’ adlı son kitabında Harrington Kupası’nı anlatırken benim ‘Sarı Lacivert Kurtuluş’ adlı kitabımı kaynak olarak kullanmıştı. (Turgut Özakman, Cumhuriyet, ‘Türk Mucizesi’, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2009, s. 301-307. Bkz. 118 nolu dipnot.)

Gazeteci-yazar, “Beşiktaşlı” Haşmet Babaoğlu’nun da forum sitelerinde *Sarı Lacivert Kurtuluş* hakkında atıp tuttuğunu belirtmeden geçemeyeceğim!

Sarı Lacivert Kurtuluş, bir tartışmayı daha alevlendirdi: **Atatürk takım tutar mıydı?** Tutarsa hangi takımı tutardı?

Ben *Sarı Lacivert Kurtuluş*’ta aslında bu konuya fazla girmemişim. Sadece son bölümde birkaç sayfa bu konudan söz etmiş ve Atatürk’ün Fenerbahçeli olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirtmişim.

Bu konuda çok fazla soru alınca ‘Sarı Lacivert Kurtuluş’un bu yeni baskısında bu konuya da girmeyi gerekli gördüm.

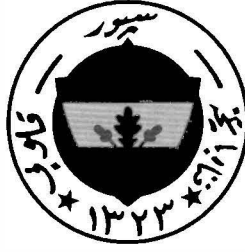
Ancak ısrarla altını çizmeliyim ki bu kitap, Atatürk’ün hangi takımı tuttuğunu değil, 1908 II. Meşrutiyet’ten 1923 Lozan Antlaşması’na kadar olan dönemde genelde futbolun, özelde ise Fenerbahçe’nin nasıl bir rol oynadığını ortaya koymak için kaleme alınmıştır. Bunu yaparken de Atatürk’ün genelde futbol özelde ise Fenerbahçe’yle olan şaşırtıcı ilişkisini roman formatında anlatmaktadır.

Bu kitabın amacı, Fenerbahçe’yi Galatasaray ve Beşiktaş’ın önüne koymak ya da Atatürk’ü Fenerbahçe’ye mâl etmek gibi fanatik amaçlar değildir. Bu kitabın amacı, tarihsel bulgular doğrultusunda Fenerbahçe, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk ilişkisini ortaya koymaktır.

Pekâlâ başka birileri de Galatasaray, Beşiktaş, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk ilişkisini araştırabilir.

Kitabın yeni baskısındaki katkılarından dolayı İnkılâp Yayınevi’ne ve Tansel Mumcu’ya çok teşekkür ederim.

Sinan Meydan
İstanbul/2009

I. BÖLÜM

BİR LİDER, BİR ŞEHİR VE BİR KULÜP

İstanbul 1899

Mustafa Kemal'in Selanik'ten bindiği vapur boğazın sakin sularında hafifçe sallanarak İstanbul Galata Rıhtımı'na doğru yaklaşıyordu.

Yeni Cami'nin önündeki fesli sarıklı kalabalık rengârenk, yamalı bir çarşaf gibi bir o yana bir bu yana dalgalanıyordu. Cuma Selamlığından dönen Sultan II. Abdülhamit'in süslü saray faytonu biraz önce buradan geçmiş olmalıydı. Limonata satıcılarının ve şerbetçilerin sıralandığı rıhtım önleri de bir hayli kalabalıktı. Galata Köprüsü'ne doğru koşturan sıbyan mektebi talebelerinin çığırtnan kahkahaları vapurun güvertesine kadar ulaşyordu. Sirkeci yönünde genç bir çift yürüyordu yan yana; kızın başında renkli şeffaf bir örtü, erkeğin başında ise kalıptan yeni çıkmış vişne çürüğü bir fes vardı. Yokuşa doğru üst üste yığılı duran kafesli, ahşap evlerden birinin ikinci katının penceresinde, etli kollarını dirseklerine kadar sıyırmış bir Rum güzeli göğüslerini pervaza dayamış sokağı seyrediyordu. Aynı evin asma dallarıyla sarılmış yan cephesindeki dar sokak arasında iki kadın başlarını öne eğmiş, hızlı adımlarla yürüyordu. Sokağın hemen başında yedi sekiz yaşlarında, üstü başı toz içinde birkaç çocuk birdirbir oynuyordu.

Bu tarihi şehir yaşlı imparatorluğun kalbi gibiydi. Osmanlı padişahları yüzlerce yıldır koskoca imparatorluğu bu şehirden yönetmişlerdi.

Boğaz'ın maviliği, Haliç'in gizemi, Topkapı Sarayı'nın gelenek kokan mütevazı ihtişamı, Kız Kulesi'nin yalnızlığı, gökyüzünü yırtarcasına her taraftan yükselen ince ve uzun minarelerin görkemi genç Makedonyalıyı şaşkına çevirmişti.

Bu şehir hayal ettiğinden de büyüktü.

İstanbul'la ilgili pek çok şey okumuş, pek çok şey duymuştu; ama yine de kafasında yuvarlandıkça büyüyen kocaman bir soru yumağı vardı.

Mustafa Kemal, Galata Rıhtımı'nda vapurdan indi, elindeki siyah bavuluyla birlikte insan kalabalığına karıştı.

Şaşkın ve yalnızdı.

Akşam olmak üzereydi.

Zamanın nasıl bu kadar çabuk geçtiğine bir türlü anlam veremiyordu.

Genç Makedonyalı, güneşin batışının bu kadar etkileyici olabileceğini daha önce hayal bile etmemişti. Denizin üzerinde beliren parlak kızıllık gecenin karanlığıyla birleşmek üzereydi.

İstanbul'da gün batarken, Mustafa Kemal yeniden doğmuş gibiydi.

Genç Mustafa, geleceğini bu şehirde hazırlayacaktı. Yaşamının yeni bir aşamasının, yüksek öğrenim döneminin eşiğindeydi. Yıllardır bu günü düşlemişti ve şimdi o düşün gerçeğe dönüşmesinin mutluluğunu yaşıyordu.

* * *

Mustafa Kemal 13 Mart 1899'da Pangaltı'ndaki Harp Okulu'na 1283 apolet numarasıyla kaydoldu.

Harp Okulu'nun öğrenci sayısı dokuz yüz civarındaydı.

Genç Mustafa, altı kısma ayrılan birinci sınıfın, birinci kısmında okuyacaktı.

Artık amacına ulaşmıştı; fakat karmakarışık duygular için-

deydi; ayrılık acısı, sevinç, hüznün ve özlem gibi duygular birbirine karışmıştı. Bu karmaşık duyguların yarattığı tedirginliği çabuk atlatan genç adam, iki ay içinde kendini tüm arkadaşlarına tanıtır sınıfın çavuşu olacaktı.

Okula yazıldıktan beş gün sonra şık üniformalarını giyiniş parlak kılıcını kuşanarak ilk kez İstanbul sokaklarına çıktı. Kendini bir anda Beyoğlu'nun göz kamaştıran güzelliğine kattı. Gençlik hayallerinin buğusuyla adeta sarhoş olmuş gibiydi. Rengârenk ışık deryasında yıkanan Beyoğlu'nun büyüğü tüm benliğini sarmıştı.

İstanbul, yüzyılın başında iki ayrı şehir gibiydi.

Haliç'in kuzeyinde Pera, yani Beyoğlu yükseliyordu. Burası daha çok gayrimüslimlerin yaşadıkları bölümdü. Güneyde ise Müslümanların şehri yükseliyordu. Limanın üstündeki Galata Köprüsü'nden geçmek adeta bir dünyadan başka bir dünyaya, ya da bir çağdan başka bir çağı geçmek anlamına geliyordu.

Mustafa Kemal İstanbul'u gezerken sıra sıra dizilmiş minareleriyle, Sarayburnu üzerinde yükselen kasırlarıyla gittikçe yaşanan yorgun bir şehirle karşılaştı. Şehrin özellikle Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı bu bölümü geçen yüzyılı, orta çağı yaşar gibiydi. Buralar tarih ve gelenek kokuyordu.

Genç Mustafa Kemal bir an Selanik'in Müslüman mahallelerini hatırladı, hüznüldü. Burada insanlar yüzyıllar öncesini yaşıyor, kapalı çarşılarda işleriyle meşgul oluyor, daha sonra da şehrin abidevi camilerinde manevi huzur arıyorlardı.

Oysa ki İstanbul'un bir de Beyoğlu tarafı vardı. Burası bir çok yönüyle Selanik'in coşkulu atmosferini yansıtıyordu. Geceleri parlayan ışıklarıyla burası bir cazibe merkeziydi. Tavernaların sıralandığı dar yokuşlar tıpkı Selanik'in kordon boyuna benziyordu. Binaların görünüşü İtalyan stilindeydi. Bu binalar aşağıdan bakınca yukarılara kadar üst üste yığılmış gibi dururdu. Bazı sokaklar çeşitli çiçeklerle bezenmiş, hoş kokulu bahçelere açılırdı. Beyoğlu çağdaş görünümlü bir yerdi. Sokakta yakışıklı ve şık beyler, Ermeni ya da Rum bir terziye diktirdikleri alafranga takımlarıyla arzı endam ederdi. Kadınlar da onlardan aşağı kalmaz, renkli ipekten

süslü elbiseleriyle, güzel boyunlarını süsleyen parlak takılarıyla ve narin ellerinde adeta bir aksesuar gibi duran rengârenk şemsiyele-riyle aheste aheste yürürlerdi. Akşam üstleri yıldızlı lüks otellerin kapılarında madam ve mösyöler kol kola yakındaki bir kafeye ya da tavernaya giderlerdi. Buralarda orkestralar ince ruhlara hitap eden müzikler çalardı. Sokaklar süslü faytonlarla doluydu. Beyoğlu o dönemin eğlence merkeziydi; tiyatrolar, müzikholler, kaba-reler, poker oynanan ve içki yudumlanan Fransız tipi kulüplerle dolup taşardı. Oteller Batı'daki benzerlerini aratmaz, lüks odalar, oyun salonları, ve Fransızca konuşan vestiyer görevlileriyle zengin ve soylu müşterilerini ağırlardı.

Beyoğlu yabancılara ait gibiydi. İmparatorluğun ve İstanbul'un en zenginleri de onlardı. Burada yabancılar asıl unsur, Müslüman Türkler ise azınlık durumundaydı. Modern Beyoğlu eski İstanbul'u esir almış gibiydi. Genç Mustafa Kemal bu duru-ma içten içe büyük tepki duyacaktı.

Fenerbahçesi

İstanbul'un akciğerleri Boğaz'ın öte tarafındaydı. Yeşilin bin bir tonuyla bezenerek denize iyice sokulan Anadolu yakasındaki kıyı semtleri yeryüzü cenneti gibiydi. İstanbul'un Anadolu yaka-sı, Allah'ın yeryüzünü yaratırken kesinlikle ayrıcalıklı davrandığı eşsiz yerlerden biriydi.

Daha 1800'lerin sonlarında Boğaz'ın Anadolu yakası Kalamışıyla, Caddebostanıyla Suadiyesiyle, Modasıyla adeta bir rüya

1800'lü yıllarda Fenerbahçe

beldesi gibiydi. Göz alabildiğine bomboş arsalarla yemyeşil çayırlara sahip bu yörede doğa adeta insanları, spor yapmaya çağırıyordu

Boğaz'ın öte yakasının en güzel semtlerinden biri Fenerbahçe'ydi.

Üzerinde Kafkas dağlarının altın sarısı, iri bal arılarının oynadığı rengârenk çiçekler kıyıdaki yosunlu taşları döven denizin berrak sularına doğru eğilmiş, sanki sudaki yansımalarını seyrediyor, iri gövdeli yaşlı çam ağaçları yanı başlarında yeni filizlenmeye başlayan gencecik fidanlarla konuşuyor gibiydi. Onların bu tatlı sohbetlerine uzaklardan esen ılık bir rüzgâr eşlik ediyordu çoğu kez.

Fenerbahçe’de denizle sahil, iki kara sevdalıydı. Bu öyle bir sevdaydı ki dünyanın hiçbir yerinde deniz, sahilini Fenerbahçe’deki kadar sarıp sarmalamamış, dünyanın hiçbir yerinde deniz manzarasını buradaki gibi hovardaca ve sereserpe görücülerine sunmamış ve dünyanın hiçbir yerinde hiçbir deniz kenti, gönlünü çaldığı bireyleriyle böylesine hülyalı, böylesine sevdalı olmamıştı.

1935’te Türkiye’ye gelen İngiliz veliaht 8. Edvard, Moda’dan Fenerbahçe’sine baktığında adeta büyülenmiş ve genç veliahtın dudaklarından şu sözler dökülmüştü:

“Aman Tanrım, bu ne güzellik! Tam on Londra’ya bedel...”

* * *

Antik Çağda İstanbul’u kuran Megarahlılar önce Kalkedodonia (Kadıköy)’yı kurmuşlardı.

Tanrıça Hire’nin tapınağını kurduğu Kalkedonia’yadaki kıyı bölgesi Heraion, binlerce yıl sonra Fenerbahçe olarak adlandırılacaktı. Marmara Denizi’ne zarif bir yelpaze gibi açılan bu yarım ada tarih boyunca önce antik Anadolu uygarlıklarının sonra Pers, Makedonya, Roma ve Bizans imparatorlarının daha sonra da Osmanlı padişahlarının ilgisini çekecekti.

Bizans İmparatoru Justinianus, eşi Teodora için burada çok görkemli bir saray yaptırmış, Bizans imparatorları ve Osmanlı padişahları Anadolu yönündeki seferlerinde konaklama ve dinlenme yeri olarak hep Fenerbahçe’yi tercih etmişlerdi.

Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman 12 Mart 1562’de yayınladığı bir fermanla İstanbul’un Anadolu yakasının en güzel kıyısında bir fener inşa edilmesini istemişti.

Bu fenerin bir gün milyonları peşinden sürükleyeceğini bilse kim bilir neler düşünürdü!

Kanuni'nin fermanı gereği, İstanbul'un Anadolu yakasının en güzel yerinde fener inşaatı başlamıştı. Aylar sonra beyaz badanalı kule tamamlanmış ve ucuna da parlak ışıklı bir fener yerleştirilmişti. Artık gecelerin yıldızlı karanlığında İstanbul'un en güzel kıyılarından birinde bulunan bu fenerden denize düşen ışık parçacıkları, ay ışığıyla rekabet etmeye başlamıştı.

Bu tatlı rekabet, yerini zamanla müthiş bir uyuma bırakacaktı.

Bağçe-i Fener

Yerli yazarların “*Bağçe-i Fener*”, yabancı yazarların ise “*Feneraki*” dedikleri bu güzel kulenin bulunduğu eşsiz kıyı 16. yüzyılda “*Fenerbahçesi*” olarak adlandırılacaktı.

Aslında Fenerbahçesi'yle ilk ilgilenen Osmanlı padişahı, Fatih Sultan Mehmet'ti.

İstanbul fatihi genç padişah, burada arz odası biçiminde bir köşk yaptırtırken, Kanuni Sultan Süleyman ise bir kasır ve onun eklen-tileri biçiminde hamamlar ve kışla odaları inşa ettirmişti.

Fatih ve Kanuni'ye ait bu köşk ve sarayların kapıları düzenli bahçelere ve ağaçlıklı yollara açılırdı. Saray erkânı imparatorluğun kasvetli ve ağır havasından kurtulmak, biraz olsun dinlenip, eğlenmek için hep bu cennet köşesini tercih ederdi. Terfi ettirilecek Anadolu vezirleri bu köşklerde ağırlandırken, ortadan kaldırılacak devlet adamları da son dakikalarını yine bu bahçelerde geçirirlerdi.

Fenerbahçesi'nin şan ve şöhreti Lale Devri'nde (1718-1730) Dersaadet'in¹ sınırlarını aşıp Anadolu'nun uzak eyaletlerine kadar gitmişti. Yasaklarıyla ünlü Osmanlı Padişahı IV. Murat'ın burada yaptırdığı görkemli saray ise Fenerbahçesi'nin doğal güzelliğini taçlandıracaktı.

¹ İstanbul'a verilen adlardan biri.

Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış sorunlarla boğuştuğu 19. yüzyılın ikinci yarısında Fenerbahçesi eski görkemini kaybetmeye başlamıştı. Elindeki toprakları korumak zorunda kalan Osmanlı, yoğun savaş hazırlıkları içindeydi. Bu süreçte Fenerbahçesi ordunun hazırlık ve talim yeri olarak kullanılmaya başlanmıştı. Hatta Padişah III. Osman döktürdüğü topları denerken Fenerbahçesi'ni hedef göstermiş, Tophane'den ateşlenen toplardan çıkan güller Fenerbahçesi'nin çiçek kokan yemyeşil bahçelerinde derin çukurlar açmıştı.

Sultan II. Abdülhamit Fenerbahçesi'ni halka açmıştı. 19. yüzyılın sonlarına doğru saraylıların yerini sıradan halk kitleleri almıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse Fenerbahçesi bu yeni konuklarını daha çok sevmişti. İstanbullular güneşli yaz günlerinde sabahın erken saatlerinde faytonlarla gelip buradaki bahçelerde yiyip içip eğlenirler, güneş batıp kıyıdaki fenerin ilk ışıkları denize düşmeye başlarken toplanıp geri dönerlerdi. Sabırsızlıkla geceyi bekleyen bahçedeki fener, konuklarını ağırladığı günler adeta hiç akşam olmasın ister, akşam olup bahçeler boşalmaya, insanlar birer ikişer faytonlara binip uzaklaşmaya başlayınca da adeta hüznlenir, tepesindeki ışığın sönmesini isterdi.

O günlerde halkın Fenerbahçesi'ne gösterdiği büyük ilgi yöneticileri harekete geçirecek ve Fenerbahçesi trenle tanışacaktı. Tren seferleri Fenerbahçesi'nin içine kadar geldiğinden, Üsküdar'dan, Bağlarbaşı'ndan, Erenköy'den insanlar akın akın bu yeşil cennete taşınacaklardı. Elllerinde büyük süslü sepetlerle trenden inenler, akşamdan özenle hazırlanmış dolma ve sarmalarla, türlü içeceklerle dolu bohçalarını bir tatlı telaş içinde yeşil çimenler üzerine serip, gönüllerince yiyip içerler, türlü oyunlar oynayıp koşup eğlenirlerdi.

O günlerde Fenerbahçesi'ne sıkça gelip giden bir de kibar takımı türemişti. Batı'dan yoğun olarak etkilenen bu "kibar takımı", başlarında kırmızı ya da vişne çürüğü yeni kalıplanmış fesleri, bacaklarında setre pantolon, üzerlerinde Frenk yaka ceketleri ve boyun bağlarıyla, süslü faytonların üzerinde iki dirhem bir çekirdek arz-ı endam ederlerdi. Çekçek fayton, kupa landon,

tek ve çift atlı arabalarıyla gelir Fenerbahçesi'nde araba turları atarlardı. Güneş alçalmaya başlayıp da ortalık ıslak ve tatlı bir pembeliğe dönüşünce, yakışıklı delikanlılar kimi zaman yanlarındaki nazlı dilberlerle arabalarından inip çiçek kokan çimenler üzerinde hoş saatler geçirirlerdi. Bu yarı sarhoş mutluluk saatleri, beyaz atı üzerinde beliren muhafız ve zaptiyelerin, “*Paydos... Evli evine köylü köyüne!*” nidalarıyla son bulurdu.

İstanbul'un incisi Fenerbahçesi uzun süre sadece eğlence ve dinlence yeri olarak kullanıldı. 1850'lere kadar pek fazla insanın yerleşmediği bu sihirli bölgedeki doğal güzellikler yıllarca sessizlikle iç içe yaşadı. Bu güzel sessizliği 1870'li yıllardan itibaren birkaç Rum ve Ermeni ailesi ile İstanbul'un zengin Levanten aileleri ve İngiliz, Fransız, İtalyan ve Alman aristokratları bozacaktı. Fenerbahçe'de büyük topraklar satın alan bu insanlar ahşap ve kâğır köşkler yaptıracaklardı.² Fakat yine de Fenerbahçesi yoğun bir yerleşime uğramamış, uzun yıllar boyunca bir yazlık yeri olarak insanların ilgisini çekmeye devam etmişti.

* * *

İstanbul'un silüeti Boğaz'ın durgun sularında uzaklardan perde perde yansıyor dalgalanırken, Fenerbahçe Burnu'nda yanıp sönen denizcilere yol gösteren bir fener, Türk sporuna önderlik edecek bir kulübe sembol olmanın da gururu içinde, Adalar'a, Marmara'ya, daha da ötesi uzak yıllara doğru aynı şevkle ışık saçacağı günlerin özlemi ile çakıp durmaya başlamıştı.

Kadıköy, en güzel semti Fenerbahçesi'nin bağrından çıkarcacağı “futbol takımını” önce yakınlara, sonra da yarınlara armağan edeceği günleri bekliyordu.

2 O yıllarda Fenerbahçesi'nde inşa edilen bu köşk ve konakların en ünlüleri: Botter'in ve kızlarının, Müller'in, Cingric'nin, Decugis'nin köşkleri idi. Dr. Müfit Ekdal, Fenerbahçe'ye yerleşen ilk yabancıların Belçikalı Sigriye, Fransız Baron Oppenheim, İsviçreli Semadeni, ve Alman Müller aileleri olduğunu söylüyor. Bu dört levantenin ölümünden sonra ise varisleri toprakları satmışlar ve çoğu yarı ahşap villalar inşa edilmiş, satılan parseller üzerinde önceleri, kışları Beyoğlu'nda oturan levantenler yazları Fenerbahçesi'ne gelmişler.

İki Efsanenin İlk Buluşması

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gelerek Pangaltı'ndaki Harp Okulu'na kaydolduğu 1899 yılında İstanbul'un öteki yakasında Kadıköylü Türk gençleri, bir futbol kulübünün temelini atıyorlardı. Yaşlı imparatorluğun yorgun başkenti farkında olmaksızın iki efsaneye aynı anda kucak açıyordu:

Mustafa Kemal ve Fenerbahçe³.

Yıllar sonra bir araya gelecek olan bu iki efsane bir ulusun kaderini değiştirecekti.

Fenerbahçe'nin Kökleri

1900'lerin başlarında Kadıköy'de James Lafontaine adında "futbol hastası" bir İngiliz yaşıyordu. Lafontaine zamanının büyük bölümünü Boğaz'ın öteki tarafının insanı kışkırtan yeşil çayırılarında top koşturarak geçiriyordu.

Genç İngiliz, ata sporu futbolu, çok sevdiği bu topraklarda yaşayan insanlara da tanıtmak ve öğretmek istiyordu. Lafontaine yıllar sonra anılarında o sancılı günleri şöyle hatırlayacaktı:

"Biz üç beş İngiliz, Moda Çayırı'nda bu işe başladık. Ancak iki takım kuracak kadar oyuncumuz vardı. Aynı insanlarla oynamaktan bıkip usanmıştık. Lakin Türk gençlerini bu işe teşvik etmekten de korkuyorduk."

Lafontaine'i korkutan Sultan II. Abdülhamit'in yasakları ve korkunç hafiye teşkilatıydı.

Sultan'ın en az kendisi kadar ceberrut hafiyeleri aldıkları emir gereği insanların bir araya gelmelerine, toplu halde değişik etkinliklerde bulunmalarına izin vermiyordu.

Abdülhamit korkuyordu. Kendisinden önceki Osmanlı sultanlarının başına gelen kötü akıbetten korunmak için sarayın bu-

3 Fenerbahçe'nin gerçek kuruluş tarihi 1899'dur. O yıl Kadıköylü gençler "Black Stocking" yani "Siyah Çoraplılar" adlı bir takım kurmuşlardı. "Siyah Çoraplılar", 1907'de kurulacak olan Fenerbahçe'nin çekirdeğini oluşturmuştur.

lunduğu Yıldız sırtları başta olmak üzere, İstanbul'da kendisinden habersiz bir kuş uçmasını bile istemiyordu. Üç beş kişi bile asla bir araya gelmemeliydi çünkü ne gelirse örgütlü hareketten gelirdi!

Padişahın, insanların örgütlenmesinden bu kadar korkmasının nedeni Jön Türkler ve İttihatçılardı. Bu örgütler padişahın yönetim anlayışına, daha doğrusu Monarşiye karşı mücadele ediyorlar ve öncelikle anayasanın ilanını ve meclisin açılmasını, sonra da padişahın tahttan indirilmesini planlıyorlardı. Tüm bunların farkında olan padişah ise, daha çok öldürülmekten korkuyordu. Bunun için kurduğu jurnal ağı ve hafiye teşkilatı aracılığıyla insanların bir araya gelmesine izin vermiyordu.

Böyle bir ortamda bir takım oyunu olan futbolla ilgilenmek büyük risk taşıyordu. Futbol oynamak için bir araya gelen gençler, padişahın anlayışına göre örgüt kurmuş oluyorlardı ki bu Bekirağa'nın soğuk, loş ve işkence kokan izbe zindanlarında çürümek anlamına geliyordu.⁴

Abdülhamit'in yasakları daha çok Türkleri kapsıyordu. Bu durumun farkında olan Lafontaine ve futbol meraklısı arkadaşları kendilerini büyük bir merak ve iştahla seyreden Türk gençlerini aralarına alamıyorlardı.

İngiliz ve Rum gençlerinin takımlar kurup aralarında maçlar yaptıkları Kuşdili, Moda, Papazın Çayırı, Baklatarlası ve Taksim Kışlası gibi yerlere zamanla Müslüman ahali birikmeye başlamıştı. *"Bu ne iştir, ecnebi gençler neden top peşinde koşuyorlar!"* diye merak eden Müslüman Türkler her geçen gün artan kalabalıklar biçiminde, top koşturan gençlerin bulunduğu yeşil alanları dolduruyorlardı.

Papazın Çayırı'nda kısa pantolonlu ve önden ipli kısa kollu, ince gömlekli İngiliz gençleri İngiltere'den getirttikleri bir futbol topuyla maç öncesi son hazırlıklarını yapıyorlardı. Ara sıra sınırları kireç tozuyla belirlenmiş yeşil alanın her iki başındaki ikişer adet iğreti kale direğine doğru sert şutlar atıyorlardı. Saha-

4 Bekirağa: Beyazıt'ta Harbiye Nezareti'nin Süleymaniye tarafındaki iki katlı bir binada faaliyet gösteren zindandı. Resmi adı "İstanbul Muhafızlığı Dairesi" idi. 1870-1922 yılları arasında tutuk evi olarak kullanılmıştı.

nın hemen dışındaki kalabalık her an biraz daha artıyor, “yaşa”, “daha sert vur”, “tepilele topu”, “daha yukarı”, “patlatsana” sesleri, alkışlar ve kahkahalar arasında eriyip yok oluyordu.

Maç başladığında meşin yuvarlak tekmelerle öteye beriye savruldukça, adeta sahanın içine düşercesine üst üste maçı seyreden Türklerin iştahı da gittikçe artıyordu. El kol hareketleri, boğazı yırtılırcasına bağırانların mimiklerini tamamlıyordu. Arada bir, deniz tarafından esen ılık bir rüzgâr erkek seyircilerin başlarında ki fesleri uçuruyor, fesi uçan seyirci fesin peşinden sahaya dalıyor, kimi zaman da uçan fesin peşinden başka biri sahaya atlayıp başlıyordu vişne çürüğü fesi tekmelemeye. Bir cümbüş ki sormayın gitsin! Maçın en heyecanlı anında iştahını dizginleyemeyen bir Türk, üzerindeki setre pantolon, Frenk gömlek ve cekete aldırış etmeksizin, bir de üstüne üstlük ayakkabılarını çıkararak sahaya atıyordu kendini ve topu eline alıp başlıyordu gök yüzüne doğru vurmaya...

Yıllar sonra James Lafontaine o unutulmaz maç anlarını şöyle anlatacaktı:

“Maçın olmadık bir yerinde kafasında fesiyle bir Türk seyirci sahaya dalar, yakaladığı topu tekmeleyip havaya dikmeye çalışırdı. Bu yüzden maçlarımız sık sık kesintiye uğrardı. Bu futbol heveslilerini durduracak bir polis kuvveti bulunmadığından, çok sıkıntı çekerdik...”

İstanbul’un Anadolu yakasında yabancılara ait futbol takımlarının sayısı her geçen gün artıyordu: Kadıköy (1899), Moda (1896), Elpis, Stroggles, İmojen (1900), takımları kendi aralarında amatör bir lig bile kurmuşlardı.

Black Stocking

O günlerde Papazın Çayırı’nda⁵ top koşturan İngiliz ve Rum gençlerini kavaklı yolun bittiğiindeki köşeden derin hayallere dalarak seyreden **Fuat Hüsnü Bey** adlı bir Türk genci vardı.

⁵ Papazın Çayırı: Bugün Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadi’nin bulunduğu yer.

Fuat Hüsnü Bey, Abdülhamit dönemi donanma amirallerinden Hüseyin Hüsnü Paşa'nın Mekteb-i Bahriye'de okuyan öğrenciydi.

O gün, Fuat Hüsnü Bey'in, Papazın Çayırı'nda gündüz gözüyle kurduğu hayaller, yıllar sonra milyonlarca insanı peşinden sürükleyecek bir markanın doğuşunu müjdeliyordu.

Fuat Hüsnü Bey, Abdülhamit'in baskılarına rağmen bir Türk futbol takımı kurmak için neler yapabileceğini düşünüyordu. Gözü, Papazın Çayırı'nda top koşturan gençlerde, kafası ise kuracağı Türk takımındaydı. Kuracağı takımın, seyircilerin yoğun alkışları arasında sahaya çıkışını hayal ediyor ve rakip kaleye attığı gollerin coşkusu şimdiden yaşıyordu.

Fuat Hüsnü Bey o günlerde eline geçirdiği bir topla gizli antrenman yapmaya başladı. Futbol oynamak için gereken malzemeleri bulması hiç de kolay olmamıştı, çünkü o zamanlar İstanbul'da ne futbol topu, ne de futbol malzemesi satan bir yer vardı. Ama Fuat Hüsnü Bey ne yapıp ne edip İngiliz arkadaşları sayesinde bir top buldu ve başladı çalışmaya. Kâh boş bir arsa bulup topun peşinden koşuyor, kâh topu gökyüzüne dikey, kâh ayağında sektiriyor, kâh bir duvarın karşısına geçip-duvarı yıkmak istercesine durmadan şut atıyordu. Bir süre sonra futbol meraklısı İngilizlerle arkadaşlık kurup onlarla birlikte oynamanın daha faydalı olacağına karar verdi. Nasıl olsa İngilizcesi mükemmeldi, İngiliz gençlerle kolayca anlaşabilirdi.

Gidip futbol meraklısı İngiliz gençlerle konuştu ve onların arasında top oynamaya başladı.

Futbol kültürü ve futbol tekniği artık iyice gelişmişti. Koskoca Dersaadet'te en iyi topa vuran Türk oydu.

Fuat Hüsnü Bey bir gün yine topunu alıp, Papazın Çayırı yakınlarındaki ilk okulun arka duvarında şut çalışması yapmaya gitti.

Meşin yuvarlağı ayağında birkaç kez sektirdikten sonra estetik hareketlerle duvara vurmaya başladı. Duvardan dönen topu ustaca kontrol edip, yine birkaç kere ayağında sektirdikten sonra biraz yükseltip kafasına aldı ve birkaç kez de kafasında sektirip

tekrar duvara birkaç sert şut attı. Bu sırada çayırın köşesindeki yoldan çift atlı süslü bir zengin faytonu geçiyordu. Arabacı ayağındaki topla duvarı döven Fuat Hüsnü Bey'i görünce önce biraz şaşırdı, sonra bir süre tuhaf bir yüz ifadesiyle kısa pantolonlu bu genci seyredip, "la havle!" çekerek atlarını kırbaçlayıp geçip gitti. Bu sırada birkaç sıbyan mektebi öğrencisi utangaç kahkahalarla Fuat Hüsnü Bey'i seyreliyorlardı. İçlerinden biri iyice sokulup, "*Ben de oynayabilir miyim?*" diye sormaktan kendini alamadı. Alnındaki ter tomurcuklarını elinin tersiyle silen Fuat Hüsnü Bey, hafifçe tebessüm ederek ayağındaki topu küçük futbol meraklısına doğru yuvarladı. Küçük afacan, biraz gerideki arkadaşlarının sessiz bakışları altında geriye doğru gidip hızla topa doğru koşmaya başladı. Koştı, koştı ve tam topa sertçe vuracağı sırada kendi eksenini etrafında dönerek kış üstü yere yığıldı. Kırmızı takkesi de yanı başına düştü. Top ona, o topa bakarken arkadaşları topu yerinden kımıldatamayan, üstüne üstlük bir de yere yığılan afacana ağız dolusu kahkahalarla gülüyorlardı. Fuat Hüsnü Bey gülmemek için kendisini tutarak, ağlamaklı haldeki küçük futbol meraklısına yaklaşıp, minik kollarından tutarak yerden kaldırdı.

"Bir dahaki sefere topa nasıl vurman gerektiğini sana öğretilirim, hadi şimdi arkadaşlarının yanına," diyerek çocuğu gönderdi.

Bu sırada bir süredir çaktırmadan Fuat Hüsnü Bey'in top cambazlığını seyreden Reşat Danyal Bey çıkageldi.

Fuat Hüsnü biraz geri çekilip duvara doğru sert bir şut daha atmak üzereydi ki;

"Hayrola Fuat Bey, yoksa duvarı yıkmaya mı çalışıyorsun!" diyen bir sesle irkildi.

Fuat Hüsnü Bey gülerek, "*Niyetim duvarı yıkmak değil, futbol talimi yaparak, futbol öğrenmek Danyal,*" diye karşılık verdi ve ayağındaki topu yavaşça Danyal Bey'in ayaklarına doğru yuvarladı. Top ağır ağır irili ufaklı taşlar üzerinde hafifçe sekerek Danyal Bey'in ayaklarının dibinde durdu. Danyal Bey, usta bir İngiliz muhacimi gibi rahat, topa basıp kaldırdı ve birkaç kez sektirip kafayla Fuat Hüsnü Bey'e doğru gönderdi. Bu usta ha-

reketler karşısında bir hayli şaşırان Fuat Hüsnu Bey'in ağzından birden bire şu sözler döküldü:

“Neden bizim de bir futbol takımımız yok! Gel biz de bir futbol takımı kuralım.”

İki arkadaş, bir Türk futbol takımı kurma düşüncesiyle Papazın Çayırı'nın önünden geçen yola doğru yürümeye başladılar. Yanlarından geçen bir şekerciden aldıkları şekerlerle tatlı tatlı futbol konuşarak bir faytona atlayıp Kadıköy'e indiler.

Fuat Hüsnu Bey'in takım kurma düşüncesine Reşat Danyal Bey çok sıcak bakıyordu.

Günler geçtikçe her iki futbol âşığının heyecanı artıyor, Türk seyircilerin önüne çıkacakları ilk maçın özlemiyle yanıp tutuşuyorlardı. Kim bilir belki de o maçta bir İngiliz ya da Rum takımını yenecekler ve birden bire ahalinin sevgilisi olacaklar, omuzlarda taşınacaklardı, ama şimdi hayal kurma zamanı değildi, Fuat Hüsnu Bey hayallerin gerçeğe dönüşmesinin ancak çalışmakla mümkün olduğunu çok iyi biliyordu. Reşat Danyal Bey'i yanına alıp Kadıköy'den, Moda'dan ve Fenerbahçesi'nden tanıdığı genç arkadaşlarıyla bu konuyu konuşmaya başladı.

Yaklaşık iki hafta kadar sonra Hurşit Ağa'nın kahvehanesinde toplanan gençler uzunca konuşup tartıştıktan sonra sabaha doğru ilk Türk takımını kurdular. O gece o masada Fuat Hüsnu Bey ve Reşat Danyal beylerin dışında Şevki Bey, Fahri Bey, Nurettin Bey, Emcet Bey, Hafız Mehmet ve Hafız Mustafa kardeşler, Kemani Nuri Bey ve Tanburacı Osman Pehlivan vardı.

Kulübün kurucularının adları bir kâğıda yazılıp teker teker imzalandıktan sonra Fuat Hüsnu Bey, elindeki kâğıt kalemi önündeki mürekkep okkasına batırıp, önünde duran kâğıdın en tepesine, masadaki arkadaşlarının heyecan ve umut dolu bakışları arasında şu adı yazdı:

“Black Stocking”⁶

Uyanık Türk gençleri, kurdukları takıma İngilizce bir ad koyarak ve takımın kurucu kaptanı Fuat Hüsnu Bey de kendisine

⁶ Black Stocking: “Siyah Çoraplılar.”

“**Boby**” takma adını vererek Sultan Abdülahmit’in ceberrut hafiyelerinden kurtulmayı amaçlarken, bir ayrıntıyı gözden kaçırmışlardı. Takımın adı ve bazı futbolcuların adları kamufle edilmişti, ama renkleri her şeyi ele verebilirdi: **Kırmızı Beyaz**. Bu renk çok çabuk göze batabilir ve takımın sonunu hazırlayabilirdi.

İlk Türk takımı Black Stocking’in ilk kulüp lokali Papazın Çayırı’nın yanındaki yolun üzerinde bulunan Hurşit Ağa’nın kahvehanesiydi. Kuruluştan bir yıl kadar sonra kulüp lokalinde demli çaylarını yudumlayan Black Stocking’li futbolcular ilk maçlarını kiminle yapacaklarını konuşuyorlardı.

Fuat Hüsnü Bey, “*İngilizler çok profesyonel, onlarla oynarsak kesinlikle kazanamayız, en iyisi daha zayıf olan Rumlarla oynayalım,*” diyerek bir öneride bulundu. Bu öneri kabul edildi ve Rum gençlerinden kurulu bir takıma maç teklifi yapılması kararlaştırıldı.

İlk Türk takımı Black Stocking, ilk maçına 28 Ekim 1901’de çıktı.

Rakip, bu acemi Osmanlılardan çok daha deneyimli bir Rum takımıydı. O gün Müslüman seyircilerin heyecanı görülmeğe değerdi. İnsanlar sanki bir futbol maçına değil de bir düğüne gidiyormuşçasına güzel giyinmişlerdi. Papazın Çayırı’nda adeta bir bayram coşkusu vardı. Yıllardır yabancıların maçlarını seyretmişlerdi ama bu sefer ilk kez bir Türk takımının maçını seyredeceklerdi. İçlerinden, “*Ya kazanamazlarsa!*” diye geçirmekten kendilerini alamasalar da samimi dualarla bu ihtimali azaltmaya çalışıyorlardı.

Sahayı belirleyen çizgiler en beyazından kireçle belirginleştirildi, kale direkleri sağlamlaştırıldı, direk dipleri ıslatılıp çiğnen-di. Her zaman olduğu gibi kale arkalarına ve yan cephelere yedi sekiz yaşlarında futbol meraklısı top toplayan çocuklar yerleştirildi.

Önce Rum takımı çıktı Papazın Çayırı’na, sonra da saçları briyantınlanmış, ortadan ikiye ayrılıp arkaya doğru yatırılmış, Black Stocking’in kaptanı Fuat Hüsnü Bey, koşar adımlarla elindeki topu gökyüzüne doğru dikerek girdi sahaya. Arkasından da diğer Türk

futbolcuları onu takip ettiler. Müslüman ahali “*Yaşa, varol!*” çığlıkları arasında Türk futbolcularını çılginca alkışlıyordu.

Birkaç ısınma hareketinin ardından maç Rum takımının vuruşuyla başladı.

Birkaç Saat Önce Boğaz’ın Öteki Tarafı

Zaptiye Celal, eline daha yeni ulaşan jurnali okuyordu. Önündeki masanın üzerinde bir yığın jurnal daha vardı. Konu, acil önlem alınmasını gerektirecek türdendi! Adeta anasından çatık kaşlı olarak doğan Zaptiye Celal’in “küçük dağları ben yarattım” diyen bir yüz ifadesi vardı. Kendi kendine, “*Veletler, san-ki yapacak başka işleri yok yine top peşinde koşturacaklarmış, üstelik bir de Türk takımı kurmuşlar!*” diye mırıldanarak elinin altındaki zile dokunup nöbetçiye çağırdı ve öfke yüklü bir sesle, “*Erler hazırlansınlar, hemen karşıya gidiyoruz!*” dedi.

Türk gençlerine futbolu yasaklayan Sultan II. Abdülhamit, bu yasağın uygulanması için Zaptiye Celal’i görevlendirmişti.

Celal, ardına taktığı iki tüfekli erle İstanbul Kadıköy arasında mekik dokuyordu. Galatasaray Lisesi bahçesini, Mahmut Baba Türbesi’ni, Papazın Çayırı’nı ve Kuşdili Çayırı’nı sürekli dolaşıp, futbol heveslisi gençlere göz açtırmıyordu.

Ama Zaptiye Celal bu görevden hiç de memnun değildi. Boğazın iki yakasını birbirine bağlayan bir köprünün olmaması özellikle rüzgârlı havalarda Celal ve adamlarını canından bezdiriyordu.

Celal, Boğaz’ın hırçınlaşan sularında bir gün boğulup ölmekten korkuyordu.

Kadıköylü gençler, Zaptiye Celal’in kötü havalarda karşıya geçmekte zorlandığını bildiklerinden daha rahat top oynuyorlardı. Nasıl olsa Celal gelinceye kadar maç biter, evli evine köylü köyüne giderdi.

Zaptiye Celal, emrindeki erlerle baskın hazırlıkları yaparken, Black Stocking’in kurucusu Fuat Hüsnü Bey’in babası Hüseyin Hüsnü Paşa’ya da haber uçurulmuştu:

“Aman Paşa... Senin oğlan padişahımızın yasağını dinlemeyip top oynamakta... Zaptiye Celal baskına hazırlanmakta. Yetiş, oğlunu hapisten kurtar...”

Zavallı Paşa, büyük bir telaşla faytonunu hazırlatıp, olay yerine doğru hareket ederken, Zaptiye Celal de emrindeki erlerle birlikte yola çıkmıştı.

İkisi de aynı anda Papazın Çayırı'na varacaktı.

Zaptiye Celal ve erleri Papazın Çayırı'nın yanındaki yolun başından, ilerideki alçalıp yükselen fesleri görebiliyordu.

Heyecan dalgası, adeta çayırın uzak köşelerine kadar yayılmıştı.

Rumlar'ın 4-0 önde olmasına karşın, Türk seyirciler umutlarını koruyorlardı, takımlarından en azından bir gol bekliyorlardı.

Bu sırada Fahri Bey'in kendi kalesi önünde kaptırdığı topu kovalayan Rum futbolcular beşinci golü buldular.

Oyun yeniden başladı.

Orta alanda Reşat Danyal Bey topu Süleyman Bey'e doğru yuvarladı, Süleyman Bey önündeki Rum oyuncudan sıyrıldıktan sonra sağaçıktan geriye doğru girip, topu ayağının ucuyla arka direkte bekleyen Fuat Hüsnü Bey'e doğru havalandırdı, havada yavaşça süzülen topu Fuat Hüsnü Bey kafayla direklerin arasına doğru yuvarladı.

Goool...

Papazın Çayırı yıkılacak gibiydi!

Öndeki ahşap sandalyeler üzerinde oturan Osmanlı aristokratları bile tüm ciddiyetlerini kaybedip ayağa fırlamışlar, Fuat Hüsnü Bey'in Rum kalesine gönderdiği golü çılgınca alkışlıyorlardı. Fuat Hüsnü Bey ise arkadaşlarına sarılmış çocuklar gibi zıplayıp seviniyordu, ama bu tek golün sevinci uzun sürmeyecekti.

Bu sırada zaptiye Celal, gri atını dört nala Papazın Çayırına doğru sürüyordu.

Süngü takıp, “Allah Allah” nidalarıyla at koşturan iki er de hemen arkasındaydı. Nal sesleri biraz ilerideki coşkulu kala-

balığın çılgin tezahüratları arasında eriyordu, henüz hiç kimse yaklaşan felaketten haberdar değildi.

Şevki Bey, sağaçıkta top sürmeye çalışırken birdenbire karşısında Rum futbolcuların yerine gri atıyla Zaptiye Celal'i ve süngülü erleri görünce önce çok şaşırdı, sonra topu Zaptiye Celal'e doğru şutlayıp arkasına bile bakmadan kaçmaya başladı. Fahri Bey ve Reşat Danyal seyircilerin arasına daldı, seyirciler de çil yavrusu gibi öteye beriye dağıldı. Emcet Bey denize doğru, Nuri Bey ise mezarlık yönüne doğru kaçmaya başladılar. Rum futbolcular ise sahanın değişik yerlerinde durmuş olup bitenleri endişeli gözlerle seyrediyorlardı. Aslında Türkleri aralarına alıp onlarla futbol oynadıkları için Rum gençleri de suçluydu ama Zaptiye Celal'in gücü onlara yetmediği için o sadece Osmanlı gençlerini kovalıyordu. Fuat Hüsnü Bey ise bacağında kısa pantolon, ayağında futbol oynamaya uygun İngiliz pabuçları, sırtında kısa kollu ince gömlekle Papazın Çayırı'nın kenarındaki toprak yola doğru koşuyordu. Zaptiye Celal ise Reşat Danyal Bey'in peşinden gidiyordu. Fuat Hüsnü Bey anayola çıktığında çayırın yukarısındaki ahşap binaların yanındaki kavak ağaçlarının arasında bir fayton gördü. Can havliyle faytona doğru koşmaya başladı, bir de ne görsün; babası Hüseyin Hüsnü Paşa da orada, faytondan inmiş endişeli gözlerle ona doğru bakıyor! Fuat Hüsnü Bey'in şaşıracak zamanı yoktu, korkusunu sarıp sarmalayan tatlı bir sevinçle adımlarını biraz daha sıklaştırarak babasına doğru koşmaya devam etti.

İçinden, "*Kurtuldum!*" diye geçiriyordu.

Fuat Hüsnü, babasının faytonuna atlayıp uçarcasına olay yerinden uzaklaşmıştı, ama kulübün ikinci kurucusu konumundaki Reşat Danyal Bey yakalanmıştı.

Fuat Hüsnü Bey kurtulduğuna şükrediyordu, ama Zaptiye Celal ufak bir soruşturmayla onun da adını öğrenmeyi başarcaktı.

Fuat Hüsnü Bey, Deniz Harp Okulu öğrencisi olduğundan askeri mahkemede yargılanacaktı.

Fuat Hüsnü Bey birkaç gün sonra hâkimin karşısına çıkarıldı.

Kalın siyah kaşları göz kapaklarını örten yaşlı sorgu hâkimi Reşid Bey, bir eliyle düzgün kesilmiş beyaz sakalını sıvazlarken sakın bir ses tonuyla;

“*Padişahımıza karşı bir tertip içine girmişsin!*” diye sanığın ağzını yoklamayı denedi.

Hâkimin karşısında askerce duran Fuat Hüsnü Bey, kendinden emin tavırlarla, Padişah’a karşı bir tertip içinde olmadığını kanıtlamak için başladı dil dökmeye, ama nafile! Ne söylerse söylesin hakimi inandırması imkansızdı.

“Futbol” diyor, “top” diyor, “takım” diyor, ama boşuna! Yaşlı sorgu hakimi hayatında futbol denilen şeyi ne duymuş ne işitmiş, top deyince de Fatih’in “balyemez topu” gibi bir şey anlıyor. O kalın kaşlarını göz kapaklarının üzerinde adeta tek tek çatarak başlıyor Fuat Hüsnü Bey’i azarlamaya;

“*Demek elinizin altında top bile var. Bre melunlar! Sarayı yıkacaksınız ha!*” diye tutturuyor, bağırıp çağırıyor.

Fuat Hüsnü Bey bakıyor olacak gibi değil, iş ciddiye biniyor, “*Efendim! Yüksek müsaadenizle suç aletinın yüce mahkemenin huzuruna getirilmesini istirham ediyorum!*” diye istekte bulunca Reşid Bey, o sakallı yüzünü örten kocaman bir şaşkınlıkla, “*Oğlum sen şaşırдың mı? Hiç koca top mahkeme salonuna getirilir mi? Fesuphanallah!*” diye karşılık veriyor başını sallayarak. Ama yine de sanığın bu teklifini kabul ediyor.

“Suç aleti” mahkemeye getirilince anlıyor hâkim bey futbol topuyla Fatih’in topunun farkını.

Yalnız kafasına takılan bir soru daha var kurnaz hâkimin.

Jurnal zaptında, “*Fuat Hüsnü Bey’in de Rumlarla aynı kıyafet-i labisten giydiği*” yazdığından sanığın da Rumlarla tek tip kıyafet giydiğini düşünüyor.

“*Kıyafetin de Rum kıyafetinin aynısıymış,*” diyor çok bilmiş tavırlarla.

Fuat Hüsnü Bey, buna da çözüm buluyor. Reşid Bey’den izin isteyip futbol kıyafetini giyip geliyor mahkeme huzuruna. Yaşlı hâkim, Fuat Hüsnü Bey’i bu garip kıyafetle görünce kahkaha atmamak için kendini zor zaptediyor. Çaktırmadan alt dudağı-

nı ısırarak kakhahasını yutup öylece şaşkın şaşkın bakıyor Fuat Hüsni Bey'e.

Karar anı gelip çatıyor.

Yaşlı sorgu hâkimi, sanığın sözlerine ve üzerindeki bu komik kıyafetine bakarak, Fuat Hüsni Bey'in bir komitacı olmadığına hükmediyor.

“Komitacılık, ihtilalcilik ciddi iştir. Bu genç güpegündüz don gömlek gezdiğine göre olsa olsa kafadan sakattır,” diye düşünüp takipsizlik kararı veriyor, ama Fuat Hüsni Bey'in gözünü korkutmayı da ihmal etmiyor.

“Kazık kadar adamsın. Bir de paşa çocuğu olacaksın. Böyle don paça gezmeye utanmıyor musun? Bir daha bu kılıkla karşıma çıkarsan Bekirağa'yı boylarsın haberin ola!”

İlk Türk futbolcusu Fuat Hüsni Bey, Abdülhamit istibdadından zor bela paçayı kurtardı, ama takımın ikinci kurucusu Dışişleri'nin çiçeği burnunda memurlarından Reşat Danyal Bey arkadaşı kadar şanslı değildi. Fuat Hüsni, bir hafta kadar sonra arkadaşı Reşad Danyal'ın Tahran Sefareti'ne gönderildiğini öğrenecekti.

Reşad Danyal İran'a sürgün edilmişti. Suçu, futbol oynamaktı.

Fuat Hüsni Bey'in içindeki futbol ateşi ise henüz sönmemişti. Büyük umutlarla kurduğu ilk Türk takımı Black Stocking kısa süre sonra dağılmıştı, ama onun pes etmeye hiç niyeti yoktu.

İstibdadın pençesinden kurtulur kurtulmaz soluğu İngilizlerin kurduğu **Kadıköy Spor Kulübü**'nde aldı ve “Boby” takma adıyla İngilizlerin arasında top koşturmaya başladı.

II. BÖLÜM

FUTBOL, ÖRGÜT VE İHTİLAL

1900'lerin Başında İzmir

Osmanlıya ilk futbol topunu getirenler İngiliz Levantenlerdi. İzmir'in ünlü Levanten aileleri, Giraudlar, Wihittaller, Charnaudlar Türkiye'de futbolun ilk tohumlarını atmışlardı.

1900 yılında İzmir'in yeşil alanlarında futbol oynamaya başlayan İngilizler çok geçmeden İzmir'in ilk futbol kulübü olan "Futbol and Rugby Club"ı kuracaklardı.

İstibdat yönetimi Müslümanların kulüp kurmalarını yasakladığı için İzmir Ligi'nde sadece yabancı takımlar boy gösterecekti.

İzmir'de Rum, Yunan, Ermeni, İngiliz takımlarının sayısı her geçen gün artıyordu: Panianios, Pelops, Evangelis, Apollon, İskoş, Karavokiri, Midilli Karması adlı takımlara Garibaldi adlı bir de İtalyan takımı katılmıştı.

Müslüman Türklerin yoğun ilgi gösterdikleri maçlar kıran kırana geçiyordu. Öyle ki, Başpapaz Hrisostomos her maça gelerek, ateşli tezahüratlarına biraz olsun ara veren seyircilerin sessiz bakışları arasında Rum takımlarını takdis ediyor, rahiple-riyle beraber, tribünün özel olarak hazırlanmış bir bölümünden maç boyunca ilahiler okuyordu. Başpapazın ağzından çıkan ruhani sözler, Rum Evangelidis Okulu'nun bando takımının maç

boyunca durmadan çaldığı ezgilerle birleşip çok uzaklara, ta Kordon'a kadar gidiyordu.

Fransız Devrimi sadece çok uluslu imparatorlukları değil, sporu da etkilemişti. Devrimin yarattığı özgürlük havasını soluyan Türkler, batının yükselen değeri futbolla ilgilenmeye başlamışlardı. İzmirli Türklere futbolu tanıtan ve sevdiren İzmir Sultanisi spor öğretmeni **Ermeni Melikyan Efendi**'ydi.

Melikyan Efendi'nin girişimleriyle kurulan **İzmir Sultanisi Takımı** ilk maçını 22 Ekim 1910'da **Pelops** ile yapacaktı.

Karşıyaka ve Altay

Türklerin gerçek anlamda futbolla ilgilenmelerini sağlayan **İttihatçılardı**.

Eğitimlerini genelde yurt dışında tamamlayan İttihatçılar, Paris, Londra gibi kültür beşiği Batı kentlerinden etkilenmişlerdi. Orada görüp öğrendiklerini Abdülhamit baskısından kurtarmaya çalıştıkları Osmanlıda uygulamak istiyorlardı.

Avrupa'da futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir oyun olduğunu görmüşlerdi ve şimdi futbolun bu özelliğinden kendi ülkelerinde yararlanmak istiyorlardı.

İzmir'deki ilk Türk futbol kulübü İttihat Terakki Cemiyeti'nin İzmir il binasında kuruldu. Adı, "**Karşıyaka Gençlerbirliği**" idi. Kırmızı yeşil renkli takım daha sonra "**Karşıyaka Spor Kulübü**" adını alacak ve yıllar sonra binlerce insanı peşinden sürükleyecekti.

1912 Balkan Savaşı sırasında yabancıların İzmir'i terk etmesiyle meydan Türklere kalmıştı. Rum takımlarının yerini şimdi Türk takımları alıyordu. Karşıyaka'dan sonra **Hilal**, onun ardından da **Altay** kulüpleri yeşil sahalarda renklerini sergilemeye başlayacaklardı.

Altay da, **Karşıyaka** gibi İttihatçıların takımıydı.

Nitekim İttihatçıların Maarif Nazırı Mustafa Necati Bey kendi odasını Altay'a tahsis etmişti. Daha sonra İttihat Terakki

İzmir Katibi Umumisi **Mahmud Celal (Bayar)** Altay’a bir kulüp binası verecekti.

Atatürk ise yıllar sonra İzmirli Fahrettin Paşa’ya Altay soyadını verecekti.

Altay, İzmir liginde fırtına gibi esmeye başlamıştı.

Daha kurulduğu yıl Karşıyaka, Midilli ve Trablusgarp takımları arasında yapılan turnuvada şampiyon oldu. Altay’ın bu zaferi İzmir sokaklarında davullu zurnalı eğlencelerle kutlandı.

Altay aynı yıl Ermeni takımlarından **Armenion**’u, **Pakser**’i, Rum karması **Paniainios –Apollon** takımlarını da yenince halkın sevgilisi haline geldi.

Altay’ın İtalyan Levantenlerin takımı **Garibaldi**’yi 10-0 yenmesi ise dilden dile dolaşacak, Osmanlı sınırlarını aşıp ta uzaklara, İtalya’ya kadar gidecekti. Hatta İtalyan konsolosu, “**İtalyan milli kahramanı Garibaldi**’yi küçük düşürdüğü” gerekçesiyle kulübü kapatacağı.

O maçı unutulmaz kılan sadece farklı skoru değildi, o gün Garibaldi’yi darmadağın eden Altay’ın kadrosunda sonradan Türkiye’de çok farklı alanlarda tanınacak olan iki önemli futbolcu vardı.

Bunlardan biri **Evliyazde Nejat (Eczacıbaşı)**, diğeri ise kaleci **Adnan (Menderes)**’di.

Genç Kurmay Mustafa Kemal

Kimi Türk gençleri İstanbul ve İzmir’in yeşil çayırlarında top koştururken, kimileri de Makedonya’nın sarp dağlarında elde mavzer, vatan ve hürriyet şarkıları söylüyorlardı.

Genç **Mustafa Kemal** ise İstanbul Harp Akademisi’nde askerlik mesleğinin inceliklerini öğreniyor, bilgi ve görgüsünü artırıp, değişen çağı anlamaya çalışıyordu. Okudukça öğreniyor, öğrendikçe olgunlaşıyordu.

Vatan ve hürriyet için savaşmaya kararlıydı, ama önce yüksek öğrenimi tamamlamalıydı.

1904'ün aralık ayında Harp Akademisi'nden mezun oldu.

Okulu bitirdiğinde yirmi dört yaşındaydı. Kurmay stajını Makedon-ya'da yapmak istiyordu. Şimdi heyecanlı bir bekleyiş içindeydi.

Akademiden mezun olunca iki arkadaşıyla birlikte Sirkeci'de bir ev kiraladı. Staj yeri belli oluncaya kadar arkadaşlarıyla o eski evde kalacaktı.

Burası limana inilen yokuşun hemen bitiminde, üst üste yığılı duran ahşap evlerden biriydi. İkinci kattaki daireye bastıkça çatırdayan eski ahşap merdivenlerden çıkılıyordu. Üzerindeki zarif oymaları aşınmaya yüz tutmuş tahta kapıyı gıcırtyla aralayıp içeriye girince, küçük bir hol ve iki küçük oda göze çarpıyordu. Odalar son derece bakımsızdı, duvarlarda yer yer çatlaklar ve dökülmüş sıva boşlukları vardı. Tabandaki tahta döşemeler iyice eskimiş ve kabarmıştı. Pencerelerinden birinin boydan boya çatlamış camından içeriye hafif deniz esintisi sızıyordu. Çağla yeşili pervazlar yer yer çürümüş ve dökülmüştü. Deniz tarafındaki büyük odanın ortasında eski bir masa ve pencerenin karşısındaki duvara yaslanmış eski bir dolap vardı. İçeride ise hep bir uğultu... Sokak uğultusu, martı çığlıkları, satıcı sesleri, vapur sirenleri ve bir de Bab-ı Ali yokuşundan aşağıya doğru koşan gazete dağıtıcısı çocukların iç karartan haberlerle ergenleşmeye yüz tutan sesleri gelirdi.

Genç Mustafa Kemal yokuşun dibindeki o eski evde sabırsızlıkla çocukluk hayallerinin gerçeğe dönüşeceği günü bekliyordu, ama beklerken de boş durmuyor, okul yıllarındaki gizli çalışmalarına burada da devam ediyordu. Mustafa Kemal, iki ev arkadaşını ve en yakın arkadaşı Ali Fuat'ı da yanına alıp sabahlara kadar vatan ve hürriyet konulu sohbetler ediyordu.

Neredeyse her gece güneş battıktan sonra deniz tarafındaki odada bir gaz lambasının loş ışığı altında o eski ahşap masanın etrafında toplanıp saatlerce konuşuyorlardı. Baskı rejiminden kurtulmak ve demokratik bir yönetim kurmak için neler yapılması gerektiğini tartışıyorlardı. Mustafa Kemal daha çok em-

peryalistlerin baskısıyla köşeye sıkışan imparatorluğun içinde bulunduğu durumu analiz ediyor ve çıkış yollarını sıralıyordu.

Mustafa Kemal yine bir gece, akşam telaşı ve ezan sesleri arasında arkadaşlarının dikkatli gözlerine bakarak şunları söyledi:

“Siz yalnızca toprak kayıplarıyla meşgulsünüz, ama bunun mühim sebeplerine de bakmak gerekir. Tarihimizdeki vahim hataları iyi tespit etmek ve ona göre vaziyet almak lüzumu vardır. İktisadi vaziyetimizi askeri vaziyetimizden ve siyasi vaziyetimizden ayrı bir vaziyetmiş gibi görmek vahim bir hatadır.”

Elindeki yarılanmış sigaradan son bir nefes daha aldı, dağılan gri duman arasında ağzından şu sözler döküldü:

“Avrupa devletlerinin iç vaziyetimize müdahaleleri ile ve o vasıta ile yürüttükleri siyaset bizi imparatorluğun kaybı tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir. İktisadi vaziyetimizin perişanlığını görmemek kabil midir?”

Biten sigarasını izmarit dolu kül tablasına bastırdı, ağzından burnundan dışarıya yayılan dumanı dişleriyle kesip Ali Fuat'ın gözlerinin içine bakarak şunları söyledi:

“Türklerin yaşadığı Doğu vilayetlerimizden Selanik ve Balkan cihetine kadar halk, iktisadi vaziyetin bozukluğunun azabını çekmektedir. Ancak mütegalibe denilen zümre, çok az sayıdaki zümre ile saray çevresi hayatın imkânlarından faydalanmaktadırlar. Başımızda kapitülasyon denilen bir bela vardır. Peki bununla neler olmuştur? Avrupa zenginleşmiş, Avrupa milletleri fabrikalarını yapmışlar, fakat kapitülasyonların getirdiği iktisadi vaziyet bizim bunları yapmamızı men etmiştir. Avrupa devletlerinin hakim oldukları topraklardaki öteki milletlerin fertleri de Avrupa milletlerinin fertleri için istihsal yapmaktadırlar. Bugünkü mevcut topraklarımız içindeki öteki milletler Avrupa'nın kendi emellerini tatbik edecekleri siyaset ile kendi vaziyetlerini tayin etmek siyasetini güdeceklerdir. Buna bağlı olarak da Osmanlı azınlıkları bağımsızlık için var güçleriyle mücadele edeceklerdir.”

Konuşma bittiğinde odayı kaplayan derin sessizlik, ince

ahşap duvarlardan içeriye sızan sokak uğultusuyla bozuldu. Odanın içindeki gri sigara dumanı tavana doğru yükseliyordu. Mustafa Kemal biraz sinirlice pencereye doğru yürüdü. Önce eski sicim perdeyi, sonra da pencereyi araladı hafifçe. Ahşap duvarlardan yükselen birbirine karışmış insan sesleri usulca aralık pencereden odaya doluyordu. Sokak bir hayli kalabalıktı; Fesli sarıklı erkekler Sirkeci yönünde ilerliyorlardı. Karşı kaldırımında bir madam yürüyordu başı önde, üzerinde kahverengi bir pelerin vardı, elindeki şemsiyeyle rüzgâra karşı korunmaya çalışarak limana doğru iniyordu. Hava çok soğuktu, lapa lapa kar yağıyordu. Mustafa Kemal, cam kenarında biriken kardan bir parça alıp avuçları arasında sıkıştırdı, pencereyi kapatıp ortadaki sobanın yanına geldi ve kar sularıyla ıslanan ellerini kurutmaya başladı.

Sirkeci'deki o eski evde düzenlenen toplantılara katılanlar arasında bir de sivil vardı. Adı Fethi'ydi. Tedirgin ve sessizdi. Gözlerinde bir gizlilik, bir öfke, yüzündeyse örtülü bir samimi-yetsizlik ifadesi vardı. Ali Fuat, bu durumdan rahatsız olacak ki, bir gün Mustafa Kemal'e gizlice Fethi'yi sordu. Mustafa Kemal Fethi'nin askerlikten çıkarıldığını, yatacak yeri ve parası olmadığından burada kaldığını söyledi.

Ali Fuat endişelerinde haklıydı!

Birkaç hafta sonra Mustafa Kemal, "Yatacak yeri olmayan Fethi'nin" aslında bir jurnalcı olduğunu öğrenecekti.

Staj yerini beklerken, kendisini hiç de beklemediği bir yerde, Bekirağa'nın soğuk izbe zindanlarından birinde bulacaktı.

Tutuklanma gerekçesi olarak pek çok neden ileri sürülüyordu: Okulda gazete çıkarmak ve zararlı fikirleri yaymak, Ramazan'ın 15'inde Hırka-i Şerif'i ziyaret eden Abdülhamit'in arabasına bomba atmak, Sirkeci'deki evde gizli toplantılar yapmak, gizli bir örgüt kurmak, Harp Akademisi'nde öğrenciyken menfaat sağlamak amacıyla arkadaşları arasında bir yardım sandığı kurarak ihtiyacı olan öğrencilere faizle para vermek gibi eylemlerle suçlanıyordu.

Sarayda uzun süre, Askeri Okullar Nazırı Zülüflü İsmail Pa-

şa, Kabasakal Mehmet Paşa ve Mabeyin Başkatibi Tahsin Bey tarafından sorguya çekildi, fakat suçlamaları kanıtlayacak hiçbir belge yoktu.

İyice abartılmış bir takım varsayımlar üzerine kurulmuş bir sürü soruya muhatap oldu.

Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşı Ali Fuat da benzer suçlardan yargılanıp tutuklanmıştı.

Mustafa Kemal, Bekirağa'da gün yüzü görmeyen soğuk taş hücresinde günleri ve geceleri tüketiyordu. Yayı bozuk eski ranzada, küflenmeye yüz tutmuş saman yatağın üzerinde boylu boyunca uzanmış yatıyordu. Ne okuyacak bir kitabı ne de içecek bir sigarası vardı. Bazen o eski yatağından kalkıp küçük hücresinde volta atıyor, ellerini yağlanmış sarı saçları arasında dolaştırırken ileride yapacaklarını düşünüyordu. Yorgunluğu yüzünden anlaşıyordu, mavi gözleri adeta iki derin çukura yuvarlanmış gibiydi. Üstelik birde o şubat soğuşunda birkaç gecedir böbreklerinde dayanılmaz acılar hissediyordu.

Mustafa Kemal, ancak haftalar sonra serbest bırakıldı.

Bekirağa'dan kurtulmuş olmasına karşın huzursuz ve tedirgindi. Tutuklu öğrencilerin askerlikten çıkarılacakları veya imparatorluğun uzak köşelerine sürgün edilecekleri söyleniyordu.

O günlerde Makedonya karmakarıştıktı. Sırp ve Bulgar çeteleri dağlara çıkarak Müslüman köylerini basıyorlardı. Arnavutluk'taki durum daha da kötüydü. Ordu birlikleri iç güvenliği sağlamakta, eşkiyanın zararlı faaliyetlerini önlemekte zorlanıyordu. Bu nedenle Mustafa Kemal ve idealist arkadaşları stajlarını Makedonya'da yapmak istiyorlardı. Üstelik Makedonya ve Selanik hürriyet mücadelesi veren Osmanlı aydınlarıyla doluydu; Mustafa Kemal ve arkadaşları da bu mücadelenin içinde yer almak istiyorlardı.

Mustafa Kemal, merkezi Selanik'te bulunan 3. Ordu'ya atanmak istiyordu.

Birkaç gün sonra atamalar belli oldu. Mustafa Kemal ve yakın arkadaşı Ali Fuat, Şam'daki 5. Ordu'ya atandılar.

Atamalara sarayın el koyduğu belliydi, bu bir sürgündü.

Mustafa Kemal bu kararı öğrendiğinde mavi gözlerinde şimşekler çaktı, içinden bir öfke dalgası geldi geçti. Sarı saçlarını, uzun kemikli parmaklarıyla düzeltip, öfkesini yutmaya çalışarak, mavi gözlerini Ali Fuat'a çevirip kendinden emin bir şekilde şöyle dedi:

"Pekâlâ biz de bu çöle gider ve orada yeni bir devlet kurarız."

Bir Gizli Örgüt: İttihat ve Terakki

Mustafa Kemal ve Ali Fuat daha İdadi öğrencisiyken, ülkenin kurtuluşunun ancak bir ihtilalle mümkün olacağını düşünen Tıbbiye, Harbiye ve Mülkiye öğrencileri ihtilalci örgütler kurmaya başlamışlardı. Osmanlı Devleti'nin ilk ihtilalci örgütü, Asker-i Tıbbiye-i Şahane öğrencilerince Fransız İhtilali'nin yüzüncü yılında kurulmuştu (1889). Sonraları adından çok söz ettirecek olan bu örgüt İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi.

Cemiyetin öncelikli amacı II. Abdülhamit'in istibdat rejimini yıkmak ve meclisi açıp meşrutiyeti ilan ettirmektir.

Cemiyet, hücre tipi örgütlenmeyle birkaç yıl içinde büyüdü.

Saray, 1892 yılında jurnalcileri sayesinde cemiyetin varlığını ortaya çıkardı. Saray başlangıçta birkaç cemiyet üyesini tutukladı, daha sonra da cemiyetin kökünü kazımaya karar verdi.

Cemiyet üzerinde artan baskılar pek çok cemiyet üyesinin yurt dışına kaçmasına yol açtı.

İttihatçıların pek çoğu özgürlükler ülkesi olarak gördükleri Fransa'ya gittiler. Paris'te, meşrutiyetin askıya alınmasından

İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri

sonra Abdülhamit'e muhalefet etmek için yurt dışına çıkmış olan küçük bir Osmanlı grubu onları karşıladı.

Kısa bir süre sonra Paris grubundan Halil Ganem ve İstanbul'dan kaçıp gelenlerden Ahmet Rıza birlikte

hareket ederek “Meşveret” adlı Türkçe ve Fransızca bir gazete çıkarmaya başladılar.

Çok geçmeden Ahmet Rıza, Abdülhamit’e karşı gerçekleştirilen hareketin sembol isimlerinden biri haline gelecekti. Fakat Ahmet Rıza ateşli bir pozitivistti. Gerek materyalizme varan radikal görüşleri, gerek uzlaşmaz, sert karakteri çabuk parlayan yıldızının çabuk sönmesine neden oldu.

Yurt dışında Ahmet Rıza’nın liderliğinde örgütlenen bu muhalif Osmanlı aydınları kendilerini Jön Türk olarak adlandırıyorlardı. Onlar kendilerini klasik Osmanlı tebaasından çok farklı görüyorlardı. Fransız İhtilali’nden etkilenmişlerdi, özgürlük, eşitlik ve adalet istiyorlardı. İmparatorluğun ancak çağdaş değerleri benimseyerek kurtulacağına inanıyorlardı.

Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yurt dışındaki uzantısıydı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1894-1896 yılları arasında çığ gibi büyümüşü.

Cemiyet bir bakıma imparatorluğun bunalımlarından besleniyordu.

Abdülhamit’in politikalarından memnuniyetsiz olan kitleler, yatağını arayan dereler gibi cemiyete akıyordu. Doğu Anadolu’da başlayan Ermeni olaylarının İstanbul’a sıçraması, Güney Afrika altın madenlerindeki başarısız spekülasyonlar ekonomik bir krize yol açmıştı.

Her geçen gün artan muhalifler sessiz sedasız cemiyetin yolunu tutuyordu.

Bu katılımlarla yeterince güçlendiklerine inanan İttihatçılar, 1896’da bir hükümet darbesi yapmaya karar verdiler. Fakat darbe hazırlığını önceden haber alan Saray, elini çabuk tutarak darbecileri yakalayıp uzak diyarlara sürgün etti.

Saray, İttihatçı avına çıkmıştı, tutuklamalar ve sürgünler birbirini izliyordu. 1896-1897 yılındaki tutuklamalar örgütü bitirme noktasına getirdi. İttihatçılar her şeye yeniden başlamak zorundaydılar.

Abdülhamit istibdadına karşı yurt dışında mücadele eden Jön Türklerin en etkili üyesi Tıbbiye mezunu Doktor Nazım'dı.

Abdülhamit istibdadına karşı içeride mücadele eden İttihat ve Terakki'nin en etkili üyesi ise Selanik Posta İdaresi eski memurlarından Talat Bey'di.

Doktor Nazım, 1872 yılında Selanik'te doğmuş, 1887 yılında Mekteb-i Tıbbiye'de okumaya başlamıştı, Abdülhamit'in İttihatçılar üzerinde baskıyı artırdığı günlerde daha yirmi bir yaşında gizlice Paris'e gitmek zorunda kalmıştı.

Talat Bey ise Selanik sürgünüydü. Önceleri işsizdi, tek işi sabahları karakola gidip ispatı vücut için imza atmaktı. Sonra Selanik Posta İdaresi'nde çalışmaya başlamıştı. O günlerde Selanik'teki mason localarının gizli örgütlenme yöntemlerini öğrenmiş ve aynı yöntemle İttihat Terakki Cemiyeti'ni örgütlemişti. İttihat Terakki Cemiyeti'nin en kilit adamıydı. Zeki, kararlı ve soğukkanlı bir liderdi ve tüm İttihatçılar gibi ölümden korkmuyordu.

Abdülhamit istibdadını yıkmak için içerideki ve dışarıdaki örgütlerin birleşmesi gerekiyordu. Gerçi Selanik merkezle, Paris arasında önemli görüş ayrılıkları vardı. Talat Bey, Enver Bey ve bir çok İttihatçıya göre anlaşmazlıkların temel nedeni Paris'teki İttihatçıların Makedonya'yı bilmemeleriydi. Paris merkez ise işlerin sistemsiz ve acele yürütüldüğünden yakınıyordu.

Gelinen noktada birleşmekten başka çare yoktu.

Alınan karara göre Rumeli'deki durumu yerinde görmesi için Paris şubesinin görevlendireceği biri, gizlice Selanik'e gelecekti. Adı sır gibi saklanan bu kişinin kim olduğunu aslında tüm İttihatçılar biliyordu.

Söz konusu kişi, Abdülhamit'in hakkında idam fermanı çıkardığı Dr. Nazım'dı.

O gece Talat Bey'in Selanik'in arka mahallelerinden birinde bulunan iki katlı ahşap evinde Nazım'ı getirme planının tüm ayrıntıları konuşuldu.

Plan, Dr. Nazım'a bir mektupla bildirildi.

Dr. Nazım Marsilya'dan bir gemiyle Yunanistan'ın Pire Limanı'na inecek, orada önceden ayarlanan Rum komitacılarca

karşılanacak, herhangi bir aksilik halinde Atina'da kalacak, aksilik çıkmazsa sahte bir kimlikle kılık değiştirerek Selanik'e sokulacaktı.

Birkaç Gün Sonra

Henüz ilk horoz ötüşlerinin duyulmadığı, Selanik esnafının uyanmadığı, alaca karanlığın daha yeni yeni yırtılmaya başladığı sabah saatlerinde Vardar Caddesi'ndeki kapalı dükkânların önünden bir adam yürüyordu hızlı adımlarla. Tedirgin ve yorgun görünüyordu. Yüz hatlarını örten sakalı, sarı saçlarını kapatan beyaz sarığı, sırtındaki işliğı ve yeşil cübbesi, ayağındaki çarığı ve elindeki iri taneli kocaman tespihi ile sıradan bir köylüye ya da bir din adamına benziyordu. Cebindeki kimliğe göre adı Hoca Ahmet Efendi'ydi, ama gerçekte bu gizemli adam Dr. Nazım'dan başkası değildi.

Bu haliyle onu yakın arkadaşı Mithat Şükrü bile tanıyamamıştı.

Dr. Nazım, kafasındaki sarığı, sırtındaki cüppeyi ve yüzündeki takma sakalı çıkardığında Mithat Şükrü şaşkınlığını gizleyememiş, ağız dolusu kahkaha atmamak için kendini zor tutmuştu.

Mithat Şükrü, arkadaşını derhal Frenk Mahallesi'nde bir İtalyandan kiraladığı eve götürdü.

Dr. Nazım birkaç saat sonra orada İttihat Terakki'nin lideri Talat Bey'le görüşecekti.

Bu iki istibdat savaşçısının yolları yıllar sonra bir futbol takımında, Fenerbahçe'de kesişecekti.

Dr. Nazım, Fenerbahçe'ye başkan olurken, Talat Bey siyasi geleceğı için bir tehlike olarak gördüğü Fenerbahçe'ye karşı amansız bir mücadeleye girecekti.

Vatan ve Hürriyet Savaşçısı

Mustafa Kemal ve arkadaşı Ali Fuat, 10 Şubat 1905 Cuma günü Galata Rıhtımı'ndan kalkan bir Nemçe (Avusturya) vapuruyla Beyrut'a hareket ettiler.

Nemçe vapuru sallana sarsıla, ertesi gün İzmir'e ulaştı.

Ege semalarında asılı duran buz mavisi bulutlar arasından kendini gösteren güneş, o soğuk kış gününde insanın içini ısıtıyordu. Genç subay adaylarının bir çoğu İzmir'i ilk kez görüyordu.

Vapur işlek İzmir Limanı'nda demirledi.

Etrafta koşuşturan liman işçileri vardı, sırtlarındaki kilolarca yükün altında ezilerek ilerlemeye çalışıyorlardı.

Mustafa Kemal ve iki arkadaşı bir araba kiralayarak kordon boyunu dolaştılar, araba kordon boyunda ilerlerken nal seslerinin rutin tıkırtıları arasında Mustafa Kemal engin mavi gözlerini başka bir enginliğe, denize çevirdi. Sanki hayatında hiç deniz görmemiş, taşralı bir delikanlı gibi bir süre engin maviliği seyretti gelecekte habersiz. Nereden bilebilirdi yıllar sonra o engin maviliğin kızıla boyanacağını? Nereden bilebilirdi, o gün faytonla dolaştığı kordon boyunda yıllar sonra Yunan ordusunun katliamlar yapacağını? Ve nereden bilebilirdi yıllar sonra, işgalci Yunan ordusunu denize döken kahraman orduların muzaffer baş komutanı olarak bu şehre tekrar geleceğini?

Mustafa Kemal ve kurmay arkadaşları eğlenceli ve rahat bir yolculuktan sonra Beyrut'a ulaştılar. Birkaç gün sonra da görev yerlerine dağıldılar.

Ali Fuat Beyrut Süvari Alayı'na, Müfit 29. Süvari Alayı'na, Mustafa Kemal ise 30. Süvari Alayı'na atandı.

Mustafa Kemal, kader arkadaşı Ali Fuat'tan ayrılmanın acısını şimdiden duymaya başlamıştı, üzüntülüydü.

Mustafa Kemal Şam'da, beklediğinden çok daha kötü koşullarla karşılaştı. Ordunun durumu perişandı. Düzen ve disiplinden yoksun ordu içinde rüşvet alan subaylar bile vardı. Otorite boşluğu Dürzilerin isyanına davetiye çıkarıyordu. Halk ise birkaç yüzyıl öncesini yaşıyor gibiydi, Bir zamanlar ilk uygarlık tohumlarının yeşerdiği bu topraklarda zaman sanki tersine akmıştı.

Gericiliğin kader zannedildiği bu topraklarda Arapların belirgin bir üstünlükleri vardı. Arap milliyetçiliği almış başını yürümüştü. Mustafa Kemal'i en çok kızdıran da buydu, Türklerin horlanıp dışlanmalarına içten içe büyük tepki duyuyordu.

Bir gün Şam'daki garnizonda basit bir nedenle kavga eden biri Türk, diğeri Arap kökenli iki eri karşısına alan nöbetçi subay, kimin haksız olduğunu bile araştırmadan, "*Sen kim oluyorsun da kavm-i necib'ten birine hakaret ediyorsun!*" diye Türk erini suçlayıp aşağıladı. Bu olaya tanık olan Mustafa Kemal, nöbetçi subaya unutamayacağı bir ders verdi.

Şam'da bulunduğu günlerde İmparatorluk içindeki Arap egemenliğine karşı duyduğu tepki Türklük duygularını kamçılıyordu.

Şam'da bulunduğu sürede bölgeyi yaşanılmaz hale getiren Dürzi isyanlarını bastıran Mustafa Kemal'in son günlerde en çok düşündüğü, siyasi eyleme geçerek örgütlü mücadele etmektir.

Mustafa Kemal bir gece Şam'da tanıdığı genç subaylarla bir araya geldi.

O gece genç hürriyet savaşçıları ülkeyi içine düştüğü bunalımdan kurtaracak bir ihtilal gerçekleştirmeye kadar mücadele edeceklerine yemin ettiler ve bu amaçla bir cemiyet kurdular. Mustafa Kemal bu cemiyete, "**Vatan ve Hürriyet**" adını verdiğinde saat sabahın üçünü, lambanın zayıf titrek ışığının aydınlattığı odanın çatlamış duvarında asılı duran maarif takvimi ise 1906 yılını gösteriyordu.

Mustafa Kemal'in Vatan ve Hürriyet Cemiyeti imparatorluğun gözlerden ırak doğu topraklarında kısa sürede büyüyecek, ama aynı amaç için mücadele eden iki cemiyetin yarardan çok zarar getireceği düşünülmekle imparatorluğun batısında ihtilal hazırlıkları yapan Talat Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılacaktı.

İhtilal ateşinin kızgın alevi yaşlı sultanın Yıldız sırtlarındaki sarayını artık büsbütün tehdit etmeye başlamıştı.

1907 yılında Selanik'te İttihat ve Terakki Cemiyeti, sultana karşı gerçekleştirilecek devrimin son hazırlıklarını yaparken, İstanbul'un karşı yakasının "hürriyetçi gençleri" başka bir devrimin hazırlıklarını yapıyorlardı.

Kadıköylü gençler Fenerbahçe'yi kuruyorlardı.

1907 Bahar Ayları, Kadıköy

“Adı Fenerbahçe, Renkleri de papatyanın Renkleri Olsun!”

İstanbul’a bahar gelmişti, Boğaz’ın mavi suları kuzeyden esen sert Karadeniz rüzgârıyla alçalıp yükseliyor ve denize sokulan ahşap yalıların yosun tutmuş temellerini yalıyordu. Taksim’deki Beşşınar Bahçesi dolup taşıyor, burada hürriyeti bekleyen İstanbullu gençler, Pera’nın zengin tüccarları, yabancı sefirler, Rum ve Ermeni güzel-lerin kaçamak bakışları arasında viski sodalarını yudumluyordu. Süslü faytonların biri gelip, biri gidiyor, özellikle bol güneşli cuma günlerinde adeta İstanbul’un yarısı eğlenceli Galata’ya akıyordu.

İstanbul’un diğer yarısı ise boğazın öteki tarafını tercih ediyordu.

Balıkçı teknelerine benzer küçük kayıklar ve çok daha büyük vapurlar, Eminönü ve Beşiktaş’tan, Kadıköy ve Üsküdar’ a insan taşıyordu. Daha çok İstanbul’un kalbur üstü yerli aileleriyle, biraz Anadolu havası almak isteyen memur ve eşrafı, Kalamış, Moda ve Fenerbahçesinin kuş sesleriyle çınlayan, çiçek kokan yemyeşil kırlarında ve gölgeli bahçelerinde bahar coşkusunu yaşıyordu.

1907 yılının o bahar aylarında İstanbul’un Anadolu yakası adeta papatyaların istilasına uğramıştı. Her taraf sarı beyaz renklerle kaplanmıştı.

Abdülhamit’in otuz üç yıllık saltanatı yıkılmak üzereydi.

Makedonya’da İttihatçılar yaşlı sultanı tahtından indirecek ihtilalin son hazırlıklarını yapıyorlardı. Sultan Abdülhamit ise İttihatçılarla boğuşmaktan, futbol topu peşinde koşturanlarla mücadele etmeye artık zaman bulamıyordu!

1907’nin o bahar aylarında Saray’ın gözü kulağı Makedonya’daydı.

İstanbul her gün bir suikast veya cinayet haberiyle çalkalanıyordu. Padişahın İttihatçı avı için Makedonya’ya gönderdiği paşalar İttihatçı kurşunlarıyla can veriyorlardı.

Bu nedenle İstanbul’un öteki yakasında hürriyet rüzgârları erken esmeye başlamıştı.

Kadıköy'ün belalısı Jurnalci Şamil ve Zaptiye Celal de artık ortalarda gözükmüyorlardı.

İşte o günlerde, yıllardır Papaz'ın Çayırı'nda ve Bakla Tarlası'nda İngiliz, Rum ve Ermeni futbol takımlarını imrenerek seyreden Osmanlı gençleri bir Türk futbol takımı kurma zamanı geldiğini düşünüyorlardı.

Bu konuda ilk adımları atan Kadıköy Sn. Joseph Koleji'nin genç Türkçe öğretmeni **Enver Bey** oldu.

Enver Bey otuz sekiz yaşında bir hafızdı fakat aynı zamanda, iyi öğrenim görmüş, açık fikirli ve ileri görüşlü bir Osmanlı genciydi. Üstelik bu mürekkep yalamış dindar Osmanlı genci, aynı zamanda ateşli bir hürriyet savaşçısıydı. Yıllardır gizlice istibdada karşı mücadele ediyordu.

Öğrenciliğinde vatan ve hürriyetin önemi kavrayan Enver Bey, öğretmenliğinin daha ilk yıllarında öğrencilerini vatan ve hürriyet konularında bilinçlendirmek için olağanüstü bir çaba harcıyordu. Görev yaptığı okulda bu tür çalışmalar yapması imkânsız olduğundan ya kendi evinde ya da yakın arkadaşlarından birinin evinde, gençlere hürriyet sevgisini aşıliyordu, ama yine de tedirgindi; ya biri çıkıp onun gizli çalışmalarını saraya jurnallerseydi, vay haline! Saray peşini bırakmaz, eninde sonunda paçayı ele verir, hem işini kaybeder hem de Bekirağa'yı boylardı!

Hürriyet aşığı genç öğretmenin bir başka aşkı da futboldu.

Fakat Osmanlı'da futbol denilince yabancılar akla geliyordu. Tüm vatansever Osmanlı gençleri gibi yabancılar içten içe bir tepki duyan Enver Bey, bir Türk futbol takımı kurmaya karar verdi. Bu sayede hem yabancılar sahada kafa tutabilecek, hem de hürriyetçi fikirlerini daha güvenle yayabilecekti.

Nasıl olsa kimse bir futbol takımının hürriyet mücadelesi verebileceğini düşünmezdi.

Enver Bey, önce görev yaptığı Sn. Joseph Koleji'nin, eli ayağı düzgün, sportmen yapılı gençlerinden on on beş kadarını yanına alıp Papazın Çayırı'na getirdi ve onlara bir süre top oynayan İngiliz ve Rum gençlerini seyrettirdi. Bu maçları seyreden gençler, en çok da o sırada bu takımlarda top koşturan Mehmet Ağa'nın

oğulları, Hasan ve Hüseyin'e imreniyorlardı. Onlar da tıpkı Hasan ve Hüseyin gibi yeşil çayırdaki top koşturmak istiyorlardı. Enver Bey maçlardan önce ve sonra bu on on beş Türk gencine spor ve futbol hakkında bilgiler veriyordu.

Enver Bey'in bu futbol sohbetleri zamanla vatan ve hürriyet konulu sohbetlerin gölgesinde kalacaktı.

Genç öğretmen, kuracağı takımın altyapısını hazırlamıştı. Şimdi sıra takımı kurmaya gelmişti.

Enver Bey, bir gün Sn. Joseph'ten arkadaşları Nurizade Ziya Bey ve Ayetullah Bey'i de yanına alıp, Sami Paşazade Sezai Bey'in yeğeni, bahriyeli Necip Bey'in Moda'daki evine gitti.

O gece Moda Beşbiyık Sokak'taki 3 numaralı evin alt katındaki selamlık dairesinde milyonların sevgilisi olacak bir takımın temelleri atılmak üzereydi.

Odanın ortasındaki uzun masanın etrafında toplanan gençler, bir taraftan sıcak kahvelerini yudumlarken, diğer taraftan konuşuyorlardı.

Necip Bey, yarılacağı fincanını ağzına götürüp küçük bir yudum alırken ve Enver Bey boşalan fincanını masaya bırakırken, Ziya Bey'in ağzından şu sözler döküldü:

"Kuruyor muyuz arkadaşlar?"

Necip Bey'le Ayetullah Bey göz göze geldiler, başlarını hafifçe öne doğru eğip Ziya Bey'i onaylamışlardı ki Enver Bey, *"Kuruyoruz,"* diye karşılık verdi.

Bu sırada Ayetullah Bey, elindeki fincanı yavaşça masaya bırakırken söze karıştı:

"Peki parayı nasıl bulacağız?"

Ziya Bey, hafifçe bıyık altından tebessüm ederek,

"Ben bulurum!" dedi kendinden emin bir şekilde.

Nurizade Ziya Bey, dönemin zenginlerindendi, tüm masrafları o karşılayacaktı, bu durumda başkanlık da onun hakkıydı. Parayı veren düdüğü çalardı ne de olsa!

Enver Bey'in heyecanı büsbütün artmıştı. Öteden beri bir Türk futbol takımı kurmayı düşünüyordu. Kurduğu düşün gerçek olduğunu görünce dayanamadı, göz pınarları nemlendi ve ya-

naklarından bıyıklarına doğru iki damla billur gözyaşı süzüldü yavaşça. Fark ettirmeden gözyaşlarını silen Enver Bey,

“Peki adı ne olacak!” dedi duygularını örtüp gizlemeye çalışarak.

İçerideki kısa süreli sessizliği dışardan gelen uzak köpek havlamaları bozdu. En zoru da buydu, öyle bir ad bulunmalıydı ki hem kulübü simgelesin hem kulağa hoş gelsin hem de çok beğenilsin, dillere pelesenk olsun!

Peki ama ne?

Enver Bey:

“Buldum,” dedi... İri, siyah gözlerinin içi parlıyordu.

Herkes merakla Enver Bey’in dudakları arasından dökülecek sözcüğü bekliyordu:

“Fenerbahçe,” dedi Enver Bey.

“Fenerbahçe, Fenerbahçe, Fenerbahçe...”

O masanın etrafında bulunan herkes bu adı tekrarladı ilk kez duyuyormuşçasına. Yıllardır aşına oldukları bu ad onlara daha önce hiç bu kadar anlamlı, hiç bu kadar güzel gelmemişti. Enver Bey’in dudaklarından dökülen bu “Fenerbahçe” sözünün başka bir büyü vardı sanki.

“Çok iyi bir fikir!” dedi Ziya Bey,

Ayetullah Bey heyecanla, hafifçe öne doğru eğilerek, *“Yaşadığımız yerin, mahallemizin adı bu!”* dedi.

Enver Bey, yüzüne yerleşen sevinci gururla dengelemeye çalışarak, *“Hepimize hayırlı olsun arkadaşlar!”* dedi.

Kahveler tazelendi.

Ayetullah Bey, kahvesinden bir yudum aldı, acı kahve tadı ağzında, ceketinin düğmelerinden birini gevşeterek:

“Renkleri ne olacak?” diye sordu sabırsızca.

Necip Bey, *“Hımm”* diye alt dudağını ısırdı hafifçe, sağ eli şakağında düşünüyordu.

Enver Bey, *“buldum!”* dedi, tebessüm ederek.

“Kırmızı beyaz” olsun.

“Black Stocking gibi mi?” diye karşılık verdi Necip Bey ve ekledi: *“Ama onun başına gelini biliyoruz. Bu renkler çok göze*

battığından takım Abdülhamit'in gazabına uğramıştı. Aynı hatayı tekrarlamamalıyız."

Ayetullah Bey söze karıştı:

"Necip Bey haklı, bence başka renkler bulmalıyız; şöyle fazla göze batmayan, ama içinde bir uyum ve anlam barındıran renkler..."

Bu sırada Enver Bey'in aklına papatyalar geldi. O yıl ne kadar da çok açmışlardı. Geçen gün öğrencileriyle Papaz'ın Çayırı'nda maç seyretmeye giderken fark etmişti papatya istilasını, hatta bu güzelliğe karşı kayıtsız kalamamış, eğilip bir papatya kopartmış ve cebine iliştimişti.

"Papatyanın renkleri olsun!" dedi Enver Bey.

Ayetullah Bey biraz şaşkınca, *"Papatyanın renkleri mi?"* diye de ekledi.

"Evet, neden olmasın," dedi Ziya Bey, *"Neden olmasın? Hem asil, hem uyumlu, hem anlamlı, hem de göze batmaz...?"*

O gece kulübün renkleri *"sarı beyaz"* olarak belirlendi.

Bu renkler daha sonra *"sarı laciverte"* çevrilecek ve Fenerbahçe kuruluşundan itibaren kullanmaya başladığı o sarı lacivert çubuklu formalarla özdeşleşecekti.⁷

Fenerbahçe'nin kurucuları

Gece bir hayli ilerlemişti, ay gökyüzünde tembel tembel yuvarlanırken, bahçedeki fener olup bitenlerden habersiz, mehtaplı gecede denizi laciverte boyuyordu.

Enver Bey, Nurizade Ziya Bey, Ayetullah Bey ve Necip Bey, 1907 yılının baharın-

7 Fenerbahçe'nin renklerinin sarı lacivert olması hakkında farklı yorumlar vardır. Kimilerine göre Fenerbahçe sarı lacivert renkleri, Fenerbahçe burnundaki fenerin sarı ışığı ile denizin lacivertinden alırken, kimileri bu romantik yaklaşıma karşı çıkıp, Fenerbahçe'nin forma siparişi verdiği Baker'in elinde o sırada sadece sarı ve lacivert kumaş olduğundan formaları bu kumaştan diktığını, bu nedenle renklerin sarı ve lacivert olduğunu belirtmektedirler.

da Fenerbahçe'yi kurmuşlardı. Birkaç gün sonra onlara Hasan Sami ve Hintli Asaf da katılacak ve Fenerbahçe birdenbire büyümeye başlayacaktı.

Fenerbahçe Kulübü'nün ilk başkanı Ziya Bey ertesi gün kolları sıvadı. Bir an önce kulübün ihtiyaçlarını karşılamalıydı. Önce karşı yakaya geçip soluğu tüneldeki İngiliz Baker'in dükkânında aldı. O zamanlar İstanbul'da ne futbol ayakkabısı ne de futbol topu vardı.

En zoru da bir takıma yetecek kadar forma bulmaktı.

Anadolu yakasının ilk Türk takımı Fenerbahçe, elde dikilen iğreti formalarla sahaya çıkacak değildi ya! Hiçbir maçı kaçırmayan Rum ve Ermeni kızlarına madara olurlardı maazallah! Başkan Ziya Bey buna izin veremezdi. Bastırdı parayı, en kalitelisinden bir takım forma sipariş etti.

Baker sevinçle, "*Yazlık mı olsun, kışlık mı? Uzun kollu mu olsun kısa kollu mu?*" diye zincirleme sorular sordu.

Ziya Bey eli çenesinde, "*Yazın nasıl olsa idare ederiz, kışın üşümeyelim,*" diye düşünüp, "*Uzun kollu, kalın kumaştan olsun,*" dedi kendinden emin.

Baker, ne olup bittiğini pek anlamasa da siparişleri aldı memnuniyetle. "*Emrin olur Ziya Bey. Birkaç haftaya kalmaz formaların hazır olur.*" dedi, süslü giysilerinin altındaki hafif kambur bedenini düzeltmeye çalışarak, "*Ama biraz kaparo isterim,*" diye de ekledi aldığı para kokusunu gizlemeyerek.

Ziya Bey, cepkeninden cüzdanını çıkarıp saydı kuruşları Baker'in eline, "*Tas tamam 50 kuruş! Gerisini formaları teslim edince...*"

Baker'in, Anadolu'nun uzak köylerinin patika yolları kadar kıvrımlı çizgilerle kaplı yüzünde garip bir tebessüm belirdi.

Ziya Bey, "*En zorunu hallettik,*" diye düşünerek çıktı dükkândan ve Beyoğlu'nun Arnavut kaldırımında yürüyen fesli sarıklı insanlar arasında gözden kayboldu.

Ziya Bey öğle yemeğini Sirkeci İstasyon Lokantası'nda yedi. Köşedeki masalardan birinde tanıdık biri daha vardı. Tek başı-

na iştahla yemeğini yiyen bu yakışıklı, İstanbul'a futbolu getiren **James La Fontaine**'di.

Ziya Bey, La Fontaine' e Fenerbahçe'den bahsetti, uzun uzun konuştular. La Fontaine ligin düzenleyicisi olarak Ziya Bey'e gereken tüm desteği vereceğine söz verdi.

Ziya Bey forma siparişi vermişti vermesine de çok önemli bir ayrıntıyı unutmuştu.

Kulübün amblemi eksikti.

Kulübün amblemini, takıma futbolcu olarak alınan penaltı kralı **Topuz Cemil** çizecekti.

Topuz Cemil derin düşünmüştü.

Amblemi nasıl çizdiğini soranlara şunları anlatıyordu:

"...Resme merakım, biraz da yeteneğim olduğu için amblemi çizmemi istediler. Çok heyecanlandım. Günlerce kafa yordum. Sonunda bir karar verdim. Önce bir yuvarlak çizdim, içine bayrağımızın renklerinden kırmızıyı, çevresine de beyazı yerleştirdim. Ortasına da stilize edilmiş bir kalp çizip, asaleti temsil eden lacivert renge boyadım. Çevresini de defne dalı ile süsledim."

Kulübün ilk lokali Kemal Aşkı'nın evinin bahçesinde bulunan bahçıvan kulübesiydi.⁸

Fenerbahçe, ilk antrenmanına Enver Bey'in vuruşuyla başladı.

Enver Bey önce kısa fakat anlamlı bir konuşma yaptı. Bir ayağını topun üzerine koymuş, öğrencilerine ders verircesine rahat konuşuyordu; Futbolun sosyal, ahlaki ve bedeni yararlarından söz ettikten sonra bunun bir takım oyunu olduğunu hatırlatarak, futbolun birlikte hareket etme ve yardımlaşma ruhunu kazandırdığını ifade etti.

O günkü antrenmana sadece yedi futbolcu katılmıştı: Ziya, Ayetullah, Necip, Hasan, Sami, Galip ve Asaf...

8 1912'de Kadıköy Altıyol'daki Çilek Sokak ile Söğütü Çeşme Caddesi'nin birleştiği köşedeki lokale geçilecekti. Kulüp büyüdükçe lokal dar gelmeye başlamıştı. Bu nedenle 20 Mart 1914'de Kuşdili dere kenarındaki 2 katlı eve geçilecekti. Bu lokal, 1932'deki yangına kadar kullanılacak ve Atatürk Fenerbahçe'yi 3 Mayıs 1918'de burada ziyaret edecekti.

Bu sembolik antrenmanı çok daha sıkı antrenmanlar takip edecek ve Fenerbahçe eksiklerini kısa sürede tamamlayacaktı.

Kadro da tamamlanmıştı.

Fenerbahçe'nin ilk kadrosunda şu futbolcular vardı:

Asaf, Ziya, Sami, Ayetullah, Mahzar, Necip, Fethi, Galip, Hasan, Hüseyin ve Nevzat

Şimdi herkes büyük bir heyecanla ilk maçı bekliyordu.

İlk Maç

İlk maçı da Enver Bey ayarladı.

İlk maç bir cuma günü fenerin arkasındaki çayırda amatör bir Rum takımıyla oynanacaktı.

Ziya Bey'in sipariş ettiği forma ve tozluklar da bu maça yetmişti.

Başkan Nurizade Ziya Bey solbek, kuruculardan Bahriyeli Necip sağbek, kuruculardan Hintli Asaf kaleci, haflar ise Kara Hasan, Küçük Hasan ve Çerkez Sabri Beylerden oluşuyordu.

Teknik direktör ise Dalaklı Hüseyin'di.

Kasım ayının son günleriydi. Ağaçlar yapraklarını döküyordu. Havalarda bir hayli soğumuş olduğundan maçı seyretmeye birkaç meraklı dışında kimse gelmemişti. Oysa ki Fenerbahçeli futbolcular neler hayal etmişlerdi; Sahanın etrafını hıncahınç dolduran coşkulu kalabalığın çılginca tezahüratları arasında sahaya çıkacaklar, en önde oturan Ermeni ve Rum gü-

Fenerbahçe'nin bir numaralı kurucu üyesi Enver Bey (oturan) ve ailesi.

zellerinin hayran bakışları altında rakiplerini gole boğacaklardı. Ama gelin görün ki kenarda topu topu üç beş kişiden başka kimse yoktu, onlar da iliklerine kadar işleyen soğukla boğuşmaktan fırsat bulup doğru dürüst maçı bile seyredemeyecekti.

Rum futbolcular kendilerinden emin son hazırlıklarını yapıyorlardı. Fenerbahçeliler ise ilk maçın heyecanını gizlemeye çalışarak çayırda sağa sola koşup ısınmaya çalışıyorlardı. Rum takımı, Yunan bayrağının renklerinde **mavi beyaz** bir formayla Fenerbahçe ise papatyanın renklerinde **sarı beyaz** bir formayla çıktı sahaya.

İkinci yarının ortalarına doğru Fenerbahçeli Ziya Bey, ayağındaki topu biraz sürdükten sonra iki Rum futbolcunun arasından Necip Bey'e doğru gönderdi. Necip Bey ayağının içiyle yumuşattığı topu sağ açıkta bekleyen Çerkez Sabri'ye doğru attı, Çerkez Sabri kıvrak bir çalımla Rum futbolcudan sıyrılıp, Galip Bey'i gördü, Galip Bey başını biraz kaldırıp kaleye doğru şöyle bir baktı ve düzgün bir vuruşla kalecinin sağından topu iki direk arasından geçirdi. Öyle sert vurmuştu kale direklerinin arasından geçen top çok uzaklara neredeyse kıyıdaki fenere kadar gitmişti! Maçın sonlarına doğru Fenerbahçe bir gol daha bulacak ve **sarı beyazlı** ekip ilk maçını 2-0 kazanacaktı.

Daha yeni kurulan bir takımın böyle iyi futbol oynamasına en çok da Rumlar şaşırmıştı.

Kasımın o soğuk gününde Fenerbahçe'nin kazandığı bu sıcak galibiyetin yankıları birkaç gün sonra tüm İstanbul'a yayılacaktı.

Nisan 1908, Selanik...

İttihat Terakki Genel Merkezi

Akşam saatlerinde Selanik'teki İttihat ve Terakki Genel Merkezi'ne bir şifre ulaştı.

Edirne'deki kolordudan gelen şifreyi Mithat Şükrü okudu:

"Arnavut Şemsi Paşa, yanında çok sayıda Arnavut silahşor

olduğu halde, Selanik'e gelmek için üç gün içinde İstanbul'dan yola çıkacaktır. Bizzat Sultan'la görüşerek Saray'dan çok geniş yetkiler almıştır. Astığı astık, kestiği kestik biridir. Selanik'e İttihatçı avı için gelmektedir. Yakaladıkları kişiler, idam istemi ile Divan-ı Örfi'ye sevk edilecektir. Arnavut Paşa, ayrıca Make-donya'daki Arnavutlardan da bir milis birliği oluşturmayı düşünmektedir. Gerekli tedbirlerin alınması için işbu şifreyle genel merkezi haberdar etmeyi uygun bulduk.

Edirne Kolordusu'ndaki genç zabitan"

İttihatçılar o gece Şemsi Paşa için alınacak tedbirleri konuşmak için toplanmışlardı. Son birkaç aydır genel merkezde neredeyse her gece, bir jurnalcı ya da Saray tarafından görevlendirilen bir paşa hakkında ölüm kararı veriliyordu. İttihatçılar artık alıştıkları bu duruma kendi aralarında "silah oyunu" adını takmışlardı.

Silah oyununu kazanmak için yine kendi tabirleriyle, "yarıp çıkmak", "vurup kurtulmak" gerekiyordu ve son birkaç aydır ittihatçılar silah oyunlarını hep kazanmışlardı.

Özellikle 3. Ordu Müşirliği'nde bulunan ittihatçı subaylar, İstanbul'la yapılan tüm yazışmaları genel merkeze bildiriyordu. İbrahim Paşa'nın yaveri Yüzbaşı Kazım Nami, İstanbul'dan gelen şifrelerin birer kopyasını genel merkeze veriyordu.

Talat Bey gülüyordu:

"Bu deyyuslar, kapılarının dibine kadar yaklaştığımızı göremiyorlar. Vay yaşlı kurt, demek silahşor Arnavut Paşa'ya güveniyorsun ha! Bilmiyorsun ki, kuşlar çoktan haber uçurdular Selanik'e..."

Kahkaha bulutu tüm odayı dolıştı. İttihatçılar, sanki hürriyet ilan edilmişçesine mutlu, ağız dolusu gü-lüyorlardı.

Önce Şemsi Paşa'yı bu kararın-dan vazgeçirmenin mümkün olup

Talat Bey (Paşa)

olmadığını tartıştılar fakat Paşa'nın sicilinde dik başlı, saraya bağlı ve ihtiraslı olduğu yazıyordu. Görünen o ki Paşa'yı kazanmak için çaba harcamak anlamsızdı.

O halde geriye tek bir seçenek kalıyordu:

“Vurup kurtulmak...”

Sabah ezanı okunurken genel merkez kararını verdi;

“Arnavut Şemsi Paşa'nın Rumeli'den geri dönmesi engellenecektir. Bu işin sorumluluğunu Niyazi Bey üzerine almıştır. Niyazi Bey'in önerisi üzerine işi bitirmekle Teğmen Atıf görevlendirilecektir.”

Hortaç Dağı'nın arkasından yavaşça sıcak yüzünü gösteren Makedonya güneşinin mahmur ışıkları, küçük pencereden ortadaki masanın kenarında duran Kur'an ve tabanca üzerine düşerken, Talat Bey şöyle dedi:

“Arkadaşlar! Artık yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Bundan sonra dönüş mümkün değildir. Şu ana kadar bitirdiğimiz işler de pekâlâ önemlidir. Ama bu seferki başkadır. Ötekilere benzemez. Paşa mutlaka öldürülmeli ve Teğmen Atıf mutlaka sağ salım kurtarılmalıdır. Arkadaşlar, bu ölüm kararlarını vermenin hiç kolay olmadığını biliyorsunuz. Biz de insanız. Ölüm kararı verdiğimiz insanların da sevdikleri, bekleyenleri var. Keşke buna mecbur kalmasaydık. Fakat ne yapalım ki bir ihtilal içindeyiz...”

Bir Avrupalı mütefekkirin dediği gibi üç şey kansasız olmaz: Biftek, zıfaf ve İhtilal. Girdin mi çıkamazsın. Ya vurup kurtulacaksın, ya da vurulup öleceksin.”

Teğmen Atıf, Selanik' in Türk mahallesinde bulunan üç katlı cumbalı evlerden birinde oturuyordu.

Babası, o on yaşındayken Rum çeteleri tarafından öldürülmüştü. Asker olmasında, damarlarındaki kanı kaynatan bu intikam ateşinin büyük etkisi vardı. Onu askeri okula annesi yazdırmıştı. *“Benim oğlum asker olacak, kahraman olacak, vatanı ve milleti için gerekirse savaşıacak,”* demişti.

Teğmen Atıf, annesinin bu sözlerini hiç unutmadı.

Gözünü budaktan esirgemezdi. Uzun, zayıf bedenine rağ-

men olağanüstü bir kuvvete sahipti. Tek başına üç kişiyle baş ettiğini görenler olmuştu.

Teğmen Atıf aşıktı.

Sevdiği kız, postanenin karşısındaki ara sokakta bulanan cumbalı evlerden birinde oturuyordu. Renkli gözlerine sürme çeker, belden kemerli uzun elbiseler giyerdi. Başörtüsünün kenarından sarkıttığı bir tutam sarı saç güzel yüzüne tatlı bir anlam katardı. Teğmen Atıf, sandığında sakladığı şık üniformalarını giyer, bayramlarda sevgilisini ziyarete giderdi.

Kismetse bir dahaki bahara evleneceklerdi.

Nazım Bey, geçen gece Teğmen Atıf'a genel merkezin aldığı kararı bildirmişti.

Teğmen Atıf gururluydu; böylesine önemli bir görev için düşünölmüş olması onurunu okşamıştı.

O gece bir türlü uyku tutmadı.

Rumeli işi oymalı sandığını açtı. Hani şu köşedeki cumbalı evde oturan sevgilisini görmeğe gittiğinde giyindiği bayramlık üniformaları var ya, işte onları çıkardı. Daha sonra sandığın dibinden aldığı yeni iç giysilerini burnuna götürdü. Selanik dağlarının yamaçlarında açan keskin yaban çiçekleri gibi kokuyordu. Üniformasını yatağının üzerine yaydı, ütü izlerine bastırdı. Sonra, yeni boyanmış pırıl pırıl bayramlık çizmelerini çıkardı, köşedeki bez parçasını alıp üzerine tükürerek çizmelerinin tozunu aldı. Yeterince parlamamıştı, bir kere daha sürdü ve sonra duvarda asılı duran kılıcına uzandı, sapından kavradı. Sol elinin parmak uçlarıyla kılıcının soğuk çelik yüzeyine dokundu, öperek tekrar duvardaki yerine astı. Bir süre kılıcını seyretti. Önce iç giysilerini, sonra pırıl pırıl ütölü üniformalarını giydi. Sonra usulca yeni palaskasını ve silah kılıfını kuşandı. Palaskanın ve kılıfın, beline tam oturması için birkaç kere yokladı, bastırdı. Sonra da gelinlik bir kız gibi nazlı duran toplu tabancasını aldı eline. Sol elinin işaret parmağını tabancanın namlusunda gezdirdi. Soğuk, beyaz Alman çeliğini okşadı yavaşça, “*Baştan çıkartıcı, sevgilinin pürüzsüz teni gibi,*” diye de mırıldandı sessizce. Bu sırada okulda atış talimi derslerindeki hocasının sözleri yankılandı kulaklarında:

“Kuş gibidir, kabzayı sıktın mı titrer, boğulur; çok bıraktın mı uçup gider, hedefi bulamazsın.”

Elindeki tabancayı pencereye doğru çevirip karanlık gökyüzündeki yıldızlara nişanladı. Tetiği yokladı hafifçe. Şöyle bir topu döndürdü. Bu sırada ortaya saçılan tıkırtılar ölüm kokuyordu. Sonra teker teker kurşunları saydı. Tüm kıvrımlarını ezberlercesine dokundu soğuk çelik parçalarına... Sonra kurşunları öperek topa yerleştirdi, çevirdi, kapattı. Sonra dudakları arasından bir kelime düştü yerdeki kırmızı kilimin üzerine:

“Hey Mübarek!...”

Yatağının üzerine oturup gaz lambasının fitilini biraz kaldırarak adeta silahıyla konuşmaya başladı.

“Can dostum benim. Bazen, şu fani dünyada en çok neyi sevdim diye düşünüyorum. Kimseye söyleme, ama en çok seni seviyorum. Sen ve ben, kim bilir daha nereye kadar! Amma önce yarın çok önemli bir işimiz var. Önce bu işten yüzümün akıyla çıkmalıyız. Sonrası kolay. Yarın oturur konuşuruz. Sen ve ben...”

Yatağının üzerinden yavaşça kalkıp silahının kılıfını adı. Topun değerek iz bıraktığı yeri yağladı ki kolay hareket etsin. Artık her şey hazırды. Sicim perdeleri kapadı. Üniformalarını itinayla çıkardı, katladı ve sandığın üzerine koydu. Gaz lambasını söndürdü. Bir çocuk masumiyetiyle yatağına girdi. Silahını, tavuk tüyü bahar kokulu beyaz yastığının altına, başını da üstüne koydu ve yeşil gözlerini yorgun göz kapaklarıyla örttü.

İlk horoz ötüşleriyle uyandı. Yatağından fırladı, şöyle bir gerindikten sonra perdeleri araladı. Güneşin ilk ışıkları yüzüne düştü. Sonra yastığının altındaki tabancasını aldı, okşadı ve ortadaki küçük sehpanın üzerine bıraktı. Sonra da bir güzel yıkan-
dı. Sandığın üzerinde duran şık üniformasını giyindi. Üniforma ince uzun bedenine yapışmıştı. Altına da pırıl pırıl çizmelerini çekti. Sonra da palaska ve omuzluğu yerleştirdi. Kılıfı palaskaya taktı. Tabancasını bir kere daha yokladı, bir kere daha sevip kılıfına koydu. Gözlerini tabancasından ayıramıyordu. Birkaç kere

tabancasını kılıfından çıkarıp tekrar elinde evirip çevirip yerine koydu. Bu hareketi her seferinde daha hızlı yapmaya çalışıyordu. Sonra eğildi, komodinin çekmecesinde duran karton kutulardan birinin kapağını araladı ve bir avuç yedek mermi aldı. Üniformasını bozmamaya dikkat ederek, mermileri yan ceplerine yerleştirdi. Üstüne başına son kez çeki düzen verip başı dik, evden çıktı.

Selanik'in yukarı mahallesinden, cumbalı evlerin sabah güneşiyle parlayan ön cephelerinin kesme taşlı kaldırımlara düşen gölgelerine basarak postaneye gitti.

Şemsi Paşa'nın, Mabeyin ile haberleşmek için bilinen saatte postaneye gittiğini biliyordu.

Teğmen Atıf, postaneye vardığında diğer arkadaşlarının da hazır bulunduğunu gördü.

Herkes şaşkındı!

Teğmen Atıf'ın öyle düğüne gider gibi süslenmesine bir anlam verememişlerdi.

İçlerinden biri,

"Atıf tertibat tamam, ama anlamadığımız bir şey var?" dedi biraz tebessüm ederek.

Teğmen Atıf; "Nedir o?" diye sordu kasılarak,

"Böyle düğüne gider gibi şık giyinmeni anlayamadık"

Cevap kısaydı:

"Düğünün bundan alası mı olur?"

"Yani diyorsun ki vurulursam ve ölürsem cesedim yakışıklı olsun!" Gülüştüler...

Sonra ikişerli gruplar halinde ağır ağır yürümeye başladılar. Biraz yürümüşlerdi ki tekerlek tıkırtıları duyuldu. Kırmızı, süslü bir fayton postanenin biraz ilerisinde durdu. Teğmen Atıf diğer arkadaşlarına başıyla bir işaret yaptı. Arkadaşları bir anda ara sokaklara dağıldı.

Tertibat tamamdı.

Önce Paşa'nın iri cüsseli iki muhafızı faytondan inip şöyle bir etrafı kolaçan ettiler. Sonra içlerinden biri faytona yaklaşip paşaya bir şeyler söyledi. Paşa, üzerinde apoletli, madalyalı üniformasıyla faytondan indi. Rahat tavırları vardı. Kendinden çok

emin görünüyordu, sakın görünmeye çalışarak postaneye girip mabeyinle haberleşmeye başladı.

Bu sırada Teğmen Atıf, hızlı adımlarla postaneye doğru yaklaşıyordu. Yürürken, bir taraftan da toplu tabancasıyla konuşuyordu. Bir eli tabancasının kabzasındaydı; *“Uslu dur bakalım. Daha vakit gelmedi, ama hazır ol. Birazdan sana çok iş düşecek. Beni utandırma,”* diye mırıldandı kendi kendine.

Teğmen Atıf, rahat tavırlarla postanenin merdivenlerine tırmanıyordu; bir, iki, üç, dört....

Paşa da bu sırada korumalarıyla postanenin kapısında göründü.

Atıf, Paşa'yı mermer merdivenlerin tam ortasında indirmeyi düşünüyordu.

Taktik gereği, cebinden bir kâğıt parçası çıkardı. Kağıt parçasını göstererek, birkaç adım daha attı.

Bu sırada postanenin hemen önündeki yoldan arka arkaya iki fayton geçti. Nal sesleri ve tekerlek tıkırtıları uzaklaşırken Paşa, orta merdivenlere ulaşmak üzereydi. Bu sırada Teğmen Atıf usulca muhafızlara doğru eğilerek elindeki kağıdı uzatıp, *“Paşa'ya acele haber var!”* dedi.

Özenle katlanan kağıda zarf süsü verilmişti.

Şemsi Paşa postanenin orta merdivenlerinden birinde durdu. Postanenin hemen köşesindeki dut ağacından dökülen birkaç yaprak paşanın ayaklarının hemen dibine düşmüş, bir kaçı da diğer merdivenlere saçılmıştı.

Muhafızlar kâğıdı Paşa'ya uzatırken, Teğmen Atıf dayanamadı:

“Paşam , haber var!..” diye bağırdı.

Paşa, kâğıdı almak için uzanırken, Teğmen Atıf hızla hareket ederek sağ eliyle toplu tabancasının kabzasından kavradı.

Paşa, Teğmen Atıf'ın büyüyen gözbebeklerine kilitlenmişti ki, Teğmen Atıf, *“Ya vatan, ya ölüm!”* diye bağırarak sağ işaret parmağıyla tetiğe dokundu.

Muhafızlar, donup kalmışlardı...

Tabancanın namlusundan fırlayan soğuk çelik parçaları ha-

vayı yırtarak ve tiz bir ses çıkartarak müthiş bir patlama eşliğinde Paşa'nın sağ göğsünün üzerinde minik delikler açtı. Yeşil üniforma yavaşça kızıla boyanırken, Paşa olduğu yere yığıldı.

Muhafızlar Paşa'nın üzerine kapandılar.

Yaradan sızan kan merdiven üzerindeki dut yapraklarını kızıla boyarken, postanenin karşısındaki sokak birden bire boşaldı, tenhalaştı.

Teğmen Atıf döndü, tabancasını okşadı ve beline yerleştirdi.

Bu sırada sokak aralarından fırlayan diğer fedailer muhafızları şaşırtmak için yaylım ateşine başladılar.

Teğmen Atıf arkasına bile bakmadan koşuyordu.

Bu sırada Paşa'nın muhafızlarından biri tabancasının tetiğine dokundu. Kurşun, havada kavisler çizerek Teğmen Atıf'ın sağ bacağına doğru yaklaşıyordu.

Atıf'ın sağ bacağı birden ağırlaştı; Atıf vurulmuştu...

Kan, teninde tatlı bir sıcaklık bırakarak yavaşça çizmesine doğru kayıyordu. Düşer gibi oldu, dişlerini sıktı, yüzü acıyla kaplandı, fakat umursamadı.

Yaralı bacağına sürükleyerek köşeyi döndüğünde derme çatma bir ayakkabı dükkânıyla burun buruna geldi. Topallaya topallaya oraya doğru uzun zayıf bedenini sürükledi. Bu karanlık köşedeki derme çatma dükkânda saklanabileceğini düşünüyordu.

İçeriden çekiç sesleri geliyordu.

Aralık duran tahta kapıdan içeri girdi. Toplu tabancası elindeydi. Acıyı yutarak, kendi kendine gülümseyerek tabancasıyla konuşmaya devam etti: "*Başardık! Bitirdik. Can yoldaşım benim!..*" diye mırıldandı. Toplu tabancasını orta yaşlı, başında eski beyaz bir sarık bulunan, bakımsız sakalları yüzüne dağılmış ayakkabıcıya doğrulttu. Ayakkabıcı, dizlerine örttüğü önlüğü ve elindeki çekici sağ tarafındaki eski ayakkabıların arasına bıraktı ve ayağa kalktı.

Teğmen Atıf, yüzündeki acıyı gizleme ihtiyacı hissetmeden ayakkabıcıya can havliyle bağırды:

"*Sus, ses çıkarma, bağıırsan bittin! Çekil oradan, şöyle kenara geç, çalışır gibi yap!..*"

Bu sırada kendisini tezgâhın arkasına attı.

Ayakkabıcı şaşkıındı. Tek kelime bile konuşmadan Atıf'ın söylediklerini yapıyordu.

Tam bu sırada, dükkanın önünden Paşa'nın muhafızları koşarak geçti. Bağırıyorlar, etrafa kurşun saçıyorlardı

Postanenin önü de hareketlenmeye başlamıştı.

Şemsi Paşa ağır yaralı, merdivenlerde uzanmış yatıyordu. Sürekli de kan kaybediyordu. Muhafızlardan biri başındaydı. Paşa, muhafıza, "*Pusulada ne yazıyor?*" diye sordu. Sözcükleri güçlükle seçilebiliyordu.

Muhafız, zarf şeklindeki kâğıdı açtı ve okudu:

"*Ya vatan, ya ölüm!*"

Bu sözler, Paşa'nın duyduğu son sözlerdi.

Bir saat sonra Teğmen Atıf, diğer fedailerce cemiyet üyelerinden Mahmut Bey'in postane mıntıkasındaki evine götürüldü. Gece geç saatlerde de yer değiştirme yapıldı.

Plan başarıyla uygulanmıştı. Bu cinayeti kimin işlediği bilinmeyecekti.

Şemsi Paşa'nın öldürüldüğü haberi ertesi günkü İstanbul gazetelerinin manşetinde yer aldı.

Abdülhamit kötü haberi duyduğu sırada güvercinlerini yemliyordu. Elindeki yem kâsesini kanara bıraktı. Kafeslerin karşısındaki sandalyeye oturdu, gözlerini sabit bir noktaya odaklayarak dakikalarca öylece kalakaldı.

Hürriyet ateşi sarayı sarmaya başlamıştı.

İttihat Terakki Genel Merkezi Selanik...

Genel Merkez o gece olağanüstü gündemle toplandı. Odada derin bir sessizlik, koyu bir hüznün ve her an patlamaya hazır öfke bulutları vardı.

Talat Bey, masanın başında her zamanki yerinde oturuyordu. Herkes pür dikkat Talat Bey'in ağzından dökülecek sözleri

bekliyordu. Talat Bey, hafifçe boyun bağıını gevşetti, boğucu sıcakta terlemeye başlamıştı. Mendiliyle yüzünü ve alnını sildi, su dolu bardağı uzanıp birkaç yudumla boğazını ıslattıktan sonra bardağı masaya bırakıp şöyle konuştu:

“Vakit geldi arkadaşlar. Beklediğimiz an geldi de geçiyor bile. Artık durulacak, veyahut başka şeylerle uğraşılacak zaman değildir. Birkaç gün içinde harekete geçmeye mecburuz. Bütün tertibatı ona göre almak zorundayız. Hürriyeti biz ilan edeceğiz.”

Masadakiler, hayret dolu gözlerle bakışırken Talat Bey devam etti:

“Gerekirse, hürriyet bölge bölge ilan edilecek. Saraya bunu kabul ettirmek zorundayız. Saraya baskı yapacağız. Yaşlı kurdu tehdit edeceğiz. Ne yapıp edip hürriyeti ilan edeceğiz. Ama şurası muhakkak ki hürriyetin ilanından sonra yeni hükümet teşkili gündeme gelecektir. Kurulacak hükümet, mutlaka bizim etkimiz altında olmalıdır.”

Ağır vücudunu hafifçe yana doğru çevirip Mithat Şükrü Bey’e bakarak,

“Siz hemen gerekli temaslara başlayınız. Bu gece Niyazi Bey’e haber uçuracağız. Niyazi Bey zaten hazırlıklıdır. Haberi-mizi beklemektedir. Allah muvaffak etsin kardeşlerim!” dedi.

Uzun bekleyiş nihayet sona ermişti. Ok yaydan, kurşun namludan çıkmıştı. O geceki toplantı erken dağıldı. Herkesin yüzünde endişeyle harmanlanmış bir gurur vardı. Vatan ve hürriyet savaşının en önemli ve en zor aşaması başlamak üzereydi. Bu uğurda öldürmek ya da ölmek var, ama asla dönmek yoktu.

Mithat Şükrü o gece derhal Serez’e hareket etti. Hürriyet ateşi Serez’de yakılacaktı.

Serez’in ileri gelenlerinden Derviş Bey’in yanına gitti. Durumu Derviş Bey’e anlattı. O gece Derviş Bey’in evinde gizli bir toplantı düzenlendi.

Mithat Şükrü, iki gün daha Serez’de kaldı. Teftişteki Mutasarrıf Reşit Paşa’nın dönmesini bekledi. Paşa ikinci gün döndü. Mithat Şükrü, Paşa’yı, şehrin ileri gelenlerinden teşkilat üyesi Akil Bey’in konağına davet etti. Mutasarrıf bu teklifi geri çevi-

remezdi; çünkü Mithat Şükrü'nün teşkilatın önemli isimlerinden biri olduğunu biliyordu. Daveti kabul etti. Mithat Şükrü, Reşit Paşa'ya genel merkezin aldığı kararı bildirdi. Paşa teftişteyken bazı duyumlar almıştı, ama şimdi her şeyi daha iyi anladı. ,

Şu kararı aldılar:

“Gerekirse Meşrutiyeti, bölge bölge ilan edeceğiz. Eğer başaramazsak, işi Abdülhamit'i düşürmeye kadar götüreceğiz.”

Aslında her ikisi de şaşkıındı. Gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Tüm bunlar şaka gibiydi. Tecrübeli bir paşa ve idealist genç bir adam oturmuşlar, Abdülhamit'i düşürmekten bahsediyorlardı. Anlaşılan köprülerin altından çok sular akmış, imparatorlukta çok şey değişmişti.

İhtilal yaklaşıyordu.

Saray protesto telgraflarıyla sarsılırken, genel merkez, Resneli Niyazi'ye ve Enver Bey'e haber uçurdu.

Şifre, tek kelimelikti: “Çıkın!”

Ertesi gün...

Resne...

Süvari mülazımı Ağâh, üzerine yapışan üniformasının eteklerini çekiştirip kendine çeki düzen verdikten sonra, topuklarını sertçe birbirine vurarak Niyazi Bey'i selamladı. Niyazi Bey tepeden tırnağa kadar donanmıştı; belinde çifte toplu tabanca ve sırtında çapraz asılı mavzer vardı. Dudağında derin bir tebessüm kırığı eşliğinde yürüyordu. Tıpkı Teğmen Atıf gibi, düğüne gidercesine şık ve mutluydu.

Ağâh'la sarmaş dolaş olup vedalaştı.

Niyazi Bey, gerisin geri dönüp arkasına bile bakmadan kapının önünde bekleyen teri kurumamış doru atına atladı. Sırtındaki mavzerini çıkardı, atının sırtına çapraz astı ve mahmuzlarını hafifçe dokundurdu. Doru at, sanki üzerindeki süvarinin niyetini biliyormuşçasına, bir fişek gibi, bir ok gibi yerinden fırlayıp gözden kayboldu. Geride biraz toz bulutu ve gittikçe uzaklaşan nal sesleri kaldı.

Saat sabahın beşini gösteriyor, Resne güneşi bütün haşmetiyle dağları tepeleri aydınlatıyordu.

Resneli Niyazi Bey hürriyet ateşini yakmak için dağa çıkıyordu.

Birkaç Hafta Sonra....

3. Ordu Karargâhı, Selanik

Mustafa Kemal nihayet baba ocağında, Selanik'teydi. Üstelik öteden beri hep görev yapmak istediği 3. Orduya atanmıştı.

Üzerine oturan şık üniformasıyla içeri girerken düşünceliydi. Arkadaşı Ali Fuat'ı selamlayıp köşedeki ahşap sandalyelerden birine oturdu. Şapkasını hemen yandaki boş sandalyeye koydu. Temmuz sıcaklığında yapış yapış olmuş kısa sarı saçlarını düzeltirken, Ali Fuat emir erini çağırıp arkadaşına az şekerli bir kahve söyledi. Emir eri, yavaşça kapıyı çekip odadan çıkarken, Mustafa Kemal biraz öne doğru eğilip, *"Herhalde son gelişmelerden haberin vardır?"* diye sordu ve sandalyesini biraz ileri doğru çekip Ali Fuat'ın oturduğu masaya iyice yaklaşarak şöyle dedi:

"Son günlerde genel merkez inisiyatifi yitirmek üzerdir. İl merkezleri, genel merkeze bile sorma ihtiyacı hissetmeden harekete geçmektedirler. Kanımca, devrim bir an meselesidir."

Ali Fuat, "evet" anlamına gelen bir baş işareti yapıp belki de artık yaklaşmakta olan hürriyetin heyecanıyla, aslında Mustafa Kemal'in de çok iyi bildiği gelişmeleri sıralamaya başladı:

"Bir hafta önce Kolağası Resneli Niyazi, halktan kişiler ve biraz askerle birlikte Saray'a karşı isyan bayrağını açmak için Resne Dağları'na çıktı. Manastır merkezi kendisini güçleriyle destekliyor. Niyazi Bey'den sonra, Ohri Milli Taburu Kumandanı Kolağası Eyüp Sabri, Yüzbaşı Bekir Grabene ve daha başka bazı genç subayların birlikleriyle dağa çıktıklarını biliyorum. Ha unutmadan, en sonunda Enver de yanına aldığı bazı subaylarla birlikte, sınır boylarındaki askerleri ayaklandırmak için Selanik'ten ayrılmış."

Mustafa Kemal, dudağındaki acı kahve tadından mı, Enver adını duymuş olmasından mı bilinmez, biraz yüzünü ekşitip başını çok hafif iki yana salladı. Ali Fuat ise, kahve fincanını masaya bırakıp konuşmaya devam etti: “

“Saray’a telgraflar yağıyor. Meşrutiyetin geri verilmesi kesin bir dille isteniyor. Artık hükümet duruma hâkim değil. Bu arada saray kaynamaya başlamış. Sadrazam, Avlonyalı Ferit Paşa görevinden alınmış, Padişah’ın Ferit Paşa’ya güveni kalmadığı anlaşıyor. Geçenlerde sadaret makamına yedinci kez, Küçük Sait Paşa atanmış. Serasker Rıza Paşa’nın yerine de, Harbiye Nazırı olarak Ömer Rüştü Paşa getirilmiş. Kamil Paşa da sandalyesiz nazır olarak kabineye girmiş. “

Mustafa Kemal kahvesini bitirdi. Boş kahve fincanını masanın hemen kenarına bırakıp oturduğu yerde şöyle bir doğrularak şunları söyledi:

“Öyle zannediyorum ki birkaç gün içinde hürriyet ilan edilecek Fuat. Manastır ve Çevresi Olağanüstü Kumandanlığına atanan Müşir Tatar Osman Paşa’nın, Eyüp Sabri ve Niyazi Beyler tarafından dağa kaldırılmış olması ve Manastır Valisi Hıfzı Paşa’nın, Manastır’daki bütün askerlerin ve halkın devrimcilere katıldığına ilişkin saraya çektiği telgraf Padişah’ı yola getirecektir. Abdülhamit tecrübelidir. Meşrutiyeti ilan etmesi gerektiğini anlayacaktır. Çok yakında hürriyeti müjdeleyen top seslerini duyarız kardeşim,” dedi.

Kahve için teşekkür edip odadan ayrılırken birden geri döndü, “Bu akşam Beyaz Kule’de buluşup biraz konuşalım, ne dersin?” diye sordu. Ali Fuat, “Hay hay, akşam Beyaz Kule’de buluşuyoruz,” diye karşılık verdi.

Mustafa Kemal, hürriyetin ilan edileceğinden emindi, fakat yüzünde diğer ittihatçıların coşkusu yoktu. Sanki yıllarca hürriyet mücadelesi veren, istibdada kafa tutan, sürgün edilen, karanlık zindanlarda tutuklu kalan, Harp Okulu yıllarından itibaren pek çok genç subay adayına vatan ve hürriyet mücadelesi fikrini aşıl原因an o değildi. Tüm ittihatçı subaylar meşrutiyetin ilan edilmesiyle imparatorluğun pek çok sorununun çözüleceğini düşü-

nürken, Mustafa Kemal bambaşka şeyler düşünüyor, bambaşka şeyler söylüyordu:

“Meşrutiyetin ilanı amaç olmamalıdır. Meşrutiyet sadece bir başlangıçtır!” diyordu. Yakın zamanlara kadar Balkan dağlarında Rum ve Bulgar çeteleriyle vuruşurken, devrimin yaklaştığı o günlerde Selanik’teki birliğinde düzen ve disiplini sağlamak için çaba sarf ediyordu.

İttihat ve Terakki Partisi’nin yeminli üyelerinden Mustafa Kemal ve Ali Fuat, akşam Beyaz Kule’de buluştular.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Salih de onlara katıldı. O gece üç arkadaşın, soğuk birayla tatlanan tehlikeli sözlerini(!) Beyaz Kule, kalın sicim perdeleri arkasında saklayacak, dışarıya hiç, ama hiçbir şey sızdırmayacaktı.

Masanın üzerinde, Abdülhamit’in yurda girişini yasakladığı yabancı gazetelerden Temps, Matin ve Times’in son sayıları vardı. Mustafa Kemal, Times’ e göz attı. Orta sayfalardan birinde Reval Görüşmeleri hakkında bir yazı vardı. Yazıyı bitirdi. Gazeteyi katlayıp, masanın köşesine bıraktı ve şöyle konuştu:

“Şöyle ya da böyle meşrutiyet ilan edilecektir. Yıllardır bu uğurda mücadele ettik. Şöyle ya da böyle bu mücadelemizin sonucunu alacağız. Anayasa yürürlüğe girecek, meclis açılacak. Arkadaşlar işte asıl mücadele ondan sonra başlayacaktır. Ama görüyorum ki, İttihat ve Terakki Partisi o günleri hiç ama hiç düşünmüyor. Varsa yoksa meşrutiyetin ilanı! İyi de meşrutiyetin ilanından sonra kurulacak olan yeni kabine nasıl teşkil edilecek? Reval’de Osmanlıyı paylaşan Avrupa ile ilişkiler nasıl tanzim edilecek? İktisadi açıdan tamamen dışa bağımlı durumdayız. İttihatçılar ülkeyi bu bağımlılıktan, bu kapitülasyon belasından nasıl kurtaracak? Genel merkez toplantılarında gördüğüm manzara, İttihatçıların meşrutiyet sonrasına ilişkin doğru dürüst bir programları olmadığı şeklindedir. Beni korkutan, meşrutiyetin ilanından sonra İttihatçıların acemice davranmaları, ülkeyi yeni bunalımlara sürüklemeleridir. İstibdat yıkılacak yıkılmasına, müstebit padişah Abdülhamit uzun saltanatının sonuna gelmiştir. Yıllarca bu uğurda mücadele ettik, ama beni korkutan, yeni

bir tür istibdat düzeninin kurulma ihtimalidir. Enver, Talat ve Cemal, örgütün tüm dizginlerini ele geçirmeye çalışmaktadırlar. Kuşkusuz üçü de vatansever, üçü de samimidir. Fakat, üçü de aceleci ve tecrübesizdir. Üçü de aşırı ihtirastır. Meşrutiyetin ilanından sonra örgüt bu üçlünden birinin kontrolü altına girecek olursa, bu sefer İttihat ve Terakki istibdadı başlayabilir. “

“Bizi bekleyen asıl tehlike ise başkadır: Ordu ve siyaset hiç olmadığı kadar iç içe girmiştir. Makedonya’daki tüm subaylar ve askerler parti üyesidirler. Allah korusun, ileride bir savaş durumu olursa, askerler ve subaylar arasındaki siyasi farklılıklar bizim için bir felakete neden olabilir. Erat, komutanlarının emirlerini bile dinlemeyecek hale gelebilir. Ordunun asli görevi, vatan müdafaasıdır. Bunun için iyi eğitilmesi ve her an savaşa hazır bulunması gerekir. Geçen ocak ayında Selanik civarında Sedes Çiftliği etrafında yapılan askeri manevralara katılmışım. Orada da gördüm ki, ordumuzun mühim noksanları vardır. Bir an önce bunların tamamlanması gerekir. Bu yolda bilhassa biz genç subaylar üzerimize düşenden daha fazlasını yapmaya mecburuz. Beni düşündüren işte bu mevzulardır. Elimden geldiğince ordunun düzen ve disiplinine ve iyi eğitilmesine çalışıyorum. “Takımın Muharebe Talimi” adlı, General Litzmann’dan çevirdiğim askerlikle ilgili bir kitap yayınladım. Eratı, asıl uğraşı olan askerliğin incelikleri konusunda da aydınlatmalıyız. Ben yıllarca genç subayları hürriyet ülküsü etrafında birleştirmek için mücadele ettim. genel merkez toplantılarında da pek çok kere bu konulara değindim, ama siz de şahitsiniz ki, ya duymazlıktan geldiler, ya da beni susturmaya çalıştılar. Meşrutiyetin ilanından sonra bütün bu konuları münakaşa etmeliyiz. Arkadaşlar, bu vesile ile size bir düşüncemi de açıklamak istiyorum: Eğer İttihat ve Terakki Partisi, orduyla siyasetin birbirinden ayrılmasını kabul etmezse, partiden ayrılmayı düşünüyorum.”

Salih, Ali Fuat’ın gözlerinin içine baktı. İkisi de şaşkıncı. Mustafa Kemal, şimdi de fütursuzca İttihat ve Terakki’den ayrılmaktan bahsediyordu. Üstelik ihtilalin ayak seslerinin duyulmaya başlandığı o günlerde; hem de onların hiç düşünmedikleri bir

konu yüzünden. Oysa ki hem Ali Fuat hem Salih hem de pek çok ittihatçı subay o günlerde hürriyetten başka bir şey düşünmüyorlardı. Onlar için varsa yoksa meşrutiyetin ilanı ve istibdadın yıkılmasıydı, ama Mustafa Kemal sanki başka bir çağda yaşıyordu. O hep birkaç adım önde gidiyordu. Nitekim, Mustafa Kemal ayrıldıktan sonra, Salih şöyle dedi:

“Mustafa Kemal, bir gün dünyayı ayaklarının altına alacakmış gibi konuşuyor!”

Salih yanılmıyordu; o gece arkadaşlarını şaşırtan genç subay Mustafa Kemal, bir gün dünyayı değil ama tüm emperyalist Avrupa’yı ayaklarının altına alacaktı.

İhtilalden Bir Gece Önce İttihat Terakki Genel Merkezi, Selanik

Talat Bey şakaklarını ovdu. Kısık siyah gözleri her zamankinden daha parlaktı. Ağır vücudunu yavaşça kaldırıp dimdik ayakta durdu. Odanın orta yerine doğru yürüyerek bir sigara yaktı. Derin bir nefes aldı. Sigara dumanı, iç içe geçmiş halkalar şeklinde geniş alnına ve siyah saçlarına doğru yükselirken, Talat Bey tekrar masaya doğru yaklaşıp az önceki yerine oturdu.

Masadaki ittihatçılar, büyük bir merak ve heyecanla Talat Bey’in ağzından dökülecek sözleri bekliyordu. Talat Bey, sigarasından bir nefes daha aldıktan sonra sigarasını kül tablasının kenarına ilştirip her zamankinden daha yumuşak bir sesle şöyle dedi:

“Vakit tamamdır. Tüm hazırlıklar bitmek üzeredir. Dağa çıkan arkadaşlar ve tüm merkezler talimatımızı beklemektedirler. Talimatımız ulaşır ulaşmaz cemiyetimizin şubesinin bulunduğu her yerde hürriyet ilan edilecektir.”

Biraz bekledikten sonra şöyle devam etti:

“Bu gece arkadaşlara durumu bildiriniz. Bundan sonrasını sultan Abdülhamit Han Hazretleri düşünsün!...”

O gece hürriyetin ilanı için yapılacak hazırlıklar konuşuldu.

Tüm ittihatçılar şafağı bekliyordu.

Aynı saatlerde İttihat Terakki'nin Üsküp Şubesi'nde de bir toplantı düzenleniyordu.

22 Temmuz gecesi yapılan o toplantıya, aynı gün Selanik'ten Üsküp'e gelen Mustafa Kemal de katılmıştı.

İhtilalden Bir Gün Sonra, 24 Temmuz 1908 İstanbul

Gazete dağıtıcısı çocuklar Bab-ı Ali Yokuşu'ndan koşarak Sultanahmet Meydanı'na çıktılar.

Avaz avaz bağıryorlardı; *"Yazıyor! Hürriyetin ilanını yazıyor! Meclis-i Mebusan'ın yeniden açılacağını yazıyor! Anayasasının yürürlüğe girdiğini yazıyor! Yazıyor!..."*

Bir zamanlar yeniçerilerin *"istemezük"* nidalarının yankılandığı At Meydanı'nda o gün öğlen saatlerinde yaşlı imparatorlukta artık bir dönemin sona erdiğini müjdeleyen on on bir yaşındaki çocukların masum, tiz sesleri yankılanıyordu.

Meydanı dolduran kalabalık içinden pek çok kişi gazete satın alabilmek için gazete dağıtıcısı çocuklara doğru yöneldi.

Birkaç dakika içinde, *İkdam* ve *Tanin* tükendi.

Gazeteler o gün ancak öğlen saatlerine doğru çıkabilmişlerdi. Aslında atılan manşetler günün coşkusunu yansıtmaktan uzaktı. Osmanlı matbuatı, ihtilalin o ilk gününde temkinli hareket etmeyi tercih etmişti. Otuz yıl boyunca istibdat sansürüyle sayfaları kararan gazetelerin bir günde otuz yıllık kara lekelerden kurtulması olanaksızdı. O gün hepsinde kısa bir tebliğ vardı o kadar... Fakat bu kısa tebliğ bile her şeyin anlaşılması için yeterliydi.

Kimileri meşrutiyetin ilan edildiğini müjdeleyen tebliği gelişigüzel yırtarak gazeteyi bir kenara fırlatıyor; tekrar tekrar tebliğin yazılı olduğu gazete kupürünü okuyor, tüm bunların, biraz sonra bitecek bir rüya olmaması için dua ediyordu.

Bab-ı Ali Yokuşu görülmeye değerdi. Eminönü'ne inen Ar-

navut kaldırımlı yolun iki kenarına dizilmiş ahşap evler ve sokağa bakan tenteli dükkânlar sanki birbiriyle konuşuyor; pencere pervazlarında üst üste yığılı duran ahşap duvarların arasında, izbe odalarda ve tek pencereli çatı katlarında otuz yıldır saklanan hürriyet çığlıkları adeta bir anda tüm Bab-ı Ali'ye yayılıyordu.

İlk bayrağı, İttihat Terakki Cemiyeti'ni destekleyen *İkdam* gazetesi astı. Sonra da diğerleri... Her yer kan renginde ay yıldızlı bayraklarla süslendi ve sonra, tüm bayraklar deniz tarafından esen tatlı temmuz rüzgârının ipeksi dokunuşlarıyla ahenkli ahenkli dalgalanmaya başladı. *Tanin*, *Milliyet* ve tabii ki *Hürriyet* gazeteleri de coşkuya ilk ortak olanlardandı.

Tanin, birkaç saat içinde tükenmişti. İkinci baskıyı yapıyordu.

Bu sırada Bab-ı Ali Yokuşu'nun başında, ellerinde “*Yaşam hürriyet*” yazılı bir pankartla Hukuk, Tıbbiye ve Mülkiye öğrencileri görüldü. Elleri havada bağıryorlardı ve hemen arkalarında genç zabıtlar, en yeni üniformalarıyla çalılı çalılı yürüyorlar, savaşa girmeden zafer kazanmış edasıyla İstanbul sokaklarında arz-ı endam ediyorlardı. Akşam saatlerine doğru *Zaman* ve *Gayret* yayınevleriyle *İkdam* Gazetesi önlerinde gruplar halinde toplananlar gösteri yapmaya başladı. Zaptiye Nazırı bu gösteriyi önlemek istediye de başarılı olamadı. Bunun üzerine caddelerde atlı polis devriyeleri dolaştırılmaya başlandı fakat tüm bu cılız önlemler İstanbul'u saran hürriyet coşkusunu bastırmaya yetmedi.

İstanbul kaynıyordu!

Hürriyet sarhoşu basın, belki de henüz tam olarak Abdülhamit korkusunu üzerinden atamadığı için olsa gerek, günlerce “Padişahım çok yaşa!” çığlıkları atarken, her yanda bayraklar dalgalanıyor, İstanbul sokaklarında davullu, zurnalı, mızıkalı gösteri alayları dolaşıyor, Bab-ı Ali'de, Sultanahmet'te, Bayezit'te ve Kadıköy'de sokak konuşmacıları boğazlarını yırtarcasına söylevler veriyorlardı.

Yıllardır istibdada karşı mücadele eden, okul yatakhanelerinde gizli gizli Fransız İhtilali'yle ilgili kitaplar okuyan, Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü tüm sıkıntıların sorumlusu olarak padişahı gören, Mülkiye, Hukuk ve Tıbbiye öğrencile-

ri, belki de yaşadıkları şokun etkisiyle, ilk günlerde, “*Yaşasın hürriyet!*” sloganlarını gölgede bırakan bir başka slogan daha atıyorlardı. Yaşlı sultanı hiç de heyecanlandırmayan bu slogan, “*Padişahım çok yaşa!*” sloganıydı.

O günlerde bir öğrenci olan Falih Rıfkı (Atay) yıllar sonra anılarında şöyle yazacaktı:

“Okulca sokaklara dökülüyoruz. İlk işimiz, Beyoğlu’na, Tepebaşı’na çıkmak! Sanki, Düvel-i Muazzama devletlerini yenmişiz, yere sermişiz gibi, yabancı ve Hıristiyan mağazaları önünde bağırarak, çağırmak! Henüz ne marş var, ne hürriyet türküsü. İki de bir biz çocuklar ve bütün halk göğsümüzün bütün gücü ile, ‘Padişahım çok yaşa’ çığlığı kopartıp, dükkânlara ürküntüden kenpenk indirtiyoruz.”

Padişahın bir tebliğ ile meşrutiyetin ilan edildiğini açıklamasının ardından sokaklara dökülen öğrencilerin ve halkın “*Padişahım çok yaşa!*” sloganları, beş yüz yıllık bir saltanatın kokusunu taşıyan abidevi eserlerle süslü sokaklarda ve tıpkı otuz yıllık sahibi gibi kendi gölgesinden bile korkan Yıldız Sarayı’nın eski duvarlarında yankılanırken, tecrübeli padişah tüm bu coşkunun, tıpkı Avrupa’da olduğu gibi monarşik düzene, dolayısıyla saltanat sistemine ve bu sistemin başındaki adam olarak kendisine karşı yapılan bir ihtilalin sonucunda ortaya çıktığını görebiliyor ve sokaklarda, “*Padişahım çok yaşa!*” sloganları atanların, kısa bir süre sonra, “*Kahrolsun Padişah!*” sloganları atacaklarını tahmin ediyordu.

Yıldız Sarayı önünde sevinç gösterilerinin yapıldığı o günlerde Padişah, Şeyhülislam Cemallettin Efendi’ye, sarayın penceresinden dışarıdaki kalabalığı işaret ederek, “*Sizin karşınızda irad-ı nutuk edenler, biraderin parası ile söz söyleyenlerdir. Tüm bunlar hep tahrikat (kışkırtma) eseridir!*” diyerek kuşkularını dile getirmişti.

Şeyhülislam başını hafif önüne doğru eğerek ve ellerini yeşil cüppesinin önünde birleştirerek sakin bir sesle, “*Padişahım,*

zannımca bu gösteriler, ihsan buyurduğunuz özgürlüğün yarattığı sevinçten kaynaklanmaktadır,” diyerek, Abdülhamit’i yatıştırmaya çalıştıysa da, yaşlı padişah, bu sözlerle tatmin olmadı ve günlerdir sarayın önünden dağılmayan topluluğun meşrutiyet konusunda kendisinden bir güvence istediğini zannederek işin daha başında kendince bazı önlemler alma yoluna gitti.

Abdülhamit, Yıldız Sarayı’nın yüksek tavanlı geniş salonunda, ellerini yaşlı gövdesinin arkasında birleştirip, düşük omuzlarını dik tutmaya çalışarak ve yerdeki halıların karmaşık desenlerine bakarak bir sağa bir sola yürürken, otuz yıldır en ufak bir fısıltıyı bile duyma kaygısıyla iyice hassaslaşmış olan kulaklarında sarayın pencerelerini tırmalayan, *“yaşasın hürriyet, yaşasın padişah!”* sesleri yankılanıyordu.

Yıldız’ın önü, kıpkızıl bir gökyüzü gibi inip kalkan yüzlerce kırmızı fesle dolmuştu. Delici temmuz güneşinin parlak ışıkları kalabalığın bir kenarındaki askeri birliklerin, parlak çelikten upuzun, dizi dizi süngülerine çarpıyor, Padişah’ı korumakla görevli hassa bölüklerinin sırmalı üniformaları, yapılı Arnavut muhafızların beyaz giysileri ve Suriye’den getirilmiş olan zühafların bir ucu omuzlarına değen çağla yeşili poşuları parlıyordu.

Yaşlı Padişah ağır ağır yürüyüp geniş pencerenin önüne gelerek hürriyet sarhoşluğuyla çılgınlık atan hareketli kalabalığı selamladı. Birkaç dakika pencerede kaldı. Kırıksıklıklarla dolmuş yüzüne yerleştirdiği sahte bir gülümsemenin arasından, geleceği gören bir falcı gibi kaygıyla bakıyor, bir zamanlar ona farklı bir ihtişam katan iri ve kemerli burnuyla boyalı sakalı, şimdi bir orta oyununda yüzüne yerleştirilmiş, takma bir maske gibi onu komik ve güçsüz gösteriyordu.

Sarayın ışıkları söndüğünde, İstanbul’un katran karası, ağır gecesi Yıldız Sarayı’nın tarih kokan dört duvarını sarıp sarmalarken, Yeni Camii önünde martılar, Belgrat Ormanı’nda baykuşlar ürpertici şarkılar söylerken ve Galata rıhtımı sarhoş dalgaların şiddetli ve bilinçsiz vuruşlarıyla aşınırken yaşlı padişah yatağına girdi. Kambur sırtını, düşük omuzlarını örten beyaz geceliği topuklarına kadar uzanıyordu. İnce, yumuşak yaz yor-

ganını başına, yorgun dizlerini karnına kadar çekip, ağır göz kapaklarını yoğun kırıksıklarla çevrelenmiş renkli gözlerinin üstüne örttü. Fakat uzun saltanatı boyunca pek çok şeyden korktuğu gibi son günlerde uykudan da korkar olmuştu. Uykuya daldığında altı yüz yıllık Osmanlı saltanatının bütün ağırlığı omuzlarına çöker, kulaklarında isyankâr yeniçeri çığlıkları, acımasızca öldürülen padişahlardan Genç Osman'ın ve III. Selim'in feryatları yankılanır, sarayın karanlık koridorlarında, siyaseten katledilen sadrazamların morarmış yüzleri ve patlamış gözleri dolaşırdı. O gece de benzer rüyalar gördü.

Yaşlı Padişah, korkunç düşlerinin ne anlama geldiğini kısa bir süre sonra anlayacaktı.

Hürriyetin Ardından Mustafa Kemal ve Fenerbahçe

Fenerbahçe'nin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra Sultan II. Abdülhamit İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskısıyla II. Meşrutiyet'i ilan etti (1908).

İstanbul hürriyet coşkusuyla sarhoş olmuş gibiydi!

13 Nisan 1909'da İstanbul'da 31 Mart İsyanı patlak verdi.

Rejim karşıtları ve Abdülhamit'i korumakla görevli avcı taburları “*Şeriat isteriz!*” diye ayaklandılar.

Hürriyeti boğmak isteyen yağlı sarıklı, çember sakallı gerici çevreler ve padişah yanlıları İstanbul'un altını üstüne getiriyorlardı. Ellerinde yeşil bayraklarla İstanbul'un meydanlarına akan softalar, cahil halkın da desteğiyle iyice kabarıp coşkun bir deniz gibi dalgalanmaya başlamışlardı.

Softalar İstanbul'da İttihatçı avına çıkmışlardı.

Kesecek baş, dökecek kan arıyor, İstanbul'un altını üstüne getiriyorlardı.

İttihatçıların pek çoğu saklanmıştı.

Dr. Nazım Bey, başında kocaman bir sarık, sırtında yeşil bir cübbeyle gidip İttihat ve Terakki'nin lideri Talat Bey'i buldu.

Talat Bey bu cüppeli, sarıklı adamı tanıyamadı, “Kimsiniz?” diye sordu. Dr. Nazım bıyık altından gülerек başındaki sarığı, sırtındaki cüppeyi çıkarınca Talat Bey rahatladı.

“Allah müştakını versin Nazım, bu ne kılık!” diye gülerек Nazım’ı içeri buyur etti.

Dr. Nazım kapıdan girerken konuşuyordu:

“Gel birader, Sultanahmet’e gidelim. Softalar din adına yollara dökülmüşler. Senin de dini bilgin var. Bu yaptıklarının dini açıdan mahzurlu olduğunu anlatırsın. Buraya gelirken, bir gurup isyancıyı durdurup, bir güzel vaaz verdim. Yola geldiler. Bunların çoğu cahil, ne dersin inanıyorlar.”

Bu düşünce Talat Bey’in de aklına yattı.

Talat Bey, “O zaman ne duruyoruz, hemen gidelim,” deyip kapıya doğru hareketlenmişti ki Dr. Nazım, “Dur!” dedi. “Böyle kravatlı, Frenk gömlek, setre pantolon ve ceketle gidersek bizi gavur diye linç ederler. Kılık değiştirip gideceğiz.”

Birkaç dakika sonra Talat Bey’in evinden sarıklı cüppeli iki kişi çıktı. Çaktırmadan etrafı kolaçan ederek yürüyorlardı, ama küçük bir sorun vardı. Talat Bey, sabahtan beri hiçbir şey yemişti ve şimdi kurt gibi acıkmıştı.

Gülhane’nin önündeki yokuşa geldiklerinde Talat Bey’in hassas burnu işkembe kokusu almaya başladı. Talat Bey, Dr. Nazım’ın şaşkın bakışları arasında çevresine bakınmaya başladı. Kokunun geldiği yeri arıyordu. Koku bir aşevinden geliyordu.

“Dur birader. Ben bir çorba içeceğim.”

“Yahu delirdin mi? Biri tanır bizi çorbacıda. Gel şu meydana çıkalım. İşimizi bitirip kaybolalım.”

Talat Bey diretiyordu. Üstelik çok sakindi:

“Acıktım. Öleceksem bari aç karnuma ölmeyeyim.”

Dr. Nazım Bey

Dr. Nazım da dayanamayıp gülmeye başladı. İki molla (!) ağır ağır aş evine süzüldü. “*Selamünaleyküm!*” diyerek dipteki masalardan birine oturdular.

Dikkat çekmemeye çalışıyorlardı.

Talat Paşa, dışardan gelen bağrıış, çağrıış ve silah seslerinin arasında tam üç tas işkembeyi afiyetle midesine indirdi. O iş-tahla işkembesini içerken, Dr. Nazım, endişeyle Talat Paşa’nın çorbasını bitirmesini bekliyordu.

Yemekten sonra iki kafadar Sultanahmet Meydanı’na çıkarak yobaz öfkeye karıştılar.

Talat Paşa, dini bilgilerini kullanarak isyancıları yatıştırmaya çalışıyordu.

Ertesi gün Rahmi Bey, İstanbul’dan Selanik’e şifreli bir telgraf çekti:

“*Adadayız. Cümlemiz sıhhatteyiz!*”

Komutanlar telgrafa bir anlam veremeyince telgrafı Mustafa Kemal’e gösterdiler.

Mustafa Kemal telgrafı okur okumaz bir sezgiyle mi bir ön-görüyle mi bilinmez, İstanbul’da olağanüstü olaylar yaşandığını anladı. Sonra bir dedektif gibi olayı aydınlatmak için çalışmaya başladı. Daha önce Rahmi Bey’den gelen tüm telgrafları inceledi ve İstanbul’da büyük bir ayaklanma çıktığına karar verdi. Durumu Mahmut Şevket Paşa’ya bildirdi.

15 Nisan’da Selanik’ten İstanbul’a hareket eden ordunun kurmay başkanı Mustafa Kemal’di.

Ordunun adını da o koymuştu:

“Hareket Ordusu”

19 Nisan’da İstanbul’a ulaşan Hareket Ordusu kısa sürede gerici ayaklanmayı bastıracaktı.

Meclis-i Mebusan ayaklanmada rolü olduğu gerekçesiyle Abdülhamit’i görevinden alacak ve o şehre, bir zamanlar dağlarında hürriyet rüzgârlarının estiği, kaldırımlarında genç subayların ayak seslerinin, sahilinde martı çığlıklarının yankılandığı Selanik’e sürgün edecekti⁹.

9 Abdülhamit Selanik’te Alatini Köşkü’nde göz altında tutulacaktı.

Abdülhamit'in tahtan indirilmesiyle otuz yıllık istibdat devri sona erecek ve her şey gibi futbol da özgür kalacaktı.

Fenerbahçe'nin Doğum Sancıları

Fenerbahçe ilk ciddi maçına çıkıyordu.

Tarih, 6 Eylül 1908'di.

Yer, Kuşdili Çayırı.

Rakip, Anadolu yakasının güçlü takımı Moda.

Moda takımının en iyi futbolcusu Fenerbahçe'nin ısrarla transfer etmek istediği Fuat Bey'di. Fenerbahçe biraz da Fuat Bey'e inat bu maçı kazanmak istiyordu.

İlk maça kıyasla o günkü maçı izlemek için çok daha fazla seyirci gelmişti.

Seyirciler bu yeni Türk takımını henüz iyi tanımadıklarından temkinliydi; fazla bağırıp çağırmadan endişeli gözlerle sahaya çıkan Fenerbahçeli futbolcuları alkışlıyorlardı.

Maçın ilk dakikalarından itibaren seyirciler bu takıma güvenebileceklerini anlamışlardı. Maçın ilk yarısında Moda'ya kök söktüren bu Türk takımını şimdi daha coşkulu alkışlıyorlar, tempolu tezahüratlarla futbolculara moral veriyorlardı.

Maç bittiğinde Fenerbahçe, Fuat Bey'li Moda'yı 2-0 yenmişti.

Fenerli futbolcular, seyircilerin “yaşa, varol!” sesleri arasında güle oynaya semtlerine, tecrübeli Fuat Bey ise hüznle Galatasaray'a gidecekti.

Fenerbahçe 10 Kasım 1908'de Kördere Çayırı'nda İngilizlerin ünlü **İmogene Takımı**'nı 3-0 yenince artık **İstanbul Ligi**'ne girme zamanı geldiğine karar verdi.

Yabancılar maçlarını Pazar günü oynadıklarından onların ligine “**Pazar Ligi**” denirdi.

Osmanlı takımları ise kendi tatil günleri olan cumaları kapışırldı. Bu nedenle İstanbul Futbol Ligi'nin resmi adı “**Cuma Ligi**”ydi.

Fenerbahçe bu lige kabul edilen ikinci Türk takımıydı.¹⁰

Fenerbahçe Cuma Ligi'ne kabul edilmişti edilmesine ama yine de işlerin pek yolunda gittiği söylenemezdi.

Fenerbahçe'de iç çekişmeler yaşanmaya başlamıştı. Kulübün kasası durumundaki Ziya Bey ile önemli kararları alan Ayetullah Bey'in arasında öteden beri örtülü bir gerginlik vardı. Takımın sadece para kaynağı değil, aynı zamanda sol kanat oyuncusu olan Ziya Bey bu çekişmede kulüp içinde aradığı desteği bulamayınca öfkelenip sudan gerekçeler ileri sürerek istifa etti.

Ziya Bey sadece Fenerbahçe'den ayrılmakla kalmadı, takımın bazı önemli futbolcularını da ayartarak İngiliz ve Rumlarla anlaşış yeni bir takım kurdu.

"Union Clup" adı verilen bu takıma Fener'in hafıları, Kara Hasan ve Küçük Hasan'ı ve Fener'in ilk teknik direktörü Dalaklı Hüseyin'i de transfer etti.

Allah'tan Ziya Bey kale direklerini de götürmemişti!

O zamanlar futbol sahası olmadığından kale direkleri kulüp tarafından yaptırılır ve kulübün ayakçılarınca maçın oynanacağı

Fenerbahçe'nin ilk maçlarından biri

çayıra götürülürdü. Maç bitince de kale direkleri sökülüp kulübe getirilirdi. Direkler kesinlikle çayırın ortasında bırakılmazdı çünkü çayırın iki başında duran bu direkleri birileri yakacak odun diye alıp evine götürebilirdi.

Fenerbahçe'nin para kaynağı durumundaki Ziya Bey'in kulüpten ayrılması Fenerbahçe'yi maddi sıkıntı içine soktu. Bir şeyler yapıp en azından geçici bir süre kulübü ayakta tutacak parayı bulmak gerekiyordu.

Fenerbahçe'nin parasızlıktan kıvranan yöneticilerinin aklına "Teyyare Piyangosu" gibi bir "Fenerbahçe Piyangosu" dü-

¹⁰ Cuma Ligi'ne katılan ilk Türk takımı Galatasaray'dı. 1906-1907 yılında katıldığı beş takımlı Cuma Ligi'ni Galatasaray 4. olarak bitirmişti.

zenlemek geldi. İkramiyeler önemsizdi ama Anadolu yakasında oturan Müslüman Türkler bunun Fenerbahçe'ye yardım için yapıldığını bildiğinden piyangoya büyük ilgi göstermişlerdi. Biletler birkaç gün içinde tükenmiş ve o zamanın parasıyla tam 42 lira toplanmıştı. Bu parayla Fenerbahçe'ye Altıyol'da güzel bir lokal kiralandı.

Cuma Ligi, 1909-1910 sezonu başlamıştı.

Fenerbahçe Cuma Ligi'ndeki maçlarını oynuyordu, ama Ziya Bey'in ayrılmasıyla sarsılan Fenerbahçe maç kazanmakta zorlanıyordu. Bu sıkıntılar içinde 17 Ocak 1909'da ilk Galatasaray maçına çıkan Fenerbahçe sahadan 3-0 mağlup ayrılacaktı.

Fenerbahçe 5 takımın katıldığı ligi 4 mağlubiyet ve 1 beraberlikle sonuncu olarak bitirdi.

Yediği 11 gole karşılık sadece 4 gol atabilmişti. İki maçlı hükmen olmak üzere tüm maçları kazanan Galatasaray ise 1909-1910 sezonunu şampiyon olarak bitirdi.¹¹

Fenerbahçe'nin ilk kez katıldığı Cuma Ligi'ni sonuncu olarak bitirmesi, takımın yeni başkanı Ayetullah Bey'i çok üzdü. Gelecek sezon daha başarılı olmak için kolları sıvayan Ayetullah Bey birkaç transferle takımı güçlendirdi. Yeni sezonda daha iddialı bir Fenerbahçe yarattığını düşünüyordu, ama evdeki hesap yine çarşıya uymayacaktı.

1910-1911 sezonu başlamıştı.

O sezon Fenerbahçe, Galatasaray'la oynadığı ilk maçı 5-0, ikinci maçı ise tam 7-0 kaybedecekti.

O gün İstanbul'da müthiş bir lodos fırtınası vardı. Galatasaraylı futbolcuların neredeyse yarısı Kadıköy'e geçememişti. Kötü havaya rağmen Fenerbahçeli futbol severler kadınli erkekli, fesli sarıklı Papazın Çayırını'nı hınca hınç doldurmuşlardı. Ateşli tezahüratlar bahçedeki fenere kadar ulaşıyordu.

Çok daha tecrübeli ve teknik futbolculardan oluşan Gala-

11 Fenerbahçe'nin 1909-1910 sezonunda Cuma Ligi'nde mücadele eden kadrosunda şu futbolcular vardı: "Nuri Kamil, Tevfik, Hayri, Galip, Hasan Sami, Mazhar, Fethi, Nevzat, Hasan, Dalaklı Hüseyin, Sabri, Yahya Berki, Memiş İzzi, Heanny Nasuhi, Şevkati."

tasaray maça altı kişiyle başladı, İlk yarıda rüzgâr da onların yanındaydı.

İlk yarıyı önde bitiren Galatasaraylı futbolcular çok fazla yorulmuşlardı, ikinci yarının çok çekişmeli geçeceği belliydi.

İkinci yarı başlamak üzereyken, toz duman içinde bir fayton Papazın Çayırı'na doğru yaklaşıyordu. Seyircilerin meraklı bakışları arasından faytondan inen kişi, Galatasaraylı futbolculardan Küçük Ali Bey'di.

Galatasaray'ın çılgın futbolcusu Küçük Ali Bey, o kötü havada tüm tehlikeleri göze alarak Kadıköy' e geçmeyi başarmıştı.

Galatasaray şimdi yedi kişiydi.

Bu sırada Fenerbahçe kalecisi Ali Sait başını direğe vurup oyundan çıktı, yerine daha kısa boylu olan İzzi geçti.

Bu zorunlu değişiklik Fenerbahçe'ye çok pahalıya mal olacaktı.

Fenerbahçe o maçı tam 7-0 kaybedecek ve bu yenilgi yıllar boyunca Galatasaraylıların Fenerbahçelileri kızdırmak için kullanacağı en önemli kozlardan biri haline gelecekti.

Fenerbahçe bu yenilginin rövanşını tam doksan üç yıl sonra, on kişiyle Galatasaray'ı 6-0 yenerek alacaktı.

Fenerbahçe ligdeki ikinci sezonunu yine sonuncu olarak bitirirken, 2 gol atıp 22 gol yemişti.

Ama çok değil birkaç yıl sonra yeterli tecrübeyi kazanan Fenerbahçe müthiş bir takım kuracak ve Galatasaray'a tam dokuz yıl hiç yenilmeyecekti.

III. BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL VE SAVAŞAN FENERBAHÇE

Mustafa Kemal Trablusgarp Yollarında

Galatasaray-Fenerbahçe rekabetinin başladığı o günlerde Mustafa Kemal'de İstanbul'daydı. Ordunun siyasete karıştırılmasına duyduğu tepkiden dolayı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden kopma noktasına gelmişti

Mustafa Kemal, 31 Mart İsyanı'nı bastırdıktan sonra 16 Mayıs 1909'da İstanbul'dan Selanik'e döndü. Cumalı Ordugâhı manevralarına katıldı. Daha sonra 3. Ordu Piyade Subay Talimgâhı Komutanlığı'na atandı. Sonra da geniş yetkilerle Trablusgarp'a yollandı. Oradan döndükten sonra 13 Ocak 1910'da, Selanik 2. Redif Tümen Kurmay Başkanlığı'na getirildi. Aynı yıl Fransa'da düzenlenen Picardia manevralarında Osmanlı Devleti'ni temsil etti. Oradan döndükten sonra ikinci kez Trablusgarp'a atandı, fakat yoldan çevrilip İstanbul'a çağrıldı ve Genelkurmay'da görevlendirildi.

Mustafa Kemal İttihat Terakki'den ayrılmak üzereydi, ama politikadan da uzak durmuyordu. Emrindeki subayları toplayarak onlara strateji konusunda konuşmalar yapıyordu. İttihatçılar bunun altında siyasi bir amaç sezmiş olacaklar ki onu İstanbul'a jurnallediler.

Harbiye Nazırlığı'na getirilen Mahmut Şevket Paşa'nın emriyle Mustafa Kemal yoldan çevrilip İstanbul'a atandı.

Burada Genelkurmay'ın gözetimi altında bulundurulacaktı.

Otuz İki Gün Sonra

Mustafa Kemal İstanbul'da Genelkurmay'da görevliyken İtalyanlar Trablusgarp'a saldırdı. Sömürge arayışı içindeki İtalyanlar, savunmasız durumdaki bu sıcak toprakları ele geçirmek için sabırsızlanıyordu. Mısır'ın İngilizlerde olması Osmanlı'nın Trablusgarp'la kara bağlantısının kopmasına neden olmuştu. Abdülhamit döneminde donanma Haliç'te çürümeye terk edildiğinden, Osmanlı deniz gücünden de yoksundu.

Geriye tek bir seçenek kalıyordu:

İttihatçı usulü gizli yollarla Trablusgarp'a gidip, bölge halkını örgütlemek.

Mustafa Kemal 8 Ekim 1911'de gönüllü olarak İtalyanlarla savaşmak için Trablusgarp'a hareket etti. Kimliğini gizlemişti, "Şerif" takma adını kullanacaktı. Sözde sivil bir gazeteciydi. Uydurma belgelerle seyahat edecekti. Yanına İttihat ve Terakki'nin gözde hatiplerinden şair Ömer Naci'yi de aldı. Son dakikada teşkilatın iki silahşoru da onlara katıldı. Bunlardan biri, bir zamanlar Mustafa Kemal'i öldürmekle görevlendirilen Yakup Cemil'di. Mustafa Kemal bu yol arkadaşından hiç de memnun değildi.

Yola çıkmadan önce İstanbul'daki işlerini sonradan yaveri olacak Salih (Bozok)'a devretti. Ona, annesine verilmek üzere bir miktar para da bıraktı, ama şimdilik gittiği yeri Zübeyde Hanım'a söylememesini istedi.

Mustafa Kemal'in İstanbul'dan Trablusgarp'a doğru hareket ettiği günlerde İttihat ve Terakki'nin ihtiraslı üyesi Enver de bir takım ateşli genç subaylarla birlikte İtalyanlara karşı bir savunma hattı oluşturmak üzere Trablusgarp'a doğru hareket etmişti.

Mustafa Kemal Trablusgarp Bingazi'ye gidecekti, ama bunun için İngilizlerin elinde bulunan Mısır'dan geçmesi gerekiyordu.

Mustafa Kemal, İngilizleri atlatabilmek için Arap kılığına girip ilk fırsatta Batı Sahra'ya doğru yola çıktı. İskenderiye'de hukuk öğrencisi kılığındaki iki arkadaşı da ona katıldı.

Mustafa Kemal İngilizleri atlatıp, bin bir güçlük-
le Trablusgarp'a geldiğinde Enver'i Arap şeyhi kılığında gösterişli çadırında Araplarla görüşürken buldu. Arap şeyhi kılığındaki Enver, Araplara altınlar ve armağanlar dağıtarak onları İtalyanlara karşı savaşmaya çağırıyordu.

*Mustafa Kemal Trablusgarp'ta
(sağda)*

Mustafa Kemal de Arap kılığına girerek ileri gelen Arap şeyhleriyle görüştü ve bazı kabilelerin desteğini almayı başardı. Derne ve Tobruk'ta İtalyanlara karşı bir savunma hattı kurdu. Günlerce sıcak kumların üzerinde güneş altında savunma planları yaptı, eğittiği yerlilerden oluşan kuvvetlerle birlikte İtalyanlarla dövüştü.

Birkaç ay sonra iyice zayıflamıştı, elmacık kemikleri çıkmış, göz çukurları derinleşmişti, günlerce traş olmaya fırsat bulamadığından sakalları da uzamıştı; tıpkı bir gerillaya benziyordu.

1912 yılı sonlarına kadar Derne ve Tobruk arasında mekik dokudu.

Bu sırada Enver'i yakından tanıma fırsatı da buldu. Enver'in zayıf taraflarını gördü. Enver cesur ama mantıksızdı. Taktik ve stratejiden yoksundu, adeta düşler âleminde geziyordu.

Mustafa Kemal'in Enver hakkındaki yorumlarını tarih doğrulayacaktı.

Mustafa Kemal, tam 321 gün Trablusgarp çöllerinde kaldı. İtalyanlara karşı başarılı gerilla savaşları verdi. Tüm olanaksız koşullara rağmen İtalyanları bunalıttı.

13 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması'nın imzalanmasının ardından 24 Ekim 1912 Perşembe günü Trablusgarp'tan ayrıldı.

Mustafa Kemal Trablusgarp'tan dönerken Rusya'nın kışkırtmasıyla harekete geçen Balkan devletleri Edirne'ye saldırmak üzereydi.

Fenerbahçe'nin İlk Şampiyonluğu (1912)

Fenerbahçe Cuma Ligi'ne gireli iki yıl olmuştu, ama henüz dişe dokunur bir başarı elde edememişti. Üstelik gelecekteki ezeli rakibi Galatasaray'la yaptığı 3 maçta toplam 15 gol yemiş, ama tek bir gol bile atamamıştı.

Sarı lacivertli takım sıkıntılı günler yaşıyordu.

Ne yapılabilirdi?

Kulübün iyi futbolcuları transfer edecek parası yoktu. Darboğazdaki Fenerbahçe için tek çıkar yol başka bir takımla güç birliği yapmaktır.

O günlerde Anadolu yakasında iyi futbolcuları olan güçlü takımlar vardı. Bir çıkış yolu arayan Fenerbahçeli yöneticiler bu kulüplerden biriyle güç birliği yapmaya karar verdiler. Böylece, hem İngilizleri hem azınlıkları hem de şu Mekteb-i Sultani'li Galatasaraylıları yenebilir, bir anda halkın sevgilisi haline gelebilirlerdi.

Ön görüşmelerin ardından Fenerbahçe ve Üsküdar Kulübü yöneticileri Mühürdar'daki bir gazonoda bir araya geldiler. Uzun tartışmalar oldu. Herkes birleşmenin yararına inanıyordu. Pek çok konuda anlaşıldı, ama söz dönüp dolaşıp kulübün adının ne olacağına gelince ortalık birden karıştı. Sesler yükseldi, mimikler derinleşti, yüzler gerildi. Sayıca daha kalabalık olan Üsküdarlılar ille de kulübün adının "Üsküdar-Fenerbahçe" olmasını istiyorlardı. Fenerbahçeliler ise buna şiddetle itiraz ediyorlardı.

Fenerbahçelilerin kararlılığı karşısında Üsküdarlılar başka bir fikir ileri sürdüler:

"Peki o zaman ne Üsküdar olsun ne Fenerbahçe... Üsküdar ile Fenerbahçe arasında bir sürü semt var. Onlardan birini seçip o isim altında toplanalım."

Bu sözler Fenerbahçe Başkanı Ayetullah Bey'i çileden çıkar-

dı. Üsküdarlılar kulübün adı Fenerbahçe olmasın da ne olursa olsun istiyorlar diye düşündü ve şu teklifi sundu:

“Takımın adı Fenerbahçe olarak kalsın, ama renkleri siz seçin!” Bu sözler Üsküdarlıları şaşırtmıştı. İçlerinden bir kaç adeta Ayetullah Bey’i korkutmak istercesine yüksek ses tonuyla itiraz ediyorlardı. Mızımızlanmalar artınca masanın başında oturan Ayetullah Bey fesini düzelterek yavaşça ayağa kalktı. Üsküdarlılara hükmeder bir tonda şunları söyledi:

“Fransa Kralı 14. Lui bir tarihte, ‘Ben devletim,’ demiş. Şimdi de ben aynı lafı edeceğim; ‘Ben Fenerbahçe’yim.’ Bu tekliflerin hiçbirini görüşmeye değer bulmuyorum. Birleşme de olmayacak. Toplantı bitmiştir.”

Ayetullah Bey masadan kalktı, geri dönüp kapıya doğru yürürken, diğer Fenerbahçeliler de onu takip etti. Üsküdarlılar ise süt dökmüş kedi gibi arkadan sessizce bakıyorlardı.

1911 yılında Fenerbahçe’nin başkanlığına takımın kaptanı Kulaksız Galip getirildi.

Sn. Joseph çıkışlı Galip Bey aynı zamanda takımın antrenörü oldu ve tanıdığı iyi futbolcularla Fenerbahçe’yi güçlendirmeye başladı.

İlk iki sezonda önüne gelene yenilen Fenerbahçe şimdi eski hesapları kapatmaya kararlıydı.

Fenerbahçe’nin yeniden yapılanmaya çalıştığı o günlerde Galatasaray ise İstanbul’un sevgilisi olmuştu. Futbol meraklılarının takıma olan ilgisi o kadar artmıştı ki Galatasaray yönetimi ikinci bir takım kurmaya karar verdi.

İstanbul Ligi’nde artık iki Galatasaray takımı vardı.

Galatasaray B takımı şaibeli maçlar yüzünden adını Progres olarak değiştirmek zorunda kalacaktı.

Takımın çoğu İngilizlerden oluşuyordu.

Galatasaray maçlarda futbol oynamaktan çok boksla karışık güreş yapan Ayıcı Adanan Bey yüzünden ligden çekildi. Maçlarda rakip futbolcuların kollarını, bacaklarını kıran Ayıcı Adnan yüzünden diğer takımlar, *“Trablusgarp Savaşı’nda bile bu kadar zayıf vermedik,”* diyerek Galatasaray’la maç yapmak is-

temeyince bu konuyu gurur meselesi yapan Galatasaray o sezon ligden çekilmişti.

Altı takımın mücadele ettiği 1911-1912 ligine Fenerbahçe fırtına gibi girdi.

Maçlarını tek tek kazanan Fenerbahçe, şampiyon olmak için son maçta Strogliers'i yenmek zorundaydı.

Maç öncesi Fenerbahçeli savunma oyuncularından Arif sakatlandı.

Tüm İstanbul halkı o sezon yüzüp yüzüp kuyruğuna gelen Fenerbahçe'nin şampiyon olmasını istiyordu. Öyle ki ligden çekilen Galatasaray bile bu düşüncededeydi; hatta birkaç oyuncusunu son maç için Fenerbahçe'ye vermeyi teklif etti. Fenerbahçeli yöneticiler ise Galatasaray'a teşekkür edip bu teklifi kibarca geri çevirdiler.

Fenerbahçe şampiyonluk maçına eksik kadroyla çıkıyordu.

Kadıköy Union Clup'ta yapılacak maçın hakemi M.Cim Lafonten'di.

Bir Fenerbahçe maçına ilk kez bu kadar fazla seyirci geliyordu. Her yer rengârenkti: Vişne çürüğü fesler, lacivert ceketler, yeşil fularlar, turkuvaz baş örtüleri, mavi elbiseler ve kırmızı bayraklar maçı renklendiriyordu. Rum güzelleri yine en önde kendileri için ayrılmış bölümde maçı seyredeceklerdi. Maç öncesi son hazırlıkları yapan futbolcuları işveli bakışlarla süzüyorlardı. Ara sıra sahanın içine çocuklar dalıyor, futbolcuların arasına karışıp top kapmaya çalışıyorlardı.

Maç, hakem Lafonten'in düdüğüyle başladı.

İlk yarı 0-0 bitti.

İkinci yarının sonlarına doğru Fenerbahçe atakları sıklaşmaya başladı.

Gol pozisyonlarında Türk seyircilerin çığlıkları yükseliyor, "*Bastır, daha hızlı, koşsana!*" seslerine Rum seyircilerin, "*Vire, yası, zito, kato!*" sesleri karışıyordu.

Maçın bitmesine sadece sekiz dakika vardı.

Seyircilerin gözlerindeki korku büsbütün açığa çıkmıştı. Umutlar tükenmek üzereydi ki sırtı Strogliers kalesine dönük

olan soluç Sait, merkez muavin Sabri'den bir pas aldı. Sol ayağını omuzu yüksekliğinde kaldırıp, hafifçe geriye doğru yatarak topu sol köşeden rakip kaleye soktu.

Fenerbahçe'nin maçından bir görünüm

Ve goooool!

Bir dakika sonra hakemin son düdüğü çaldığında sevinçten adeta sarhoşa dönen seyirciler, bağırıp çağırarak sahanın içine daldılar.

Gölü atan Sait, kollarına güvenen seyircilerin omuzlarında sahayı terk ediyordu.

1911-1912 sezonunda Fenerbahçe İstanbul Ligi'ni 21 puanla şampiyon olarak bitirmişti.

Şampiyon kadroda şu futbolcular vardı:

Arsıanyan Hasan Kamil, Asaf, Galip, Kemal, Hikmet, Arif, Sait Selahattin, Sabri, Miço, Süreyya, Tevfik.

Fenerbahçe şeytanın bacağını kırmıştı. Futbolcular ve yöneticiler artık kendilerine çok daha fazla güveniyorlardı. Tüm takım, hatta tüm İstanbul yeni sezonu ipe çekiyordu. Ne de olsa Fenerbahçe'nin Galatasaray'la görülecek bir hesabı vardı, ama

Fenerbahçe bu hesabı görmek için iki yıl daha beklemek zorunda kalacaktı.

Balkan Savaşları Başlıyor

Osmanlı, Trablusgarp Savaşı şokunu atlatmadan Balkan bunalımıyla karşı karşıya kaldı. Balkan ülkeleri Osmanlı başkentini tehdit ediyorlardı.

Bulgarlar Edirne'ye kadar gelmişlerdi. Gazeteler şehit ve yaralı haberleriyle doluydu. İstanbul acıya bulanmıştı. Şehit analarının ağıtları İstanbul'un yedi tepesinde yankılanıyordu. Şehit ve yaralılar akın akın İstanbul'a taşınıyordu.

Balkanlar ağlıyor, İstanbul yas tutuyordu.

Bu acılı günlerde futbol maçlarına da ara verildi. 1912-1913 sezonu İstanbul Ligi tatil edildi.

Tüm gençler gibi **Fenerbahçeli futbolcular da vatan savunması için cepheye koştular.** Fenerbahçe'nin kurucularından **Hasan Bey**, Balkan Savaşı'na gönüllü yazıldı ve otomobilini orduya teslim etti. Askerlik hizmetini de şoför olarak yaptı.

Mustafa Kemal İstanbul'a ulaştığında I. Balkan Savaşı bitmek üzereydi.

Rumeli'nin tamamı kaybedilmişti. Bulgarlar İstanbul sınırına kadar gelmişler, Edirne ve Kırklareli'yi ele geçirmişlerdi.

Yunanlılar ise Selanik'i işgal etmişlerdi.

Düzenli gruplar halinde sert adımlarla Selanik'e giren Yunan ordusu, *'Zitto, zito...'* diye haykıran çılgın bir kalabalığın gül yağmuruyla karşılandı. Pencerelerde, damlarda, mavi beyaz Yunan bayrakları dalgalanıyordu.

Kırmızının içindeki ay yıldız ise büsbütün ortadan kalkmıştı.

Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makbule, Selanik'teki evlerini bırakmışlar, düşmandan kaçan Müslümanlarla birlikte İstanbul'un yolunu tutmuşlardı.

Mustafa Kemal'in içi kan ağlıyordu. Doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği şehir Yunan askerlerinin ayakları altında çiğneniyordu. Üstelik annesi ve kız kardeşinden haber alamamıştı.

Binlerce Selanik Türkü İstanbul'da camilere yığılmış, perişan, aç ve sefil halde iliklerine kadar işleyen kış soğuşuna direnmeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal gözlerinin önünde pek çok Türk'ün can verdiğini gördü.

Sonunda annesini ve kız kardeşini buldu. Zübeyde Hanım evinden ve yurdundan uzak kalmanın acısıyla bitkin görünüyordu. Oturduğu yerde başını önüne eğmiş, sallanarak dizlerini dövüyordu. Makbule ise perişan ve bitkin bir halde annesinin gözyaşlarını siliyordu. Fikriye de oradaydı. Zübeyde Hanım'ın ölmüş kocasının yeğeni Fikriye, artık iyice büyümüş, nerdeyse bir genç kız olmuştu.

Mustafa Kemal, onlara İstanbul'da bir ev kiraladı ve kendisi de Genelkurmay'daki görevine döndü¹².

Yirmi bir gün İstanbul'da kaldı. Bu sürede çeşitli görüşmeler yaptı.

Bir ara Harp Okulu'nun karşısındaki 211 numaralı evde oturan **Madam Corinne**'i ziyaret etmeye başladı. Madam Corinne, Balkan Savaşı'nda şehit düşen yüzbaşı Ömer Lütfi'nin dul eşiydi. Mustafa Kemal bu güzel, zeki ve kültürlü bayanla duygusal boyutlara varan sıkı bir dostluk kurdu ve 1917 yılına kadar Madam Corinne'le mektuplaştı.

Mustafa Kemal, 21 Mayıs 1913 Çarşamba günü Bolayır'a hareket etti.

Yeni görevi, Bolayır'da Gelibolu Yarımadası'nın nasıl savunulacağını araştırmaktı.

I. Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan diğer Balkan devletlerinden çok daha fazla toprak alınca, emperyalist paylaşımındaki bu adaletsizlik II. Balkan Savaşı'nın patlak vermesine neden oldu. Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya aralarında anlaşarak Bulgaristan'a savaş ilan ettiler.

Bu sırada Enver, Talat ve Cemal Paşalar İttihat ve Terakki içinde üçlü bir oligarşik idare oluşturdular (triumvira).

12 Akaretlerdeki 76 numaralı ev.

1913'deki "Bab-ı Ali Baskını" adlı sivil darbenin ardından da İttihat ve Terakki diktatörlüğü başladı.

Bulgaristan diğer Balkan ülkeleriyle savaşırken Türk ordusu batıya doğru kaydırıldı. Edirne ve Kırklareli kurtarıldı. Plan gereği Türk ordusu hep birlikte Edirne'ye girecekti, ama İttihat Terakki'nin ihtirash liderlerinden Enver, bu zaferi kendisine mal etmek ve bu sayede yükselmek istiyordu.

Birkaç gün sonra Edirne bayram yerine döndü.

Büyük çarşı bayraklarla süslenmişti, şehrin değişik yerlerinde davul zurnalar eşliğinde insanlar halay çekiyordu. Asıl kalabalık ise Edirne'nin girişine toplanmış, ellerindeki bayraklarla şehre girecek Türk ordusunu bekliyordu.

Öğlene doğru, beyaz bir at üzerinde yakışıklı, genç bir subay görüldü uzakta. Arkasında bir müfreze vardı.

O günden sonra "Edirne kahramanı" olarak nam salacak olan bu genç subay, Enver'den başkası değildi.

1913'de Türk ordusu Edirne'yi kurtarmış, İstanbul'un neşesi yerine gelmişti. Kadınlar sinemaların, erkekler ise futbol oynanan çayırların yolunu tutmuşlardı.

1913 sezonuna şampiyon olarak giren Fenerbahçe hiç yeneemediği Galatasaray'ı bekliyordu.

Fenerbahçe'nin İlk Galatasaray Zaferi (1913)

Üç yıldır sabırsızlıkla Galatasaray'ı bekleyen Fenerbahçe 1913 yılında Galatasaray maçına çıktı.

Savaşın yıpratıcı etkilerinden bir an önce kurtulmak isteyen İstanbullular bu maçı iple çekmişti.

Otomobil Nurili, Nüzhetli, Memişli Fener forveti yine gol atamadı; fakat bu sefer gol de yemedi.

İlk maç 0-0 bitti.

Bu skora en çok şaşırırlar Galatasaraylılar oldu; onlar daha önce olduğu gibi yine çok kolay kazanacaklarını düşünüyorlardı, ama bu sefer karşılarında çok güçlü bir Fenerbahçe bulmuşlardı.

Bu beraberlik aslında Galatasaray'a bir uyarıydı. Bu erken uyarıdan ders almayan Galatasaraylılar ligin ikinci yarısındaki maçta çok daha fazla şaşıracaklardı.

1913 yılı Aralık ayında Fenerbahçe ve Galatasaray Kadıköy'de karşı karşıya geliyorlardı.

Daha bir hafta öncesinden İstanbul ahalisi bu maçın havasına girmişti.

Kuşdili Çayırı sabahın erken saatlerinden itibaren dolmaya başlamıştı. Coşkulu kalabalık sabırsızlıkla maç saatini bekliyordu. Öğlene doğru acıkanlar stattaki Lambon'un kırık camlı seyyar büfesine koşuyordu. Burada kuyruğa girmek istemeyenler ya da kalabalıkta seslerini büfeciye duyuramayanlar, Kuşdili'nin tahta köprüsünden geçip soluğu hemen köprü'nün yanındaki piyazcıda alıyorlardı. Yemekten sonra da, seslerinin açılması için manavların yanındaki turşucuda birer bardak biberli turşu suyunu devirdikten sonra stadyumun yolunu tutuyorlardı. Maç başlayınca kadar sohbet ediyorlar, takım tertiplerinden, futbolcular-dan, transfer dedikodularından, öteden beriden konuşuyorlardı. Bir taraftan da göz ucuyla saatlerini kontrol ediyorlardı.

Maç başlamak üzereydi.

Önce koşarak sarı kırmızı formlarıyla Galatasaraylı futbolcular sahaya girdi, arkadan da Fenerbahçeliler görüldü. Seyirciler tuttukları takımın oyuncularını alkışlıyorlardı. Futbolcular bir süre ısınma hareketleri yaptı, Fenerli Hasan Kamil ve Sait Hikmet kale önünde ufak bir şut çalışması yaparken Galatasaraylı futbolcular da orta saha da pas çalışması yapıyorlardı.

Hakem futbolcuları orta sahaya çağırdı, kaptanlar tokalaştı ve para atışı yapıldı. Kaleler seçildi ve heyecan kasırgası arasında ilk düdük duyuldu. Fenerbahçe Galatasaray derbisi başlamıştı.

Top bir süre nereye gideceğini bilmeksizin ortalarda dolaştı durdu. Her iki takım da sert oynamasına karşın Galatasaraylılar daha soğuk kanlı görünüyorlar, daha isabetli pas yapıyorlardı.

Bu sırada Nuri orta sahada kaptığı topu altı pasın üzerinden Hasan Kamil'e uzattı. Hasan Kamil penaltı noktası civarında kontrol ettiği topu düzgün bir vuruşla Galatasaray kalesine gönderdi.

Gooooool!..

Fenerbahçe 1, Galatasaray 0

Bu gol, kuşluk vaktinden beri tribünleri doldurmaya başlayan Fenerli taraftarları çılgına çevirdi. Bağıra çağıra birkaç Fenerli futbol sever kendini tutamayarak sahaya dalıp Fenerbahçeli futbolculara sarıldı. Galatasaraylılar yeniden oyuna başlayınca ya kadar alkışlar devam etti.

Aradan üç dört dakika geçmişti ki, Galatasaraylı futbolcular yedikleri gole çok kızmışlar, işi daha sıkı tutmaya, daha organize hücumlar yapmaya başlamışlardı. Büyük Oberle, Galatasaray'ın beraberlik golünü attığında bu sefer sarı kırmızı renklerle süslenmiş tribün dalgalanmaya başladı. Fenerbahçeli seyircilerin yüzleri düştü, “ah, tüh!” seslerini, yakınmalar ve eleştiriler takip etti.

Fenerbahçe 1, Galatasaray 1.

Karşılıklı ataklar gol getirmeyince ilk yarı 1-1 berabere bitti.

Devre arasında tribünler boşaldı. Acıkan midelere soğuk, bayat sandviçler indirildi afiyetle. Üstüne de tepesi zıpzıplı gazozlardan içildi, lıkır lıkır...

İkinci yarı başlamak üzereydi. Futbolcular hakemin düdüğünü bekliyordlardı.

İkinci yarı Fenerbahçelilerin vuruşuyla başladı. Bu sırada sicim gibi bir yağmur yeşil sahayı ıslatıyordu. Meşin yuvarlak ıslak çimler üzerinde şimdi daha hızlı hareket ediyordu.

İlk hücum Fenerbahçe'den geldi. İkinci de, üçüncü de... Fener'in genç forvetleri Galatasaray'ın daha yaşlı savunmasını sarsmaya başlamışlardı.

Gelişen bir Fenerbahçe atağında orta muhacim Hasan Kâmil ikinci golü attı.

Galatasaray şaşırılmıştı. Fenerbahçeli seyircilerin gol sevinci devam ederken, sağ açık Miço bir gol daha attı.

Fenerbahçe 3 Galatasaray 1.

Galatasaray'ın ayakta kalan tek futbolcusu Oberle topu Fenerbahçe kalesine gönderince Galatasaraylı taraftarlar yeniden umutlandı.

Maçın bitimine on beş dakika kala skor 3-2 Fenerbahçe lehineydi.

Son dakikalarda Fenerbahçe bir gol daha atınca maç 4-2 bitti.

Bu maç sadece Fenerbahçe'nin Galatasaray karşısındaki ilk zaferi değil, aynı zamanda Galatasaray'a karşı **tam dokuz yıl** devam edecek Fenerbahçe üstünlüğünün de ilk işaretiydi.

İstanbul'un en gözde renkleri artık sarı lacivertti.

Saray ve Sultani'yi arkasına alan alafranga üst tabakanın, orta sınıfı hor gören Galatasaraylı gençleri, ilk kez dize getirilmişti. Üstelik bu havalı gençleri dize getiren Anadolu yakasında yeni kurulan mütevazı bir Türk takımıydı.

Fenerbahçe, altı takımın katıldığı 1913-1914 liginde hiç yenilmeden 18 puanla şampiyon oldu.

İstanbullular öteden beri ligdeki İngiliz ve Rum takımlarını yendiği için Galatasaray'a ilgi duyuyordu, ama Fransız destekli, Saray'a yakın, Mekteb-i Sultanili bu zamane gençlerine içten içe gizli bir tepki de besliyordu. Oysa ki Fenerbahçe çok başkaydı; Fenerbahçe o zamanlar İstanbul'un taşrası olarak görülen, Anadolu kokan Kadıköy'ün takımıydı. Galatasaray gibi üst tabakaları değil, sıradan halkı temsil ediyordu. Bu nedenle kısa sürede halkın sevgilisi olacaktı.

1914 yılında Osmanlıda en ünlü takım Fenerbahçe'ydi.

Taraftar kitlesi hızla artıyordu.

Ünü, Avrupa yakasında da duyulmuştu. Hatta bazı Galatasaraylılar artık Fenerbahçe'yi tutmaya başlamıştı.

Bu süreçte Fenerbahçe kurumlaşmasını da tamamlıyordu. Ekonomik durumu düzelmışti. Artık futbolcuların kulüp başkanlığı yapmaları da gerekmiyordu.

Fenerbahçe'ye olan ilgi arttıkça bu ilgiden yararlanmak isteyenlerin sayısı da artıyordu. Fenerbahçe'nin kapısını çalan varlıklı ve siyaseten güçlü kişiler Fenerbahçe'ye başkan olmak için can atıyordu.

Osmanlı'da meşrutiyet ilan edilmiş, meclis açılmış, ama saltanatın gücü henüz tam olarak kırılmamıştı. İşte bu süreçte **Şehzade Osman Fuat Efendi**, Fenerbahçe'nin fahri başkanı oldu.

Osman Fuat Efendi, V. Murat'ın torunu ve Şehzade Selahattin Efendi'nin oğluydu.

Halk takımı Fenerbahçe, sarayın ilgisini çekmeye başlamıştı. Artık Fenerbahçe maçlarını saraylılar da seyrediyordu.

Sonradan Fenerbahçe başkanlığına getirilecek olan Şehzade Ömer Faruk Efendi hiçbir maçı kaçırmayan çok koyu bir Fenerbahçeliydi.

Futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir spor olduğunu fark eden sadece saraylılar değildi; iktidara sahip olan İttihatçılar da bu durumun farkındaydı.

İttihat Terakki Cemiyeti Ve Fenerbahçe Fenerbahçe'ye Karşı Altınordu

Halkın Fenerbahçe hayranlığını ilk fark eden İttihatçı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin lideri Talat Paşa'nın en yakın adamlarından Kara Kemal'di. Talat Paşa, en büyük sırlarını bile sadece bu Kara Kemal'le paylaşırdı. Kara Kemal dönemin iâşe nazırıydı. Talat Paşa saray yanlısı alaylı askere karşı bir denge unsuru oluşturabilmek için Kara Kemal'i kullanıyordu. Bu amaçla onun aracılığıyla "esnaf birliği" gibi sivil örgütler kuruyordu. Bu sivil örgütler İttihat ve Terakki'nin birer şubesi gibi çalışıyordu.

Kara Kemal müthiş bir örgütçüydü. Zeki, kurnaz ve çok cesur bir örgütçü... Ziya Gökalp onun için, "*Yıllardır İttihat ve Terakki'deyim, bizi büyük efendi mi yönetir, küçük efendi mi? anlayamadım,*" demişti.¹³ Büyük efendiden kastettiği Talat Paşa, küçük efendiden kastettiği ise Kara Kemal'di.

Kara Kemal önemli şeyler söyleyeceği zamanlarda yaptığı gibi yine geniş omuzlarını iyice dikleştirerek Talat Paşa'ya Fenerbahçe'den bahsetti.

"Ahali futbola büyük ilgi duyuyor. Özellikle Fenerbahçe herkesin sevgilisi olmuş durumda. Biz de futbolla ilgilenelim. Bir kulüp kuralım sen de başına geç. Ne dersin?"

13 Kara Kemal, Atatürk'e karşı düzenlenen İzmir Suikastı sanığı olarak aranmış, fakat tam yakalanacağı sırada intihar etmiştir.

Talat Paşa elindeki sigaradan bir nefes daha alarak, pencereye doğru yürüdü. Sırtı odaya dönük, “*Hazır Fenerbahçe varken, neden yeni bir takım kuralım? Onun başına geçsek...*” dedi.

Kara Kemal de Talat Paşa’nın yanına geldi. O da Talat Paşa gibi pencereden sokağa bakarak yanıt verdi:

“*Haklısın. En iyisi Fenerbahçe başkanı olmak; lakin bu iş kolay değildir. Fenerbahçe kolay kolay ele geçirebileceğimiz bir camia değildir. Çok büyü müştür. Başında, saraydan çok nüfuzlu kişiler vardır; kulübün fahri başkanı Şehzade Osman Efendi’dir.*”

Talat Paşa, biten sigarasını masadaki kül tablasına bastırarak için pencereden ayrılıp masaya yaklaştı. Ahşap sandalyeye otururken şöyle dedi:

“*Bu dönemde sarayla sürtüşmeyi göze alamayız. En iyisi yeni bir kulüp kuralım, ya da mevcut kulüplerden birini ele geçirelim.*”

Talat Paşa, ekonomik bakımdan güçlük çeken bir kulüp bulup başına geçmek istiyordu. Kısa bir araştırmanın ardından, birkaç yıl önce Galatasaray B takımı olarak kurulan İngiliz ağırlıklı Progres’in sıkıntılı günler geçirdiğini öğrendi.

Dahiliye Nazırı Talat Paşa’nın Progres’i himaye altına almak istemesine önce kimse bir anlam veremedi, ama bir süre sonra her şey anlaşıldı

Progres’in başına geçen Talat Paşa’nın ilk işi kulübün adını değiştirmek oldu.

İttihatçıların ideolojisi Türkçülük olduğundan, Ziya Gökalp takıma “**Altınordu**” adını verdi. Altınordu’nun renkleri kırmızı-lacivertti.

Altınordu ilk maçında halkın sevgi gösterileriyle karşılandı. Ne de olsa yeni bir Türk takımı kurulmuştu. İstanbul’un futbol meraklıları bu yeni takımı görmek için maça akın etmişlerdi. Talat Paşa da alkışlar arasında kulüp başkanı olarak saha kenarındaki yerini aldı. Fesini çıkarıp, hafifçe tebessüm ederek seyircileri selamladı. Coşkudan o kadar memnundu ki Kara Kemal’e şöyle dedi:

“*Bu futbol çok iyi bir şeymiş. Neden daha önce akıl etmedik?*”

Talat Paşa, kendini futbolun büyüüne kaptırmıştı.

O günlerde İttihatçıların öteden beri örgütlenmeye çalıştıkları şehirlerden İzmir’de Talat Paşa’nın emriyle bir takım daha kuruldu.

İttihat ve Terakki’nin İzmir Genel Merkezi’ni lokal olarak kullanan bu takımın adı Karşıyaka’ydı.

İttihatçıların futbol sevgisi giderek artıyordu. Cemiyetin İzmir İl Başkanı Mahmut Celal Bey (Bayar) da Altay Kulübü’nü kurmuştu.

Karşıyaka, Altay ve Altınordu, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yeşil sahalardaki temsilcileriydi.

Onlar iktidarı temsil ediyorlardı.

İttihatçılar için futbol sadece bir oyun değildi. Onlar için futbolun siyasal bir anlamı vardı. İttihatçılar futbol sayesinde halka ulaşmak, halkla bütünleşmek ve böylece iktidarlarını sağlamlaştırmak istiyorlardı.

Talat Paşa Altınordu’ya çok güveniyordu.

Ne gerekiyorsa yaptı, kesenin ağzını açtı, ne kadar iyi futbolcu varsa transfer etti ve şampiyonluğu beklemeye başladı.

Fakat Fenerbahçe Talat Paşa’nın hevesini kursağında bırakacaktı.

1913-1914 sezonunu Fenerbahçe şampiyon olarak bitirirken, iktidarın takımı Altınordu ancak ikinci olmuştu.

Koskoca Sultan Abdülhamit’i dize getiren İttihatçı Talat Paşa, Fenerbahçe’yi dize getirememişti.

Kızgın ve öfkeliydi.

Talat Paşa sadece sahada değil, saha dışında da kaybetmeye başlamıştı. Siyasi arenada İttihatçılarla başa çıkamayan muhalifler Talat Paşa’ya saldırmak istediklerinde Altınordu’ya saldırıyorlar ve inadına Fenerbahçe’yi tutuyorlardı. Hatta İttihat ve Terakki içindeki Talat Paşa karşıtları bile gizlice Fenerbahçe’yi destekliyorlardı.

Üstelik, Altınordu kurulduktan sonra Fenerbahçe’nin taraftar kitlesi biraz daha artmıştı.

Talat Paşa, genel merkezde ellerini arkasında birleştirmiş volta atıyor, Fenerbahçe'yi nasıl durdurabileceğini düşünüyordu.

Talat Paşa'yı bu futbol işine bulaştıran Kara Kemal de oradaydı. Birdenbire, “*Şampiyon kim?*” diye sordu.

Talat Paşa başını kaldırıp şaşkın şaşkın Kara Kemal'e baktı. Bu soruya bir anlam verememişti.

Kara Kemal kendi sorusuna yine kendisi yanıt verdi.

“*Fenerbahçe...*”

Talat Paşa dayanamadı, “*Yani, ne demek oluyor bu?*” diye sordu yüksekçe bir tonda.

Kara Kemal çok bilmiş bir tavırla, “*Demek ki en iyi oyuncular bu takımda*” diye cevap verdi.

Talat Paşa, Kara Kemal'in ne demek istediğini anlamıştı. Şöyle dedi: “*O halde Fenerin en iyi futbolcularını almalıyız. Öyle mi?*”

“*Aynen öyle!*”

“*Ya gelmezlerse!*” diye sordu Talat Paşa.

“*Gelirler, gelirler. İş isteyene iş, para isteyene para, ev isteyene ev... Kesenin ağzını açtık mı bu iş tamamdır. Bu yokluk, yoksullukta kimse bu tekliflere hayır diyemez.*”

Tam da bu sırada, Talat Paşa'nın aklına bir fikir geldi. “*Bu vaatler güzel, ama bana kalırsa öyle bir vaatte bulunalım ki asla reddedemesinler.*”

Bu sefer Kara Kemal merakla sordu: “*Ne gibi?*”

“*Mesela Altınordu'lu futbolcuların askere alınmayacakları gibi!*”

Her ikisi de keyiflenmişler, hafifçe tebessüm ediyorlardı.

Eli ayağı tutan herkesin askere alındığı o seferberlik günlerinde bundan daha cazip bir teklif olamazdı.

Talat Paşa İttihatçı kurnazlığıyla Fenerbahçe'nin önemli futbolcularını Altınordu'ya çekmeyi başarmıştı.¹⁴

14 Fenerbahçe'den Altınordu'ya geçen futbolcular şunlardı: Nüzhet Öniş, Tevfik Balıkcı, Fıtil Nuri, Refik Osman Top, Sadık, Cafer Çağatay, Haydar Malkoç, Cemil Kara, Bombacı Bekir, Otomobil Nuri.

Altınordu ile anlaşılan Fenerbahçeli futbolcular geleneklere uygun olarak kulüp binasına gelerek kaptandan izin istediler.

Kaptan Kulaksız Galip Bey, suç işlemiş çocuklar gibi boynu bükük bir şekilde karşısında sessizce bekleyen futbolcu arkadaşlarının gözlerine bakmak istiyordu. Sabırla bekledi. Önce Bombacı Bekir, sonra da diğerleri yavaşça başlarını kaldırıp Galip Bey'e baktılar.

Galip Bey arkadaşlarının gözlerinin içine bakıyordu. Nice gol sevinçlerini, nice zaferleri birlikte yaşamışlardı. Ne zor koşullardan geçip, ne güzel günlere gelmişlerdi, ama şimdi yolları ayrılmak üzereydi.

Galip Bey'in sözleri bir tokat gibi düşecekti odanın ortasına:

"Ne siz ne de sizlerin paşaları bu kulübü yıkamayacak. Bu kulüp sizler ve sizler gibilerin üç kuruşluk menfaate eğilen karakterleri ile yaşayacaksa, ölsün daha iyi. Ağabeylerimiz ve bizler bu kulübü sizin gibi alçaklara payanda olsun diye kurmadık. Haydi şimdi gidin ve askerliklerinizi Altınordu'nun gölgesinde, saray masalarında yapın. Bu vatan bizimdir. Altınordu sizin olsun."

Galip Bey'in bu sözlerinden sonra futbolcular başları önlerinde odayı terk ettiler.

Gerçek Fenerbahçeliler kendini belli etmeye başlamıştı.

Dağılmak üzere olan Fenerbahçe'nin imdadına bu sefer Elkatip Mustafa Bey ile Emen Bey yetişecek, Sn. Joseph'te futbol oynayan ne kadar genç varsa hepsini alıp Fenerbahçe'ye getireceklerdi. Bu yetenekli gençlerden iki Fenerbahçe takımı daha kuracaklar ve böylece Fenerbahçe'nin sadece o gününü değil, geleceğini de kurtaracaklardı.

Bu yeni Fenerbahçe eskisinden çok daha güçlüydü. Çok geçmeden Zeki Rıza, Alaattin gibi Fenerbahçeli yıldızlar rakip takımların kâbusu olacaklardı.

I. Dünya Savaşı başlamak üzereydi. Talat Paşa'nın Altınordu'su yeni sezona şampiyonluk parolasıyla hazırlanıyordu.

Seferberlik ilan edilmişti. Herkes askere alınırken, Altınordulu futbolcular yepyeni formlarıyla ve kramponlarıyla antrenman yapıyordu.

Fenerbahçe, 2 Ekim 1914'ten 12 Kasım 1915 tarihine kadar oynadığı on beş maçın hiçbirinde yenilmeyecek, iki yıl üst üste şampiyonluk kazanan bu efsane takım ancak I. Dünya Savaşı'na yenilecekti.

I. Dünya Savaşı Başlıyor

Galatasaray'ı yenerek İstanbul Ligi'ndeki ikinci şampiyonluğunu kazanan Fenerbahçe, Kadıköy'ün gururu haline gelmişti. Artık Kadıköylüler sadece maçlara değil, antrenmanlara da gidecek Fenerbahçeli futbolcuları alkışlıyorlardı.

O günlerde Moda'da oturan iki İttihatçı; Dr. Nazım ve Dr. Tevfik Rüştü de Fenerbahçe'nin başarılarından etkilenmeye başlamıştı.

Dr. Nazım, arkadaşı Dr. Tevfik Rüştü ile Moda'da aynı evi paylaşıyordu. İki arkadaş eve gelip giderken maça giden coşkulu kalabalıklara rastlıyorlar; kahvelerde, vapurlarda çarşı pazarda hatta cemiyet toplantılarında bile Fenerbahçe'nin adını duyuyorlardı. Ülke meselelerinden arta kalan zamanlarda onlar da artık Fenerbahçe'den söz ediyorlardı. Anlaşılan Fenerbahçe hastalığı onlara da bulaşmıştı

Dr. Nazım İttihat Terakki Merkezi umumi üyesi, Dr. Tevfik Rüştü (Aras) ise İstanbul Sağlık Teftiş Heyeti Başkanı'ydı.

Dr. Nazım, Talat Paşa'ya, Dr. Tevfik Rüştü ise Mustafa Kemal'e yakındı.

Mustafa Kemal, hürriyetin ilanından sonra birkaç fırkaya bölünen İttihat ve Terakki'de subayların ağırlığının artmasından kendi içinde rahatsızdı.

1909 Kongresinde ordunun siyasete karışmaması gerektiğini ileri sürmüştü. Kongre, Mustafa Kemal'in bu önerisini dikkate almadı. Cemiyet içinde her geçen gün Enver gibi subayların etkisi arttı. Zamanla İttihat ve Terakki içinde Enver'e yakın subayların Mustafa Kemal'e olan düşmanlığı artacaktı.

II. Balkan Savaşı'nda Edirne'nin geri alınmasından son-

ra iyice yıldızı parlayan Enver, yükseldikçe yükselmiş; Harbiye Nazırlığı'na kadar gelmişti. Üstüne üstlük bir de Osmanlı sultanlarından biriyle evlenerek saraya damat olmuş ve Boğaziçi'ndeki bir sarayda krallar gibi yaşamaya başlamıştı. "*Hürriyet kahramanı*", "*Edirne kahramanı*" derken Enver şimdi "*Paşa*" olmuş ve süratle diktatörlüğe kaymaya başlamıştı.

İçerden ve dışardan kuşatılan yorgun imparatorluğun tüm dizginlerini eline geçirmek üzere olan Enver, en büyük rakip olarak Mustafa Kemal'i görüyordu.

Çünkü Mustafa Kemal yönetim bozukluklarına karşı sesini yükseltiyor, mektuplarla, raporlarla, sözlerle asker ve sivil yöneticileri uyarıyor, iktidar sahiplerini dolayısıyla Enver'i rahatsız ediyordu.

Bu nedenle Enver ne yapıp edip Mustafa Kemal'i merkezden uzak tutmalıydı.

Mustafa Kemal, 27 Ekim 1913'de Sofya Ateşemiliterliği'ne atandı.

Bu bir sürgündü.

Mustafa Kemal Sofya'ya hareket etmeden önce Dr. Tevfik Rüştü'yle görüşerek İstanbul'da olup bitenleri mektupla kendisine bildirmesini istedi. Dr. Tevfik Rüştü'nün en iyi haber kaynağı ise bacanağı Dr. Nazım'dı. Dr. Nazım, Talat Paşa'ya yakın olmakla birlikte Mustafa Kemal'e de karşı değildi. O da orduyla siyasetin birbirinden ayrılması gerektiğine inanıyordu.

Mustafa Kemal, 23 Kasım'da trenle İstanbul'dan Sofya'ya hareket etti, 25 Kasım'da Sofya'ya ulaştı ve Splendide Palas Oteli'ne yerleşti.

Birkaç gün sonra Mustafa Kemal Moda'daki arkadaşı Dr. Tevfik Rüştü'ye on yedi sayfalık bir mektup gönderdi. Tevfik Rüştü zarfı alalacele açıp mektubu okudu.

Mustafa Kemal mektubunda I. Dünya Savaşı'nın başladığını belirtiyor, savaşın nedenlerini sıraladıktan sonra güçlü Alman ordularına güvenilmemesi gerektiğini, ilerleyen günlerde bu gösterişli ordunun çok zor durumlarda kalabileceğini ifade ediyor-

du. Tevfik Rüştü'den Osmanlının, Almanya'nın yanında savaşa girmemesi için elinden geleni yapmasını istiyordu:

“Ne yap yap, partinin genel merkezindeki dostlarımıza, özellikle bacanağımız Dr. Nazım Bey'e bütün gayretinle anlatmaya çalış. Başlayan bu dünya savaşına biz asla karışmayalım. Senin de bu fikirde olduğuna şüphem yoktur. Elçi Fethi (Okyar) Bey'de bu fikirdedir. Bu dünya savaşına memleketimizin karışmaması için elinden geleni yapmanı isterim.”

Mustafa Kemal'i derin derin düşündüren I. Dünya Savaşı, 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan veliahtı Franz Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesiyle başlamıştı.

Aslında bu sadece bir kıvılcımdı.

1800'lü yılların sonunda Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini tamamlamaları dengeleri altüst etmişti. Dünyanın yeniden paylaşımı söz konusuydu. Avrupa'da her geçen gün artan fabrikaları besleyecek hammadde kalmamıştı; pasta azdı, pay almak isteyen çoktu. Bu durum çatışmayı kaçınılmaz kılıyordu.

18. yüzyıldan beri büyük bir hızla sanayileşen Avrupa ülkeleri 1900'lerin başlarında “emperyalist kutuplaşmalar” oluşturmaya başlamışlardı. Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan İttifak Devletleri gurubunu; İngiltere, Fransa ve Rusya ise İtilaf Devletleri gurubunu oluşturmuştu.

Dr. Tevfik Rüştü mektubu bitirmişti. Düşünceli bir yüz ifadesiyle beyaz kâğıdı Dr. Nazım'a uzattı. Dr. Nazım mektubu bitirdiğinde kapalı kapılar ardında bir takım oyunlar döndüğünü anlamıştı. O da mektubu Dahiliye Nazırı Talat Paşa'ya gösterdi.

Mustafa Kemal'in Sofya'dan gönderdiği mektup İttihat ve Terakki Genel Merkezi'ne bomba gibi düşmüştü. Talat Paşa, o gece bir toplantı düzenledi. Toplantıya Dr. Nazım da katıldı. Sabaha kadar devam eden tartışmalardan sonra Osmanlının savaşa girmemesine karar verildi.

Dr. Nazım ve Dr. Tevfik Rüştü bu kararı Moda'daki evlerinde konyak içerek kutladılar.

Aynı saatlerde Boğazın öteki tarafında Yeniköy’de Sait Halim Paşa’nın Yalısı’nda gizli bir görüşme yapılıyordu.

Sait Halim Paşa, Meclisi Mebusan Reisi Halil Bey’le görüşüyordu. Halil Bey, Enver Paşa’ya yakındı. Halil Bey’e, “Almanya’nın yanında savaşa girelim mi? Ne dersiniz?” diye sordu.

Halil Bey tereddütsüz şu yanıtı verdi:

“İngilizler ve Fransızlarla yaptığımız görüşmeler sonuçsuz kaldı. En azından muhtemel bir Rus saldırısı karşısında savunma amacıyla Almanya’yla bir ittifak antlaşması imzalanabilir. Almanya’nın yanında savaşa girmek bu memlekete büyük hizmettir.”

Sadrazam rahatlamıştı. Enver Paşa savaşmak istiyordu.

Enver Paşa en ufak bir harekette maceraya atılmak için, ya-yından fırlamaya hazır bir ok gibi bekliyordu; gergin ve kararlıydı.

Almanlar, Osmanlının tüm dizginlerini eline geçiren bu yakışıklı ufak tefek Türk subayının psikolojik durumundan yararlanacaklar, bir oldu bittiyle savaş yorgunu imparatorluğu bir kere daha korkunç bir maceraya sürükleyeceklerdi.

2 Ağustos 1914’te Sait Halim Paşa Yalısı’nda imzalanan gizli ittifak antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu, Almanya’nın yanında savaşa girdi.

Koskoca Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmişti, ama bu önemli karardan sadece dört kişinin haberi vardı: Sadrazam Said Halim Paşa, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Dahiliye Nazırı Talat Paşa ve Meclisi Mebusan Reisi Halil (Menteşe) Bey.

Osmanlının savaşa girdiğinden Padişah V. Mehmet Reşat’ın bile haberi yoktu.

Acı ve gözyaşı bulutları bir kere daha İstanbul ve Anadolu semalarında görünmek üzereydi.

Osmanlının, Almanya’nın yanında savaşa girmesi Alman karşıtı İttihatçıların sinirlerini iyice germişti. Dr. Nazım, İttihat ve Terakki Cemiyeti adına Taşkıışla’da çıkan yangında ölen Al-

man işçileri için, Alman Büyükelçiliği'ne taziye ziyaretine gitti. Alman Büyükelçisi biraz küstahça, "*Bize gelen bilgilere göre siz Alman düşmanı, Fransız dostuymuşsunuz,*" diye çıkışınca, İttihatçı damarı kabaran Dr. Nazım büyükelçinin gözlerinin içine bakarak çok kararlı bir biçimde, "*Ben ne Alman Fransız dostu ne de Alman Fransız düşmanıyım, ben Türk'üm, Türk dostuyum,*" diye yanıt verdi.

İstanbul'da yine savaş hazırlıkları vardı. Yine istasyonlarda duman soluyan kara trenlerin ardından analar ağlıyordu. Atlı, yaya yüzlerce asker uzak cephelere taşınıyor, İstanbul'un ara sokaklarında acı ve hüznün kol geziyordu.

İstanbul'un savaşa hazırlandığı 1914'ün o Aralık ayında Mustafa Kemal, Sofya'dan arkadaşı Salih'e (Bozok) yazdığı mektupta geleceği görmüşçesine şöyle diyordu:

"*Ben Almanların bu savaşı kazanacaklarına kesinlikle inanmıyorum!*"

Teşkilat-ı Mahsusa

O gece Nuruosmaniye'deki İttihat ve Terakki Cemiyeti Genel Merkezi'nin kapalı kafesleri ve pencerelerinin ardında çok gizli bir toplantı yapılıyordu.

İttihatçılar yeniden silaha sarılacaklardı.

Bu seferki hedef İtilaf Devletleriydi. Düşmanla sadece cephe değil cephe gerisinde de mücadele edilmeliydi.

İttihatçılar bu amaçla bir gerilla örgütü kurmayı düşünüyorlardı.

Bu gizli gerilla örgütünün adı *Teşkilat-ı Mahsusa*'ydı.

Meşrutiyetten önce Abdülhamit'e karşı mücadele eden İttihat ve Terakkili fedailer bu örgütün çekirdeğini oluşturmuşlardı.

Makedonya'da Saray'ın görevlendirdiği paşaları öldüren ve Meşrutiyet'in ilanı öncesi dağa çıkan yine bu İttihatçı tetikçilerdi.

"Teşkilat-ı Mahsusa" Harbiye Nezareti'nde Enver Paşa'ya

bağlı olarak çalışacaktı. Teşkilatın görevi, düşman topraklarına yapacağı gerilla saldırıları ve sabotaj eylemleriyle düşmanı şaşırtıp yıldırma ve düşman hakkında bilgi toplamaktı.

Teşkilatın gözü kara tetikçileri arasında asker ve siviller, hatta mahkumlar bile vardı. Görevlerinde başarılı olanların cezaları indirilecek, hatta tamamen affedileceklerdi.

Teşkilat üyeleri sivil giyineceklerdi.

Teşkilatın beş kişilik yönetim kadrosu vardı. Bu beşli özel olarak seçilmişti. Beşi de daha önce hürriyetin ilanında aktif görev almışlar, yurt içinde ve yurt dışında vatan ve hürriyet adına kahramanca mücadele etmişlerdi.

Teşkilatın kahraman beşlisi şu isimlerden oluşuyordu:

Dr. Nazım, Dr. Bahaddin Şakir, Yüzbaşı Atıf, Binbaşı Süleyman, Askeri ve Emniyeti Umumiye Müdür Muavini Azmi!

Teşkilatın bu korkusuz beşlisi 1914 yılında artık son nefesini vermek üzere olan bir imparatorluğu yaşatmak için, sonunu asla tahmin edemeyecekleri bir maceraya atılmak üzereydiler.

Teşkilat, dahili ve harici diye ikiye ayrılacak, içeride halkı örgütleyerek, dışarıda düşmanın en sağlam kalelerine girerek olağanüstü bir mücadele verecekti. Teşkilat-ı Mahsusacılar dışarıda istedikleri sonuçları elde edemeseler de içeride oldukça başarılı olacaktı. Öyle ki gün gelecek onların içeride verdikleri bu mücadele bir ulusun kurtuluş mücadelesine dönüşecekti.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığına Binbaşı Süleyman Askeri, başkan yardımcılığına ise hürriyetten önce Manastır'da Müşir Şemsi Paşa'yı vuran Yüzbaşı Atıf getirildi.

Teşkilat-ı Mahsusa üyesi Dr. Nazım Moda'daki evden ayrılırken, Mustafa Kemal de Sofya'daki ateşemileterlik görevinden ayrılmak üzereydi.

1914-1915 sezonunu bekleyen Fenerbahçeli, Galatasaraylı ve Beşiktaşlı futbolcular ise değişik cephelerde savaşmak üzere İstanbul'dan ayrılmak üzereydiler.

Çanakkale'ye Doğru Ağustos 1914 Adana

Karpuz çatlatan ağustos sıcakları tüm şiddetiyle devam ediyor, Adana adeta yanıp kavruluyordu. Çarşı pazara bile çıkamayan insanlar ya bir çardak altında ya bir ağaç dibinde ya da bir kahvehanenin asmalarla kaplı çardaklı bahçesinde soğuk limonata veya ayranla serinlemeye çalışıyorlardı.

Öğlen ezanı okunduğu sırada birkaç asker şehrin en işlek yerlerine kocaman kâğıtlar asmaya başladı. Bu sırada meydana-daki eski kahvehanenin önünde demli çaylarını yudumlayarak namaz vaktini bekleyen ak sakallı, yeşil sarıklı, masum yüzlü ihtiyarlar ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlar, kısık gözlerle o yöne doğru bakıyorlardı.

Birkaç saat sonra bunun bir seferberlik çağrısı olduğu anlaşılabilecekti.

Duvarlara yapıştırılan kâğıtlarda kocaman harflerle, “*Seferberlik var. Asker olanlar silah altına!*” diye yazıyordu.

Meydanda, o savaş kokan kâğıtlardan birinin yapıştırıldığı muhtarlık binasının badanasız duvarının önünde toplanan kalabalıktan biri, “*Ben cepheden geleli daha on beş gün oldu. Beş de çocuğum var.*” dedi gözleri nemlenerek.

O gün Mersinli Emin de oradaydı. Daha yirmisine bile basmamış, gencecik bir delikanlıydı. Mersin'deki sözlüsü Aliye'yle askerden sonra evlenecekti.

Sevinçliydi, gerçek bir savaşa katılma düşüncesi bir an kanını kaynatmıştı. Hemen koşup Asker Alma Şubesi'ne gitti ve gönüllü yazıldı. Heyecanla gönderileceği cepheyi bekliyordu.

Mersinli Emin, dört arkadaşıyla birlikte Çanakkale'deki 48. Alay'a verildi.

Bir hafta sonra annesine sarılmış, tren istasyonuna doğru yürüyordu. Çantasında biraz eski peynir, birkaç zeytin ve bir de bayat çavdar ekmeğiyle iplik, çarık iğnesi, kösele, örs, çekiç ve kerpeten vardı. Ne de olsa Mehmetçiğin babasından, dedesinden öğrendiği iki amansız düşman vardı: açlık ve ayak kabızlık...

İstasyon ana baba günüydü. Analarına sarılmış ağlayanlar, yavuklularının başörtüsüyle gözyaşlarını silenler, minik yavrusunu öpüp koklayanlar istasyonu bir trajedi sahnesine çevirmişlerdi.

Olaclaklardan habersiz, vagonları tıka basa dolduran heyecanlı gençler bir süre sonra istasyondan uzaklaşan trenin pencerelerinden sarkmış, sevdiklerine el sallıyorlardı.

O gün, o trenden nemli gözlerle annelerine el sallayanların pek çoğu gibi Mersinli Emin de bir daha annesini göremeyecekti.

18 Mart 1915 Cuma Çanakkale Boğazı

İlk ve rüzgârsız bir gündü. Güneşin çekingen dokunuşları Çanakkale Boğazı'nda sessiz sakin akıp giden denizin üzerinde oynayan parlak şeffaf pulcuklar oluşturuyordu. Bahar coşkusu- nu yaşayan kır çiçekleriyle süslenmiş tepelerin denize sokulan etekleri sakin gelgitlere kucak açıyor, yüzeyde oynayan balıklar tepedeki martıların iştahını kabartıyordu.

Çok değil, sadece bir gün sonra bu güzel manzara kana bulanacaktı.

Müttefik güçleri yapacakları çıkarmanın tüm hazırlıklarını tamamlamışlardı; Donanma, verilecek saldırı emrini bekliyordu.

Akdeniz Filosu Komutanı Robeck, sabaha karşı saat 04:00' da donanmaya *Hazır ol!* emri verdi.

İngiliz, Fransız, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı Anzak askerleri savaş durumuna geçti. Komutanlar aşağıdaki koşuşturmayı büyük bir gururla güverteden seyrediyorlardı.

Demir al! emriyle birlikte Bozcaada'da bekleyen müttefik güçleri Çanakkale'ye doğu hareket etti.

Sabah pusu daha yeni yeni kalkarken, müttefiklerin on savaş gemisi iki sıra halinde açık maviliği yarararak boğaza girdi.

Kıyıda düşmanı bekleyen Türk tabyaları İngiliz zırhlılarını görebiliyorlardı. Tabya başındaki Salih Çavuş biraz daha bekleyip düşman zırhlıları iyice yaklaşınca ateş etmeyi düşünüyor;

eli ateşleme mekanizmasının üzerinde son hazırlıkları yapıyordu. Bu sırada diğer tabyalar, zırhlıları mermi ve top yağmuruna tutmaya başladılar. Zırhlılar da Boğaz'ın iki yanındaki Türk tabyalarına bomba yağdırıyorlardı.

Kulakları sağır eden patlamalar arasında Salih Çavuş, gözüne kestirdiği İngiliz zırhlılarından birine nişan alıp “Ya Allah!” diye bağırarak ateş etti.

Bazı zırhlılardan dumanlar yükseliyordu. Bu sırada Salih Çavuş'un tüm yüzü kan içinde kaldı. Tabyası da havaya uçtu. Acıyla kendinden geçmeden önce sağ eliyle yüzünü silmek istedi, ama nafile Salih Çavuş'un sağ kolu kopmuştu.

Çanakkale'de batan Fransız gemisi

Yaralı bedeni ruhunu daha fazla taşıyamadı ve birden ağaçların arasına devrildi. Kapanmak üzere olan gözlerindeki son resim, İngiliz zırhlılarından sahile akan düşman askerlerinin bulanık görüntüleri idi.

* * *

Saat 13:45'de Boğaz'ın tam ortasında müthiş bir patlama oldu. Türk tabyası, Fransız zırhlısı Bouvet'in cephaneliğini vurmuştu. Koyu bir duman engin maviliğe doğru yayılıyordu. Bu sırada koca gemi yan yatmış, hızla sulara gömülüyordu. Fransız askerleri, can havliyle kendilerini gemiden Boğaz'ın serin sularına atıyorlardı. Geminin sekiz yüz mürettebinden sadece beş subay ve elli altı er kurtarılabildi.

Fransız gemisi Boğaz'ın dibini boylarken, kıyıdaki Türk tabyalarının başında sevinç çığlıkları atılıyordu.

Bu sırada İngiliz donanmasının görkemli zırhlısı İnflexible, Türk mayın gemisi Nusret'in bir gece önce döşediği mayınlardan birine çarparak yan yattı.

Güvenli bir geminin güvertesinden savaşı yöneten Akdeniz Seferi Kuvvetler Başkomutanı İan Hamilton şaşkına dönmüştü. Elindeki dürbünle batan gemiye bakarken, bu savaşın hiç de kolay kazanılamayacağını anlamıştı.

O korkunç anı, sonradan şöyle anlatacaktı:

“Kanımız donmuş, bakışlarımız donuklaşmıştı. Gözlerimizi İnflexible’a dikmiş, geminin batıp batmadığını anlamaya çalışıyorduk. Maalesef batıyordu. Sonunda bütün mürettebat güvertede toplandı ve gemilerini terk emri beklediler. İnflexible ilk kurbanımız, ilk şaşkınlığımızdı.”

Nusret’in mayınları o gün iki geminin daha sonunu hazırlayacaktı.

18 Mart akşamında güneş batarken Boğaz’ın rengi kızıla dönmüştü. İngiliz donanması üç büyük gemisini Boğaz’ın derinliklerinde çürümeye terk ederek çekilmeye başlamıştı.

Türkler deniz savaşlarını kazanmışlardı, ama müttefiklerin öyle kolay pes etmeye hiç niyetleri yoktu.

Boğaz’ı denizden geçemeyince, bu sefer karadan geçmeyi deneyeceklerdi.

Denizde Nusret’in mayınlarına çarparak dağılan düşmanı karada çok daha büyük bir tehlike bekliyordu.

Mustafa Kemal ve cesur Mehmetçikleri...

Mustafa Kemal Çanakkale’de

Enver Paşa, Mustafa Kemal’i genel merkezden ve İstanbul’daki siyasi ortamdan uzak tutmak istiyordu. Mustafa Kemal ise vatan topraklarının tehlikeye düştüğü o zor günlerde memleketinden uzakta politik bir görevde kalmak istemiyordu.

Sofya gazeteleri Osmanlı cephelerinin yarılmak üzere olduğunu yazıyordu.

Daha fazla bekleyemezdi, Harbiye Nezareti’ne bir mektup yazarak, ateşemiliterlikten alınıp cephede bir göreve atanmak istediğini bildirdi.

Bir hafta kadar sonra Harbiye nezaretinden resmi bir mektup aldı. Alelacele zarfı açıp kısa mektubu okudu.

Yeni kurulmakta olan 19. Tümen Komutanlığı'na atanmıştı. Derin, mavi gözlerinin içi parlıyordu.

20 Ocak 1914 Çarşamba günü İstanbul'a geldi. Bu şehri daha önce hiç bu kadar hüzünlü görmemişti.

Atamasını yapanın Enver Paşa olduğunu öğrenince önce biraz şaşırdı, sonra teşekkür etmek ve bu tümen hakkında bilgi almak için Enver Paşa'yı görmeye gitti.

Harbiye Nezareti'ne girince kapıda Enver Paşa'yla karşılaştı. Enver Paşa, yorgun ve bitkin görünüyordu. Çok zayıflamıştı, yüzü solmuş, yanakları çökmüştü. 90.000 askerin hayatına mal olacak Sarıkamış harekâtının ağır bedeli omuzlarına çökmüş gibiydi.

Fazla konuşmadılar.

Mustafa Kemal, *"Bu tümen nerde?"* diye sordu.

Enver Paşa, *"Nerde olduğunu bilmiyorum. Nezarete sor, onlar gerekli bilgileri verir."* dedi ve bir an önce uzaklaşmak istercesine, *"İzinle!"* diyerek merdivenlere doğru yürüdü.

Mustafa Kemal bir süre bu maceracı adamın arkasından baktı, sonra Harbiye Nezareti'nin uzun koridorunda ilerlemeye başladı

O sırda Liman Von Sanders Paşa'yla karşılaştı.

Osmanlı kuvvetlerini komuta edecek bu uzun boylu Alman generali Mustafa Kemal'i nezaketle karşıladı. Odasında ağırladı.

Liman Paşa, Bulgarların durumunu merak ediyordu. Sofya'dan dönen Mustafa Kemal'e kibarca şu soruyu sordu:

"Bulgarlar hâlâ harbe girmeyecekler mi?"

"Benim düşünceme göre henüz girmeyi düşünmüyorlar."

"Niçin?"

"Benim anladığıma göre Bulgarlar iki ihtimalden biri anlaşılmadan harbe girmeyeceklerdir. Biri, Almanya'nın başarılı olabileceğine dair inandırıcı deliller getirmediği, ikincisi de harp kendi topraklarına sıçramadıkça..."

Bu yanıt Alman Mareşal'i sinirlendirdi. Sağ yumruğunu sıkarak elini havaya kaldırıp Alman ukalalığıyla şu soruyu sordu:

“Bulgarların Alman başarısına güvenleri yok mu?”

Mustafa Kemal mavi gözlerindeki kararlılığı koruyarak, olacakları önceden görebilmenin rahatlığıyla şu yanıtı verdi:

“Hayır ekselans!”

Liman Paşa, ne diyeceğini bilemiyordu, öfkeden yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Yine de asker soğukkanlılığını korumaya çalışarak, *“Niçin?”* diye sordu.

Mustafa Kemal bu soruya bir anlam veremedi. Mareşalin hâlâ durumu anlamamasına şaşırmişti. Hiçbir şey söylemeden soran gözlerle Paşa’ya baktı.

Liman Paşa, açıklama ihtiyacı hissetti. Daha da öfkelenmişti.

“Nasıl olur? Alman başarısına karşı güvensizlik? Nasıl olur?”

Mustafa Kemal, daha fazla bir şey söylemek istemiyordu. Geçirtirmek istercesine,

“Öyle efendim!” dedi.

Bu sarı saçlı, mavi bakışlı genç subay, Liman Paşa’nın içine kurt düşürmüştü. Paşa, Mustafa Kemal’in yüzüne dikkatle bakarak, bükemediği bileği öpen centilmen sporcular gibi,

“Sizin fikriniz nedir?” diye sordu yumuşak bir tonda.

Mustafa Kemal biraz düşündü. Türk vatanını savunma sorumluluğunu üzerine alan Liman Paşa’nın inancına gölge düşürmek istemiyordu, ama düşüncelerini de saklayamazdı. Kısa bir vicdan yoklamasından sonra inandıklarını söyledi:

“Bulgarların savaşa katılma kararını doğru buluyorum.”

Mustafa Kemal’in bu yanıtı Paşa’yı çok kızdırdı. Paşa, öfkeyle ayağa kalkarak, *“Çıkabilirsiniz!”* dedi.

Mustafa Kemal, sakin bir tavırla, *“Müsaadenizle ekselans,”* diyerek paşayı askerce selamlayıp odadan ayırdı.

Harbiye Nezareti’ne 19. Tümen’in nerede olduğunu sordu, ama hiç kimse bu tümenin yerini bilmiyordu.

Mustafa Kemal o gün yaşadıklarını sonradan şöyle anlatacaktı:

“Şu hale bakın, ne garip durumdayım. Herkese 19. Tümen Komutanı olduğumu söylüyordum. Halbuki böyle bir tümenin

varlığından bile kimsenin haberi yok. Adeta sahtekâr vaziyetindeydim. Nihayet anlaşıldı ki tümen Gelibolu'dadır."

Mustafa Kemal 24 Ocak 1915 günü Gelibolu'ya gidip tümenini teslim aldı. Ateş yağmuru altında siperden sipere koşmaya başladı.

Cephedeki Fenerliler

Çanakkale'de ateş yağmuru altında siperden sipere koşanlar arasında Fenerbahçeli futbolcular da vardı.

Formalar ve kramponlar çıkarılmış, üniformalar ve potinler giyilmişti. Sahalar boşalmış, siperler dolmuştu,

Seyirci tezahüratlarının yerini top ve tüfek sesleri almıştı.

Futbol öksüz kalmıştı!

Formalardaki yamalar gün geçtikçe daha da büyüyor, takımlar çoğu zaman farklı formalarla sahaya çıkmak zorunda kalıyordu. Savaş uzadıkça yokluk ve yoksulluk da artıyordu. İlerleyen dönemlerde rengârenk yamalı formları bulmak da mümkün olmayacak, takımlar artık düz beyaz fanilalarla sahaya çıkacaklardı. Forma sıkıntısına çözüm bulunmuştu bulunmasına, ama bu sefer de top ve krampon sıkıntısı baş göstermişti.

Savaşın ikinci yılıydı. İngiliz kramponları piyasadan çekilmişti. Ne de olsa İngilizler düşmandı. Yeni dost, Almanlardı. Dolayısıyla İngiliz kramponlarının yerini şimdi Alman kramponları almıştı, ama onlar da ateş pahasıydı. O yokluk, yoksulluk içinde bu pahalı kramponlara para bulmak mümkün değildi.

Maçlar mecburen yerli top ve kramponlarla oynanıyordu.

Bu top ve kramponların iç lastikleri çok kötü olduğundan sık sık patlıyor, maçlar yarıda kalıyordu.

Futbolcuların çoğu herhangi bir cepheye savaşıyordu, ama içlerinde iki cepheye birden savaşanlar da vardı.

Onlar asker futbolculardı.

Cephelerde siperden sipere koşan, aylarca top yüzü görmeyen asker futbolcular at sırtında ya da trenle yaptıkları uzun yol-

culuklardan sonra Cuma Maçları'na çıkarlardı, ama postallar içinde şişen ve nasır tutan ayaklarını eskisi gibi ustaca kullanmakta zorlanırlardı.

Fenerbahçe kaptanı Galip Kırıkkale'den, savunma oyuncusu Emirzade Arif Keşan'dan, Ethem Bey Fikirtepe Uçaksavar Batarya Kumandanlığı'ndan izinli geldiklerinde üniformalarını çıkarıp, formalarını giyiyorlardı.

I. Dünya Savaşı yıllarında Fenerbahçe'de yöneticilik yapan Sait Çelebi, o zor günlerin Fenerbahçe'sini şöyle anlatıyordu:

"...Futbolcuların birçoğları Çanakkale'de ve şurada burada dövüşürlerken, geride kalanlar binbir emekle, arkadaşlarının kurdukları bu kulübü ayakta tutmak için çok çalışmışlar ve bunda da çok muvaffak olmuşlardı....

Yaz günlerinin akşamlarında kulübün yanındaki Hamdi'nin gazinosunda akşamları saz başlar, mis gibi salkım ağaçları arasında sıralanan iskemlelerde ehli zevk keyfini yaparlarken, bizler de yandaki açık pencerelerde locadaymış gibi oturarak bu âlemi seyreder, dinlerdik. Sık sık maç dönüşlerinde bizim salonlardaki neşe ve zevk komşu gazinoya galip geldiğinden, bu sefer oradaki başlar bizim salona çevrilirdi. Hatta saz bile bir antrakt yapmak mecburiyetinde kalırdı. Böylece içli dışlı bir vaziyete girdiğimiz gazinonun sahipleri de sazendeleri de bizim takımın müسابakalarıyla alakalı olmuşlardı.

O zaman her cuma günü tekrarlanan maçların neticelerini başta şişman, kırmızı yanaklı, nar kırmızı fesli gazino sahibi Hamdi ve o yılların meşhur şarkıcısı Hafız Yaşar olmak üzere, sazendeler ve garsonlara kadar herkes alaka ile bekler ve onlar da bizimle beraber neşelenirlerdi. Ve hele galip geldiğimiz günlerde, müşterilere mezeler bol bol dağıtılır, saz tellerde kuş gibi sesler çıkararak şakrar dururdu.

Önümüzdeki Kuşdili Çayırı her akşam dolar boşalır ve piyasa akşam güneş batınca ve mehtap vakti de bütün hızını artırırdı.

Tahta köprüye bitişik kayıkhanede gençler, fitalara (kayıklara) kurulur ve haydi kürek diyerek Kuşdili'nin o yıllarda bu

kadar dolmayan deresinin ağzına kadar kolaylıkla gider, oradan Moda ve Kalamış arasında hep sarılacivert formalı gençler görülür ve hele kürek idmanlarında Şifa Tepesi'ne biriken kulüp taraftarlarının yüksek sesinden teşvik avazeleri durmadan tekrarlanıp geçirdi. O senelerde bizim Belkis adında bir kotramız ekseriya bu koyda demirli bulunur ve kulüpte geç vakte kadar bulunan topluluklar, bu kotranın botuna biner, gece serinliğinde bu koya inip kotranın yataklarında geceyi geçirirdim.

Her gece kulüp dolar boşalır ve Kuşdili Çayırı'nda dolaşan ahalinin yorgunluk alma yeri, bizim kulübün önünü saran sık parmaklığın önü olurdu.

Kulüpte yanan büyük bir lüks lambasının ışığı gece karanlığı içinde biriken bu meraklıları meşgul edecek canlılıklar yaratırdı. Her perşembe akşamı devam eden kulübün sahnesindeki temsillere bizzat İbnirrefik Ahmet Nuri eser hazırlar ve bu heyetin canlı idaresinin başında da Nasuhi Baydar ve arkadaşları bulunurdu. Birbirinden güzel bu temsiller devam ededursun o günden bu güne kadar, bu derece mükemmeline rastlamadığım bir jimnastikçi olan İlhami başta olmak üzere şimdi Tayyare Albayı Asım ve arkadaşları, demirler üzerinde idmanlarını yaparlardı. Bazen ortada yapılan boks ve güreş de programı zenginleştiren numaralardan olurdu.

Hele cepheden izinli gelen Galip, Arif gibi oyuncular arada olursa, o hafta daha canlı topluluklar tertip edilirdi.

Gece geç vakit bu eğlenceler sona erer ermez, çayırdan birden bire bir karışma başlar ve dondurmacıların sesleri karanlık içinde birbirine giren halkın arasında çınlar dururdu.

Yağmurlar başlayıp, soğuk şiddetini arttırınca, toplantı yeri aşağıdaki salondan yukarıdaki salona çıkar ve benim yatağım da kotradan, bu müzenin yanındaki depoya taşınırdı.

Emektar büfeci Lambo, yırtık ve kırmızı suratı ile bize her akşam pekmezli muhallebiler hazırlar ve gece kulübünün emektarları, karpit lambaları ellerinde, yağmur çamur dinlemez, her gece bu odada toplanırdı. Maçlardan, takımlardan ve eski hatıralardan bahsolunur, gülüşme, eğlencelerden sonra muhallebiler

de yenilir ve semaverde demlenen çaylar, çöreklerle içilip, gece geç vakit dağılırdı.”

Fenerbahçe, o acı dolu savaş yıllarında İstanbul’un tek neşe kaynağı, tek yaşam pınarı, sürekli kanayan savaş yaralarının tek morfini, tek merhemiydi.

Fenerbahçe maçları, savaş yorgunu İstanbulluların moral kaynağıydı.

Fenerbahçe sadece bir futbol takımı olmaktan öte komple bir kulüp, hatta bir kültür ocağıydı. O yıllarda bile kürek, güreş ve boksla ilgilenen Fenerbahçeliler vardı. Kulüp lokali aynı zamanda bir tiyatro olarak kullanılıyor, Fenerbahçe Kulübü’nde sık sık temsiller veriliyordu.

Bahçedeki Fenerin ışığı sadece yeşil sahaları değil, bir toplumu aydınlatmaya başlamıştı.

Savaşın ve Talat Paşa’nın tüm yıpratıcı etkilerine inat, Fenerbahçe 1914-1915 sezonuna da fırtına gibi başladı

Gerçi Fenerbahçe lig öncesi bazı sorunlarla karşılaşmış, ama bu sorunların üstesinden gelmeyi başarmıştı.

* * *

O sezon Fenerbahçe’nin çok güçlü bir takım kurduğu söylentileri ortalarda dolaşmaya başlamıştı. Altınordu başkanı Talat Paşa riske girmek istemiyordu. Bu nedenle Galatasaray’ı da yanına alıp, Fenerbahçe’ye karşı bir ittifak kurdu. Altınordu ve Galatasaray, Fenerbahçe’nin lige girmesini engelleyeceklerdi.

Fenerbahçe İstanbul Ligi’ne kabul edilmemişti.

Fenerbahçe de yeni bir lig kurmaya karar verdi. Lige kabul edilmeyen diğer İstanbul takımlarını örgütleyip, İstanbul Şampiyonlar Ligi’ni kurdu.

İstanbul Şampiyonlar Ligi’nde şu takımlar mücadele edecekti: Fenerbahçe, Darüşşafaka, Türk İdman Ocağı, Hilal ve Dârülmuallemîn

Fenerbahçe bu ligde hiç yenilmeden, 27 gol atıp sadece 5 gol yiyerek şampiyon oldu.

İstanbul Ligi'nde ise Galatasaray şampiyon olmuştu.

Talat Paşa'nın büyük umutlarla kurduğu Altınordu ise ancak dördüncü olabilmmişti.

Altınordu'nun Fenerbahçe'den transfer ettiği futbolcular o sezon ruhlarını kaybetmiş gibi oynamışlardı.

Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı'na sokan İttihatçılardan Talat Paşa şaşkıındı.

İstanbul ikiye bölünmüştü.

Anadolu yakasının şampiyonu Fenerbahçe, Avrupa yakasının şampiyonu ise Galatasaray'dı.

Peki ama İstanbul'un şampiyonu kimdi?

Bunu anlamanın bir tek yolu vardı:

Bir final maçı yapmak!

Savaş yorgunu İstanbul, Fenerbahçe ve Galatasaray arasındaki final maçını beklerken cephelerden şehit futbolcuların cenazeleri geliyordu.

Şehit Fenerliler

1915 yılında Fenerbahçe kulübünün önünde ağlayan analar vardı.

Hava Üsteğmen, Sadık Bey ve Yüzbaşı Fethi Bey, Sina-Filistin cephesinde şehit düşmüşlerdi.

Çanakkale'de savaşan **Teğmen Nurettin Bey**, Arıburnu savaşları sırasında 12 Nisan 1915'de şehit düşmüştü. Henüz yirmi üç yaşındaydı.

Çanakkale'de savaşan **Halim Bey**, Nisan 1915'de Alçıtepe'de ağır yaralanmıştı. Halim Bey, Sahra Hastanesi'nde hayata gözlerini kapadığında yirmi bir yaşındaydı.

Çanakkale'de savaşan **Teğmen Haldun Bey**, Arıburnu savaşları sırasında 22 Haziran 1915'de şehit düşmüştü. Yaşı yirmi birdi.

Çanakkale'de savaşan **Yedeksubay Kemal Bey**, Seddülbahir'de şehit düştüğünde daha yirmi yaşındaydı.

Çanakkale'de savaşıyan Teğmen Sabri Bey, 26 Temmuz 1915'de şehit düştüğünde yirmi yaşındaydı.

Kafkas cephesinde savaşıyan Üsteğmen Münir Bey, savaşın sonlarına doğru, 1 Aralık 1917'de şehit düşmüştü.

Sarı lacivert renkleri kan kırmızısına bulanmıştı.

I. Dünya Savaşı'nda Galatasaraylı ve Beşiktaşlı futbolcular da vatan uğruna can vermişlerdi.

4 Nisan 1918 tarihli Donanma dergisinde, Burhan Felek şöyle diyordu:

“Savaş yüzünden Fenerbahçe’de iki, Galatasaray’da iki, Süleymaniye’de üç, Anadolu’da ise bir eski futbolcu kalmıştır. Cepheden döneceklerden de bir şey beklemeyiz. Dört mevsim harp, bizim futbol tarihimiz için pek parlak sayfalar teşkil etmeyecektir.”

Şehit futbolcular

I. Dünya Savaşı devam ediyor fakat Almanya

ve Osmanlının durumu pek de iç açıcı görünmüyordu. Sarıkamış bozgunundan sonra şimdi de Sina-Filistin ve Kanal cephelelerinden kötü haberler geliyordu. Araplar İngilizlerle bir olmuş Osmanlıyı arkadan vurmuştu. Arap çölleri Mehmetçiğe mezar olmuştu. Cepheler askere doymuyordu. Liseliler bile askere çağrılmış, okulların kapısına kilit vurulmuştu.

İşlerin yolunda gittiği bir tek cephe vardı: Çanakkale...

Çanakkale Cephesi ve Mustafa Kemal

Çanakkale’yi denizden geçemeyen müttefik güçleri bu sefer karaya asker çıkarmışlardı. Düşman askerleri dikenli telleri aşmaya çalışıyorlardı. Çanakkale sırtlarına mevzilenmiş olan Türk askerleri ise düşmana kurşun yağdırıyordu, vurulup düşenler yamaçlardan denize doğru yuvarlanırken, sırtlara çıkmayı başaranlar süngü takıp Türklere saldırıyordu.

Çanakkale sırtlarında boğaz boğaza bir mücadele başlamıştı. Yüz metrelik bir sahilde askerler acımasızca birbirlerini öldürüyorlardı. Liman Paşa’nın yanlış hesabı yüzünden düşmana hazırlıksız yakalanan Karatepe’deki bir avuç Türk askeri birazdan öleceğini bile bile canla başla sahili savunmaya çalışıyordu.

Bu sırada biraz kuzeyde Anzaklar çıkarmanın en kilit noktalarından Conkbayırı’nı ele geçirmek için var güçleriyle hücum ediyorlardı

Kalabalık Anzak tümeni Conkbayırı’na doğru ilerlerken, karşısındaki Türk bölüğünün ihtiyat takımı da çarpışarak geri çekiliyordu.

Saat 08:10’du.

Geri çekilen Türk ihtiyat takımı 19. Tümen Komutanıyla karşılaştı:

Mavi gözleri çakmak çakmak parlayan bu otuz dört yaşındaki komutan, **Yarbay Mustafa Kemal**’di.

Kaçan askerlerin karşısına geçip,

“*Niçin kaçıyorsunuz?*” diye sordu.

Tepenin arkasını göstererek, “*Efendim! Düşman!*” dediler.

Mustafa Kemal, gözlerini hafifçe kısarak o tepeye doğru baktı. Gerçekten de düşmanın bir avcı hattı oraya doğru yürüyordu.

Mustafa Kemal kuvvetlerini biraz dinlensinler diye geride bırakmıştı. Onları çağırarak zaman yoktu. Düşman ise hızla yaklaşıyordu.

Mustafa Kemal biraz düşündükten sonra bir mantık yürütmeyle mi, yoksa içgüdüyle mi bilinmez, kaçan askerlere bakarak,

“Düşmandan kaçılmaz,” diye bağırdı.

“Efendim, cephanemiz kalmadı,” dediler.

“Cephaneniz yoksa süngünüz var,” dedi ve

“Süngü tak, yere yat!” emrini verdi.

Bu sırada düşman iyice yaklaşmıştı. Mustafa Kemal, askerleri yere yatırınca bunu gören düşman askerleri de yere yattı.

Uzaktan top, tüfek sesleri geliyordu.

Mustafa Kemal Çanakkale’de

Mustafa Kemal, “Ateş!” diye bağırdı. Ortalık birden toz duman içinde kaldı. Kurşun vızıltıları karşı tepede yankılanıyordu. Her iki taraftan da vurulanlar oldu. Mehmetçiğin cephanesi bitmek üzereydi ki Mustafa Kemal geride bıraktığı bölüğün süratle yaklaşmakta olduğunu gördü. Rahatlamıştı! Birkaç dakika sonra düşman

neye uğradığını şaşırmış, arkasına bakmadan kaçıyordu.

Yazar Alan Moorhead o anı sonradan şöyle anlatacaktı:

“İttifak devletleri adına harekâtın en kötü rastlantılarından biri, bu deha sahibi küçük rütbeli Türk komutanın tam o anda o noktada bulunmasıydı. Çünkü aksi takdirde Anzaklar pekâlâ o sabah Conkbayırı’nı ele geçirebilirler ve savaşın kaderi orada, o anda belli olurdu. Oysa Mustafa Kemal o gün tam bir çılgınlıkla savaştı. Bir önsezi, talihinin dönmekte olduğunu ona hissettirmiş olmalıdır. Ya burada ölüp gidecek ya da kendisini gösterecekti. Devamlı olarak en ön siperlerde çarpışmaktaydı. Topları mevzie sokarken erlerine yardım ediyor, mermiler arasından kalkıp düşmanı kolluyor, askerlerini en ufak bir kurtuluş ümidi olmayan hücumlara kaldırıyordu.”

Tam sekiz buçuk ay boyunca göğüs güğüse çarpışmalar devam etti. Çanakkale sırtlarından boğaza oluk oluk kan aktı. Tepeler cesetlerle kaplandı.

Müttefikler 1915 Ağustos’unda gizlice çekilip gittiklerinde Çanakkale’de yaklaşık bir milyon genç “koyun koyuna yatıyordu.”

Genç Yarbay Mustafa Kemal’in Çanakkale’de yıldızının parladığı o günlerde İstanbul’da Fenerbahçe, Galatasaray’ın karşısına çıkıyordu.

11 Şubat 1916, Cuma İttihat Stadyumu

Fenerbahçe’yle Galatasaray arasındaki büyük finalin heyecanı neredeyse Çanakkale zaferi coşkusuyla bile gölgede bırakmıştı.

Tüm İstanbul bu maçı bekliyordu.

İstanbul basını bu maçla ilgili yorumlara günler öncesinden başlamıştı.

Maçın oynanacağı o şubat soğukunda tüm İstanbul ahalisi İttihat Stadi’na akıyordu.

Sahanın etrafı hınca hınç dolmuştu. Faytonların biri geliyor biri gidiyor, fesli, sarıklı, genç, yaşlı, kadın, erkek bir sürü insan ellerinde sarı lacivert ve sarı kırmızı bayraklarla İstanbul’un değişik yerlerinden İttihat Stadi’na¹⁵ geliyordu.

Atları çözülen arabalar içlerine halı kilim serildikten sonra sahanın etrafına yerleştiriliyordu. Sahanın dört bir yanı atlı arabalarla çevrilmişti. Bu arabalar o zamanın localarıydı. Özellikle soğuk ve yağmurlu günlerde zenginler bu süslü ve konforlu arabalardan maçları seyrediyordu. Arabaların sağı solu futbolseverlerin istilasına uğruyor, çoluk çocuk, salkım saçak, alt alta, üst üste takımlarını alkışlıyordu.

Maç başlamak üzereydi.

Hakem oyuncuları saydıktan sonra seyircilerin heyecanlı bakışları arasında düdüğünü ağzına götürdü.

Fenerbahçe rahat bir oyunla ezeli rakibini 3-1 yenmeyi ba-

15 Bugünkü Şükrü Saraçoğlu Stadi’nin olduğu yer.

şardı ve Altınordu-Galatasaray ittifakına karşın o sezon da söke söke şampiyon oldu.

* * *

1917 yılında Rusya’da Bolşevikler Çar Romanofları tahttan indirip iktidara geldikleri sırada İstanbul’da Fenerbahçe ve Galatasaray yeni bir derbiye hazırlanıyordu.

17 Aralık 1917’de İttihatspor Stadi’nda Fenerbahçe ve Galatasaraylı futbolcular sahayı çepeçevre kuşatan seyircileri selamlıyorlardı.

Her iki takım da Alman markası ayakkabılar ve formalarla sahaya çıkmışlardı. Siyasi ittifak spora da yansımıştı.

Yöneticiler de döneme uygundu. Futbolun gücünden siyasette yararlanmak istiyorlardı.

Fenerbahçe’nin başkanlığına bir zamanlar Moda’da oturan İttihat ve Terakki’nin çılgın entelektüellerinden Dr. Nazım getirilmişti.

Dr. Nazım, çok zeki ve ateşli bir İttihatçıydı. Ömrünün büyük bir bölümünü yurt dışında, Fransa’da hürriyet mücadelesiyle geçirmişti.

Talat Paşa’nın yapamadığını Dr. Nazım yapmış Fenerbahçe’ye başkan olmuş ve İttihatçılar nihayet Fenerbahçe’ye sızmayı başarmıştı.

Fenerbahçe o yıllardan itibaren iktidarın aynası olacaktı. İktidara gelenler bir şekilde Fenerbahçe’yle ilgileneceklerdi.

Türkiye’de iktidarın rengi hep sarı lacivert olacak, iktidarlara geniş halk kitlelerinin desteğini arkalarına almak için hep Fenerbahçe’nin etrafında dolaşacaklardı.

Osmanlıda futbolun kitlesel özelliğini ilk fark eden siyasal hareket olan İttihat ve Terakki, halkın Fenerbahçe sempatisinden yararlanmak istiyordu. Halk bir oldu bittiyle Osmanlıyı, I. Dünya Savaşı’na sokan İttihatçılara tepki duymaya başlamıştı. Böyle bir ortamda yeniden halk desteğini kazanmanın en kolay yolu Fenerbahçe’yle özdeşleşmekten geçiyordu.

Aslında Dr. Nazım Fenerbahçe'ye başkan olarak İttihat Terakki içinde Talat Paşa'ya karşı da bir zafer kazanmıştı.

Dr. Nazım, taraftarlar arasında oturmuş, sahaya çıkan takımını alkışlıyordu.

Bazı futbolcuları şehit olan Fenerbahçe on bir kişiyi zar zor bir araya getirmişti.

Başkan Dr. Nazım, Fenerbahçe'nin Galatasaray'ın karşısına tam kadro çıkabilmesi için cepheadeki futbolcuların komutanlarıyla temasa geçerek aldığı izinle takım kaptanı **Galib'i Kırıkkale'den**, müdafi Emirzade **Arif'i Keşan'dan**, **Ethem'i Uçaksavar Batarya Komutanlığı'ndan İstanbul'a** getirmişti.

Fenerbahçeli asker futbolcular, yorucu at ve tren yolculuğundan sonra son anda maça yetişebilmişlerdi. Ayağının tozuyla potinleri ve üniformaları çıkarıp kramponları ve formaları giyip sahaya çıkmışlardı.

Fenerbahçe'nin on bir futbolcuyla sahaya çıkabilecek olmasına en çok sevinen takımın antrenörü **Fuat Hüsnü Bey'di**.

Hani yıllar önce "Black Stocking" adlı ilk Türk takımını kuran, sonra bir maç sırasında Papazın Çayırı'nda hafiyelelere yakalanıp soluğu hâkimin karşısında alan meşhur **Fuat Hüsnü Bey**.

Dr. Nazım'ın başkanlığını yaptığı o Fenerbahçe'de yıllar sonra Türkiye'de önemli yerlere gelecek olan kişiler de futbol oynuyordu: **Münir Nurettin (Selçuk)**, **Burhan (Felek)** gibi.

17 Aralık 1917'de oynanan maçı Galatasaray 3-2 kazandı.

Dr. Nazım, teselli amacıyla futbolcularına sigara ikram etti.

Dr. Nazım Galatasaray'a yenilmişti, ama siyasette yenilmemek için mücadele etmeye devam edecekti.

Cemiyetler kuracak, gazete ve dergiler çıkararak, toplumsal aydınlanmanın peşinde oradan oraya koşturup duracaktı.

Cepheden Cepheye

Mustafa Kemal 10 Aralık 1915'de Çanakkale'den İstanbul'a döndü. Yorgun ve bitkindi. Bir süre Beşiktaş Akaretler'deki 76

numaralı evde annesi Zübeyde Hanım, kız kardeşi Makbule, manevi oğlu Abdürrahim (Tuncak) ve Fikriye'yle birlikte kalıyordu.¹⁶

Çok zayıflamıştı. Cephede böbreklerinden de rahatsızlanmıştı. Akaretlerdeki evin üst katında arkaya bakan odada yatıp dinlendi. Birkaç gün evden hiç çıkmadı. Zübeyde Hanım, oğlunun fazla zayıflamış olmasından çok büyük endişe ve üzüntü duyuyordu. Annesinin üzüldüğünü gören Mustafa Kemal, bir ara güçlkle yatağından kalktı ve annesinin yanına gelerek zoraki bir gülümsemeyle, “*Bak işte iyileştim anne!*” dedi. İyileştiğini söyleyerek sevgili annesini avutmak istiyordu ama hasta olduğu her halinden belliydi.

Mustafa Kemal İstanbul'da fazla kalmadı.

Aldığı bir davet üzerine bir süreliğine Sofya'ya gitti. Sofya'dayken Edirne'ye atandı. Oradan da merkezi Diyarbakır'da olan 16. Kolordu Komutanlığı'na gönderildi ve burada büyük başarılar göstererek 1 Nisan 1916'da Muş ve Bitlis'i Ruslardan geri aldı.

Mustafa Kemal artık generaldi.

Görev yeri değiştiğinde kısa bir süre İstanbul'a geliyor, ailesini ve arkadaşlarını görüp yeniden cepheye gidiyordu.

Mustafa Kemal cepheden cepheye koşuyordu. Yeni görev yeri çok uzaklardaydı. Bu sefer de Hicaz Seferi Kuvvetler Komutanlığı'na atanmıştı fakat bu toprakların kaybedildiğini biliyordu. Onun hayal peşinde koşacak zamanı yoktu. Bu görevi

16 Beşiktaşlılar, Mustafa Kemal bir süre Beşiktaş Akaretlerdeki o evde oturduğundan “Atatürk Beşiktaşlıydı” diye iddia etmektedirler. Beşiktaşlılara şu soruyu sormak gerekir: Atatürk madem ki Beşiktaşlıydı, neden bir kerecik olsun hemen evinin yanındaki yolun üzerindeki Beşiktaş Kulübü'nü ziyaret etmedi de boğazın öteki tarafındaki Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret edip şeref defterini yazdı?

Sadece masum bir soru, hepsi bu!

Oysaki Atatürk'ün Beşiktaş'ta oturmasının nedeni çok başkadır: O dönemde askeri ve siyasi faaliyetler içindeki Mustafa Kemal, saraya, Harbiye Nezareti'ne ve Mebusan Meclisine yakın olmak istiyordu. Ayrıca İstanbul'un nabzını tutabilmesi bakımından. Pera, Galata ve Sultanahmet gibi merkezlere de kolayca ulaşabileceği bir yerde oturması gerekiyordu.

Bu nedenlerle en doğru adres Beşiktaş'tı.

kabul etmedi. Bunun üzerine karargâhı Suriye’de olan 7. Ordu Komutanlığı’na getirildi (5 Temmuz 1917).

Buradan gönderdiği mektup ve raporlarla Osmanlı yöneticilerini uyardı. Batılı emperyalistlerin Anadolu’yu işgal etmeye hazırlandıklarını belirterek, yöneticilerin ani bir saldırıya hazırlıklı olmalarının önemine işaret etti.

Emperyalist baskıya boyun eğmesini isteyenlere, makam ve rütbesi ne olursa olsun rest çekiyor, bağımsızlık uğruna elindeki kısıtlı imkânlarla mücadele etmeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal, 15 Aralık 1917 - 4 Ocak 1918 tarihleri arasında Vahdettin’le birlikte Almanya gezisine çıktı. Bu gezi sırasında hem veliaht Vahdettin’i tanıdı, hem de biraz kafasını dağıtıp, sakince düşünme fırsatı buldu.

Mustafa Kemal Fenerbahçe Kulübü’nde

Mustafa Kemal, 1918 Mayısının başlarında yine İstanbul’daydı.

Mustafa Kemal, daha önce “Osmanlı Genç Dernekleri”yle ilgilenmişti.

“Genç Dernekleri” hürriyetin ilanından sonra kurulan çok sayıda dernekten biriydi. Kuruluş amacı, fakir ve kimsesiz çocukların sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmesiydi. Ayrıca genç nesillere sporun öneminin kavratılması ve gençlerin spor yapabilmeleri için gereken olanakların sağlanması da derneğin amaçları arasındaydı.

“Genç Dernekleri”, Talat Paşa’nın Altınordusu gibi tamamen “militarist”, sadece İttihatçıların sözcüsü durumunda siyasal bir kuruluş değildi.

Mustafa Kemal Paşa

Mustafa Kemal küçük yaşlardan beri sporla içli dışlıydı. Bencilik, güreş, kürek gibi sporlar yanında o sıralar kitleleri peşinden sürükleyen futbolla da ilgileniyordu.

Mustafa Kemal sporla ilgili olmasına rağmen vücutça pek sağlıklı değildi.

Nitekim Veliâht Vahdettin'e eşlik ettiği Almanya gezisinden dönerken yeniden böbrek ağrısı çekmeye başlamıştı. İstanbul'a geldiğinde ağrıları dayanılmaz bir hal aldı. Doktora gitti. Doktorlar, İstanbul'da tedavisinin mümkün olmadığını söyleyerek, Viyana Cottage Sanatoryumu'na gitmesini önerdiler .

Karlsbad'taki Cottage Sanatoryumu'na gitme izni 3 Mayıs 1918 Cuma günü onaylandı.

Mustafa Kemal o gün çok anlamlı bir ziyaret için boğazın öteki tarafındaydı.

2 Mayıs, 1918 Çarşamba Kadıköy

Mustafa Kemal o gece, 1914-1915 yıllarında Fenerbahçe başkanlığı yapan yakın arkadaşı Sabri (Toprak) Bey'in evinde misafirdi¹⁷.

O gece Sabri Bey, Mustafa Kemal'e Fenerbahçe'nin kuruluşundan, kısa sürede kazandığı başarılarından, cephede şehit olan Fenerbahçeli futbolculardan bahsetti.

Mustafa Kemal, Sabri Bey'i dinlerken tatlı tatlı tebessüm ediyordu, keyiflenmişti!

Birden şöyle dedi: *"Sabri Bey siz benim Fenerbahçe'yi tanımadığımı mı düşünüyorsunuz?"*

Sabri Bey ne yanıt vereceğini bilemedi; *"Paşam, düşündüm ki, savaşlar, cepheler, hükümet işleri arasında futbolla...."*

Sabri Bey'in yarım kalan sözlerini Mustafa Kemal tamamladı: *"Futbolla ilgilenecek zamanım yok! Öyle mi?"*

17 İttihatçılardan Sabri Toprak , 1924-1934 yılları arasında Fenerbahçe başkanlığı yapmıştır.

Mustafa Kemal devam etti:

“Galiba benim Genç Dernekleriyle ilgilendiğimi bilmior-sun. Sabri Bey ben sporla ilgiliyim.”

“Fenerbahçe’nin her tarafta konuşulan başarılarını çok duy-dum. Yarın kulübü ziyaret etmeyi düşünüyorum.”

Ertesi gün Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal’in Fenerbahçe’yi ziyaret edeceği duyulmuştu. Kadıköy’de büyük bir heyecan yaşanıyordu.

Kuşdili kenarındaki beyaz badanalı kulüp lokali Paşa’nın ziyaretine hazırlanıyordu.

Her yer bir güzel temizlendi, masalar, sandalyeler yenilendi, camlar, çerçeveler silindi, Binanın bitişiğindeki bayrak direğine de yepyeni bir sarı lacivert Fenerbahçe bayrağı asıldı.

Tüm Fenerbahçeli sporcular ve yöneticiler kulüp önünde he-yecanla Mustafa Kemal’i bekliyordu.

Kulüp dolup taşmıştı Kalabalık sürekli artıyordu. İnsanlar Paşa’yı görebilmek için Kuşdili’ndeki o iki katlı binaya akıyordu. 3 Mayıs 1918 Cuma günüydü.

Mustafa Kemal ve koyu bir Fenerbahçeli olan eski başkan Sabri Bey evden çıktılar.

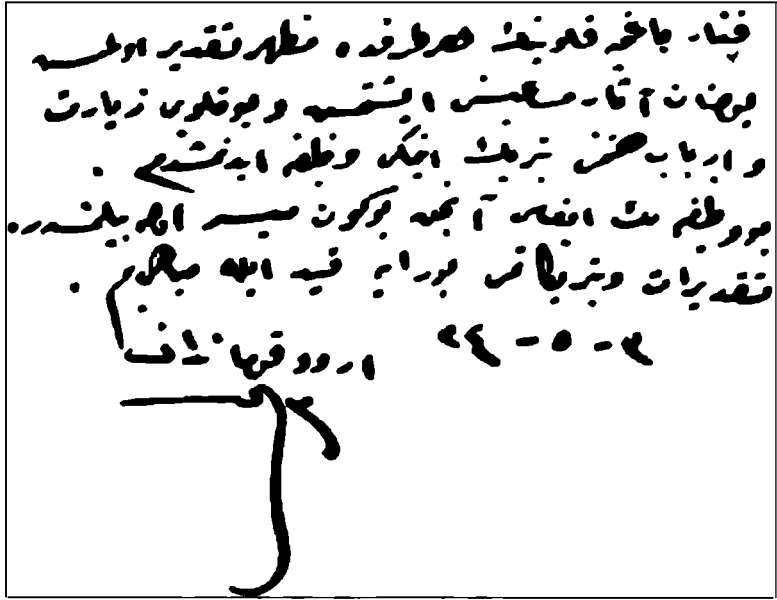
Güzel ve güneşli bir bahar günüydü. Sabri Bey, faytonu ha-zırlatmak istedi. Mustafa Kemal, *“Hayır Sabri! Yürüyerek gi-delim,”* dedi ve başını biraz yukarı kaldırıp derin bir nefes aldı.

“Baksana hava çok güzel, hem biraz spor yapmış oluruz!”

Mustafa Kemal, Sabri Bey’le birlikte yol kenarındaki eski kaldırımdan Fenerbahçe Spor Kulübü’ne doğru yürüyordu. Yol boyunca simitçiler, börekçiler ve ayakkabı boyacıları sıralanmış-lar, nafakalarını çıkarmak için bağırıyorlardı. Yoldan at arabala-rı geçiyor, nal sesleri at kişnemelerine karışıyordu.

Mustafa Kemal kulübün kapısında görününce bir alkış kop-tu. Burasının bir futbol kulübü olduğu her halinden belliydi. Eller kollar sallanıyor, insanlar şaşırtıcı bir çılgınlıkla Mustafa Kemal’e tezahürat yapıyordu. En ön sıradaki genç kızlar arala-rında fısıldaşarak kaçamak bakışlarla, üniforması içinde adeta bir masal kahramanına benzeyen genç paşayı süzüyordu.

Mustafa Kemal önde, Sabri Bey arkada kulüp binasına girdiler.

Mustafa Kemal yöneticiler ve sporcularla tek tek tokalaştı. Sonra kendisi için özel olarak hazırlatılan odaya geçildi.

Mustafa El Katip Bey, “Paşam hoş geldiniz. Bizi ve kulübümüzü şereflendirdiniz. Bir şeyler içmek ister misiniz?” diyerek karşıladı Paşa’yı.

Mustafa Kemal, “Kahve lütfen,” dedi keyifle.

Mustafa El Katip, kulüpteki fincanları beğenmedi, paşaya bu eski fincanlarda kahve ikram etmek istemedi ve derhal birini eve gönderip yeni fincanlar getirtti.

Mustafa Kemal Paşa keyifle kahvesini yudumluyordu.

Daha sonra Mustafa Kemal ve Sabri Bey, Fenerbahçeli yöneticilerle bir odaya kapanıp tam üç saat konuştular.

Dışarıda bekleyenler üç saat boyunca kapalı kapılar ardında, gizlice neler konuşulduğunu tahmin edememişlerdi.

O gün, o görüşmede konuşulanlar iki yıl sonra anlaşılacaktı: İstanbul İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harington “Fe-

nerbahçelileri Anadolu'daki milliyetçilere silah kaçırmakla" suçlayıp kulübü kapatacaktı.

Nihayet gizli görüşme sona ermişti.

Mustafa Kemal, kulüpten ayrılmadan önce maroken kaplı kulüp defterine şu unutulmaz satırları yazdı:

"Fenerbahçe Kulübü'nün her tarafta mahzar-ı takdir olmuş bulunan asar-ı mesaisini iştmiş ve bu kulübü ziyaret ve ebedi hamiyeti tebrik etmeyi vazife etmiştim. Bu vazifenin ifası ancak bugün müyesser olabilmıştır.

Takdirat ve tebriklerimi buraya kayd ile mübahiyim.

3 Mayıs 1334 (1918)"¹⁸

Mustafa Kemal Paşa, öğleden sonra kulüpten ayrıldı. Bir kayıkla karşıya geçmek istiyordu. Amacı silah kaçırılırken kullanılacak güzergâhları belirlemektir.

Mustafa El Katip Bey'in kürek çektiği futaya binerken geri döndü ve Sabri Bey'e bakarak, *"Fenerbahçe'ye ebedi muvaffakiyetler dilerim,"* dedi.

Bu söz, Ata'nın Fenerbahçe'ye vasiyeti olarak kabul edilecek ve ziyaretin gerçekleştiği 3 Mayıs, daha sonra kulübün kuruluş tarihi olarak benimsenecekti.

* * *

Mustafa Kemal 25 Mayıs 1918'de tedavi için Karlsbad'a hareket etti. Oradan dönüşünde 7. Ordu'ya atandığını öğrendi. 2 Eylül 1918 Pazartesi günü 7. Ordunun merkezi olan Suriye'ye doğru yola çıktı.

18 Atatürk'ün Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret edip şeref defterine bu anlamlı sözleri yazmış olmasını içine sindiremeyenler zaman zaman gülünç iddialarla ortaya çıkabilmektedirler. Örneğin Atatürk'ün Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret etmediğini, o tarihte yurt dışında olduğunu ileri sürenler vardır. Oysaki bu iddia tam bir palavradır. Çünkü Atatürk 3 Mayıs 1918'de İstanbul'dadır. Mustafa Kemal'in Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret ettiği 3 Mayıs 1918 Cuma günü tedavi için Karlsbad'daki Cottage Sanatoryumu'na gitme izni çıkmıştır. Atatürk, 25 Mayıs 1918 Cumartesi günü İstanbul'dan hareket etmiştir. Sadi Borak, Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları, (1899-16 Mayıs 1919), 2. bas., İstanbul, Kaynak Yayınları, 1998, s. 125.

Suriye’de İngilizleri püskürttü.

31 Ekimde de Yıldırım Orduları Komutanlığı’na atandı.

Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gereğince Yıldırım Orduları dağıtılınca İstanbul’a çağrıldı, ama yol parası yoktu.

Atlarını satarak biletini aldı ve 10 Kasım 1918’de Adana’dan İstanbul’a hareket eden bir trene bindi.

Sonun Başlangıcı

1918 yılının sonları gelmişti.

Rusya Bolşevik İhtilali’yle savaştan çekilmiş, İtalya taraf değiştirmiş ve Amerika Birleşik Devletleri Almanya’ya karşı İtilaf devletlerinin yanında savaşa girmişti. Amerika savaş sonrası yeniden şekillenecek olan Avrupa’da kendine sağlam bir yer bulmak istiyordu.

Savaşın sonlarına doğru Wilson İlkeleri yayınlandı. Amerikan Başkanı W. Wilson, “*Yenen devletler yenilenlerden toprak ve savaş tazminatı almayacaklar, sorunlar barışçı yollarla çözülecek,*” diyordu. Aslında Wilson’un amacı kalıcı bir barıştan çok savaş sonrasında yeniden şekillenmesi beklenen dünyada Amerika’yı söz sahibi yapmaktı.

Bulgaristan’ın savaştan çekilmesiyle Almanya ile bağlantısı kopan Osmanlı zor günler yaşıyordu. Çanakkale hariç tüm cephelerde hüsrana uğramıştı. İttihatçılar kara kara düşünüyor, “*yenenler yenilenlerden toprak almayacak,*” diyen Wilson İlkeleri’ne sarılacaklardı.

İttihatçılar bir kere daha tecrübesizliklerinin bedelini ağır ödeyeceklerdi.

Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918’de Limni Adası’nın Mondros Limanı’nda demirli Agamenon adlı bir İngiliz zırhlısında tarihinin en ağır antlaşmalarından birini imzalayarak savaştan çekildi.

Osmanlı adına bu anlaşmayı imzalayan Bahriye Nazırı Rauf Bey, İstanbul’a döndüğünde “kahramanlar gibi” karşılandı!

İttihatçılar Türkiye'nin sürüklendiği felaketi göremeyecek kadar kör olmuşlardı.

Osmanlının savaştan çekildiği o yıl **Altınordu** şampiyon oldu, ama Talat Paşa, takımının başarısına sevinemeyecekti.

O sıkıntılı günlerin birinde Talat Paşa, Osmanlıyı bu savaşa sokan diğer İttihatçı arkadaşları, Enver ve Cemal Paşalarla birlikte bir Alman denizaltısıyla yurt dışına kaçtı.

Yurt dışında vatan hasretiyle yanıp tutuşan Talat Paşa, Fenerbahçe'yi bile özleyecek, "*İstanbul'u bir görsem toprağını öpeceğim,*" diyecekti.

Talat Paşa maalesef bir daha İstanbul'u göremeyecek, Berlin'de bir Ermeni kurşunuyla can verecekti.

Talat Paşa'nın **Altınordusu** ise yıllar sonra 1941'de bir tüzük değişikliği ile Fenerbahçe'ye katılma kararı alacaktı. Fenerbahçeli futbolcuların gidişleri gibi dönüşleri de hazin olmuştu.

Kaderin garip bir cilvesi işte...

1918 yılının sonlarında İstanbul'un yarısı Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal'i, diğer yarısı ise şampiyon Fenerbahçe'yi konuşuyordu.

Anadolu dışındaki tüm topraklarını kaybeden Osmanlı Devleti ise altı yüz yıllık oyunun sonuna gelmişti.

Perde kapanmak üzereydi.

IV. BÖLÜM

SARI LACİVERT KURTULUŞ

**13 Kasım 1918 Çarşamba
İstanbul.**

Şafak sökmek üzereydi. Köpekler acı acı uluyor, gece kuşları çığlık çığlığa şehrin üzerinde öylece savrulup duruyordu.

İlk alacalık şehrin yedi tepesine birden düşmüştü.

Boğazdaki yalılar, Sultanahmet'teki Dikilitaş, Eminönü'ndeki Yeni Cami, Aksaray'daki ahşap evler, Moda'daki zengin konakları, Kadıköy'deki Kuşdili Çayırı, Taksim'deki Tepebaşı Bahçesi, kısacası İstanbul'u İstanbul yapan ne varsa o gecenin bitmesini hiç istemiyordu.

Büyük felaket yaklaşıyordu; İtilaf devletlerinin 60 adet savaş gemisi İstanbul Limanı'na girmek üzereydi.

Padişah Vahdettin, öğlene doğru sarayın geniş pencerelelerini örten kalın perdeleri hafifçe aralamış, boğaza bakıyordu. Üzerinde İngiliz ve Fransız bayraklarının dalgalandığı düşman donanmasını görünce bir an afalladı! Olduğu yere yığılmamak için kendini zor tuttu. Sonra her zaman yaptığı gibi ellerini arkasında birleştirip göz kapaklarını kısıp gözlerinin üzerine örterek pencereden uzaklaştı. Başı önde, bakışları yerdeki acem halısının karmaşık desenleri üzerinde idi.

Alnındaki ter tomurcuklarını fark ettiğinde ilk aklına gelen “canı” ve “tahtı” oldu.

Biraz ötede İstanbul Limanı’nda farklı bir telaş vardı; acı ve kan kokan garip bir telaştı bu! İngilizlerin ünlü savaş gemisi Averof’tan dalga dalga asker boşalıyordu. Limandan Taksim Kışlası’na kadar uzayan asker seli, sert adımlarla düzenli gruplar halinde halkın ürkek ve kaçamak bakışları arasında göstere göstere vatan toprağını çiğniyordu. Gemilerin birçoğu silah ve cep-hane yüklüydü. Mitralyözler, toplar, tüfekler ve yüzlerce mermi sandığı limana dağ gibi yığılmıştı. Bir gemiden, eldivenli, süslü madam ve matmazeller indi; şen şakrak, güle konuşa kendilerini bekleyen çift atlı saray faytonlarına doğru yürüyorlardı. Sanki tatile gelmişlerdi!

Biraz yukarıda Galata ve Beyoğlu’nda ise Ermeni ve Rumlar, “*Zito, zito!..*” sesleri arasında ellerindeki bayrakları sallayarak müttefik askerlerini karşılamak için limana iniyorlardı.

Müslüman esnaf ise dükkânlarının önünde içi kan ağlayarak sessizce olup bitenleri seyrediyordu.

Aynı saatlerde Beyazıt’taki Harbiye Nezareti’nin tepesinde ise ay yıldızlı bir Türk bayrağı hâlâ dalgalanıyordu.

Saat: 12.45

Haydarpaşa Tren İstasyonu

İstanbul’un derin bir yasa büründüğü o saatlerde Haydar Paşa İstasyonu, yakınlarını bekleyen insanların buruk sevincini paylaşıyordu. Tüm gözler bir yılan gibi uzayıp giden çelik raylara odaklanmıştı. Analar oğullarını, çocuklar babalarını, genç kızlar nişanlılarını, kardeşler ağabeylerini bekliyordu heyecanla! Sevdiklerine kavuşacak olmanın verdiği mutluluk, işgalin verdiği üzüntüyle birleşince yoğunlaşan duygular gözyaşı olup akıyordu yanaklardan.

Duman soluyan kara tren istasyona yaklaşıyor, pencereler-

den sarkan yolcular istasyondaki kalabalığın içinde yakınlarını arıyordu.

Birkaç dakika sonra tren boşalmaya başladı.

Trenden inen sivil ve asker yolcular arasından yakışıklı, genç bir subay göze çarpıyordu.

Bu yakışıklı subay Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal' di. Saat tam 12:45'i gösteriyordu.

Mustafa Kemal'i bir askeri müfreze karşıladı.

Genç subay, yaveri Cevat Abbas'la birlikte ağır ağır limana doğru ilerlemeye başladı. Orada kendisini bekleyen Dr. Rasim Ferit Bey'le birlikte, rıhtımdaki Kartal istimbotuna bindi.

Mustafa Kemal, istimbota binerken limanı dolduran dev zırhlılara baktı acı acı... Sonra Cevat Abbas'ın hafifçe nemlenen gözlerine çevirdi mavi bakışlarını,

"Cevat," dedi, "*Endişelenme! Geldikleri gibi giderler.*"

Cevat Abbas şaşkındı. İçinden umutsuzca, "*Nasıl olur?*" dedi. "*Nasıl olur da Boğaz'ı çelik mezarlığına çeviren bu dev zırhlılar kendiliklerinden çekip giderler veya neden giderler?*"

Cevat Abbas, umutsuz gözlerle boğazın mavi sularına bakarken kendi kendine sessizce düşünüyordu:

"Bu donanmanın kendiliğinden çekilip gitmesi mümkün olmadığına göre, kim gönderecek? Yeniden Türk, Alman ve Bulgar ittifakı kurmak da mümkün olmadığına göre bu koca donanmayı kim gönderecek? Yorgun, yılgın, yoksul Türk milleti mi gönderecek bunları bu ülkeden? İngiliz, Fransız, İtalyan, Ermeni'yi ve Yunan'ı tek başına bu millet mi kovacak?"

Cevat Abbas'ın dudakları arasında acıya bulanmış bir tebessüm kırığı belirmişti. Mustafa Kemal'e inanmak istiyor, ama inanamıyordu.

Mustafa Kemal ise kararlı ve inançlıydı. Cebinden çıkardığı tabakadan bir tutam tütün alıp ince bir sigara sararken, belli ki yapacaklarını düşünüyordu.

Kartal istimbotu dalgalarla dans ederek düşman gemilerinin arasından geçip Galata Rıhtımı'na yanaştı. Mustafa Kemal

önde, yaveri Cevat Abbas arkada istimbottan inip devriye gezen İngiliz askerlerinin tacizci bakışları arasından doğrudan Pera Palas Oteli'ne gittiler.

Kara Kemal'in Evi

Dr. Fahri, şafak sökerken soluk soluğa Kara Kemal'in evine doğru yürüyordu. Eve yaklaşıncı, sağı solu şöyle bir kolaçan ederek bahçe kapısından içeri girdi. Ahşap merdivenlerden çıkarak tahta kapıyı tıklatıp beklemeye başladı. Bahçedeki köpek, zincirini kırmak istercesine havlıyordu. Biraz sonra kapı hafifçe aralandı. Yaşlı kalfa ince sesiyle, "*Kimdir o?*" diye fısıldadı.

Dr. Fahri bıyık altından güldü. "*Kara Kemal'in konuşma tarzı bu kadına da sinmiş,*" diye düşündü.

"Ben Dr. Fahri. Teşkilattanım. Küçük Efendi ile görüşmek istiyorum."

Kapı ardına kadar aralandı. Kalfanın kuşkucu bakışları arasında Dr. Fahri içeri girdi.

Kara Kemal henüz giyinmişti. Kahvesini içmiş, nargilesini fokurdatıyordu. Biraz acelesi var gibiydi.

Yaşlı kalfa masadaki boş kahve fincanını mutfığa götürürken nezaketen, "*Bir kahve almaz mıydınız?*" diye sordu isteksizce.

Bu sırada Kara Kemal nargilesini bırakıp, "*Hayrola Fahri, nerden esti böyle kuşluk vakti?*" diye sordu.

Fahri oturduğu yerde biraz öne doğru kayıp, Kara Kemal'in gözlerinin içine bakarak,

"Efendim, memleketin hali malumunuz. Size ben anlatacak değilim. Her gün uçuruma yuvarlanıyoruz. Bu vaziyet karşısında ne yapacağız, onu sormaya geldim," dedi.

Kara Kemal Bey, ağır ama çevik vücudunu kaldırıp Dr. Fahri'ye doğru yürüdü ve hemen yanına oturdu. Hiçbir şey söylemeden yerdeki kilime bakarak pos bıyıklarını yukarıdan aşağı-

ya doğru şöyle bir taradı; öfkelenildiğinde böyle yapardı. Dişlerini sıkarak yumruğunu hışımla yanındaki mindere indirdi,

“Ne mi yapacağız? Miskin miskin duracak değiliz. Elbette bir şeyler yapacağız. Göz göre göre vatani çiğnetecek değiliz ya!”

Yaşlı kalfa, elinde kahve fincanı, mutfağın kapısında bekliyordu. Küçük Efendi’nin sinirlenmesinden hep korkardı.

Dr. Fahri niyetini açıkça belli etti:

“Peki efendim, ben ne yapacağım? Artık beklemek istemiyorum. Yeni vazifem ne olacak? Bir an önce bir şeyler yapmak istiyorum.”

Kara Kemal sakinleşmişti! Genelde böyle olurdu; çabuk öfkelenir, ama bir o kadar da çabuk yatışırdı.

Yaşlı kalfa çekingen adımlarla Dr. Fahri’ye kahvesini uzatırken, Kara Kemal pencere kenarına doğru yürüyordu. Pencereden, devriye gezen Fransız askerlerine bakarken konuşmaya devam etti:

“Dayı Mesut’u tanır mısın?”

“Şahsen tanımam ama adını duydum.”

“Peki ya Yenibahçeli’yi?”

Dr. Fahri, kahvesini yudumladıktan sonra yanıt verdi:

“Onu hem bilir, hem de iyi tanırım efendim.”

Dr. Fahri keyiflenmeye başlamıştı, macera kokusu alıyordu.

“Yerlerini bilir misin?”

“Şimdiki yerlerini bilmem, ama eski yerlerini biliyorum.”

Kara Kemal, ağır ağır ortaya doğru yürürken şöyle dedi:

“Bak delikanlı, Kadıköy Alıryol ağzında, Fenerbahçe Kulübü’nün yanında itfaiye karakolu vardır. Onları orada bulacaksın. Benim gönderdiğimi söyleyeceksin. Onlarla çalışacaksın. Allah yardımcın olsun.”

Dr. Fahri heyecanlanmıştı! Fincanı masaya bırakarak birden ayağa kalktı, sevinçle Küçük Efendi’nin eline sarılıp öptü ve süratle oradan ayrıldı.

Yaşlı kalfa doktoru uğurlarken olanlara bir anlam verememiş olmanın şaşkınlığıyla peşinden bakıyordu.

Dr. Fahri doğruca Kadıköy Altıyol'a gitti. Kapısında sarı la-civert bayrağın dalgalandığı Fenerbahçe Kulübü'nün yanından geçerek itfaiye karakoluna girdi.

Doktor Yenibahçeli'yle göz göze geldiğinde Kara Kemal ev-den çıkmak üzereydi.

20 Kasım 1918 Pera Palas Oteli

Mustafa Kemal bir haftadır Pera Palas Oteli'ndeki 101 nu-maralı odada kalıyordu. Amacı işgal kuvvetlerinin uzun vadeli planlarını anlamak, düşman hakkında bilgi toplamaktı.

İki günde bir Akaretler'deki eve geliyor, annesini ve kardeşi-ni görüyor, onların ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Yurdun neredeyse tamamı işgal edilmişti. Ordular dağıtıl-mış, silahları elinden alınmış, ülkenin haberleşme ve ulaşım araç-larına, gemilerine ve tersanelerine el konulmuştu. Sultan Vahdet-tin ve Sadrazam Damat Ferit işgale ses çıkarmak şöyle dursun, müttefik güçlerine güvence vermiş, gizli ve açık antlaşmalarla vatani kayıtsız şartsız İngilizlere teslim etmişlerdi.

Ülkenin tüm kurumları ve stratejik noktaları müttefiklerin kontrolüne bırakılmıştı.

Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal'in yüreği yanıy-or-du. Pera Palas'taki odasından denizi seyrederken en kısa sürede Anadolu'ya geçme planları yapıyordu.

20 Kasım Çarşamba günü otelin lokantada tek başına yediği akşam yemeğinden sonra kahve ısmarlamak üzereydi ki şef gar-son yanına geldi.

"Affedersiniz Paşam! Şu masadaki İngiliz generalleri beni çağırıp sizin kim olduğunuzu sordular. Ben de, 'Çanakkale kah-ramanı Mustafa Kemal Paşa,' dedim. Bunun üzerine İngiliz ge-neralleri sizi masalarına davet ettiler. 'Masamıza buyursun kah-velerimizi birlikte içelim,' dediler."

Garson sözlerini bitirmişti. Mustafa Kemal hiç istifini boz-madan garsona bakarak şöyle dedi:

“Önce bana bir kahve getir. Sonra da git İngiliz generallerine şunları söyle: ‘Bizim geleneklerimize göre daveti ev sahipleri yapar. Onlar şimdi her ne kadar işgal kuvvetleri komutanları olsalar da bu ülkede yine de misafirdirler. Burada gerçek ev sahibi benim. Birlikte kahve içmek istiyorlarsa geleneklerimize uysunlar, onlar gelsinler; ev sahibinin masasında, benim masamda, benim davetlim olarak içsinler kahvelerini.”

İşgal yıllarında Mustafa Kemal Paşa

Bu sözleri duyan garson belli etmese de şaşırmıştı. İçinden, “Bu durumda nasıl olur da İngiliz komutanlarına bunları söyler?” diye düşünerek masadan ayrıldı.

Birkaç dakika sonra garson, Mustafa Kemal’in kahvesini getirirken, Mustafa Kemal o günkü İstanbul gazetelerinden birine göz atıyordu.

Kendi kendine, “Basını da satın almışlar!” diye mırıldandı.

Garson kahveyi getirdikten sonra İngiliz generallerin masasına gitti ve Mustafa Kemal’in söylediklerini kelimesi kelimesine generallere aktardı.

Başlarından adeta kaynar sular dökülen İngiliz generaller şaşkınca bakışırken, Mustafa Kemal kahvesini yudumluyordu.

Şişli’deki Ev

Mustafa Kemal Pera Palas’ta yeterince kalmıştı. Artık buradan ayrılmak istiyordu. Asker, sivil dostlarıyla bazı gizli görüşmeler yapmayı planlıyordu. Bunun için bir eve ihtiyacı vardı.

Akaretlerdeki evde kalamazdı çünkü ailesini siyasi işlere bu-laştırmak istemiyordu.

Şişli’de bir ev kiraladı.

16 Aralık 1918 Pazartesi günü bu eve taşındı.

Mustafa Kemal, bu sırada İngiliz baskıları karşısında Türkiye’nin çıkarlarını savunamayacağını düşündüğü Tevfik Paşa Kabinesi’nin güvenoyu almaması için çalışıyordu.

19 Kasım’da sivil giysilerini giyip Fındıklı’daki Meclis-i Mebusan binasına gitti. Milletvekili arkadaşlarının yardımıyla diğer milletvekillerini bir araya getirip onlara Tevfik Paşa Kabinesi’ne güvenoyu vermemeleri gerektiğini anlattı.

Milletvekilleri Mustafa Kemal’e söz vermelerine karşın Tevfik Paşa Kabinesi’ne güvenoyu verdiler.

Mustafa Kemal pes etmeyecekti, bu sefer de Tevfik Paşa Kabinesi’ni devirmek için girişimlerde bulunmaya başlayacak; fakat bundan da bir sonuç alamayacaktı.

Mustafa Kemal işgal İstanbul’daki çalışmalarını sürdürüyordu. Bu sefer de Sultan Vahdettin’le görüşmek için girişimlerde bulunmaya başladı. Birkaç kez Vahdettin’le görüştü. Bu görüşmelerde ülkenin içinde bulunduğu kötü durum ve hükümetin yetersizlikleri konusunda Padişah’ı uyardı.

Mustafa Kemal, gecesini gündüzüne katarak kurtuluş çareleri ararken, halktan kopuk, Tanzimat kafalı Osmanlı aydınları Amerikan ve İngiliz mandası peşinde koşuyorlardı.

21 Aralık 1916’da Vahdettin Meclis-i Mebusan’ı dağıtarak ulusal irdeye son verdi.

Mustafa Kemal, artık İstanbul’da kalmanın anlamsız olduğunu düşünüyordu. Yapılacak bir tek şey vardı:

Anadolu’ya geçerek ulusal direnişi orada örgütlemek...

Mustafa Kemal bu düşüncesini dostlarıyla ve güvendiği arkadaşlarıyla paylaştı.

Fethi Bey, Ali Fuat Paşa, Kazım Karabekir, Rauf Bey, Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey, Damat Ferit, Harbiye Nazırı Şakir Paşa gibi Saray’a yakın veya uzak, asker ve sivillerle görüştü.

Bu görüşmelerin bir çoğunu Şişli’deki evde yaptı. O evin geceleri sönmeyen ışıkları devriye gezen işgal askerlerinin dikkatini çekmişti.

Mustafa Kemal, 30 Mart 1919'da Şişli'deki evde İsmet Paşa (İnönü)'yı ağırladı.

İsmet Paşa, o güne kadar Mustafa Kemal'in çalışmalarından habersizdi.

İsmet Paşa, "*Gene ne var?*" dedi, gülerek.

Soru sorarken yüzüne yayılan gülücük insana güven veriyordu.

İsmet Paşa o günlerde Genelkurmay'ın "Barış Komisyonu'nda Mütchassis"tı.

"*Ne haber?*" dedi, Mustafa Kemal Paşa.

"*Tahmin edeceğin gibi!*"

Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'ya yanındaki çekmeceyi göstererek, "*Şuradan bana bir Türkiye haritası bulup açar mısın. Üzerine konuşacağım,*" dedi.

İsmet Paşa, haritayı bulup açtı. Her zaman cebinde taşıdığı pergeli de çıkardı.

Mustafa Kemal hafifçe tebessüm ederek, "*Henüz pergellik bir şey yok. Mümkünse biraz pergelsiz görüşelim,*" dedi.

"*Ne yapacaksın?*"

Mustafa Kemal bir taraftan gözlerini harita üzerinde gezdirirken diğer taraftan konuşuyordu:

"*Mesela, hiçbir sıfat ve yetki sahibi olmaksızın Anadolu'ya geçmek ve orada milleti uyandırmak, kurtuluş çarelerini aramak için en uygun mntıka ve beni o mntıkaya götürecek en kolay yol hangisi olabilir?*"

İsmet Paşa, ümitli bir tebessümle Mustafa Kemal'in yüzüne bakıyordu:

"*Karar verdin mi?*" diye sordu fısıldarcasına.

Mustafa Kemal, bakışlarını önünde duran harita üzerinde gezdirirken,

"*Şimdilik bundan bahsetmeyelim. Bana memleketi, milleti ve orduyu bilen, vaziyeti yakından gören, tehlikeden şüphesi olmayan bir arkadaş gibi cevap ver,*" dedi.

İsmet Paşa, masanın kenarındaki sandalyeye ilişip düşünceli gözlerle haritaya bakmaya başladı. Bu sırada Mustafa Kemal, bir eli cebinde, salonda geziyordu.

İsmet Paşa birden bire gülerек yerinden kalkıp Mustafa Kemal'in yanına geldi.

"Yollar çok, muntikalar çok!" dedi.

Bu sırada hizmetçi kız kapıyı çalarак içeri girdi ve bazı misafirlerin geldiğini haber verdi.

Henüz haritayı kapamaya bile zaman bulamamışlardı ki, misafirler salona girdi. Bir süre farklı konularda konuşuldu.

Misafirler ayrılınca İsmet Paşa'yla Mustafa Kemal Paşa yine yalnız kaldılar.

İsmet Paşa, pencereye yaklaşp sokağa bakarken şöyle dedi:

"Ne yapacağını bana ne zaman söyleyeceksin?"

Eğilmiş, masadaki haritayı inceleyen Mustafa Kemal,

"Zamanı geldiğinde," dedi.

İsmet Paşa akşamüstü Şişli'deki evden ayrılırken, "Acaba başarabilir mi?" diye düşünüyordu.

Mustafa Kemal yıllar sonra, işgal İstanbul'undaki çalışmalarından şöyle söz edecekti:

"Bu dakikada siz de düşünürsünüz ki verilmiş bir kararım varken onu hemen uygulamıyorum. Ben de hemen söyleyeyim ki ağır ve kesin bir kararın doğruluğuna inanmak, durumu her köşesinden incelemek gerekir. Ağır ve kesin bir kararı uygulamaya başladıktan sonra, 'Keşke şu tarafını da, bu tarafını da düşünseydim. Belki bir çıkar yol bulurduk. Yeniden bunca kan dökmeye, bunca can yakmaya ihtiyaç kalmazdı,' gibi tereddüt-lere yer kalmamalıdır. Böyle bir tereddüt, karar sahibinin vicda-nında kanayan bir nokta olur ve onu yaptığıının doğruluğundan da şüpheye düşürür. Budan başka, beraber çalışacak olanlar, yapılanlardan başka bir şey yapılmasının mümkün olmadığına inanmalıdırlar. İşte benim mütareke sırasında İstanbul'da dört beş ay kalışım sırf bundandır.

Bu geçirdiğim zamanın bir kısmını da hazırlıklara ayırdım. Tahmin edersiniz ki fikir hazırlıkları, seferberlikte asker topla-mak gibi davul zurna ile gerçekleştirilemez. Fikir hazırlıklarında tevazu ile çalışmak, kendini silmek, karşısındakilere samimi ol-duğunu göstermek gereklidir."

1 Mayıs 1919

İstanbul

Mustafa Kemal fırsat kolluyordu:

Silah arkadaşlarından Ali Fuat Paşa, batıdaki 20. Kolordu Komutanlığı'na, Mirliya Kazım Karabekir ise doğudaki 15. Kolordu Komutanlığı'na atanmıştı.

Mustafa Kemal, her iki silah arkadaşıyla da görüşerek bir "kurtuluş planı" hazırlamıştı.

Bu sırada Karadeniz kaynamaya başlamıştı. Türk ve Rum çeteleri arasındaki çatışmalar İngilizlerin dikkatini çekti.

İstanbul Hükümeti bir an önce Karadeniz'deki asayiş sağlamaya çalışıyordu. Aksi halde İngilizler sarayı padişahın başına yıkabilirdi!

İşte bu ortamda Mustafa Kemal, Harbiye Nezareti'ndeki arkadaşlarının da yardımıyla 9. Ordu Müfettişliği'ne tayin edildi.

Görevi, Karadeniz'deki karışıklıkların sorumlusu olarak görülen Türklerin elindeki silahları toplamak, dağıtılmamış Türk ordularını dağıtmak; kısaca asayiş sağlayıp geri dönmektir.

İngilizlerin tehditlerinden korkan Padişah Vahdettin ve Sadrazam Damat Ferit, Karadeniz'deki karışıklıkları bir an önce önlemek amacıyla Mustafa Kemal'i Samsun'a gönderiyorlardı.

Ancak Mustafa Kemal'in çok daha başka bir planı vardı: O, Anadolu'ya geçip halkı düşmana karşı örgütlemeyi planlıyordu.

Topkapılı Cambaz Mehmet'in Evi

Topkapı'nın dar arka sokaklarından birinde koyu gölgeler bırakarak uzayıp giden ağaçlar arasında gizlenmiş, iki katlı ahşap bir ev vardı. Dört bir yanı yüksek demir parmaklıklarla çevriliydi. İşgal yıllarının hüznü gecelerinde karanlığın ortasında korkunç bir hayalet gibi dimdik dururdu; işgalcilere, mandacılara inat tüterdi ocağı.

Küçük bahçesinin kenarında iki köpek kulübesi vardı. Kuş uçurtmazlardı alimallah!

Burası Topkapılı Cambaz Mehmet'in eviydi.

Topkapılı, İstanbul'un en ünlü kabadayılarındandı.

Namı almış yürümüştü.

"Çok zekidir! Şeytana pabucunu ters giydirir! Tazı gibi koşar. Silah atmada, bıçak sallamada üstüne yoktur. Zalimlerin düşmanı, mazlumların dostudur. Verdiği sözü tutar. Ölümden zerre kadar korkusu yoktur! İstanbul'da elli bin silahlı adamı vardır. Gizli işlerin adamıdır. Padişahın amansız düşmanıdır!"

En çok da bu sonuncuya kızardı. "*Vay deyyuslar beni yem edecekler!*" derdi.

O gün büyük odadaki divana uzandı, dakikalarca gözlerini tavana dikerek düşündü.

Mustafa Kemal'in çakmak çakmak gözleri belirdi tavanda.

Üniformalarını giyip cepheye koştuğu günleri, ateş hattında İngilizlerle boğaz boğaza geldiği anları hatırladı.

Kendisine onbaşı şeridini takan Mustafa Kemal'in şu sözleri yankılandı kulaklarında:

"*Göreyim seni Topkapılı!*"

Ve iki gün önceki üç buçuk saatlik görüşmeden sonra da aynı şeyleri söylemişti:

"*Göreyim seni Cambaz Mehmet!*"

Topkapılı daldığı tatlı düşlerden, çalan telefonla uyandı.

Yattığı divanda tazı çevikliğiyle doğrulup etrafına bakındı,

"*Nurettin Bey telefona bakınız,*" dedi askerce.

Odaya üniformalı bir zabıt vekili süzüldü. Topuklarını sertçe birleştirip Topkapılıyı selamladıktan sonra, çalmaya devam eden telefonun ahizesini kulağına götürdü. Kısa bir görüşmenin ardından merakla kendisine bakan Topkapılıya döndü.

"*Efendim, Emin Ali Bey ve arkadaşları geleceklermiş.*"

Topkapılı ayılmaya çalışırken, Nurettin Bey ahşap merdivenleri çatırdatarak aşağıya indi. Tabancısını çıkarıp eline aldı. Kapıya kulağını dayarken kesik kesik üç ısıklık çaldı. Kapıyı açıp

karanlığa bakarken iki çoban köpeği fırlayıp yanına geldi. Başlarını okşadı hafifçe, ses çıkarmamalarını istercesine.

İlerideki ağaçların arasına doğru bakarak beklemeye devam etti. Yağmur çiseliyordu; ağaçların yaprakları, evin önünden geçen toprak yol, köpek kulübeleri, bahçedeki yaşlı çınar ağacı ıslanmaya başlamıştı.

Bahçe kapısı birden aralandı gıcırtyla. Köpekler havladı birkaç kere.

Nurettin Bey, biraz geriye çekildi, eli tetikte, binaya doğru süzülen siyah gölgeyi takip ediyordu sessizce.

Gölge yavaşça evin kapısına kaymıştı ki, sırtındaki tabancayla irkildi.

“Parola!” dedi Nurettin Bey sertçe.

“Üç yüz otuz üç”

Nurettin Bey tabancasını çekti.

“Buyurun Yüzbaşı Emin Ali Bey!”

Emin Ali Bey’in arkasından birkaç kişi daha geldi.

Topkapılı tek tek misafirlerinin ellerini sıktı, hatırlarını sordu.

Kurtuluşun gizli örgütlerinden Mim Mim Grubu, Emin Ali Bey’n isteği üzerine o gün Topkapılı’nın evinde toplandı.

Emin Ali Bey arkadaşlarının gözlerinin içine bakarak şöyle dedi:

“Arkadaşlar, dün Harbiye Nezareti Zat İşleri Başkanlığı’ndan sadrazamlık makamına gönderilen yazıyla gelen cevabı çaldırdım. Mesele şudur: Mustafa Kemal Paşa 9. Ordu Müfettişliği’ne tayin oldu ve bu tayin sadrazamlık makamınca da onaylandı.”

Topkapılı derin bir nefes aldı ve “Allah’ım şükür!” dedi.

Emin Ali Bey, Mustafa Kemal Paşa’ya tayin emriyle birlikte ulaştırılan ve Anadolu’da yapacağı işleri gösteren talimatnameyi de çaldırmıştı. Okumaya başladı.

Padişah, asi Türkleri sindirmek için Mustafa Kemal Paşa’yı görevlendirmişti. Mim Mimciler ağız dolusu kahkahalarla gülüyorlardı.

Topkapılı ise sinirden gülüyordu: “*Vay deyyus! Demek Mustafa Kemal Paşa’yı isyancı Türkleri susturması için görevlendirdin ha! Yazık sana! İngilizlerden korktun tabi. Türkleri susturunca düşmanın çekilip gideceğini zannediyorsun ha! Vah vah!*”

Topkapılı birden bire derin düşüncelere daldı:

“*Arkadaşlar. İtilaf devletleri bu tayini onaylamayacaklardır. Bunu önlemeye çalışacaklardır. Ya da Paşa’ya bir suikast düzenleyeceklerdir.*”

Binbaşı Kemal Bey Topkapılı’nın sözünü kesti:

“*Ben böyle bir ihtimal düşünmüyorum,*” dedi.

Topkapılı iyice ciddileşti:

“*Olsun veya olmasın! Paşa’nın güvenliğini sağlamak için ne gerekiyorsa yapacağız. En değerli adamlarımız satıcı, hamal, polis, jandarma kılığına girip dikkat çekmeden görevlerini yerine getirecek. Polis elbiselerini emniyetteki arkadaşlar, jandarma elbiselerini de zabıt arkadaşlar sağlayacak.*”

Kemal Bey,

“*Mustafa Kemal Paşa Samsun’a hangi yolla gidecek ki?*” diye sordu.

Mehmet Ali Bey, elindeki raporlara göz gezdirdikten sonra yanıt verdi:

“*Deniz yoluyla gidecek. Bandırma vapuruyla 15 Mayıs’ta Galata Rıhtımı’ndan hareket edecek.*”

Ertesi gün İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün ve Jandarma Komutanlığı’nın levazım depoları soyuldu.

Maltepe Endaht Mektebi

Mustafa Kemal, Pera Palas Oteli’ndeyken Teşkilat-ı Mahsusa üyesi İttihatçılarla gizli görüşmeler yapmıştı. Kara Kemal’le Mithat Şükrü’yle ve Yenibahçeli’yle görüşmüş, Yahya Kaptan’la temas kurmuştu.

Enver, Talat ve Cemal Paşaların ülkeyi terk etmelerinden

sonra Teşkilat-ı Mahsusa epeyce şekil değiştirmişti. Gizli örgüt, Mustafa Kemal'in kontrolüne girmek üzereydi.

Kara Kemal, Mithat Şükrü ve Yenibahçeli artık misyonunu tamamlamak üzere olan İttihat ve Terakki'nin son kahramanlarıydı.

Son görevi Mustafa Kemal'den alacaklardı.

Onların teşkilatlandıracağı manavı, hamalı, hırsız, yan kesici işgal güçlerinin depolarından çaldıkları silahları Anadolu'ya göndereceklerdi.

Mustafa Kemal, Pera Palas'taki görüşmede Yenibahçeli Şükrü Bey'e, *"Siz Gebze yolunu tutmaya bakınız,"* demişti.

O Yenibahçeli Şükrü Bey, şimdi Maltepe Erdaht (atış) Mektebi'nde karargâhını kurmuş emrindeki asker, sivil teşkilat üyelerine emirler yağdırıyordu:

"Gebze yolundan kuş uçmayacak. Uçan kuş da bizden sorulacak, öyle tertibat yapın. Eğer kuş uçarsa 'vay sizin İttihatçılığınıza, vay sizin delikanlılığınıza, vay sizin yürekliliğinize!' derim. Bu da size en büyük cezadır zannımca!"

Yenibahçeli, Maltepe Endaht Mektebi'ndeki karargâhında oturmuş emirler yağdırırken bir taraftan da Mustafa Kemal'in ne yapmak istediğini anlamaya çalışıyordu. Elindeki çakıyı evirip çevirirken, sanki kafasındaki düşünceler de dönüp duruyordu:

"Bu Mustafa Kemal Paşa neden bu yolu tutunuz demiştir acaba?"

Ara sıra elini çenesine götürüyor, bıyıklarıyla oynuyor, sonra kafasındaki karışık düşünceleri yeniden sıraya dizmeye çalışıyordu:

"Acaba ne yapacak ki bu yola ihtiyaç duyuyor? Yok yok bunda bir iş var, ama ben akıl edemiyorum? Taş kafam benim! Koskoca Mustafa Kemal Paşa bu yolu tut dedi; ya tutamazsak, bu mahcubiyetle sokağa çıkamayız alimallah! Eğer başaramazsak yuh olsun bizim İttihatçılığımıza!"

Kahvesini yudumlarken içeriye giren nöbetçi subay, *"Efen-dim, size haber var!"* diyerek elindeki zarfı Yenibahçeli'ye uzattı. Fincanı yanındaki boş tabureye bırakan Yenibahçeli, merakla

zarfı alıp şöyle bir evirip çevirdikten sonra alelacele yırtıp okumaya başladı.

Beyaz kâğıdın üzerinde tek bir cümle vardı: “*Bu gece kimseye görünmeden Fansaların evine gel.*”¹⁹

Yenibahçeli önce ayağa kalkıp kendine çeki düzen verdi, sonra çocuklar gibi sevinmeye başladı. Nasıl sevinmesin ki, Mustafa Kemal Paşa onunla görüşmek istiyordu. Birden sağa sola bakmaya başladı; mavzerini arıyordu.

Mavzerini kapıldığı gibi Maltepe Erdaht Mektebi’nin bahçesine çıktı.

Çavuşa, “*Dik şu yumurtları şuraya,*” dedi. Çavuş yumurtaları dikti.

Yenibahçeli uzak adımdan mavzeri omzuna oturttu, bastırıldı. Mavzerin ucunu biraz yukarı kaldırarak şarjörü yerleştirdi ve nişan alıp tetiğe dokundu.

Yumurtalar paramparça olup etrafa saçıldı.

Yenibahçeli çocukça bir gururla mavzerin namlusunu öptü. Bu sırada Dr. Fahri de oradaydı. Birkaç dakika önce gelmiş, çaktırmadan Yenibahçeli’yi seyrediyordu.

Dr. Fahri’yle Yenibahçeli daha birkaç hafta önce tanışmışlardı, ama kısa sürede iyi arkadaş olmuşlardı.

Dr. Fahri nüfuzlu arkadaşlarının yardımıyla Gebze’ye tayin olmuştu.

Yenibahçeli’den aşağı kalır mı hiç? Posta çavuşuna, “*Koy iki yumurta,*” dedi.

Yumurtalar koyuldu.

Dr. Fahri belindeki topluyu çekip tetiğe bastı, iki soğuk çelik havayı delerek yumurtaları tuzla buz etti.

“*Nasıl Yenibahçeli?*”

Yenibahçeli ertesi gün erkenden Haydarpaşa’ya indi.

Öğlen sıcaklığında Gar Lokantası’na girdi. Cam kenarındaki masalardan birine oturdu. Bir süre dışarıya baktı: Rumlar nasıl da dik yürüyorlardı. Yolun karşısında bir simitçi duruyordu.

¹⁹ Mustafa Kemal İstanbul’da bir süre de Fansaların evinde kalmıştı.

Lokantanın önündeki kaldırımında üç beş kırmızı fesli genç konuşuyordu, hemen yanlarından yaşlı bir kadın, ağır bedenini sürüklemeye çalışarak geçti. Çift atlı bir faytonun kocaman gölgesi lokantanın camından yavaşça kayarken garson, Yenibahçeliye “*Efendim ne alırdınız?*” diye seslendi.

Masaya sürahi koydurmadı, bir şeyler atıştırdı. Zaman geçmek bilmiyordu. Akşam Mustafa Kemal’le görüşecekti.

Yüreği kıpır kıpır, düşünüyordu.

“Mustafa Kemal Paşa acaba neden haber uçurmuştu gelsin diye?”

Karşıya erken geçmek istemiyordu. Ermeni ve Rumların bayraklı gösterilerini seyretmeye tahammül edemezdi. Dayanamaz çeker topluyu bir kaçını indirirdi maazallah. “*En iyisi biraz daha buralarda oyalanayım,*” dedi kendi kendine.

Biraz gezdi dolaştı, sonra dayanamadı karşıya geçti. Yüksek Kaldırım’dan ağır ağır yukarıya tırmandı. “Bela çıkmasa bari” diye dua ediyordu. Birden kendini Beyoğlu’nda buldu. Alafranga Beyoğlu’nda eğreti durduğunu fark etmiş olacak ki ceketinin eteğini çekiştirdi, kırmızı fesini düzeltti.

Fansaların evinin kapısını tıklatırken sokaklar boştu. Yalnızca karşı pencerelerin birinden Rumca şarkılar taşıyordu sokağa. Arada bir de kahkahalar boşalıyordu geceye. Hepsi de işgal kokuyordu.

Yenibahçeli zor tuttu kendini. İşin ucunda Mustafa Kemal Paşa olmasa çekecek topluyu, basacak konağı!

“*Ya sabır!*” dedi kapının önünde beklemeye devam ederken.

Birkaç dakika sonra Yenibahçeli yaverlerin eşliğinde Mustafa Kemal’in bulunduğu salona alındı.

Mustafa Kemal, kumaşları yenilenmiş bir sandalyede oturmuş elindeki sigarayı içiyordu. Uzanıp kenarda duran gümüş tabakaya aldı ve kapağını aralayıp bir sigara da Yenibahçeli’ye uzattı.

“*Buyurmaz mıydınız?*” dedi.

Gümüş tabakadan yansıyan lamba ışığı gözlerinin mavisini iyice belirginleştirmişti.

Tabakayı yerine koyarken sordu:

“Şükrü Bey, Gebze ve Kocaeli civarındaki vaziyetimiz nedir?”

Alacağı yanıtı bilircesine rahat, koltuğa yaslanıp yarılanmış sigarasından derin bir nefes aldı.

Yenibahçeli, kenarına iliştiği koltuğun ucuna kadar gelerek konuşmaya başladı:

“Bizimkiler oraları tutmuşlar; ufak tefek yaramazlıklar oluyorsa da kıymeti yoktur.” Mustafa Kemal, bu *“yaramazlıklar”* lafından hoşlanmamıştı. Apansız söze karıştı.

“Ne tür yaramazlıklar?” diye sordu sigarasını kül tablasına bastırırken.

Yenibahçeli *“Tüh!”* dedi içinden ve devam etti:

“Önemli bir şey yok Paşam. Rum çeteler bir şeyler yapmak isteseler de yol elimizdedir. Kuş uça haberimiz olacaktır. Arkadaşlarımıza söyledim. Yanımızda tanıyıp güvendiğimiz Dr. Fahri de vardır. Tayinini Gebze’ye yaptırdık. Onun görevi yolu denetlemektir. Silahlarımız da vardır. Hücum taburundan kalan silahlardır. Gerekirse birkaç gün içinde yenilerini de temin edebiliriz.”

Mustafa Kemal, çevik bir hareketle yerinden kalkıp yaverini çağırdı:

“Haritayı getir.”

Yaver, haritayı alıp geldi ve masanın üzerine açtı.

Yenibahçeli oturduğu yerde heyecanla olabilecekleri bekliyordu Mustafa Kemal, mavi bakışlarını ve ince uzun parmaklarını haritanın üzerinde gezdirmeye başladı.

Gebze –Kocaeli tarafından bir kavis çizdi, yavaşça Anadolu içlerine doğru kayarken konuşuyordu:

“Bakınız Şükrü Bey! Bu yollar bizim için önemlidir. Burada yapılacak işler mücadeleyi etkileyecektir. Bu yoldan istenilmeyen kimse geçirilmeyecektir. ‘Geçmesin’ dediklerimiz geçerse bozuyoruz. Fakat kuşkumuz yoktur. Siz bu işleri iyi bilirsiniz.”

Yenibahçeli’nin yüzü bembeyaz kesilmişti. Paşa’nın yanında durmuş haritaya bakarken heyecandan titremeye başlamıştı. Bedenine engel olmaya çalıştı ve yemin edercesine,

“Paşam müsterih olun. Namus sözü, ‘geçsin’ dedikleriniz ‘geçecek’, ‘geçmesin’ dedikleriniz geçmeyecek!” dedi.

Mustafa Kemal, Yenibahçeli'yi dinlerken masanın üzerine eğilmiş haritaya bakıyordu. Birden doğruldu ve insanın içine işleyen mavi bakışlarını Yenibahçeli'ye çevirerek, elini omzuna attı ve bıyık altından hafif tebessüm ederek şöyle dedi:

“Şükrü Bey, bilirsiniz ki bir deyim vardır; ‘İfşası idam muciptir,’ derler. İşte bu öyle bir meseledir ve sadece yanınızda bulunan Dr. Fahri bilecektir. Bu sizin en büyük sırrınız olacaktır. Muvaffakiyetler dilerim.”

Yenibahçeli o sahneyi ömrü boyunca unutamayacaktı. Adeta öteki dünyaya gidip gelmişti. Elini başına doğru götürüp askerce Mustafa Kemal'i selamladı.

Bu görüşmeye ilişkin son hatırladığı, Mustafa Kemal'in duğındaki o anlamlı tebessüm kırığıydı.

O gece Mustafa Kemal'in Fansaların evinde Yenibahçeli'yle yaptığı bu görüşme birkaç ay sonra Kurtuluş Savaşı'nın kaderini değiştirecekti.

Birkaç ay sonra İsmet Bey, Adnan Bey, Halide Edip Hanım ve daha birçok vatansever, Yenibahçeli'nin koruduğı bu yoldan Anadolu'ya, Anakara'ya Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gidecekler ve kurtuluşun gönüllü askerleri olacaklardı. Ayrıca yine bu yoldan, İstanbul'dan Anadolu'ya büyük miktarlarda silah ve cephane kaçırılacaktı.

15 Mayıs 1919

Galata Rıhtımı

İstanbul'un mavisine bolca pamuk beyazı katılmış gibiydi. Bulutlar güneş yol verircesine sağa sola çekilmişlerdi.

O gün Galata Rıhtımı'nda Fenerbahçe-Galatasaray derbisini aratmayacak bir kalabalık vardı.

Rıhtım ayakkabı boyacıları, polisler, jandarmalar, hamallar, simitçiler, şerbetçiler, limonata satıcıları ve zerzevatçılarla doluydu.

Bunlar **Mim Mim Grubu**'nun silahlı adamlarıydı.

Topkapılı Cambaz Mehmet de bir köşeden, eli pardösüsü-

nün altındaki tabancada, rıhtımı gözetliyordu. Sıra dışı bir durumda ortalık karışacağa benziyordu.

Bandırma vapuruna bakarken yanına bir genç yaklaştı, fısıldarcasına; “*Topkapılı,*” diye seslendi.

“*Denizdeki adamlarımız, geminin etrafında sandalla ve motorla gezmeye devam ediyorlar. Geminin merdiven ağzında mürettebat kılığında üç silahlı adamımız var. Onlara şüpheli kimi görürseniz kolundan tutup denize atın, dedim.*”

Genç adam, fesini düzelterek oradan uzaklaşırken bu sefer de simitçi kılığında Emin Ali Bey geldi.

“*Bir simit almaz mısınız?*” diye seslendi satıcı şivesiyle.

Topkapılı bıyık altı gülerek, “*Ver bari,*” dedi.

Keyiflenmişti. Tertibat işliyordu.

Topkapılı simitten kocaman bir ısırik alıp ağzında eritirken Emin Ali Bey çaktırmadan,

“*Kaptan, bir hata yaptık sanırım,*” dedi.

Topkapılı ağzındaki lokmayı adeta çiğnemededen mideye indirdi ve “*Hata mı?*” diye sordu endişeyle.

“*Geminin içinde önlem almayı unuttuk. Ya düşman içerdeyse?*”

Topkapılı elindeki simitten bir ısırik daha aldı.

“*O zaman biz de o düşmanı içerde bitiririz,*” dedi.

Topkapılı hınzırca gülüyordu.

Ona boşuna Topkapılı Cambaz Mehmet dememişlerdi; iyi yüzme bilen, iyi silah kullanan birkaç adamı Bandırma Vapurunun hangarına saklamıştı.

19 Mayıs 1919

Maltepe Endaht Mektebi

Mustafa Kemal Samsun’a ulaşmıştı.

Yenibahçeli, “*Bunu kutlamalıyım!*” deyip Maltepe’deki kargâhın bahçesinde bir iki el ateş etti. Sonra fazla dikkat çekmek için içeri girdi.

“Nargilemi getir aslanım! Kutlama var,” diye seslendi. Sonra birden suratı düştü, derin derin düşünmeye başladı. “Bırak!” dedi, “Canım istemiyor, vazgeçtim.”

Haberi getiren Dayı Maksut, şimdi her şeyi daha iyi anlamıştı. Mustafa Kemal’in bir ölüm kalım savaşına girmek üzere olduğunu biliyordu.

Yenibahçeli, Dr. Fahri’yi çağırttı.

Birkaç saat sonra Dr. Fahri soluk soluğa çıkageldi.

Dr. Fahri geldiğinde Yenibahçeli emrindeki komutanlarını toplamış, ip gibi dizmişti. Garip bir tutkuyla sevdiği mavzer de elindeydi.

Komutanların önünde bir baştan bir başa yürüyor ve hepsinin gözlerinin içine tek tek bakarak emir veriyordu.

“Mustafa Kemal Paşa Samsun’a varmıştır. Gitmeden önce bize çok önemli bir görev vermiştir; Gebze yolu tutulmalıdır demıştır. ‘Geç’ denilen geçmelidir, ‘geçme’ denilen geçmemelidir demıştır. Mustafa Kemal Paşa’ya mahcup olmak var mıdır?”

Hep bir ağızdan, “Yoktur!” diye bir ses yükseldi tavana.

Yenibahçeli daha kararlı devam etti:

“Paşa’nın istemediği biri geçti mi bittiniz demektir. Neye göre bittiniz demektir? İttihatçılağa göre bittiniz demektir.”

Komutanlar hürriyetin ilanından beri böyle ağır sözler duymamışlardı. Durumun ciddiyetini hemen kavradılar.

Adamları dağıttılar.

Üç İttihatçı; Yenibahçeli Şükrü, Dayı Maksut ve Dr. Fahri baş başa kaldılar; tıpkı eski günlerde olduğu gibi.

Yenibahçeli olup bitenleri şimdi anlamıştı. Pos bıyıklarıyla oynarken şöyle dedi:

“Yahu şimdi anladım. Mustafa Kemal Paşa daha Pera Palas’ta, ‘Sen Gebze yolunu tut,’ demişti de benim aklıma bunların hiçbirisi gelmemişti. Meğer Anadolu’ya geçip yarıp çıkmayı düşünmektedir. Şimdi anladım ki hesaplamıştır her işi. Lakin şu benim İttihatçı aklımın hâlâ almadığı bir şey var: Tüm bu planları hangi arada ne zaman yaptı, onu anlamış değilim.”

Üçü de kahkahalarla gülüyorlardı.

Sonra bahçeye çıktılar ve gecenin içine birkaç kurşun sıktılar; yumurtaları diktirip biraz silah oyunu oynadılar.

*Fenerbahçeli şehit futbolcu
Arif*

21 Kasım 1919

Fenerbahçe-Altınordu Maçı

Fenerbahçe o gün sahaya on kişi çıkıyordu.

Sakat ya da cezalı futbolcusu yoktu, ama Fenerbahçe yine de on kişiydi.

Arif yoktu; bir daha da hiç olmayacaktı.

Mülazım-ı Evvel Arif, şehit düşmüştü.

Fenerbahçe'nin ve İstanbul Karması'nın ünlü savunma oyuncusu Arif Bey, istihkâm subayı olarak Ulukışla'dan Niğde'ye dönerken Bor Ovası'nda kalbine isabet den bir kurşunla şehit düşmüştü (Haziran 1919).²⁰

Arif Bey, henüz yirmi sekiz yaşındaydı.

Arif Bey yoktu.

Bir süre sonra diğerleri de olmayacaktı.

Çanakkale gazisi Fenerbahçeli futbolcular şimdi de Kurtuluş Savaşı'na katılıyordu.

20 Bazı "aklı evvel fanatikler", Arif Bey'in Bor Ovası'nda ölümünün, onun şehit olduğu anlamına gelmediğini iddia etmektedirler. Şehitlik kavramından habersiz bu çokbilmiş fanatlara bu konuda kısa bir açıklama yapmayı gerekli görüyorum. Birincisi Fenerbahçeli futbolcu Arif Bey, o sırada Türk ordusunda bir askerdir; Arif Bey istihkâm subayıdır. İkincisi, Türk ordusunda istihkâm subayı olan Arif Bey, Ulukışla'dan Niğde'ye dönerken kalbine isabet eden bir düşman kurşunuyla can vermiştir. Vatan müdafaası sırasında düşman kurşunuyla can veren istihkâm subayı Arif Bey tabii ki "şehit" olmuştur. Fanatizmin kör ettiği beyinlere, askerde düşman kurşunuyla ölenlere "şehit" denildiğini tekrar hatırlatırım.

Hüsnü Bey, Mısır'daki esir kampından kurtulduktan sonra İstanbul'a geldi. Birkaç gün sonra da eski üniformalarını giyerek Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Gebze yolunu kullanarak Anadolu'ya geçti.

Hüsnü Bey'i diğer Fenerbahçeli futbolcular izledi.

Formalar çıkarıldı, bir kere daha üniformalar giyildi.

Hüsnü Bey, Demir Ethem Bey, Dr. Refik Bey, Baylar Nahit ve Kenan Or gizli yollarla Anadolu'ya geçip Kemal'in askerlerine katılacaklardı.

Sarı lacivert formalar bir kere daha şehit kanlarıyla kırmızıya boyanacaktı.

Havacı Cevat Hüsnü 1922'de Cava Adası'nda²¹,

Havacı Üsteğmen Zeki Bey ise 9 Eylül 1923'te İzmir'de şehit olacaklardı.

Mustafa Kemal'in önderliğinde İnönü'de Sakarya'da ve Dumlupınar'da kahramanca savaşan Fenerbahçeli futbolcuların rütbeleri yükseltilecekti:

Kaleci Kenan, deniz teğmenlikten albaylığa,

Sağbek Ethem, topçu üsteğmenlikten albaylığa,

Solhaf Kamil, üsteğmenlikten generalliğe,

Refik de yüzbaşılıktan amiralliğe terfi edeceklerdi.

Kurtuluş Savaşı'nda ateş ve şarapnel yağmuru arasında cepheden cepheye koşan Fenerbahçeliler, savaş sonrasında **İstiklal madalyasıyla** onurlandırılacaklardı.

Formalarındaki Fenerbahçe ambleminin yanında artık bir de **İstiklal madalyası** vardı.

Fenerbahçeli savunma oyuncularından **Nuri Bey**, Kurtuluş Savaşı'nın tüm cephelerinde savaşmış ve üstün başarılarından dolayı **İstiklal madalyasıyla** ödüllendirilmişti.

O zor işgal yıllarında bazı Fenerbahçeli futbolcular ise cephe gerisinde vatana hizmet ediyorlardı.

Onlar, kurtuluşun gizli örgütlerine üye olmuşlardı:

Mim Mim Grubu ve **Teşkilat-ı Mahsusa**'daki sarı lacivert-

21 Havacı Cevat Hüsnü, Cava Adası'nda can verdiğinde bir ordu mensubuydu.

li futbolcular 3 Mayıs 1918'de kulübü ziyaret eden Mustafa Kemal'e verdikleri sözü tutup, gizli yollarla Anadolu'ya silah kaçııyorlardı.

Samsun'dan Erzurum'a

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı sırada, İzmir düşman ayakları altında çığneniyordu.

Yunan orduları, 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişti. Ma-vi beyaz bayraklarla süslü çelik zırhlılardan boşalan Yunan askerleri İzmir kordon boyundan şehrin arka sokaklarına kadar tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini gerçekleştirmişlerdi. Yunan askerleri kadın, erkek, yaşlı, genç demeden binlerce masum Türkü süngülerle, kurşunlarla delik deşik etmişlerdi.

O gün işgalci Yunan askerlerinin karşısına dikilen **Hasan Tahsin**'in sıktığı ilk kurşun, bir ulusu uyandırıp harekete geçirecekti.

Kuva-i Milliye hareketi başlıyordu.

Yurdun dört bir yanında direniş cemiyetleri kuruluyor, halk kısıtlı imkânlarla şeref ve namus mücadelesi veriyordu. Ulus, yurdun dağlarında, ovalarında kurtuluş ateşleri yakıyordu.

Bu dağınık çoban ateşlerini bir araya getirecek olan Mustafa Kemal, bölgesel karakterli namus ve şeref mücadelesini ulusal karakterli bir bağımsızlık mücadelesine dönüştürecekti.

Mustafa Kemal Samsun'da altı gün bounca Mıntıka Palas Oteli'nde kaldı. Burada daha fazla kalmamalıydı. Denizde İngiliz torpidoları, karada İngiliz yüzbaşı Hurst ve ajanları cirit atıyordu. Daha içerilere, daha güvenli yerlere, Anadolu'nun kalbine doğru gitmeliydi

Oradan 80 km içerdeki **Havza**'ya geçti.

Buna bahane olarak da Samsun'a geldiğinde yeniden başlayan böbrek ağrılarını gösterdi. Güya Havza'da kaplıcalara girecekti!

Mustafa Kemal, emrindeki subaylarla birlikte bozuk ve döne-meçli bir yoldan kıvrılarak Anadolu yaylasına doğru tırmanıyordu.

Mustafa Kemal eski otomobiliyle çam ve köknar ağaçlarının tozlu yola düşen dağınık gölgeleri arasında, sarsılarak ilerliyordu. Motor uğultusu çekirge ve kuş sesleri arasında kaybolurken, Mustafa Kemal'in eski otomobili daha yeni olgunlaşmaya başlayan mısır ve buğday tarlaları arasından geçip yükselerek doğru tırmanıyordu. Mustafa Kemal Ford'un ilk modellerinden olan üstü açık otomobilinden bakarken, metrelerce aşağıdaki köy evlerini görebiliyordu.

Yolculuk sırasında otomobil birkaç kez bozuldu. En sonunda Mustafa Kemal otomobilden indi ve arkadaşlarıyla beraber yaya olarak yürümeye başladı. Dağ çiçeği kokan hafif bir rüzgâr esiyor, sık dallı yüksek ağaçlar, doğal yelpazeler gibi serin havayı etrafa savuruyordu. Anadolu yaylasının temiz havasını soluyup bereketli toprağa basarak ilerleyen Mustafa Kemal birden subay arkadaşlarının şaşkın bakışları arasında bir şarkı söylemeye başladı. Subay arkadaşları da ona eşlik ediyorlardı. Dumanlı dağlardan, ağaçlardan, kuşlardan bahseden romantik bir İsveç şarkısıydı bu:

*“Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar,
Yürüyelim arkadaşlar,
Sesimizi yer, gök, su dinlesin,
Sert adımlarla her yer inlesin, inlesin”*

O gün o dağ yolunda Mustafa Kemal ve arkadaşlarının söyledikleri bu şarkı zamanla yaygınlaşacak, dilden dile dolaşıp kurtuluşun türküsü haline gelecekti.

Mustafa Kemal, 25 Mayıs 1919'da Havza'ya geldi.

Saraya ve Harbiye Nezareti'ne gönderdiği telgraflarla, işgallerin haksız olduğundan, işgallere karşı konulacağından, İngilizlerin buraları terk etmesi gerektiğinden, halkın İzmir'in işgaline duyduğu tepkiden, burada asayişsizliği yaratanın Müslüman halkı sindirmeye çalışan Pontus çeteleri olduğundan bahsediyordu.

İstanbul'dayken anlaştığı silah arkadaşlarına Anadolu'da güvendiği asker sivil yöneticilere de telgraflar çekti. İzmir'in iş-

galinin mitinglerle protesto edilmesini, İşgalcileri kınayan bildirilerin yayınlanmasını ve yararlı cemiyetlerin sayısının arttırılmasını istedi.

Kurtuluş Savaşı yıllarında Mustafa Kemal Paşa

26 Mayıs 1919 Pazartesi günü Havzalıları topladı, yüksekçe bir yere çıkıp, şık üniformaları içinde halka şöyle dedi:

“Korkmayın, umutsuz olmayın, çalışacağız, direneceğiz. Bizi canlı canlı mezara atmak istiyorlar.”

Bulunduğu yerde sağa sola dönüyor kalabalığın tamamını kucaklamak istercesine, insanların gözlerinin içine bakarak konuşuyordu.

Etrafı halkalarla çevrilmiş o gözlerde inancı ve kararlılığı görmüştü.

Havza’da 3 Haziran 1919 Salı günü Diyarbakır’dan getirilip Samsun üzerinden İstanbul’a götürülecek silahlara el koydu. O gece sabaha kadar silahları evlere taşıttı:

Halka: *“Bunları saklayın! İleride bunlara ihtiyacımız olacak!”* dedi.

Mustafa Kemal'in Havza'daki çalışmaları İngilizlerin dikkatini çekmişti. İstanbul Hükümeti de Mustafa Kemal'in çalışmalarından rahatsız olmaya başlamıştı.

Mustafa Kemal başka şeyler yapıyordu.

8 Haziran 1919'da Harbiye Nezareti, Mustafa Kemal'i İstanbul'a geri çağırdı.

Elli bir gün sürecek olan resmi görevi sırasında sık sık tehditlerle, şantajlarla karşılaşacak, üstüne eşkıyalar saldırtılacak, hakkında idam fetvaları çıkarılacaktı.

11 Haziran 1919'da Havza postanesine gitti. Padişah'a çektiği telgrafta geri dönmeyeceğini, gerekirse resmi görevini ve sıfatlarını bırakacağını ve sine-i millete döneceğini belirtti.

İpler kopmak üzereydi.

Saray, Anafartalar kahramanını etkisiz hale getirmeye kararlıydı.

İngilizler öyle istiyordu. Padişah'a göre İngilizleri öfkelendirecek davranışlara izin verilmemeliydi!

23 Haziran 1919'da Dahiliye Nazırı Ali Kemal, sancaklara ve vilayetlere bir genelge gönderdi. Genelgede şöyle yazıyordu:

"Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu Müfettişliği'nden azledilmiştir. Emirlerini dinlemeyiniz."

Mustafa Kemal Saray'ın hamlelerine bir satranç ustası gibi karşılık veriyordu.

Dört gün sonra Anadolu'daki asker sivil bütün yöneticilere henüz görevinin başında olduğunu bildiren bir genelge yayınladı; eğer bir gün görevden alınacak olursa Anadolu'dan ayrılmayacağını ve sine-i millette bir ferdi mücahit olarak mücadelesine devam edeceğini bildirdi.

27 Haziran'da Sivas'ta, sözde Elazığ valisi **Ali Galip** komplosuyla karşılaştı.

Erzurum'a giderken, 9 Temmuz 1919'da Erzincan'da, saraydan çok şaşırtıcı bir telgraf aldı. Altındaki imza **Sultan Vahdettin**'e aitti:

"Devletin durumu zannedildiği gibi endişe verici değildir. Devletin istiklali (Saltanatın devamı) güvence altına alındıktan

sonra merkezden taşranın kurtarılması mümkün olur... İki ay hava değişimi isteyiniz ve dinleniniz. Devlet ve millet on beş yıl süreyle İngiliz yönetimine teslim edilecek böylece vatan kurtarılmış olacaktır.”

Vahdettin, saltanatın devamıyla devletin istiklalini özdeşleştiriyor, teslimiyeti kurtuluş zannediyordu.

Mustafa Kemal, telgrafı bitirdiğinde dudağında alaycı bir tebessüm kırığı vardı.

Ulusun kaderinin kimlerin elinde kaldığını düşünüyor, içten içe bu yoksul ulusun terkedilmişliğine ağlıyordu. Gözyaşları, vatan aşkıyla yanan yüreğine akıyordu.

Mustafa Kemal, Vahdettin’e hiç unutamayacağı bir yanıt verecekti:

“Burada havalar güzel!”

Erzurum’a giderken o artık “görüldüğü yerde tutuklanması istenen bir asiydi!”

Saray, doğudaki 15. Kolordu Komutanı **Kazım Karabekir Paşa**’ya da bir telgraf çekerek Mustafa Kemal’i tutuklamasını istemişti.

Kazım Karabekir Paşa, Mustafa Kemal’i, *“Emrinizdeyim Paşam!”* diyerek karşılayacaktı.

Erzurum’a geldikten sonra da Mustafa Kemal’in üzerindeki baskılar devam etti.

Mustafa Kemal baskılara boyun eğmiyordu; bıkip usanmadan Saray’a yanıt veriyordu. Erzurum’dan Saray’a çektiği bir telgrafta şöyle diyordu.

“Niçin ısrar ediyorsunuz? Beni görevimden alacaksınız da İngilizlerden iyilik mi göreceksiniz? Yakup Şevki ve Ali İhsan Paşaları görevden aldınız da ne oldu? Emperyalizm geriledi mi? İzmir’de Nurettin Paşa’yı görevden aldınız, teşekkür mü ettiler? İzmir bundan sonra işgal edilmedi mi?...”

“Beni buradan almak suretiyle ikinci bir hıyanete aracı olmayın. Sizler de millete bir fert olarak katılın, siz de buraya gelin.”

Mustafa Kemal son sözünü söylüyordu:

“Gelemeyeceğim!.. Hem zaten millet beni bırakmıyor.”

Saray yine de pes etmiyordu. Ne yapıp edip Mustafa Kemal'i İstanbul'a getirmeye çalışıyor, gülünç vaatlerle Anafartalar kahramanını kandırmaya çalışıyordu.

Harbiye Nezareti'nden gelen bir telgrafta aynen şunlar yazıyordu:

"İngilizler şahsımıza karşı onurunuzu kırıcı bir şey yapmayacaklar; bunu temin ederiz."

Mustafa Kemal şöyle düşündü: *"Zavallı İstanbul, sorunu şahsi bir şeref sorunu sanıyor."*

Harbiye Nezareti'ne verdiği yanıt Vahdettin'in üzerine karbasan gibi çökecekti.

"Umumi şerefsizliğin enkazı altında, şunun bunun şerefi de paramparça olur."

Mustafa Kemal, köprüleri tamamen atıyordu.

Erzurum'da 7-8 Temmuz gecesi makine başına geçti. Görevine son verildiğini öğrendiğinde, *"Siz beni görevden alamazsınız; ben istifa ediyorum,"* dedi.

Mustafa Kemal, tam elli bir gün sonra 9. Ordu Müfettişliği görevinden istifa edip çok sevdiği üniformalarını çıkararak sivillerini giydi (8 Temmuz 1919).

O sırada mavi gözlerinden iki damla billur gözyaşı süzüldü yanaklarına doğru.

İstanbul, Beylerbeyi Berber Yunus'un Evi

Deniz Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey arkasındaki mindere yaslandı. Yeni bir sigara yakmıştı. Dumanı ağzından, burnundan salıverirken şöyle dedi: *"Silah ve cephanenin Anadolu'ya kaçırılması için iki güzergâhtan yararlanabiliriz: Kara ve Deniz."*

Emin Ali Bey söze karıştı:

"Buna üçüncü bir güzergâh daha eklenebilir," dedi ve şöyle devam etti:

"Karadeniz güzergâhı... Kartal ve Pendik'ten küçük deniz araçlarıyla Mürsel'e, oradan da Anadolu'ya..."

Topkapılı da aynı şeyi düşünüyordu. Elindeki fincanı masaya bıraktıktan sonra düşüncelerini açıkladı:

“Emin Ali Bey’in teklif ettiği kanaldan hafif silahlar için yararlanacağız,” dedi ve Emin Ali Bey’e doğru bakarak, *“Peki ağır silahları ne yapacağız Emin Ali Bey?”* diye sordu.

Emin Ali Bey, yaslandığı minderde kıpırdayıp biraz ileri doğru kayarak yeşil gözlerini Topkapılının iri siyah gözlerine nişanlayıp şöyle dedi:

“Efendim! Dikkatinizi çekerim. İtilaf devletleri arasında bazı önemli sıkıntılar var. Paris Konferansı’nda İzmir’in İtalya yerine Yunanistan’a verilmesi İtalya’yı kızdırmıştır. Nitekim, İstanbul’a gelen savaş gemileri arasında çok az sayıda İtalyan gemisi vardır. Kuşkusuz İtalyanlar Konya’yı, Antalya’yı işgal etmişlerdir, ama İngiltere, Fransa ve İtalya arasında bir uyuşmazlık olduğuna şüphe yoktur. Bu uyuşmazlıktan yararlanabiliriz. Biliyorsunuz İtalyanlar savaşçı değil, tüccar bir toplumdur.”

Konuşulanları baş köşede sessizce dinleyen Berber Yunus:

“O zaman biraz bekleyip görelim. Bakalım İtalyanlar ne yapacak?”

Topkapılı pos bıyıklarını tarayarak tekrar Emin Ali Bey’e döndü. Bu İtalya konusu ilgisini çekmişti.

“Sizi dinliyoruz emin Ali Bey, nasıl olacak bu İtalya işi?”

Emin Ali Bey, yeniden arkasındaki mindere yaslandı. Düşüncelerini olanca açıklığıyla pencereleri sıkı sıkı kapatılmış odanın ortasına boşaltıverdi.

“İtalyan vapur şirketlerinin İstanbul’da acenteleri vardır. Buralarda çalışan personelin çoğu da Türk’tür. Bunları elde ederek harekete geçebiliriz.”

İsmail Hakkı Bey konuya yeni bir boyut kazandırdı:

“Hadi diyelim ki gemi bulduk. Bu gemi ne işimize yarayacak. Daha önce yapılması gereken işler var. Önce depolardan silah ve cephanenin alınması gerekir. Sonra bunlar ambalajlanmalıdır. Sonra da rıhtımdaki hamalların elde edilmesi gerekecek. Bu konuda en küçük bir açık, hepimizi ölüme götürür. İçimizde

ölümünden korkan yok, ama hizmet aksar, Mustafa Kemal Paşa'ya mahcup oluruz..."

Topkapılı heyecanlanmıştı; fişek gibi yerinden fırlayıp odanın ortasında dimdik ayakta durdu ve bir elini belindeki tabancanın üzerinde gezdirerek şöyle dedi:

"Depolardan çalma işini bana bırakın. Göz açıp kapayana kadar bu işi hallederim Allah'ıma!" Başını biraz mahcupça öne doğru eğerek, *"Ayıptır söylemesi İstanbul'un bütün hırsızları ve yankesicileri emrimdedir."*

Mim Mim Grubu'nun bütün üyeleri kahkahalarla gülüyordu. Yalnız Emin Ali Bey düşünceliydi. "Hırsız ve yankesicilerle bu işin nasıl yapılacağına pek akıl erdirememiş" gibi bakıyordu.

Topkapılı, Emin Ali Bey'in içine biraz su serpmek istercesine onun gözlerinin içine bakarak şöyle dedi:

"Emin Ali Bey, siz bu it kopuk takımını bilmezsiniz. Tüm ele başları emrimdedir. Cephaneyi rıhtıma taşıma işine gelince, İstanbul'un bütün arabacıları ve hamalları emrimdedir." Sonra diğer arkadaşlarına bakarak konuşmasını sürdürdü:

"Arkadaşlar, lütfen küçümsemeyin! Bunlar hırsızdır, yankesicidir, arabacıdır, ama en az bizler kadar vatanseverdir. Bundan hiç kuşkunuz olmasın."

Topkapılı sözlerini bitirirken Emin Ali Bey elinin tersiyle nemlenen gözlerini siliyordu.

Ertesi gün Mim Mim Grubu, Topkapılı'nın gözlerden ırak evinde bir toplantı daha yaptı.

O gece Mim Mim Grubu'na yeni katılımlar oldu.

Yüzbaşı Hakkı Bey, Mülazım-ı Evvel Abdülvahab Efendi, Yüzbaşı Bilal Bey, Yüzbaşı Zeki Bey, Piyade Mülazım-ı Evvel Saffet Efendi, Mülazım-ı Evvel Burhan Efendi, Kayyum Ahmet Efendi, Teğmen İzzet ve Necmi Efendiler, Muharebe Yüzbaşı Cavit Efendi, Fuad Efendi....

Bunlar yönetim kurulunda çalışacaklar ve direniş cemiyetlerini yöneteceklerdi.

O günkü toplantıya katılanlar arasında Fenerbahçeli bazı futbolcular ve yöneticiler de vardı.

Onların görevi Altıyol'daki kulüp binasından Anadolu'ya gizlice silah kaçırmaktı.

Kuvva-i Fenerbahçe

İşgal İstanbul'unun kalburüstü ailelerine, Tanzimat kafalı bürokratlarına, alafranga zevklerinden ödün vermek istemeyen saray efendilerine, Amerikan ve İngiliz mandacılarına, tahtının ve tacının kayıtsız şartsız İngiliz yandaşlığıyla korunacağına inanan sultanına inat, bir avuç gözü kara vatansever Anadolu'da emperyalistlerle boğuşan Mustafa Kemal'e kayıtsız şartsız tam destek vermek için örgütlenmişlerdi..

"Teşkilat-ı Mahsusa", "Mim Mim Grubu" ve onun bir şubesi olarak çalışan "Karakol Örgütü" ölümle alay ederek mavi gözlü genç bir adamın arkasında imkânsız başarmak için mücadele ediyordu.

O mücadeleye katılan örgütlerden biri diğerlerinden çok farklıydı; onun tetikçileri ellerinden çok ayaklarını kullanıyordu.

Örgüt aslında diğer örgütler gibi gizli de değildi; bu örgütün binlerce seveni vardı.

Adı Fenerbahçe'ydi...

İstanbul'un sevgilisi Fenerbahçe, Anadolu'ya silah kaçıracaktı.

Üstelik, bu görevi bizzat Mustafa Kemal'den almıştı.

Fenerbahçe, diğer örgütlerle koordineli bir şekilde çalışarak Kurtuluş Savaşı'nın en sağlam ayaklarından birini oluşturacaktı.

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığı günlerde Fenerbahçe'nin Altıyol'daki iki katlı kulüp binasında özel bir toplantı yapılıyordu.

Fenerbahçe'nin önde gelen yöneticilerinden Ali Naci Karacan ve bazı arkadaşları bir yıl kadar önce Mustafa Kemal'in de oturduğu o masanın etrafında oturmuş, işgal boyunca nasıl bir politika izleyeceklerini tartışıyorlardı.

Toplantının sonunda alınan kararlar Fenerbahçe'nin yeşil sahalarda yapacağı maçların artık "ulusal çıkarlara" hizmet edeceğini gösteriyordu.

Ali Naci Karacan, o gün alınan kararları sonradan şöyle açıklamıştı:

“1. Fenerbahçe’yi Mütareke döneminin İstanbul’ a döktüğü işgal kuvvetlerine mensup takımlarla çarpıştırarak, mümkün olduğu kadar galibiyetlere sevk etmek.

2. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve bilhassa Rumlar, Ermeniler ve bunların muhtelifleriyle yapılacak maçları gazetelerde mümkün olduğu kadar anlatarak, Fenerbahçe’yi milli bir mücadele bayrağı haline koymak ve halka sevdirmek.

3. Bir taraftan ve mütemadiyen maçlar ve diğer tarafları, bu maçların gazetelerde propagandasını yaparak, büyük kitlelerin futbola karşı alakasını hareketlendirmek ve Fenerbahçe maçlarına mümkün olduğu kadar fazla seyirci gelmesine çalışarak hem hasılat temin etmek, hem de futbol merakını halk arasında neşretmek.”

Bu son madde, işgal yıllarındaki sıkıntıları atlatmaya yönelikti çünkü o yokluk yoksulluk yıllarında krampon ve forma bulmakta zorlanan, üstelik birçok futbolcusunu bir daha dönmek üzere değişik cephelerde savaşmaya gönderen kulübün, eksiklerini tamamlaması için paraya ihtiyacı vardı. Kurtuluş Savaşı’na destek olması da buna bağlıydı çünkü parasız, zayıf bir kulübün işgal güçlerini yenmesi olanaksızdı.

Fenerbahçe aynı anda iki maça birden çıkacaktı:

Hem Dereağzı’ndan Anadolu’ya gizlice silah ve cephaneye çıkarak Kurtuluş Savaşı’na sürekli aktif destek sağlayacak hem de İstanbul’da işgal güçleriyle ve azınlık takımlarıyla yapacağı karşılaşmaları kazanarak halkın moralini yükseltip ulusun kırılan onurunu bir nebze de olsa onaracaktı.

Aslında, “vatan savunması” Fenerbahçe’nin kuruluş felsefesi idi.

1900’lerin başında Osmanlı Devleti emperyalist bir kuşatmayla çevrilmişti. Ruhen ve bedenen sağlıklı gençlere ihtiyaç vardı. Fenerbahçe’nin Enver ve Zeki Bey gibi vatansever kurucuları bu durumun farkındaydı. Fenerbahçe’yi kurarken hem

Abdülhamit istibdadına karşı mücadele etmeyi, hem de sporla uğraşan sağlıklı genç nesillerin yetişmesini amaçlamışlardı.

1913 yılında İkdam Matbaası tarafından basılan Fenerbahçe tüzüğü'nün ikinci maddesinde kulübün kuruluş amacı şöyle ifade edilmişti:

*“Madde 2: Kulübün takip ettiği amaç ve gaye; memlekette bedeni ve fikri terbiyenin yayılmasına çalışmak ve vatan gençlerini vatanın korunmasına, zorluklara ve askeri seferberliklere alıştırmaktır.”*²²

Balkan ve Çanakkale savaşlarında cepheden cepheye koşan Fenerbahçeliler şimdi de bir ölüm kalım savaşında mücadele edeceklerdi.

Belki de dünyada ilk kez bir futbol kulübü, bir ulusun bağımsızlık mücadelesinde bu kadar büyük bir etkiye sahip olacaktı.

1920'nin Başları Cephanelikler Boşaltılıyor

Harbiye Nezareti Topçu Dairesi Başkanı Erzincanlı Yarbay Salih Bey o gece Topkapılı'nın evindeydi. Kendinden emin, “*Cephanelik emrinizdedir,*” dedi.

Aynı gece Topkapılı'nın adamları cephaneliği boşalttı.

1500 tüfek, 720 makineli tüfek, 1 batarya top, 2 bin sandık cephane, 10 bin takım asker elbisesi, 100 bin takım nal ve mih,

22 Fenerbahçe Kulübü Müze Kurulu Başkanı Dr. R. Sertaç Kayserilioğlu bundan bir süre önce eski Türkçe harflerle yazılmış Osmanlıca “Fenerbahçe Kulübü'nün Suret-i Teşkili ile Maksadı” (Fenerbahçe Kulübü'nün Kuruluşu ve Amacı) kuruluş tüzüğü'nü Kadıköy'de bulunan tozlu raflarda gördüğünde dizlerinin bağı çözülmüş ve yine kendisinin ifadesine göre olduğu yere yığılmıştı. Dr. Kayserilioğlu kitabı satın aldıktan sonra ilk iş olarak tüzüğü günümüz Türkçesine çevirtmişti. Kulübün tüzüğü 1913 senesinde İkdam Matbaası tarafından basılmıştı. Fenerbahçe Spor Kulübü'nün bilinen ilk tüzüğü 1918 yılına aitti. Dr. R. Sertaç Kayserilioğlu 1913 yılına ait tüzüğü bularak Fenerbahçe Müzesi'ne önemli bir eser daha kazandırmıştır. Tüzük 35 maddeden oluşmaktadır ve bu gün Fenerbahçe Müzesi'nde sergilenmektedir.

15 bin matara ile 500 ton kadar çeşitli malzeme Hasköy'deki bir depoya nakledildi.

Ertesi gün cephaneliği bomboş gören Salih Bey bile bu duruma şaşırılmıştı. Topkapıyı görünce şöyle dedi:

“Bir gecede bu kadar silah ve cephaneyi nasıl boşattınız? Mustafa Kemal Paşa boşuna size güvenmemiş. Helal olsun sana Topkapılı!”

İki gün sonra

Saraçhane Müdürü Bakırköylü Binbaşı Mehmet Halit, Maçka Kışlası'nın alt katında bulunan hurdalıkları boşaltmakla görevlendirilmişti.

Binbaşı hurdalıkları boşaltma bahanesiyle üst kattaki silahları da araklayacaktı.

Plan hazırды.

Binbaşı, iki adamıyla birlikte planı uygulamaya geçirdi.

Tavan ustalıkla delindi ve silahların depolandığı üst kata çıkıldı.

Silah sandıkları hurdalarla ve samanlarla gizlenmeye çalışılmıştı.

Binbaşı bir taraftan üstünü başını temizlerken, diğer taraftan adamlarına bakarak bıyık altından gülüyordu:

“Bakın nasıl da kuzu gibi yatıyor mübarek mal!”

On on beş dakika sonra kışlanın önünden hurda yüklü bir at arabası hareket etti. Kapıdaki nöbetçi subay, hurdalıkların altına gizlenmiş silah sandıklarından habersizdi. Araba kışladan uzaklaşırken binbaşı ve adamları kahkahalarla gülüyorlardı.

İşin zor bölümü tamamды.

Binbaşı Mehmet Halit, silahları Veliefendi'deki evine taşıdı. Birkaç gün orada sakladı, sonra da Anadolu'ya sevk edilmek üzere karşı yakaya nakletti.

Saray, Maçka Kışlası'nın boşaltıldığını fark ettiğine çoktan iş işten geçmişti.

Bu işi Binbaşı Mehmet Halit'in yaptığı belliydi. Hakkında idam fermanı çıkarıldı, Veliefendi'deki evi didik didik arandı ama en ufak bir ize bile rastlanamadı.

Binbaşı Mehmet Halit ise çoktan ortadan kaybolmuştu.

İki hafta sonra

Mondros Ateşkes Antlaşması'na göre Anadolu'daki telsiz ve telgraf hatlarına el konulmuştu.

Mustafa Kemal'in güvenli bir haberleşme ağına ihtiyacı vardı.

Bir şeyler yapılması gerekiyordu, ama ne?

Bu haberleşme sıkıntısı Topkapılı'nın kulağına da gelmişti. Topkapılı, Mim Mim Grubu'nu kendi evinde toplantıya çağırırdı.

Üç gece üst üste uzun toplantılar yapıldı.

Sonunda bir çare bulundu.

Ertesi gece Ahırkapı'daki muharebe deposuyla Selimiye Kışlası'ndaki telsiz araçları, bu araçları kullanan mürettebatla birlikte ortadan kaybolmuştu.

İstanbul Hükümeti durumu öğrendiğinde Murat Reis, Nemlizade motorunun kaptan köşkünde denize karşı sigarasını harlandırıyordu.

Ertesi gece Topkapılı Mim Mim Grubu'nu toplamış, durum değerlendirmesi yapıyordu.

Topkapılı gururla, "*Telsizlerle birlikte mürettebatı da aldık,*" deyince

Emin Ali Bey dayanamayıp gülmeye başladı.

"*Hadi telsizleri çaldınız, bari mürettebatı çalmasaydınız? Hadi mürettebatı çaldınız, telsizleri çalmasaydınız!*"

Topkapılı'nın evi bir kere daha Mim Mim Grubu'nun kahkahalarıyla yankılanıyordu.

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesinden sonra ardı ardına gerçekleşen soygunlar padişah ve hükümet kadar, işgal kuvvetlerini de tedirgin etmeye başlamıştı.

Bu soygunlara artık bir son verilmeliydi.

İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harington'un kesin talimatı vardı; bu soygunları yapanlar mutlaka yakalanacaktı.

İngiliz gizli servisleri gece gündüz demeden soyguncuları arıyordu.

Bu, “vatansever soyguncular” arasında **Fenerbahçeliler** de vardı.

Fenerbahçeli sporculardan **Yavuz İsmet (Uluğ)** anılarında o dönemleri şöyle anlatacaktı:

“Tıbbiye'nin beşinci sınıfına gelmiştim. Fenerbahçeli futbolcu, atlet, boksör on dört sporcu Selimiye Kışlası'nın cephanelerine dadanmıştık. Gece olduğu zaman sessizce, başında nöbet tutulan cephaneliklere sokuluyor, esir Osmanlı ordusunun mavzerlerini teker teker çalarak sırtımızdaki çuvalar ile İbrahim Ağa Çayırı'na taşıyorduk. Çayır'da milislerimizle buluşuyor, silah çuvalarını onlara teslim ediyorduk. Onlar da Atatürk ordularına ulaştırmak üzere Karadeniz sahillerine götürüyorlardı. Cephaneliklerden silah çalmamız aylar sürdü. Neredeyse hepsini boşaltmıştık.”²³

Bazı Fenerbahçeli sporcular ise milli mücadele için silah üretmek amacıyla Ankara'ya kaçıyorlardı.

Çalınan silah, cephane ve her türlü teçhizat Fenerbahçe aracılığıyla İnebolu veya Karadeniz üzerinden Anadolu'ya kaçırılıyordu.

Fenerbahçe Anadolu'ya Silah Kaçırıyor

Fenerbahçeli futbolcular, Kurbağalıdere' deki antrenman sahasında bir yandan antrenman yaparken öte yandan gizlice kulüp binasına silah saklıyorlar ve gece karanlığında bunları Anadolu'ya gönderiyorlardı.

²³ Yavuz İsmet (Uluğ) 1919 yıllarından başlayarak Fenerbahçe'de boks yaptıktan sonra kulüpte futbol da oynamıştı. 1962-1966 yılları arasında da Fenerbahçe Spor Kulübü Başkanlığı yapmıştı.

Fenerbahçe Spor Klübü

Kulüp binasının sekiz on metre ötesinde motorların yanaştığı bir iskele vardı.

Kulüp binasının kayıkhanesi ise silah ve cephane deposu olarak kullanılıyordu.

Geceleri iskeleye gizlice yanaşan motorlara yüklenen silah ve cephaneler, Anadolu'ya kaçırılıyordu.

Büyük bir dikkat içinde yapılmasına karşın bu *gizli faaliyet* bir süre sonra İşgal Kuvvetleri Komutanlığı tarafından duyulacaktı.

Aynı gün Yenibahçeli Şükrü, gizli faaliyetin düşman tarafından duyulduğu haberini Fenerbahçe'ye ulaştıracak ve çarçabuk önlem alınmasını isteyecekti.

Ertesi gün antrenman yapmaya gelen futbolcuların bir görevi de çaktırmadan antrenman sahasından kaybolup kayıkhanedeki silah ve cephaneyi gizlice evlerine götürmek ve orada saklamaktı.

Anadolu'ya silah kaçırın Fenerbahçeliler

Fenerbahçeli İki Futbolcu Şehit Oldu

İstanbul'un üzerine karabasan gibi çöken işgal gecelerinden biriydi. Kız Kulesi yalnızlıktan sıkılmış, yine çaktırmadan boğazın öteki tarafında ay ışığında parlayan ince uzun minareli camilerle konuşuyordu.

Deniz sakin ve sessizdi.

Gece kuşları ve martılar bile susmuştu.

Alacakaranlığın yavaş yavaş yırtılmaya başladığı o şafak vakti, Kadıköy Altıyol'daki Fenerbahçe kulüp binasında sabah ışıltılarının belirginleştirdiği gölgeler koşuşturuyordu.

Fenerbahçe Kulübü'nün dereye bakan arka tarafındaki balıkçı teknesinde ise çingene palamudu telaşı var gibiydi.

"Ağlar tamam mı ağalar!" diye seslendi kaptan! Yola çıkıldı çıkılacaktı," *Bismillah!* denildi denilecekti.

Ama yükle yükle tekne dolmuyordu. Bu Fener'li balıkçılar denizi mi kurutmaya ne niyetliydi?

Aslında o sabah –daha önceki sabahlar gibi– tekneye yüklenenler ağ değil, silahtı.

Olta yerine, uzun namlulu tüfek vardı.

Mermiler yem niyetine kullanılacaktı.

Mustafa Kemal Paşa balığın en büyüğünü avlayacaktı, denizi olmayan Anadolu bozkırında!

Yunanı, İngiliz, Fransızı, İtalyanı; ne balık ama!

Tekne yüklenip boğaza açıldı mı, mürettebat “*Rastgele Mustafa Kemal Paşa!*” derdi gülerek.

Tekne top, tüfek ve bombayla doluydu. Şimdilerde olsa bunlar trole çıkıyor dersin; fakat onlar Anadolu’ya silah ve cephane taşıyorlardı.

Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları cephane bekliyordu. Kurşun ata ata biterdi, ama bu kurşunlar hiç bitmiyordu!

Ömür biter, kurşun bitmezdi. Sağ olsun Fenerbahçe cephaneyi eksik etmezdi.

Şafağın ilk aydınlığında sessizce gölgeleri dolaşan yalnızca Fenerbahçe’nin balıkçı görünümündeki yurtseverleri değildi.

Her gün aynı saatlerde balığa çıkan Fenerlilerden şüphelenen bir Rum, kayıklara yüklenenlerin balıkçı malzemesi olmadığını anlamış ve Fenerbahçe’yi işgal güçlerine ihbar etmişti. Düşman askerleri sinsice kulüp binasına doğru sokuluyordu.

İşgal güçleri Fenerbahçe’yi suç üstünde basmayı planlıyordu fakat sinsi sinsi sokulan üniformalı kalabalık, kulüp binasındaki kilerin dikkatinden kaçmadı.

Gözcüler arkadaşlarını uyardı.

“*Çabuk olun, çabuk olun! Gelmek üzereler!*”

Son bir gayretle, son parti silah sandığı da tekneye yüklendi. Askerler kıyıdaki hareketliliğin hızlandığını görünce koşmaya başladılar; ateş ederek ilerliyorlardı.

Bu sırada kulüp binasının ikinci katındaki pencerelerden işgalci askerlere ateş edilmeye başlandı.

Fenerbahçe ne pahasına olursa olsun o silahları kaçıracaktı.

İşgalci askerler ikiye ayrıldı. Bir grup binayı kurşun yağmuruna tutarken, diğer bir grup binanın arkasındaki dereye doğru koşmaya başladı.

Tekne hareket etmek üzereydi.

Kulüpte ise daha önce **Fenerbahçe**'nin ikinci takımında futbol oynamış **Refik** ve **Mustafa** beyler düşmanı oyalıyordu.

Ancak sayıca çok üstün olan İngiliz işgalciler kısa sürede binaya girdiler ve tüm kurşunlarını **Refik** ve **Mustafa** beylerin üzerine boşaltıverdiler.

Refik ve **Mustafa** beyler şehit olmuşlardı.

Ama o arada tekne yola çıkarılmış, silahlar kurtarılmıştı.

Düşman, kulübün altını üstüne getirmiş, ama hiçbir ipucu bulamamıştı.

Fenerbahçeli iki futbolcu hayata gözlerini kapamadan önce son cephaneye ve son kafileye de Anadolu'ya doğru yola çıkmıştı.

Görev tamamlanmıştı.

Teknedekiler boğazın ortasında “*Yaşasın vatan!... Yaşasın Fenerbahçe!*” diye bağırıyorlardı.

İşgal kuvvetleri kulübün altını üstüne getirmişler, ama hiçbir kanıt bulamamışlardı. Doğrusu kanıta da ihtiyaçları yoktu. Onlar adı üstünde işgalciydi.

Bina tümüyle tahrip edilmiş, sahası ise topçu birliklerinin hayvanları için ahır haline getirilmişti.

Uzunca bir süre sonra kulübün yanındaki antrenman sahası yeniden futbola açıldığında bu kez de tetanos mikrobu teşhisiyle kullanılamayacaktı.

Savaş acımasızdı.

Fenerbahçeli Kahramanlar

İşgalci baskını Fenerbahçe'ye pahalıya mal oldu; iki şehit ve kulübün kapatılması dışında, başkan **Sabri Bey** de bir grup Fenerbahçeliyle birlikte Malta Adası'na sürgün edildi.

Mustafa Kemal'in arkadaşlarından **Sabri Bey (Toprak)**'i en çok kahreden esir olmak değil, İngiliz askerlerinin Moda'daki evini basıp onu çocuklarının gözleri önünde yaka paça dışarıya sürüklemeleriydi.

O anı ömrü boyunca hiç unutamayacaktı.

O Fenerbahçe'nin kurtarıcısıydı. En zor günlerde ortaya çıkıyor ve Fenerbahçe'yi adeta yeniden kuruyordu.

Fenerbahçe 1915 yılında savaş koşullarından dolayı malzeme sıkıntısı yaşıyordu. Sabri Bey, Baker'ın dükkânına gidip bir araba malzemeye geri dönmüştü.

Fenerbahçe'yi komple bir spor kulübü haline getiren de oydu. Denizcilik şubesi açmaya karar vermiş, hatta bu iş için gereken tekneleri bile kendisi bulmuştu.

Sabri Bey eski bir İttihatçıydı. Bu nedenle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kapanışı sırasında partinin eşyalarını kulübe getirmişti. Böylece bazı önemli belgeleri kurtarmıştı.

Sabri Bey, Kurtuluş Savaşı'na da katılmış ve Posta Telgraf Genel Müdürü olarak çalışmıştı.

* * *

Kurtuluş Savaşı'nın gizli örgütlerinde aktif görev alan Fenerbahçeliler de vardı. Bunların en önemlilerinden biri Fenerbahçe'nin bir numaralı kurucu üyesi **Enver Bey**'di.

Enver Bey, öteden beri vatan ve hürriyet mücadelesi içinde olmuştu. Hatta Fenerbahçe'yi de bu amaçla kurmuştu. Kulüpte ki gençleri daha rahat bilinçlendirebileceğini düşünüyordu.

Babası Hulusi Bey, en büyük oğlu Enver'i saraydan bir kızla evlendirmek istiyordu.

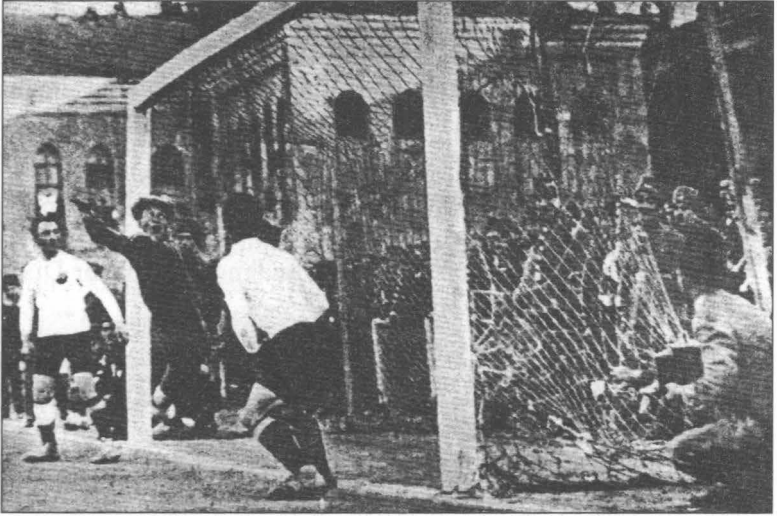
Enver Bey sonunda Zühtü Paşa ailesinden Nedime Hanım'la evlendi. Nedime Hanım Notre Dame de Sion'da okumuş aydın bir hanımefendiydi.

Enver Bey, Kurtuluş Savaşı'nda Sirkeci Gümrük Baş Müdürlüğü yaptı.

Aslında bu görev sadece bir kamuflajdı; onun gerçek görevi Anadolu'ya silah ve cephane kaçırmaktı.

Gümrük sorumlusu olması silah kaçırma işinde ona büyük bir kolaylık sağlıyordu.

Gümrükten geçirdiği silahları Fenerbahçe aracılığıyla Anadolu'ya sevk ediyordu.

İşgal yıllarında bir Fenerbahçe maçı

İngiliz ajanları bir süre sonra onu da yakalayacaklardı.

Gümrükte çalışırken bir gün başına silah dayandı fakat o buna aldırış etmeden gizli görevine devam etti.

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği olağanüstü başarılarından dolayı İstiklal Madalyası ile ödüllendirilen Enver Bey'e, "Korkusuz Türk" ünvanını verecekti.

Bir Türk Ajanı: Fenerbahçeli İngiliz Kemal

Asıl adı Ahmet Esat Tomruk'tu.

1887'de İstanbul Altınmermer'de doğdu.

Babası Efkaif memurlarından Mehmet Reşit Bey, annesi ise Sıdıka Hanım'dı.

Babasını kaybettiğinde daha beş yaşındaydı. Ailesine dayısı yardım etti.

Aile önce Beyoğlu'na sonradan da Emirgan'a taşındı.

Esat Bey, denizciliğe meraklıydı. Emirgan'da sandalcı Fotiki'den denizciliğin inceliklerini öğrendi.

Okula Galatasaray Sultanisi'nde başladı. Yatak arkadaşları Ruşen Eşref (Ünaydın) ona "Küçük" lakabını verdi.

Mirastan payına düşen birkaç altını alınca, soluğu insan kaçakçılığı yapan bir Musevi'nin yanında aldı. Onun aracılığıyla gizlice İngiltere'ye gitti.

Liverpol Limanı'nda gemiden indiğinde çok mutluydu.

Henüz on altı yaşındaydı.

Bir yandan çalışıp okurken diğer yandan ünlü boksör Dixie Kid'den boks dersleri alıyordu.

Çok geçmeden kolej şampiyonu olacaktı.

O sırada İngiltere'de tanıştığı iki yabancidan ajanlık teklifi aldı, ama bu teklifi reddederek Paris'e gitti.

I. Dünya Savaşı başladığında İstanbul'a döndü.

Önce Maltepe İhtiyat Zabit Mektebi'ne, oradan da 5. Ordu Karargâhı'na gönderildi.

Kaderini değiştirecek fırsatı ise Çanakkale'de yakaladı.

Çanakkale'de antrenman yaparken **19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal**'le tanıştı.

O artık vatan için mücadele edecekti.

O şimdi bir ajandı.

Çanakkale'deki silah depolarının anahtarlarını millicilere teslim etti.

O istihbaratçı, klasik ajanlardan değildi; baskınlara katılıyor, sabotajlar yapıyor, elde silah ölüme meydan okuyup maceradan maceraya atılıyordu.

Bir keresinde Düyun-u Umumiye kasasını bile boşaltmıştı.

Kurtuluş Savaşı'na Biga'da katıldı.

Çeteci gibi giyinmişti. Belinde iki toplu tabanca vardı.

O artık bir Kuva-i Milliyeiydi.

İzmir'de İngiliz bahriyelisi kılığına girip beyanname dağıttı.

Önemli yerlere bomba ve tahrip kalıbı yerleştirdi.

İngilizler, kellesine 500 altın ödül koydu.

Milli harekete karşı mücadele eden çeteci Anzavur, bir gün onu beygire bağlayıp sürükleyerek öldüreceğini söylüyordu.

Balıkesir'e ikinci gelişinde kimliğindeki adı Wood'du; İngiliz Yüzbaşı Wood!

Anakara'da **Kazım Özalp** ile buluştu. Kara Vasıf'ı da yanına alarak Mustafa Kemal'in Ankara Gar Binası'ndaki karargâhına geldi. Orada emir subayı Mahmut Bey tarafından karşılanıp Mustafa Kemal'in huzuruna çıkarıldı.

İngiliz Kemal odaya alındığında, Mustafa Kemal sırtı odaya dönük pencereden istasyona doğru bakıyordu. Yavaşça odaya dönüp karşısında dimdik duran İngiliz Kemal'i süzdü. Koltuğa otururken, "*Nasılsın Kemal?*" dedi

"*Üzerinize afiyet, iyiyim paşam.*"

Mustafa Kemal gümüş tabakasına uzanıp bir sigara yaktı, sonra tabakayı İngiliz Kemal'e uzattı. İngiliz Kemal rahatlamıştı.

Biraz eski günlerden konuştular. Sonra Mustafa Kemal onu İstihbarat Genel Müdürü Hamdullah Suphi'ye gönderdi.

Hamdullah Suphi ona çok önemli bir görev verdi.

"*Düşman cephesine gideceksiniz. Düşman nerelere kadar uzanacak? Ne zaman taarruz edecekler, sayıları ne kadardır, ellerinde ne kadar silah ve cephane vardır, acilen bize bilgi getireceksiniz.*"

150 lira yolluk aldı. Kılık değiştirdi. Artık Trablusgarplı Mehmet Sait Bey'di.

Bu şekilde İtalyanların arasına sızmayı başardı.

Kendisine İtalyan Konsolosluğu'nun verdiği bir arabayla giderken, Burdur yakınlarında verilen molada şoförün dalgınlığından yararlanıp cebindeki gizli evrağı çaldı ve Ankara'ya yolladı.

Bu evraktaki M:33 ve P.T.S şifreleri çözülecek ve Kurtuluş Savaşı'nın taarruz planları bu doğrultuda yapılacaktı.

Bu sefer İngiliz Kemal, İsmet Paşa'ya teslim edildi.

Tekrar İzmir'e gönderildi ve Naci Bey'le İzmit üzerinden İstanbul'a geçti. Bu seferki adı Henry Ville'di; Amerikalı gazeteci Henry Ville!

Esat Tomruk ya da namı diğer **Fenerbahçeli İngiliz Kemal** bokstaki ilk bilgileri Fenerbahçeli Fahri Ayad Bey'den almıştı.

İşgal yıllarında Fenerbahçeli futbolcular İstanbul'da İngiliz takımlarını yenerken, İngiliz Kemal de İngiliz boksörleri nakavt ediyordu.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal, bu sportmen kahramanı alnından öperek, İstiklal Madalyası ile ödüllendirdi.

Erzurum'dan Ankara'ya

Mustafa Kemal Erzurum'dan Sivas'a geçip orada ulusal boyutta bir kongre topladı.

4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Mustafa Kemal'in başkanlığında toplanan Sivas Kongresi, manda ve himayeyi kesin olarak reddetti.

Yeni parola, “*Ya İstiklal ya ölümdü.*”

Mustafa Kemal Sivas'tan sonra yeniden Amasya'ya döndü. Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin temsilcisi Salih Paşa'yla görüştü. Bu görüşmeler sonunda İstanbul Hükümeti, Anadolu hareketini resmen tanıırken alınan kararlardan sadece biri uygulanacak, İstanbul'da Son Osmanlı Mebusan Meclisi toplanacaktı.

Yapılan seçimlerde Mustafa Kemal de Erzurum milletvekili seçilecek, fakat İstanbul'daki meclis toplantılarına katılmayacaktı.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde iskeleti belirlenen Misak-ı Milli'yi ilan edince İngilizler çileden çıkacak ve çirkin yüzlerini göstereceklerdi.

İngilizler, Meclisi silah zoruyla basıp dağıtacak ve bazı milletvekillerini tutuklayıp Malta'ya sürgün edeceklerdi.

İngiliz yanlısı Damat Ferit yeniden göreve getirilecek ve İstanbul resmen işgal edilecekti (16 Mart 1920).

Payitaht kan ağlıyordu.

Fakat çok geçmeden, Mustafa Kemal'in karşı hamleleri İngilizleri şaşkına çevirecekti.

Mustafa Kemal, Anadolu'dan İstanbul'a vergi gönderilmesini yasaklayacak, Geyve-Ulukışla demiryolunu havaya uçurtacak, Anadolu'daki bazı işgalci İngiliz subaylarını tutuklayacak ve seçimlerin yenilenmesi için bir genelge yayınlayacaktı.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılacaktı.

Bu bir devrimdi.

Egemenlik kayıtsız şartsız ulusa verilmiş ve bozkırın ortasında yeni bir devlet kurulmuştu.

Bu sırada Yunan ordusu Afyon-Uşak üzerinden Ankara'ya doğru ilerliyordu.

İçeride ise İstanbul Hükümeti ve İngilizlerin kışkırtmalarıyla yurdun dört bir yanında ayaklanmalar çıkıyordu.

Padişah da boş durmuyor; Hilafet Ordusu (Kuva-i İnzibatiye) adlı kuvvetlerle, millicileri yok etmenin planlarını yapıyordu.

İşte 1921 yılının o zor günlerinde İstanbul'da halkın bozulan moralini yine Fenerbahçe düzeltecekti.

Mustafa Kemal'in cephede işgal güçlerini bozguna uğrattığı günlerde Fenerbahçe de onları sahada bozguna uğratacaktı.

Anadolu'da Fenerli Bir Şehzade: Ömer Faruk Efendi

İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra tüm güçleriyle bereketli Anadolu topraklarının üzerine çullanmıştı.

Osmanlı Devleti'ni idare eden Padişah ve onun kontrolü altındaki hükümet ulusun çıkarlarını korumakta aciz kalmıştı.

Saray, kurtuluşu işgal güçleriyle birlikte hareket etmekte görüyordu. Bu nedenle Padişah Vahdettin ve Sadrazam Damat

Ferit, İngilizlerin bir dediğini iki etmiyor, bu doğrultuda Anadolu'daki millicilere ateş püskürüyorlardı.

O günlerde Osmanlı sarayındaki genç bir şehzadenin ise çok başka düşünceleri vardı.

Şehzade Ömer Faruk Efendi Anadolu'daki millicileri destekliyordu.

Yakışıklı şehzade, üniformalarını çıkarıp çeteci giysilerini giyerek Kuva-i Milliye'ye katılmayı düşünmüştü.

Şehzade Ömer Faruk Efendi, 1921 yılında resmen Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Anadolu'ya kaçtı.

Önce bir gemiyle İnebolu'ya ulaştı.

Saraylı kadınların "Kasırga Dayı" adını verdikleri Ömer Faruk Efendi, ocak ayının dondurucu ayazında hayatını tehlikeye atarak, elinde bir tabanca ile kamarasının dolabına saklanarak İnebolu'ya ulaştı.

Orada bir zengin konağına yerleşerek Anakara'dan gelecek haberi beklemeye başladı.

Şehzade Ömer Faruk Efendi umutluydu. Üstelik yanında Mustafa Kemal'in silah arkadaşlarından Refet Paşa da vardı.

Birkaç gün sonra gelen haber, genç şehzadenin bütün umutlarını kıracaktı.

Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'na cephe alan Osmanlı siyasi otoritesinin bir temsilcisini Ankara'ya kabul ederek buradaki saltanat yanlılarını güçlendirmek istemiyordu. Çünkü o savaştan sonra egemenliği ulusa vermeyi, Cumhuriyeti ilan etmeyi düşünüyordu. Bu nedenle saltanatı temsil eden Ömer Faruk Efendi'nin teklifini tereddütsüz reddetmişti.

Mustafa Kemal, bir yakınına İnebolu'ya göndererek genç şehzadeye şu mesajı ilettiler:

"Ömer Faruk Efendi, bu şartlarda Ankara'ya gelmeniz işgal kuvvetlerini kızdıracak, İstanbul'u ve Sarayı zor durumda bırakacaktır. Bir an önce İstanbul'a dönmenizi ve oradaki görevlerinize devam etmenizi öneririm."

Mustafa Kemal'den aldığı bu habere çok üzülen şehzade bir ilkbahar günü yeniden saraya döndü.

Şehzade Ömer Faruk Efendi'yi sevgili karısı Sabiha Sultan karşıladı.

Sabiha Sultan, Vahdettin'in güzelliği dillere destan kızıydı.

Mustafa Kemal, güzel sultanın kocasını geri çevirmişti. Sabiha Sultan, anlamlı gözlerle kocasına bakarken, “*Bu bir intikam!*” diye düşünüyordu.

Güya iki yıl kadar önce Mustafa Kemal onunla evlenmek istemiş de o kabul etmemişti! Güya tanınmış ve haris bir komutanla aile hayatı kuramayacağını düşündüğü için Mustafa Kemal'in teklifini geri çevirmişti!

Mustafa Kemal de şimdi Ömer Faruk Efendi'yi Ankara'ya kabul etmeyerek ondan intikam alıyormuş!

Sabiha Sultan böyle düşünüyordu, ama gerçekler çok daha başkaydı.

Aslında bu evliliği isteyen Mustafa Kemal değil, Sabiha Sultan'ın babası Padişah Vahdettin'di.

Vahdettin bu evlilik sayesinde Mustafa Kemal'i kontrol altına almayı, tıpkı Damat Ferit gibi ondan yararlanmayı düşünüyordu.

Mustafa Kemal bu teklifi reddedince Vahdettin de onu Anadolu'ya sürmüştü.

Vahdettin, kızı Sabiha Sultanı başka bir saraylıyla, Abdülmecit'in oğlu Ömer Faruk Efendiyle evlendirmişti.

İşgal yıllarında Anadolu'ya gidemeyen Şehzade Ömer Faruk Efendi İstanbul'da kaldı ve kendini futbola verdi.

Şehzade Ömer Faruk Efendi Fenerbahçe'ye başkan oldu ve kurtuluşa cepheden değil ama sahadan katkı sağlamaya çalıştı.

Aslında Fenerbahçe daha kuruluşundan itibaren siyasilerin ilgisini çekmişti.

Bazı Osmanlı şehzadeleri futbolun büyüğü gücünü çoktan keşfetmişlerdi.

Çok kapalı bir ortamda “kafes hayatı” yaşayan Osmanlı şehzadelerinin sosyal ilişkileri son derece zayıftı. Veliyaht olmayan şehzadeler halk içine bile çıkmazdı. Dolayısıyla halk onları tanımazdı.

Sarayın kapalı kapıları ardında birbiriyle sessiz bir rekabet halindeki bu şehzadelerden, futbolu ilk keşfeden **Osman Fuat Efendi**'ydi. Kulübe gösterdiği yakın ilgiden dolayı Fenerbahçe'ye fahri başkan yapıldı. Aslında bu biraz da İttihat ve Terakki liderlerinden Talat Paşa'nın Fenerbahçe'ye karşı savaş açmış olmasından kaynaklanıyordu. Fenerbahçeli yöneticiler Talat Paşa'yı Osman Fuat Efendi'yle durdurmayı planlıyorlardı.

V. Murat'ın torunu ve Şehzade Selahattin Efendi'nin oğlu olan Osman Fuat Efendi 1911-1912 yıllarında Fenerbahçe'ye fahri başkanlık yapmıştı.

Fenerbahçe'nin en ünlü saraylı başkanı ise **Şahzade Ömer Faruk Efendi**'ydi.

Önce Fenerbahçe'ye üye olan şehzade, 1920'den 1924'e kadar Fenerbahçe'ye başkanlık yapacaktı.

Ömer Faruk Efendi, Fenerbahçe'nin futbol dışındaki amatör branşlarına da öncülük edecek; tenis, boks, aletli jimnastik, eskrim, kürek, izcilik gibi dalların kurulmasını sağlayacaktı.

Bazı Osmanlı şehzadeleri kabuklarını çatlatmaya kararlıydılar. Futbol kulüplerini himaye ediyorlar, maçlar düzenliyorlar, hediyeler dağıtıyorlardı.

1920 yılında düzenlen "Şehzade Abdülhalim Kupası"nı Fenerbahçe kazandı.

Osmanlı şehzadelerinden Abdülhalim Efendi, 1920 yılının Ekim ayını **Spor Bayramı** ilan etti. Genç şehzade bu bayramı bir futbol maçıyla renklendirmek istiyordu. Bu maçı kazanacak takım, şehzadenin adını taşıyan gümüş kupayı alacaktı.

Maç, Fenerbahçe ile Fransızlar arasında oynanacaktı.

Fransızlar, iki yıldır yenemedikleri Fenerbahçe'yi o maçta yenerek gümüş kupayı kaldırmanın hesaplarını yapıyorlardı.

Ama evdeki hesap çarşıya uymayacak ve Fenerbahçe işgalci Fransızları 4-1 yenerek alkışlar arasında gümüş kupayı kaldıracaktı.

Fakat Fenerbahçe, hiçbir Osmanlı şehzadesini Ömer Faruk Efendi kadar mutlu etmeyecekti çünkü Fenerbahçe'nin işgal

kuvvetlerini darmadağın ettiği, 1920-1923 yılları arasında kulübün fahri başkanı oydu.

Şehzade başkan ve Fenerbahçe hatırası

Mustafa Kemal'le Şehzade Ömer Faruk Efendi'nin Sabiha Sultan dışında bir ortak noktaları daha vardı:

Fenerbahçe.

Bu garip bir tesadüftü!

Gerçek Avrupa Fatihi Fenerbahçe

1918-1919 ve 1919-1920 ligleri I. Dünya Savaşı ve mütareke nedeniyle yapılamamıştı.

1920-1921 İstanbul (Cuma) Ligi'ni Fenerbahçe 22 puanla şampiyon olarak bitirdi.

1921-1922 ligini ise Galatasaray 28 puanla şampiyon olarak bitirirken, Fenerbahçe 26 puanla ikinci oldu.²⁴

1922-1923 liginde ise tam bir Fenerbahçe fırtınası esecekti.

²⁴ İstanbul (Cuma) Ligi dışında o yıllarda bir de İstanbul Türk İdman Birliği Ligi kurulmuştu. Bu ligde 1919-1920, 1920-1921 sezonlarını Beşiktaş şampiyon olarak bitirmişti.

Fenerbahçe bu sezon hiç yenilmeden ve hiç gol yemeden 58 gol atarak 23 puanla şampiyon oldu.

O sezon üç yıldır şampiyonluğa hasret kalan Altınordu yeniden toparlanmış, büyük yıldızlarla kadrosunu güçlendirmişti. Şampiyonluk için tek engel Fenerbahçe'ydi.

Fakat işgal güçleriyle yaptığı maçları kazanan Fenerbahçe şampiyonluğun en güçlü adayı olduğunu herkese göstermişti.

Altınordu'yla 0-0 berabere kalan, iki maçta Süleymaniye'ye tam 15 gol, Vefa'ya ve Hilal'e tam 13 gol, Anadolu ve Darüşşafaka'ya 5 gol ve Galatasaray'a 7 gol atan Fenerbahçe hiç gol yemeden şampiyon oldu.

Fenerbahçe'nin 58 gol atarak yenilgisiz şampiyon olan bu efsane kadrosunda şu futbolcular vardı: Kaleciler Şekip Kulaksız-oğlu, Fevzi; bekler Cafer, Çağatay, Hasan Kamil Sporel, Suat Kesin; haflar Fahir Yeniçay, İsmet Uluğ Kadri Göktulga, Ragıp Mağden, Adnan Ötügen, forvetler, Zeki Rıza Sporel (Kpt), Alaaddin Baydar, Sabih Arca, Bedri Gürsoy, Ömer Tanyeri ve Galip Kulaksızoğlu.

O sezon Fenerbahçe'nin ve Türk futbolunun unutulmaz golcüsü **Zeki Rıza Sporel**, 26 golle hem Fenerbahçe'nin hem de ligin gol kralı oldu.

Mustafa Kemal'in Anadolu'yu düşman ayakları altında çiğnenmekten kurtardığı o günlerde Fenerbahçe'nin şampiyonluğunun ayrı bir anlamı vardı.

1923 yılında Kurtuluş coşkusuna bir de Fenerbahçe coşkusu eklenmiş, **kurtuluş sarı laciverte boyanmıştı**.

Fenerbahçe sevgisi İstanbulun sınırlarını aşmış, tüm ülkeye yayılmaya başlamıştı. Bu sevginin tek nedeni Fenerbahçe'nin kazandığı şampiyonluklar değildi. Bu sevginin en önemli nedeni o zor işgal yıllarında Fenerbahçe'nin İngiliz, Fransız, Rum ve Ermeni takımlarına karşı kazandığı olağanüstü başarılarıdır.

İşgal İstanbul'unda horlanan, itilip kakılan, öz yurtda esir durumuna düşen Müslüman Türklerin tek avuntusu Fenerbahçe'ydi.

İşgal yıllarında bir Fenerbahçe maçını seyredenler

23 Kasım'da Fransız General Franche d'Esperey, Ermeni ve Rumların coşkulu alkışları arasında, sahte fatih edasıyla, beyaz atıyla İstanbul'a girmişti. Bu sırada silahını çekip yol kenarındaki Müslümanlardan bir kaçıyı vurmuştu.

General d' Esperey'in en az kendisi kadar iğrenç askerleri de aynı gün İstanbul tramvaylarında güpegündüz Türk kızlarına tecavüz etmişti.

İstanbul halkı dehşet ve korku içinde eve kapanmış, kafesli pencerelerin ardında bir umut ışığı bekliyordu. Birileri bu aşağılık düşmana haddini bildirmeliydi.

İttihatçılar ülkeyi çoktan terk etmiş, Padişah Vahdettin ve İstanbul Hükümeti düşmana kayıtsız şartsız teslim olmuş, Osmanlı bütün kurumlarıyla iflas etmişti.

Fakat işgal İstanbul'unda henüz düşmana teslim olmayanlar da vardı.

Bazı gizli örgütlerin korkusuz elemanları ve bir de Boğaz'ın öteki tarafındaki Fenerbahçeli futbolcular düşmana unutamayacakları bir ders vermeye hazırlanıyorlardı.

Ve o Fenerbahçe, daha işgalin ilk ayında düşmanın sinirlerini bozmaya başlayacaktı.

Fenerbahçe, Fransız karmasını 3-1 yenmişti.

Bu zafer kırılması güç bir rekorun da ilk işaretiydi.

Fenerbahçe, işgalci takımlara karşı 50 maç yapacak bunların 41'ini kazanıp, 4'ünde berabere kalırken, sadece 5'ini kaybedecekti. Düşman filelerine 193 gol atan Fenerbahçe sadece 47 gol yiyecekti.

Fenerbahçe, ayrıca Ermeni ve Rum takımlarıyla yaptığı 16 maçın da tamamını kazanacaktı.

Toplam 66 maç yapan Fenerbahçe bunların 57'sini kazanmış, sadece 5'ini kaybetmişti.

Bu büyük başarı, gerçek bir Avrupa zaferiydi.

Bazı Fenerbahçelilerin gizlice Anadolu'ya silah kaçırdıkları, bazılarının elde silah cepheden cepheye koştukları dikkate alınacak olursa Fenerbahçe'nin işgal takımlarına karşı elde ettiği bu büyük başarının boyutu daha iyi anlaşılacaktır.

Şehitler çoğaldıkça, Fenerbahçe kadrosu çocuklaşıyordu.

Uzun, yorucu ve acımasız savaş yılları ülkeyi olduğu kadar futbol takımlarını da yıpratıyordu. Cepheye giden futbolcular birer birer şehit olunca, ligler çocuk yaştaki futbolcularla oynanmaya başladı. Fenerbahçe kadrosunda on dört on altı yaşlarında çok sayıda futbolcu vardı.

Fenerbahçe içi kan ağlayan İstanbul halkının yüzünü güldürüyordu.

Fenerbahçe'nin gösterdiği bu başarıyı Galatasaray, Beşiktaş ve Altınordu gibi takımlar gösteremeyince İstanbul'un Müslüman Türkleri sarı lacivertli takımın peşine takılıyordu. Fenerbahçe'nin taraftar kitlesi her geçen gün çığ gibi büyüyordu.

Fenerbahçe Kuva-i Milliye ruhunun sembolü haline gelmişti.

Maçlarda sadece top oynanmıyor, her seferinde vatanın gerçek sahipleriyle işgalciler kapışıyordu.

Bu bir hesaplaşmaydı.

Mustafa Kemal emperyalistlerle cephede hesaplaşırken, Fenerbahçe sahada hesaplaşıyordu.

Fenerbahçe, işgal kuvvetleriyle bir maça çıkarken.

Fenerbahçe'nin işgal güçlerine karşı kazandığı zaferlerin haberleri gazetelerde geniş yer alıyordu.

Ve bir strateji dehası olan Mustafa Kemal, bu zafer haberlerinin yer aldığı gazeteleri, havadan karadan Türk cephelerine ulaştırıyordu.

Cephedeki Mehmetçik, Fenerbahçe'nin zaferleriyle moral buluyordu. Fenerin sahadaki zaferleri cephedeki Mehmetçiğin zafere olan inancını artırıyordu.

O günlerin Fenerbahçesini Ali Naci Karacan şöyle anlatmaktadır:

"Mütareke devrinde halkın işgal kuvvetlerine hıncı o derece de idi ki Fenerbahçe'nin hemen her Pazar giriştiği bu maçlar, daha doğrusu 'Futbol oynuyorum' diye yaptığı o milli kavgalar, inanılmaz bir ilgi uyandırdı.

Fenerbahçe her oynayışında yüzlerce lira getiren bir takım olmuştu.

Fenerbahçe öyle müthiş bir silindir haline geliyor ve maç yapa yapa öyle idmanlı oluyordu ki karşısında bu ecnebi takımlarından bir tanesi bile dayanamıyor ve sahaya çıkmaları ile birlikte kalelerine üzüm salkımları gibi goller asılı kalıyordu. Karşımıza çıkan işgal kuvvetlerini yenince bu sefer onları

karmalarını yapmaya, karşımıza bu şekilde çıkmaya sevk ettik ve bu sefer de onları karmalar halinde yenmeye giriştik. Aynı ayrı o kadar kolaylıkla yeniyorduk ki, maçların biraz enteresan olabilmesi için onları birbirleri ile anlaşarak kuvvetlendirmeye biz sevk ediyorduk.

Sevk ediyorduk ve yeniyorduk!

Mütarekenin o ekim günlerinde, ıstıraptan bunalmış halka, bu galibiyetlerin ne büyük teselli teşkil ettiğini ancak o maçlarda bulunanlar anlayabilir.

Fenerbahçe'nin sarılacivert görüntüsü içinde, Türk futbolu ilk defa olarak o zamanlar esaslı surette ecnebi takımların karşısında boy ölçüşmeye başladı. Diğer ecnebi takımlarla birlikte Peralı Rumları ve Ermeni takımlarını da yenerek milli mücadele bayrağı haline gelmeye ve sevilen bir takım olmaya başladı.

Bu sevgi o kadar arttı ki, ecnebilerle Fenere nazaran daha zayıf takımlarımızın bile maç yapmalarına tahammül olunmaya ve tribünlerden "Feneri'i isteriz," diye bağırtilar duyulmaya başlandı.

Her Pazar, Kadıköy tarafından gelen on bir çocuk, arkalarında sarılacivert formaları, öğleden sonra belli saatte alkışlar arasında Taksim Stadyumu'na çıkıyorlar ve karşılırlarına çıkarsa kendilerinden iki misli uzun ve bazen üç misli kalın İngiliz conilerini, İngiliz kikiriklerini dört beş golle haklayıp tekrar halkın alkışları arasında geldikleri yere, kulüplerine dönüyorlardı.

O tarihte bu çocukların bu haklı galibiyetlerinden sonra şu veya bu pastanede bir çay içmeleri, en büyük mükâfatları idi."

İşgalci İngilizlerin Anadolu'daki kabusu Mustafa Kemal, İstanbul'daki kabusu ise Fenerbahçe'ydi.

Ve İşgal Kuvvetleri Komutanı İngiliz Generali Harrington İstanbul'daki kabustan kurtulma planları yapıyordu.

İşgalcilere İstanbul'u dar eden, kazandığı maçlarla Türk halkının milli hislerini okşayan, ulusa yeniden öz güven kazandıran Fenerbahçe'yi etkisiz hale getirmek gerekiyordu.

Tam da o günlerde, Fenerbahçe'nin Anadolu'daki millici çetelerle işbirliği yaptığı ve kulüp binasının arkasındaki dereden

Anadolu'ya gizlice silah ve cephane kaçırdığı ihbarları alınmaktaydı.

General Harrington beklediği fırsatı bulmuştu.

İşgal kuvvetleri 1920 Haziran'ında Fenerbahçe'nin Kuşdili'ndeki kulüp binasını basıp sıkı bir arama yaptı.

Aramadan sonra kulüp boşaltıldı ve kapısına mühür vuruldu.

İngiliz kuvvetleri kulüpten ayrılırken, yöneticilerden **Ömer Nazım Bey**'in eline bir bildiri tutuşturdular.

Ömer Nazım Bey, endişeli gözlerle elindeki bildiriye bakıyordu. General Harrington imzasını taşıyan bildiride şu suçlamalar vardı:

1. **Fenerbahçe Spor Kulübü, ittihat ve Terakki Fırka-sı'nın bir şubesi olup spor maskesi altında siyasi faaliyette bulunmaktadır.**
2. **Fenerbahçe müttefik kuvvetlere karşı düşmanca duygular beslemekte ve bunu her fırsatta ifade edip ahaliyi kışkırtmaktadır.**
3. **Kulüpte yuvalanan bazı kimseler, Anadolu'daki asilere silah ve mühimmat sevk etmektedir.**
4. **Görülen lüzum üzerine Fenerbahçe Spor Kulübü süresiz olarak kapatılmış ve azaları her türlü sosyal faaliyetten men edilmiştir."**

Harrington, Fenerbahçe'den ebediyen kurtulduğunu düşünürken hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaşacaktı.

İstanbul'un işgaline bile sessiz kalan Müslüman ahali, Fenerbahçe'nin kapatılmasına karşı olağanüstü bir tepki gösterecekti.

İstanbul halkı ellerinde sarı lacivert bayraklarla meydanları doldurmuş, kulübün açılması için gösteriler yapıyordu.

İşgalcileri destekleyen gazeteler bile Fenerbahçe'nin kapatılmasını eleştirerek bunun Anadolu hareketine güç vereceğini yazıyordu.

Ülkenin işgaline ses çıkarmayan Osmanlı yöneticileri bile Fenerbahçe'nin kapatılmasına karşı seslerini yükseltmişlerdi. Kulüp Başkanı Şehzade Ömer Faruk Efendi ve bazı saraylıların

araya girmesi, İşgal Kuvvetleri Komutanı İngiliz Harrington'ı bile şaşırtmıştı.

Harrington'u asıl şaşırtan ise Topkapılı Cambaz Mehmet olacaktır.

General Harrington'un Otomobili Neden Çalındı?

Mim Mim Grubu, Fenerbahçe'yi kapatan Harrington'a gözdağı vermek istiyordu.

Öyle bir şey yapılmalıydı ki İşgal Kuvvetleri Komutanı önce işgal güçlerine sonra da tüm dünyaya rezil olsun!

Ama ne?

Topkapılı'nın evindeki toplantıda Mim Mim Grubu, İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Harrington'ın makam otomobilini kaçırmaya karar verdi.

Yenibahçeli Şükrü, gülmemek için kendini zor tutarak Topkapılı'ya, "*Peki bu arabayı ne yapacağız?*" diye sordu. Topkapılı, bıyıklarıyla oynarken cevap verdi:

"Ne mi yapacağız? Tabii ki Mustafa Kemal Paşa'ya hediye edeceğiz."

Odada kahkahalar yükseldi.

Üstelik, Topkapılı bu işi yedi sekiz yaşlarındaki küçük oğlu Ali'yle birlikte halledecekti.

"Bu iş benim için çocuk oyuncağı!" diyordu

Ertesi gün örgütün en küçük üyesi Ali, ilk görevine gidiyordu.

Akşamın alacakaranlığında babasıyla Kadıköylü, sıkı Fenerbahçeli şoför Murat arasında, Tepebaşı'na doğru yürüyordu. Başındaki küçük kırmızı fesle sanki büyümüşte küçülmüş bir bitirime benziyordu.

Tepebaşı'na varmışlardı.

Uzaktan gelen köpek havlamaları dışında çevrede en ufak bir ses yoktu.

Küçük Ali'nin minik yüreği göğüs kafesini parçalamak istercesine atıyordu.

Topkapılı oğlunun yanına çömeldi. Elini küçük yavrusunun omzuna koyarak,

“Bak koca Ali!” dedi.

“Şu karşıdaki binayı görüyor musun? Şu önünde otomobil duran bina?”

Küçük Ali, binaya doğru bakarken cevap verdi:

“Evet baba.”

“Şimdi gidip otomobilin yanında ve binanın önünde kaç kişi var öğreneceksin!”

Ali cesurca, *“Peki baba,”* dedi ve duvar dibine sinerek İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanlığı’nın kapısına doğru yaklaşmaya başladı.

Binanın köşesine gelmişti, ama kalbi yerinden çıkacak gibi heyecanlıydı. Bir ara olduğu yere yığılacağını düşündü.

On dakika sonra babasının yanına döndü.

O ayazda üstü başı sıırıslılandı.

Derin derin nefes alarak, *“Üç silahlı nöbetçi var baba,”* dedi.

Topkapılı gururluydu. Hafifçe nemlenen gözlerini gizlice silerek, *“Aferin koca Ali!”* dedi.

Ali o kadar mutuydu ki! O da artık Kemal’in askerlerinden biriydi.

İçinden, *“Hele bir yarım olsun,”* diyordu. Olanları anlatıp, mahalledeki arkadaşlarına caka satacağı.

Topkapılı, *“Sen burada bekle oğlum,”* dedi.

Ali küçük bedenini o eski binanın duvarına yapıştırıp sessizce beklemeye başladı.

Kadıköylü şöför Murat ve Topkapılı Cambaz Mehmet, sessizce işgal kuvvetleri Komutanlığı’na doğru ilerliyorlardı.

Bu sırada içeride General Harrington, Yüzbaşı Bennet ve Pandikyan Efendi ertesi gün İstanbul’da yapacakları yıldırım baskınları görüşüyorlardı

Küçük Ali heyecanla ilerideki binanın girişine bakıyordu.

Teşkilatın iki gözü kara silahşoru karanlığın içinden süzülüp binanın kapısına geldiler, nöbetçiler olup bitenden habersiz

konusuyorlardı. Topkapılı, “*Soldaki benim,*” dedi. İki dakika sonra karanlığın ortasında iki İngiliz askeri yatıyordu.

İki arkadaş göz açıp kapayıncaya kadar binaya girmişlerdi. Topkapılı, “*Geç direksiyona,*” dedi.

Kadıköylü Şöför Murat, İşgal Kuvvetleri Komutanı Harrington’un makam otomobilinin direksiyonuna geçti. Bir iki zorlamanın ardından otomobili çalıştırdı. “*Hay mübarek!*” diyerek gaza yüklendi. Otomobil garaj kapısını paramparça ederek, toz duman bulutu içinde dışarı çıktı.

Topkapılı camdan başını uzatmış, “*Koş Ali!*” diye bağıırıyordu.

Babasının sesini duyan Ali koşup geldi. Topkapılı, küçük oğlunu kolundan yakalayıp otomobile aldı.

Otomobil son sürat Beyoğlu’nun arka sokaklarında ilerliyordu.

Ertesi gün General Harrington otomobilinin çalındığını öğrenince öfkeden deliye döndü. İşgal zaptiyesi İstanbul’un altını üstüne getirdi.

Bir hafta sonra otomobilinin Anakara’da Mustafa Kemal Paşa’ya hediye edildiğini öğrenenince yumruğunu masaya vurarak şöyle diyecekti:

“*Şu Türkler tam bir çilgm!*”

Fenerbahçe Özgür Kalıyor

Harrington, tepkilere daha fazla dayanamadı. Yetmiş gün sonra Fenerbahçe’nin yeniden açılması kararını imzalarken içinden şöyle düşünüyordu:

“*Bu ne tuhaf bir millet! Ülkelerini işgal ettik bu kadar tepki göstermediler. Fener’i kapattık hepsi ayaklandı... Neredeyse silaha sarılacaklar.*”²⁵

25 Fenerbahçe’nin atlattığı ikinci bir kapatma tehlikesi bu olaydan tam 41 yıl sonra yaşandı. Bu kez de bir Türk generali Fenerbahçe’yi kapatmayı deneyecekti.

27 Mayıs Darbesi’nin sıcak günleriydi. Fenerbahçe Ankara’da Gençlerbirliği ile

O yıllarda Fenerbahçe sadece Anadolu'daki millicilere yardım etmekle kalmamış ezeli rakibi Galatasaray'a da yardım etmişti.

Galatasaray'ın basılıp aranacağı söylentilerinin ortada do-laştığı günlerde Fenerbahçeli yöneticiler Galatasaray'ın önemli evrağını saklayabileceklerini söylediler. Bunun üzerine Galatasaraylı yöneticiler de kulübün karar defterlerini ve önemli tarihsel dokümanlarını Fenerbahçe'ye teslim ettiler.

Galatasaray'ın Fransızlarla yaptığı bir maçta kavga çıkmıştı. Maçın yapıldığı alanda bulunan Fransız askerleri Galatasaraylı futbolcuları dövmeye başladı. Galatasaraylı İhsan İpekçi dayak yerken etrafındaki Fransız askerlerinin bir bir düştüğünü görüyordu. Kafasını kaldırınca kendisini kurtaranın Fenerbahçeli boksör Yavuz İsmet Uluğ olduğunu gördü.

Ezeli rekabet ebedi dostluk işte...

Kemal'in Askerleri

Mustafa Kemal'in düzenli ordusu Anadolu yaylasını Yunan'a dar etmeye başlamıştı. İsmet Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri 1921 yılı içinde Yunanlıları iki kere İnönü mevkiinde durdurmuştu.

İşgal güçleri arasındaki görüş ayrılıkları derinleşmeye başla-

bir lig maçı oynarken bazı tatsız olaylar yaşandı. 3-2 önde olan Fenerbahçe'nin attığı bir gol hakem tarafından iptal edildi. Fenerbahçeli futbolcular hakeme itiraz ederken sahaya giren sivil kıyafetli bir yarbay Fenerbahçeli futbolcular ile tartıştı. Futbolculara tehditler savurdu. Olaylar durunca maç devam etti. Maç bitti ama yankısı sürdü. Olaylar İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Cemal Tural'ın kulağına gitti. Sonradan Genelkurmay Başkanlığı da yapacak olan Tural Paşa, Fenerbahçe'den hesap sorma görevini Albay Emin Alptekin'e verdi. Albay, Fenerbahçeli yöneticileri çağırıp azarladı: "Siz 27 Mayıs'a karşısınız. Fenerbahçe'yi kapatacağız," dedi. Bu sözler üzerine Fenerbahçe'nin duayenlerinden Rüşti Dağlaroğlu dayanamayıp şöyle cevap verdi: **"Atatürk'ün takımı Fenerbahçe'yi işgal kuvvetleri komutanı General Harrington bile kapatamadı, siz mi kapatacaksınız?"** Bu sözleri duyan Albay şaşkına döndü. Tüm bu diyalogları Cemal Tural Paşa'ya iletti. Tural Paşa, düşünüp taşındı ve kulübü kapatmaktan vazgeçti.

mıştı; İtalya Anadolu'dan çekilme kararı almış, Fransa kara kara düşünmeye başlamıştı.

Askeri zaferler diplomatik zaferleri de beraberinde getiriyordu; TBMM, Sovyet Rusya'yla Moskova Antlaşması'nı imzalarak siyasi yalnızlıktan kurtulmuş, üstelik bir de Rusya'dan silah ve cephane yardımı almıştı.

Bu gelişmeler İngilizleri tedirgin etmeye başlamıştı.

İngilizler her geçen gün daha da güçlenen TBMM'yi diplomatik yollarla ikna etmeye karar verdiler, fakat bu amaçla düzenledikleri Londra Konferansı'ndan bir sonuç alamadılar.

Kütahya- Eskişehir yenilgisi İngilizleri yeniden umutlandırmıştı ki düzenli ordunun kazandığı **Sakarya Savaşı**, dosta düşmana Kemal'in askerlerinin öyle kolay kolay teslim olmayacaklarını gösterdi.

Mustafa Kemal 5 Ağustos 1921'de meclis kararıyla yeniden üniformalarını giymişti ve altı aydır Ankara'da savaş planları yapıyordu.

Büyük Taarruz için artık geri sayım başlamıştı.

1922 Temmuz Ortaları, Ankara Mustafa Kemal'in Karargâhı

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz öncesinde savaş planlarını diğer komutanlara anlatmak zorundaydı.

Ama nasıl?

İşgal güçlerini kuşkulandırmadan diğer komutanlarla nasıl biraraya gelecekti?

O günlerde telgraf emirleri, İstanbul hükümetine ya da işgal kuvvetlerine iletildiği için bu yol tehlikeliydi. Kuryeler de zaman zaman düşman eline geçebiliyordu. Bu nedenle çok gizli emirlerin doğrudan muhataplarına iletilmesi gerekiyordu.

Mustafa Kemal, komutanları biraraya toplamaya kalksa, düşman uyanıp tedbir alacaktı. Bu nedenle, sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi bir havanın estirilmesi gerekiyordu.

Peki ama ne yapılabilirdi?

Düşmanı uyandırmadan Büyük Taarruz'un ayrıntıları diğer komutanlarla nasıl paylaşılabilirdi.

Çıplak, ıssız Anadolu yaylasında donuk bir ay ışığı altında adeta büyülenmiş, kaskatı kesilmiş bir temmuz gecesi idi.

Mustafa Kemal Paşa, mavzerle ateş talimi sırasında

Mustafa Kemal Paşa, Ankara'nın çıplak tepelerinden birinde, boz renkli bir binanın sade ve dar bir odasının penceresinden düşünceli düşünceli ufka bakıyordu. Elindeki kehribar tespih tanelerini parmakları arasında çevirirken, kafasında yine çok ilginç düşünceler vardı. Odanın tam ortasında üstü harita ile kaplanmış küçük bir masa vardı. Perdesiz açık pencereden sızan ay ışığına karışmış bir gaz lambası aydınlığı Mustafa Kemal'in yüzünü aydınlatıyordu. Sonra yavaşça masaya yaklaştı ve elini masadaki harita üzerinde gezdirmeye başladı. Biraz harita üzerinde çalıştıktan sonra masanın kenarındaki zile bastı.

"Çocuğum! Bana derhal fırka kumandanını bulur musun!" dedi.

Birkaç dakika sonra fırka kumandanı içeri girdi. Topuklarını sertçe birleştirip Mustafa Kemal'i askerce selamladıktan sonra, "*Beni emretmişsiniz Paşam,*" diyerek Mustafa Kemal'in gözlerinin içine bakmaya başladı.

Mustafa Kemal, dudağında çok küçük bir tebessümle, "*Futbolu sever misin?*" diye sordu.

Kumandan şaşkın gözlerle, "*Severim Paşam!*" diye cevap verdi. Neler olup bittiğini anlayamamıştı.

Mustafa Kemal, "*Akşehir'de bir futbol turnuvası ayarlayın. Komutanlarla seyredelim.*" deyince kumandan daha da şaşırmıştı. Birdenbire, "*Ne zaman?*" diye sordu.

Mustafa Kemal biraz düşündü, sonra yine hafifçe tebessüm ederek, "*Final maçı 28 Temmuz'da oynansın!*" dedi.

Birkaç gün sonra Anadolu Ajansı, Mustafa Kemal'e bağlı ordu birliklerinin katılacağı bir futbol turnuvası düzenlendiğini haber veriyordu.

Final maçı, 1. ve 2. Ordu takımları arasında oynanacaktı.

28 Temmuz 1922

Akşehir'de Bir Futbol Maçı

Anadolu Ajansı bu turnuvaya özellikle önem veriyor. Mustafa Kemal'in emriyle bu maçlarla ilgili çok sık haberler yayınlıyordu.

Fenerbahçe'nin başarılarına alışık olan Anadolu halkı da yavaş yavaş işin heyecanına kendini kaptırmıştı.

Giderek merak artıyordu.

Ajans, bir gün Atatürk'ün ve tüm kuvvet komutanlarının final maçını izlemek için Akşehir'e geleceğini duyurdu.

O sırada, İzmir'i işgal altında tutan Yunanlılar, Türk ordularının Başkomutanı Mustafa Kemal'in bu futbol ilgisi karşısında alaylı alaylı gülüyorlar, "Kemal yenileceğini anladı, şimdi de futbola merak saldı," diye dalga geçiyorlardı.

Charles H. Sherril anılarında bu maçla ilgili şu satırlara yer verecekti:

"Bu büyük futbol maçıyla ilgili haberler, gazetelerde ön planda yer alıyordu. Bu durumdan, Yunanlılar da hoşnut görünüyordu. Zira, Türk ordusunun hiç olmazsa yakın bir gelecekte herhangi bir harekâta bulunması söz konusu olmayacaktı. Çünkü Türkler, şimdilik yalnızca futbolla ilgileniyordu."

Bir strateji dehası olan Mustafa Kemal'in taktiği tutmuştu.

Kendisinin ve bütün komutanlarının Akşehir'de toplanması, şüpheyi yol açmayacaktı.

Maç vardı ve Mustafa Kemal Türk komutanlarıyla birlikte bu maçı seyredecekti.

Hepsi bu!

Nihayet, final günü gelip çattı.

Mustafa Kemal Paşa ile komutanlar Akşehir'deki maça giderken

Akşehirliiler maçın oynanacağı sahayı hıncahınç doldurmuştu. Fesli, sarıklı yaşlı, genç yüzlerce Müslüman, hem Mustafa Kemal Paşa'yı görmek, hem de futbol coşkusu yaşamak için toprak sahaya koşmuşlardı.

Akşehirliilerin 28 Temmuz 1922 tarihini unutmaları mümkün müydü?

Mustafa Kemal Paşa, üstü açık eski otomobiliyle şehre girmiş, sonra büyük bir kalabalığın beklediği Akşehir meydanında otomobilinden inmiş ve kaymakamlığa doğru yürümüştü.

Nasıl da yakışıklıydı, nasıl da inançlı ve güçlü görünüyordu.

Mustafa Kemal, yanında Batı Cephesi Komutanı **İsmet Paşa**, Genelkurmay Başkanı **Fevzi Paşa**, 1. Ordu Komutanı **Nurettin Paşa** ve 2. Ordu Komutanı **Yakup Şevki Paşa** ile aynı anda sahaya geldi. Coşkun sevgi gösterileri içinde kendisine ayrılan özel tribüne yerleşti.

Mustafa Kemal ve komutanlar maçı seyreliyormuş gibi görünüyordular. Birlikte oyunu tartışıyorlarmış gibiydiler. Halbuki o sırada, **Mustafa Kemal** kuvvet komutanlarına **Büyük Taarruz**'un 22 Ağustos'ta başlayacağını söylüyor, savaş planlarından söz ediyordu.

Emir anlaşılmıştı.

Üstelik bu bilginin başka yere sızması asla mümkün değildi, çünkü çok gizli tutulan taarruz tarihini yalnızca onlar biliyordu.

Akşehir'deki maçta, ahşap tribünde verilen "Büyük Taarruz" emrinden, hükümetin bile haberi yoktu.

Mustafa Kemal, Akşehir'deki maçtan *Nutuk*'ta şöyle söz etmiştir:

"28 Temmuz 1922 günü, öğleden sonra icra edilen bir futbol müsabakasını seyretmek vesilesiyle ordu kumandanları ve bazı kolordu kumandanları Akşehir'e davet edildi. 28-29 Temmuz gecesi kumandanlarla umumi bir tarzda taarruz hakkında görüş alışverişinde bulundum. *O final maçında verdiğim taarruz emrinin tarihini, Vekiller Heyeti'ne de bildirmemiştik. Artık, onlara resmî olarak duyurmanın zamanı gelmişti...*"

Plan başarıyla uygulanmıştı.

Hiç kimse, Türk ordusunun gizli hazırlıklarından haberdar değildi.

Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan da işgalcileri şaşırtıp yanlış yönlendirmeye çalışıyordu. İstanbul basını Türk ordularının yenildiğini ve bir süre sonra silah bırakacağını yazmaya başlamıştı.

İstanbul'a ölüm sessizliği hâkimdi.

Oysaki ülke, Akşehir'deki o maçtan sadece bir ay sonra tam bağımsızlığa kavuşacaktı.

Akşehir'deki o maç, **Mustafa Kemal**'in resmî sıfatla seyrettiği ilk futbol maçıydı ve o maç Türkiye'nin kaderini değiştirecekti.

* * *

Futbol, ülkenin kurtarılmasındaki misyonunu tamamlamıştı.²⁶

Otuz şehit, çok sayıda gazi vermişti...

Akşehir'deki stratejik görevi ile de Kurtuluş Savaşı'na imzasını atmıştı.

26 **Türk futbolu**, ülke savunması karşısında üzerine düşen görevi sayısız şehitler vererek yerine getirmiştir... **Mustafa Kemal**, onca telaşı arasında, futbol şehitleri için yazılan "*Kın*" adlı şiiri tümüyle ezberlemiş ve **Ruşen Eşref Ünaydın**'ın anlatımıyla "*Kendi kendine olduğu anlarda, bağıra bağıra okumuştur...*"

İstanbul'un işgal yıllarında Fenerbahçe'nin Fransızlarla ve İngilizlerle yaptığı maçlar; futbol maçından çok "bağımsızlık savaşı" gibiydi. Fenerin sahadaki zaferleri, Mehmetçiğin cephedeki zaferlerini müjdeliyordu sanki.

Kurtuluş Savaşı'nda 11 futbolcusunu kaybeden Fenerbahçe; bu haliyle bile işgal ordularının futbol takımlarına kan kusturuyor, önüne çıkan işgal takımını ezip geçiyordu,

İngilizler ve Fransızlar, "Belki bu sefer biz yeneriz!" diye durmadan Fenerbahçe ile maç alıyor, fakat her seferinde hüsrana uğruyorlardı.

İlk Hedefiniz Akdeniz'dir; ileri.

Oyunun sonu geliyordu. Satranç ustası "şah" demek üzereydi.

Mustafa Kemal'in, düşmanı bereketli Anadolu topraklarından atmasına sadece birkaç gün vardı.

26 Ağustos sabahı alaca karanlığın içinde Kocatepe'nin yumuşak zirvesine doğru ağır ağır ilerliyordu

Savaşı buradan yönetecekti.

Bazı erler ellerindeki eğreti fenerlerle yolu aydınlatıyor, bazı erler de koşum hayvanlarına ve atlara ışık tutuyordu.

Mustafa Kemal sessizdi.

Derin düşüncelere gömülmüştü besbelli! Durmadan ufka bakıyordu. O sabah, mavi gözlerinde başka bir ışıltı vardı.

Kocatepe sırtlarında hafif kızılık belirmişti. Tutsak Anadolu yaylası birazdan özgür kalacağını bilmeksizin yavaşça ışığa boğuluyordu.

Başkomutan, elindeki dürbünle Yunan karargâhına baktı bir süre ve sonra ilk emrini verdi.

Sonra birden gürleyen bir gök gibi, topçu baraj ateşi başladı. Yunanlıları uykularından uyandıran bir ateş... Birçoğu daha yeni yeni Afyon'daki bir balodan dönüyorlardı.

Yunan generali yangın yerine dönen karargâhına bakarken

fısıldıyordu: “*Mustafa Kemal! Fena kandırdı bizi! Fena tuzağa düşürdü.*”

Mustafa Kemal, yanında Fevzi ve İsmet Paşalarla, birkaç kilometre ilerdeki büyük hücumu izliyordu.

Üst üste yığılı duran sarp tepelerde boğaz boğaza bir kavga başlamıştı.

Sabah 9:30’da ikisi dışında tüm hedefler Türklerin eline geçti. Öğlene doğru da Afyon Kocatepe tamamen kurtarıldı.

Mustafa Kemal, düşmanı üç taraftan sıkıştırmıştı. Düşmanın tek seçeneği vardı; ardına bile bakmadan kaçmak!

Onlar da öyle yaptı; ardına bile bakmadan kaçtılar.

Mustafa Kemal, savaş alanındaydı.

Çok geçmeden askerlerine şu emri verdi:

“İlk hedefiniz Akdeniz’dir; ileri!”

Türk ordusu düşmanı İzmir’e kadar kovalayacaktı.

9 Eylül 1922’de İzmir kurtarıldı.

Ertesi gün Akşam Gazetesi, “*Elhamdülillah İzmir Kurtuldu!*” diye manşet atmıştı.

Yunanlılar kaçarken, Batı Anadolu’daki ekili tarlaları ve son olarak da İzmir’i ateşe vermişlerdi.

Mustafa Kemal ordunun arkasından İzmir’e girdiğinde yarıkmış şehir büyük kurtarıcısını coşkuyla bağrına bastı.

* * *

Yunanlılar yenilmiş, Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştı.

Son iki yüz yılın en büyük sömürgecisi İngiltere, tarihindeki en büyük bozgunu yaşamıştı.

İngilizler kendilerine bu bozgunu yaşatan Mustafa Kemal’i yenme şansını kaybetmişlerdi, ama yine de ellerinde son bir şans vardı; gitmeden önce **Fenerbahçe’yi yenerek** acılarını biraz olsun hafifletmek istiyorlardı.

Bir İntikam Maçı ve Harrington Kupası

İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, “İstanbul’u şöyle bir ağız tadıyla işgal ettirmeyen” Fenerbahçe’den gidera-yak intikam almak istiyordu!

General Harrington, karargâhında yakın mesai arkadaşları-na verdiği bir akşam yemeğinde bu düşüncesinden bahsetti.

Koskoca General masanın başında ayakta durmuş, “*Bu Fenerbahçe’yi yenmeden gidersem gözüüm arkada kalır,*” diyordu.

Diğer komutanlar şaşkındı. İçlerinden, “*İyi de nasıl olacak bu iş? Fenerbahçe önüne geleni yeniyor. Hele vatanın kurutululuşuyla iyice moral bulan bu Fenerbahçe’yi yenmek ne mümkün!*” diye düşünüyorlardı.

Fakat Harrington her şeyi düşünmüştü. Bir teknik direktör titizliğinde Fenerbahçe’yle yapmayı planladığı maça hazırlanı-yordu.

Şöyle dedi:

“Fenerbahçe ile bir maç alacağız. Fenerbahçe’ye açıkça maç teklifi yapmayacağız, gazetelere ilanlar vereceğiz. Maç yapacak takım arayacağız. Sizce şu İstanbul’da kim bizimle maç yapmak ister. Altınordu mu, Galatasaray mı, Beşiktaş mı? Hiçbiri! Sadece Fenerbahçe buna cesaret edebilir.

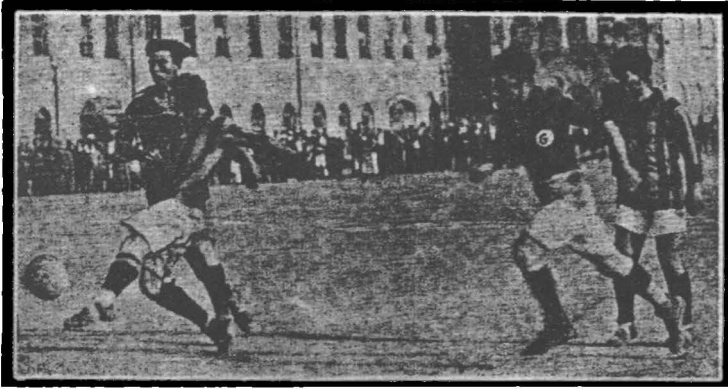
Ben İngiltere’den birkaç iyi oyuncu getireceğim. Futbolu Türkler bulmadı ya! Profesyonel İngiliz futbolcularına karşı ne yapabilirler ki?”

Generalin kararlılığını gören diğer komutanlar da bu düşünceyi olumlu karşıladı. Sonra galibiyetin şerefine hep birlikte kadeh kaldırıldı.

General Harrington hemen ertesi gün çalışmaya başladı. Önce askeri görevli olarak İngiltere’den dört futbolcu getirdi. Hepsi de İngiltere Birinci Ligi’nde mücadele eden güçlü Chelsea Kulübü’nün profesyonel futbolcularıydı.

Bir hafta sonra İstanbul’un en çok satan spor dergisi Spor Âlemi’nde ayrıca bazı Türk ve Rum gazetelerinde yarım sayfalık ilginç bir ilan çıktı.

سپور عالمی

Spor Âlemi dergisinin kapağı (Harrington Kupası maçından bir kare)

İlanda, İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, İngiliz karmasının, kendine güvenen Türk kulüplerinden biriyle maç yapmak istediğini belirtiyordu.

Kazanan özel olarak hazırlatılacak olan 80cm boyunda bir gümüş kupayla ödüllendirilecekti.

Haber aynı gün tüm İstanbul'un diline düştü.

Kahvehanelerde, camilerde, Tepebaşı ve Taksim bahçelerinde ve Boğaz'ın öteki tarafında Moda'da, Üsküdar'da herkes bu ilanı konuşuyordu.

* * *

Fenerbahçeli yöneticilerden biri elinde Spor Âlemi Dergisi'yle koşar adım Kuşdili'ndeki iki katlı kulüp binasına doğru yürüyordu. Bu sırada bir taraftan elindeki ilana baktığından, az kalsın düşüyordu. Heyecanla kapıdan içeri girdiğinde nefes nefese kalmıştı.

“Gördünüz mü?” dedi ve elindeki dergiyi uzattı.

İçeride birkaç Fenerbahçeli futbolcu vardı. Yarım saat sonra kulübün yanındaki sahada antrenmanları vardı, onu bekliyorlardı.

“Nedir o?” dedi gölcü Zeki Rıza ve dergiyi alıp ilanı okudu.

Kral gülüyordu!

“Şu İngilizler yenilen güreşçi misali!” dedi.

Fenerbahçe yönetimi bu ilanın ne anlama geldiğini biliyordu. Bu kapalı davetin Fenerbahçe’ye olduğu belliydi.

Anlaşılan İngilizler yine kaşınıyordu!

Fenerbahçeli yöneticiler aynı gün İngilizlere yazılı bir cevap verdiler:

“İstanbul ve havalisi Müttefik Kuvvetleri Komutanlığı Cenab-ı Alisine;

Fenerbahçe Spor Kulübü bütün kulüplere vaki davetinize muttali olmuştur. Kulübümüz arzu duyurulan futbol maçını, yine arzu buyrulan gün ve sahada yalnız kendi kadrosu ile oynamaya hazır ve cevabınıza muntazır olduğunu cenab-ı alilerine bildirmekle kesbi şeref eyler.”

Fenerbahçe işgal kuvvetlerine bir kere daha meydan okuyordu. Kendi kadromla, üstelik nerede istersen orada, ne zaman istersen o zaman!...

Harrington mutluydu. Ona göre Fenerbahçe tuzığa düşmüştü.

Planın birinci aşaması tamamdı; maçın adı konmuştu:

İngiliz Gardlar Karması ve Fenerbahçe.

İstanbul bu haberle çalkalanıyordu. Kurtuluş Savaşı, Anadolu’nun, İzmir’in ve İstanbul’un kurtuluşu ve Lozan Görüşmeleri unutulmuş herkes bu maça kilitlenmişti. Kahvede, yolda, bahçe-de, parkta, düğünde, dernekte sabah akşam bu maç konuşuluyordu.

Rivayetin biri bin paraydı:

Yok efendim İngilizler hakemleri satın alacaklarmış, yok efendim tüm futbolcuları İngiltere’den getireceklermiş, yok efendim daha penaltıdan gol yememiş iki metre boyunda bir kaleci

bulmuşlar, yok efendim müdafileri kemik kırarmış, yok efendim golcöleri bir keresinde öyle bir şut atmış ki kale direkleri yıkılmış! Daha neler neler!..

Bu söylentiler İstanbul halkını endişelendirmeye başlamıştı. “İşgal yıllarında İngiliz takımlarına sahayı dar eden Fenerbahçe ya bu sefer yenilirse!” diye düşünenlerin gözüne uyku girmiyordu.

Bu söylentileri duyan Galatasaraylı yöneticiler bile endişelenmişler, ecnebilere karşı mücadele edecek olan Fenerbahçe’ye başta Aslan Nihat olmak üzere en iyi oyuncularını vermeyi teklif etmişlerdi. Fakat Fenerbahçeli yöneticiler kararlıydı: Bu maça söz verdikleri gibi kendi kadrosuyla çıkacak ve onlara giderayak unutamayacakları bir ders daha vereceklerdi.

Yenibahçeli Şükrü gazetede şöyle bir haber gördü:

“Fenerbahçe, İngiliz Muhteliti müsabakası 29 Haziran 1339 (1923) günü Taksim Stadyumu’nda icra edilecektir.”

Maçın tarihi ve yeri de belirlenmişti.

Büyük maçtan iki gün önce 27 Haziran 1923’de Galatasaray, İngilizlerin ikinci takımıyla Taksim Stadı’nda karşı karşıya geldi. İngiliz birinci takımından sadece iki oyuncunun oynamasına rağmen Galatasaray bu maçta 3-1 yenildi.

Bu kötü sonuç büyük maçı heyecanla bekleyen İstanbullular daha da endişelendirdi.

“Ya Fenerbahçe’de yenilirse!” diye düşünmekten kendilerini alamıyorlardı.

Maçı bekleyenler için o iki gün tam bir kabustu...

Dört Ay Sonra Ankara

Türk halkı, 29 Ekim 1923’te kabına sığmayan coşku gösterileriyle, avuçları kanarcasına Mustafa Kemal’i alkışlıyordu.

Türk halkı o gün kendi egemenliğini kendi avuçları arasına almanın, çağdaş bir yönetime kavuşmanın coşkusunu yaşıyordu.

O gün Cumhuriyet ilan edilmişti

Seyirciler

Bu unutulmaz günden tam dört ay önce, Türk halkı bu kez bir Haziran ayının 29'unda, yine kabına sığmayan sevinç ve coşku gösterileriyle büyük bir gurur yaşamıştı.

Cumhuriyet'in ilanından tam dört ay önce, 29 Haziran 1923'te Fenerbahçe Futbol Takımı, İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri Karması Takımı'yla çok önemli bir maça çıkmıştı.

29 Haziran 1923 Taksim Stadi

Çok sıcak bir gündü. İnsanlar ellerinde sarı lacivert ve kan kırmızı bayraklarla Tarlabası'ndan Beyoğlu'na doğru yürüyorlardı. Yol kenarına limonata satıcıları ve şerbetçiler sıralanmıştı. Bu sırada çift atlı, süslü Saray faytonu da görüldü. Fenerbahçe Kulübü Başkanı Ömer Faruk Efendi faytonun arkasında sessizce oturuyordu. Belli ki o da endişeliydi.

Taksim Stadi'nin, ileri gelenleri ağırlayan özel ahşap tribünü salkım saçak insan doluydu. Her yer sarı lacivert ve ay yıldızlı bayraklarla süslenmişti. Rumların ve Ermenilerin elinde ise tek tük İngiliz bayrakları vardı.

O ahşap tribünde kimler yoktu ki; Şehzade Ömer Faruk Efendi ve beraberindeki saray erkânı, General Harrington ve işgal kuvvetlerinin bütün generalleri, İstanbul'daki yabancı diplomat-

lar, İstanbul matbuatının bütün tanınmış isimleri ve kaçamak bakışlı güzeller...

Sahanın kenarında başka bir tribün olmadığından bazı nüfuzlu seyirciler de sahanın etrafını çeviren ahşap kahve sandalyelerinde maçı seyredeceklerdi.

Ve sahanın dört bir yanı çeviren meraklı kalabalık alt alta, üst üste maçın başlamasını bekliyordu.

Büyük maç, alafranga saatle öğleden sonra 3:00'da başlayacaktı.

Bu maçtan önce Galatasaray ve Fenerbahçe'nin ikinci takımları bir dostluk maçına çıktılar.

Fenerbahçe bu maçı 3-1 kazandı.

Taraftarların nerdeyse tamamı Fenerbahçe'yi tuttuğundan herkes keyiflenmişti, ama kimse bu maçın sonucuyla ilgilenmiyordu; herkesin gözü kulağı biraz sonra başlayacak büyük karşılaşmadaydı.

Saat, 03:00'ı gösteriyordu.

Sahaya önce, "Gardlar Muhtelifi" adıyla İngilizler çıktı!

Yepyeni, gıcır gıcır formalar giymişlerdi. Kalp hizasında beyaz bir yuvarlak içine (G) harfi yerleştirilmişti. Azınlıklar, "hurra!" diye bağırıp şapkalarını havaya atarak İngiliz takımını alkışlıyorlardı.

İngilizler Türk seyirciler tarafından pek de dostça karşılanmadı. "Yuh, yuh!" sesleri arasında İngiliz futbolcular rakiplerini beklemeye başladılar.

İngiliz karması işgal yıllarında kurulan Iron Duke, Esseks, Revenge, Engiumeers, Comos Goldstrem, İngiliz Yıldırım gibi ünlü takımların en seçkin oyuncularından meydana geliyordu.

En önemlisi bu takımda ünlü İngiliz kulübü Chelsa'nın en iyi dört oyuncusu vardı.

İngilizler, sahada ısınmaya başlamışlardı. Müslümanlar, öfke dolu gözlerle İngiliz futbolcuları süzüyordu.

Bu sırada bütün gözler tribünün yanındaki ahşap merdivene çevrildi. Fenerbahçeli futbolcular merdivenlerin başında görülmüşlerdi.

Hasan Kamil Bey, elindeki topu havaya dikerek santraya doğru koşmaya başladı. Onu diğer Fenerbahçeliler izledi. Hepsi de heyecanlıydı!

Tribünler yıkılacak gibiydi; Türkler çılgınca Fenerbahçe'yi alkışlıyordu!

Fenerbahçeli futbolcular seyircileri selamladılar sonra da iki, üç, beş düzeninde oyun alanına yayıldılar.

Nefesler tutulmuş, hakemin düdüğü bekleniyordu.

İlk akın İngilizlerden geldi, ama Fenerbahçeliler bu İngiliz akınına çabuk karşılık verdi. **Zeki Rıza Bey**'in sert şutu, havada ani bir kavis çizerek büyük bir hızla İngilizlerin yan direğinde patladı!

Seyirciler çıldırmış gibiydi, Türk seyircilerin bulunduğu ahşap tribün şöyle bir dalgalanıp duruldu.

Sakatlığı geçmeden oynayan **Ömer Bey**'in orta sahada kaptırdığı toplar Fenerbahçe seyircisinin yüreğini ağzına getiriyordu.

Bu sırada İngilizlerin bir şutu Fenerbahçe direğine çarparak geri döndü. Bu pozisyonda Türk seyircilerin çoğu gözlerini kapattı.

Orta sahada topu kapan bir İngiliz futbolcu, güzel bir çalım-la iki Fenerliden sıyrılıp topu Chelsea'li Soliç'e uzattı, o da sert bir şutla topu Fenerbahçe ağlarına taktı.

Gooool!...

Kaleci Şekip olduğu yerde çakılıp kalmıştı. İngilizleri destekleyen taraftarlar şapkalarını havaya fırlatıyordu. İlk gol İngilizlerden gelmişti.

İngiliz karması 1, Fenerbahçe 0.

İlk yarı bu skorla bitti.

Devre arasında sahada ölüm sessizliği vardı. Türk seyirciler asık yüzlerle ikinci yarıyı bekliyordu. Ne de olsa çıkmamış candan umut kesilmezdi.

Devre arasında, **Nasuhi**, **Galip** ve **Tevfik Bey**lerden kurulu üç kişilik Fenerbahçe idare heyetiyle birlikte ilk Türk futbolcusu **Fuat Hüsnü** ve kuruculardan **Sami Beyler** Taksim Stadi'nin giriş kapısının sağındaki o loş ve harap soyunma odasına girdiler.

*Fenerbahçe forveti (soldan)
Sabih, Alaattin, Zeki, Ömer ve Bedri beyler*

İngilizler çok sert oynamışlardı. İdare heyetindekiler, yara bere içindeki Fenerbahçeli futbolculara sakın olmalarını, daha fazla pas yaparak, kaleye daha fazla şut atmalarını söylediler. Binlerce Müslüman Türk'ün kendilerinden bugün de büyük bir zafer beklediğini, bu zaferin sadece iyi oynamakla değil, sabır ve serinkanlılıkla kazanılabileceğini ifade ettiler.

İkinci yarı başlamak üzereydi.

Fenerbahçe idare heyeti, on bir sarı lacivertli futbolcuyu teker teker alınlarından öperek gönderdi sahaya.

On bir sarı lacivertli aslan yeni bir umutla Taksim Stadı'nda ki yerini aldı.

Hakem Kratky'nin düdüğüyle ikinci yarı başladı.

Fenerbahçeli futbolcular sağlı sollu akınlarla İngiliz savunmasını sarsmaya başlamıştı.

İki İngiliz savunmacı tarafından kontrol edilmeye çalışılan **Zeki Rıza (Sporel)** ikinci yarının on beşinci dakikasında İngiliz defansını yarararak ceza çizgisine geldi, sol ayağıyla mermi gibi bir şut çekti. Top havada süzülerek sağ üst köşeden İngiliz ağlarına takıldı.

Goooll!..

*General Harrington kupasını alan
Fenerbahçe takımı*

Şimdi de fesler havada uçuşuyordu. Türk seyirciler, “*yaşa, varol, aslanlar, bir tane daha!..*” diye bağırıp, ellerindeki bayrakları dalgalandırıyorlardı.

Birkaç Türk futbol sever, heyecandan saha kenarındaki sandalyelerden düştü.

Fenerbahçe dengeyi kurmuştu.

Kaleci Şekip’in gönderdiği topu ceza çizgisi üzerinde yakalayan Cafer, başını kaldırıp sağ içteki İsmet’i gördü. İsmet önündeki İngiliz futbolcudan güzel bir çalımla sıyrılıp topu Bedri’ye yuvarladı. Bedri topu ayağının ucuyla arka direkte bekleyen Alaaddin’e doğru yükseltti. Alaaddin’in kafa şutuyla top seyircilerin heyecanlı bakışları arasında kaleye süzülürken, İngiliz kaleci müthiş bir refleksle köşeye giden topu çekmeyi başardı.

Fenerbahçe, İngilizleri ezmeye başlamıştı.

O dakikadan sonrasını Rüştü Dağlaroğlu şöyle anlatmaktadır:

“Dakikalar ilerledikçe halk yığınları sağa sola dalgalanıyor, tel örgü arkasındakiler ise birbirlerini çiğniyordu. Saha kenarındaki yüzlerce koltuk ve sandalyelerdeki rengârenk kıyafetli işgal orduları mensupları ve eşleri de artık yerlerinde oturamaz

olmuşlar, başta Malta valisi Lord Plummer olmak üzere, onlar da mücadeleyi heyecan ve asabiyet içinde, ayakta izlemeye başlamışlardı.

İşte yetmiş dördüncü dakikaya gelinmişti. Kaptan Zeki, santra haf İsmet'in uzattığı topla müdafaayı yine yardı. Sağ ve solundaki iki yapışkan markajcısıyla beraber yine 18 üzerine gelmişti ki, bütün gücüyle yine bir sol şut savurdu... Blackpool'un o namı kalecisinin ok gibi planjonu beyhude idi. Çünkü Türk futbol tarihinin o kıymetli ve eşsiz santrforunun sol bacağından o şiddetli darbeyi yiyen meşin yuvarlak, kaleciden çok daha çabuk uçmuş ve bu sefer sol üst köşeden ağlarla kucaklaşmıştı.

Bu öyle bir goldu ki kurtarılamazdı. Bu öyle bir goldu ki hiçbir benzeri bu derece içten ve gönülden alkışlanmamıştı. Ve nihayet bu öyle bir goldu ki Türk'ün zaferini ve Fenerbahçe'nin düşman karşısında yenilmezliğini ilan etmişti.

İngilizler bütün varlıkları ve aylar boyu verdikleri bütün emeklerini seferber ettikleri bu meydan okumada da yenilmişlerdi. Çabaları boşa gitmiş, prestijleri Fenerbahçe azmi karşısında yine kurtarılamamıştı. Sarı lacivertli yuvanın muzaffer çocukları Taksim ufuklarını saran şiddetli alkış ve tezahüratlar arasında, haki üniformalı ve göğsü rengârenk şerit ve madalyalarla kaplı bir generalden tarihi kupayı aldılar.

İngiliz Generali, o çok muhteşem (Harrington Kupa-sı)'nı muzaffer Fenerbahçe'nin kıymetli kaptanı Zeki Rıza (Sporel)'e verirken çenesi ve elleri tir tir titriyordu.”²⁷

Fenerbahçe, İngiliz karmasını 2-1 yenmiş, işgal kuvvetlerine karşı 41. zaferini kazanmıştı.

Hakem son düdüğünü çaldığında Türk seyirciler kırmızı feslerini havaya fırlatarak sahaya daldılar. Birbirine sarılanlar, olduğu yerde zıplayanlar, halay çekenler...

Taksim Stadı ana baba günüydü.

27 14 yıl Fenerbahçe formasını giyip oynadığı 352 maçta tam 470 gol atan Zeki Rıza Sporel'in Harrington Kupası'nda İngilizlere attığı o 2 gol yıllarca unutulmayacaktı.

General Harrington ve İsmet Paşa

Seyirciler, “*Şampiyon!*” tezahüratları arasında Fenerbahçeli futbolcuları omuzlara aldılar.

General Harrington, gümüş kupayı Fenerbahçe kaptanına verirken, bir Teşkilat-ı Mahsusa üyesi telgrafhaneye doğru koşuyordu.

Elinde şifreli bir telgraf vardı.

Bir an önce Ankara’ya müjdeyi vermek istiyordu, çünkü Mustafa Kemal Paşa da heyecanla maçın sonucunu bekliyordu.

Mustafa Kemal Paşa şifreli telgrafı alınca gülümsedi. İyice keyiflenmişti! Elindeki telgrafı özel kalem müdürüne uzattı.

“*Bu telgrafı derhal Lozan’a, İsmet Paşa Hazretleri’ne gönderin!*” dedi.

Bir sigara yaktı, sonra uzaklara daldı! Kurtuluş Savaşı sırasında sahada ve cephede kahramanca çarpışan Fenerbahçe’yi düşünüyordu.

Renkli gözlerinin derinliklerinde Fenerbahçe Kulübünü ziyaret ettiği o 3 Mayıs günü canlanmıştı.

İsviçre, Lozan Ouchy Şatosu

İsmet Paşa aylardır Lozan'da İtilaf devletleriyle bu sefer masasında başında mücadele ediyordu.

Mustafa Kemal Paşa'nın kesin talimatı vardı: "Kapitülasyonlar ve Ermeni yurdu konusunda asla taviz verilmeyecek," demişti Paşa.

İsmet Paşa savaşıyordu! Pes etmeye niyeti yoktu: Musul di-yordu, sınırlar di-yordu, azınlıklar di-yordu, Boğazlar di-yordu, ekonomik bağımsızlık di-yordu.

İsmet Paşa savaşıyordu! Bazen bunalıyordu! Bir keresinde Lozan'da kaldığı otelin balkonuna çıkmış ve kendini oradan boşluğa bırakmayı bile düşünmüştü.

İsmet Paşa kazanacaktı. Onun imzaladığı Lozan Antlaşması, Kurtuluş Savaşı'nı taçlandırarak, Yeni Türk devleti dünyaca tanınacaktı.

İşte o zor günlerin birinde Lozan'daki Türk heyetinin başkanı İsmet Paşa, Ouchy Şatosu'nda devam eden görüşmeleri beklemekteydi.

Şatoda kimler yoktu ki: Marki Gorani, Lord Curson, General Pelli gibi ünlü Batılı politikacılar bir gün önce yarım kalan görüşmelere devam etmek için Türk heyetini bekliyorlardı.

Toplantı nerdeyse başlamak üzereydi, ama İsmet Paşa ortarlarda yoktu. Üstelik İsmet Paşa dakikliğiyle tanınırdı, asla randevularına geç kalmazdı.

İsmet Paşa, Ankara'dan bir haber bekliyordu!

Lobide oyalanıyor, sık sık resepsiyona bir şeyler soruyordu. Diğer heyet üyeleri de heyecanla aralarında bir şeyler konuşuyordu.

O sırada otelde bulunan gazeteciler neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu, ama nafiye, Türk heyetinin bu garip hallerinden kimse bir sonuç çıkaramıyordu.

Bu sırada bir görevli İsmet Paşa'nın yanına yaklaşıp "*Efendim, size Ankara'dan bir telgraf var!*" diyerek bir kâğıt uzattı.

Bu bir telgraftı...

Atatürk Fenerbahçe Burnu'nda

İsmet Paşa, heyet üyelerinin merak yüklü bakışları arasında elindeki telgrafı okumaya başladı.

Telgrafı okumayı bitirdiğinde İsmet Paşa'nın yüzüne yavaşça tatlı bir gülümseme yayıldı.

Türk heyeti heyecanla Paşa'nın ağzından dökülecek sözleri bekliyordu.

İsmet Paşa birden” **Yaşa!**” diye bağırdı! Sonra da parlayan gözlerle Türk heyetine bakarak,

“*Arkadaşlar, Fenerbahçe kazanmış... General Harrington Kupasını almış! Artık gidebiliriz*” dedi.

Haberi duyan heyet üyelerinden bazıları şapkalarını çıkarıp sallarken, bazıları havaya fırlattı. Otel personeli ve gazeteciler, “*Neler oluyor bu Türklere?*” diye şaşkın şaşkın düşünürken, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti toplantıya gidiyordu.

Türk heyeti toplantıya bir hayli geç kalmıştı, buna karşın heyet üyeleri hiç olmadıkları kadar neşeli ve mutluydular.

İsmet Paşa, bıyık altından gülüyordu. İtilaf devletleri temsilcileri ise bu duruma fena halde kızılıyordu.

Lozan'da İsmet Paşa'nın belalı olan İngiliz temsilci Lord Curson hemen yanında oturan General Pelli'nin kulağına eğilip şöyle dedi:

“Bu Türkleri anlamak mümkün değil. Bunların hepsi birer çılgın!”

Görüşmelerden sonra otele dönen İsmet Paşa alelacele İstanbul’a, Fenerbahçe Kulübü’ne bir telgraf çekti.

İkinci adam telgrafında şöyle diyordu:

“Heyetimiz adına meserretle gözlerinizden öperim.

İmza: İsmet”

SONUÇ

ATATÜRK, FUTBOL VE FENERBAHÇE

Mustafa Kemal'in Harp Okulu'na başlamak için İstanbul'a geldiği 1899 yılında, ilk Türk futbolcusu **Fuat Hüsnü Bey**, Kadıköy'de "**Blacak Stocking**" adlı bir futbol kulübü kurmuştu.²⁸

1899 yılında Atatürk Pangaltı'ndaki Harp Okulu'na kaydolarken, "**Blacak Stocking**" de Papaz'ın Çayırı'nda ilk maçına çıkmıştı.

Atatürk'ün İstanbul'a geldiği o yıl, Fuat Hüsnü Bey'in Kadıköy'de kurduğu "**Black Stocking**," Fenerbahçe'nin alt yapısını oluşturacaktı. Gerçi "**Blacak Stocking**" fazla uzun ömürlü olmayacaktı. Bir baskın sonucunda futbolcular tutuklanmış ve takım dağılmıştı, ama Fuat Hüsnü Bey ve arkadaşlarının kolay kolay pes etmeye niyetleri yoktu. 1902 yılında bir kere daha harekete geçip bu sefer "**Kadıköy Futbol Kulübü**" adlı bir takım kuracaklardı; fakat o da kısa süre sonra dağılacaktı.

1899'da Blcak Stocking'i, 1902'de de Kadıköy Futbol Kulübü'nü kuran gençlerin bir kaçı, 1907 yılında Fenerbahçe'yi kuracaktı.

²⁸ Fuat Hüsnü Bey ve arkadaşları futbolu yasaklayan **Sultan II. Abdülhamit**'e yalananmamak için kurdukları takıma "**Siyah Çoraplılar**" anlamına gelen "**Blacak Stocking**" adını vermişlerdi.

Kuruluştan sonra hızla büyüyen Fenerbahçe Spor Kulübü kısa zamanda İstanbul'un sevgilisi haline gelecekti.

Futbolun kitleleri peşinden sürükleyen bir oyun olduğunu fark eden İttihatçılar Fenerbahçe'yle ilgilenmeye başlamışlardı. Eğer Fenerbahçe'yi ele geçirebilirlerse iktidarı ele geçirmelerinin ve orada uzun süre kalmalarının çok daha kolay olacağını düşünüyorlardı.

Fakat İttihatçılardan önce, Fenerbahçe'yle ilgilenen başkaları vardı.

Öteden beri içe kapalı bir yaşam süren Osmanlı şehzadeleri halkla bütünleşebilmek için o günlerde Fenerbahçe'ye yaklaşmaya başlamışlardı. Önce Şehzade Osman Fuat Efendi, sonra da Şehzade Ömer Faruk Efendi Fenerbahçe başkanlığı yapacaklardı.

Son dönem Osmanlı tarihinin en önemli isimlerinden İttihat ve Terakki Cemiyeti lideri Talat Paşa ise Fenerbahçe'yi ele geçiremeyince yeni bir takım kurarak Fenerbahçe'yi zayıflatmaya çalışacaktı.

Talat Paşa, Fenerbahçe'ye adeta savaş açmıştı. Altınordu bu amaçla kurulmuştu; İttihat ve Terakki'nin, yani iktidarın takımıydı fakat Altınordu hiçbir zaman halkın takımı olmayı başaramayacaktı.

O yıllarda bir ara Mustafa Kemal Atatürk de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde yer almıştı. Dolayısıyla İttihatçıların futbol merakından haberdardı. Fenerbahçe'nin başarılarını ve halkın sevgilisi olduğunu da duymaya başlamıştı. Fenerbahçe'yi kuranların vatansever hürriyetçi gençler olduğunu da biliyordu. Genç subay Mustafa Kemal gizliden gizliye futbolla, futbol kulüpleriyle ve Fenerbahçe'yle ilgilenmeye başlamıştı. Özellikle 1916'da "Genç Dernekleri'yle" ilgilendiği dönemde futbolu, kulüpleri ve Fenerbahçe'yi daha fazla tanıma fırsatı bulmuştu. Derneğin amacı fakir ve kimsesiz çocuklar başta olmak üzere, genç nesillere sporun önemini anlatmak ve gençleri spor yapmaya özendirmektir.

O yıllarda Osmanlıda en hızlı gelişen sporlardan biri de futboldu. İzmir ve İstanbul'da önce Rumlar ve İngilizler, sonra da

Türkler futbol oynamaya başlamışlardı. Her geçen gün maçlardaki seyirci sayısı artıyordu. **Mustafa Kemal**, Türk gençlerinin bu maçlarda sadece seyirci olmasını istemiyordu. Türk gençlerinin ruhen ve bedenen sağlıklı bireyler olarak yetişmesi için spor yapmalarını istiyordu.

1910'lu yıllarda Osmanlı Devleti sürekli savaşımlara giriyordu. 1911 Trablusgarp, 1912-1913 Balkan, 1914-1918 I. Dünya Savaşlarında Fenerbahçeli, Beşiktaşlı ve Galatasaraylı futbolcular da savaşmış, gazi ya da şehit olmuşlardı.

Fenerbahçe, Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen **Kurtuluş Savaşı**'nda iki cephede birden savaşacaktı. Bir taraftan İstanbul'da işgal güçlerine karşı sahada mücadele eden Fenerbahçe, diğer taraftan Anadolu'ya gizlice silah kaçıran ve cephede mücadele eden Fenerbahçe...

Fenerbahçe'nin işgal İstanbulunda İngiliz, Fransız ve Rum takımlarına karşı kazandığı maçları duyan Atatürk, keyifleniyordu! Fenerbahçe ulusun tek moral kaynağıydı ve o zor günlerde Türk ulusunun fazlaca morale ihtiyacı vardı.

Fenerin sahadaki başarısı bir bakıma Mehmetçiğin cephedeki başarısını müjdeliyordu.

O ölüm kalım günlerinde Atatürk'ün en önemli yardımcılardan biri de bu sarı lacivertli takımdı.

Öteden beri Fenerbahçe'yi seven Atatürk, artık Fenerbahçe'ye daha sıcak bakıyordu.

Kurtuluş Savaşı önderinin, Kurtuluş Savaşı'nın en faal takımına gönül vermesinden daha doğal ne olabilirdi ki!

Atatürk döneminde, 20'li ve 30'lu yıllarda Fenerbahçe çok başarılı sonuçlar alıyordu.

Atatürk'ün sağlığında en çok şampiyon olan takımlardan biri Fenerbahçe'ydi. Ayrıca ezeli rakibi Galatasaray'a beş yıl boyunca hiç yenilmemişti (1929-1933). Fenerbahçe Galatasaray'ı 1933'de 5-1, 1936'da ise 6-1 gibi farklı skorlarla yenmişti. Fenerbahçe İstanbul Ligi'nde 1932'den 1937'ye kadar üst üste dört kez şampiyon olmuştu. Fenerbahçe, 1936-1937 sezonunda ise

büyük bir rekor kırmıştı. Hiç yenilmeden ve hiç berabere kalmadan 47 gol atıp sadece 1 gol yemişti.

Atatürk, Fenerbahçe'nin bu başarılarından içten içe gurur duymasına karşın hangi takımı tuttuğunu söylemiyordu.

Atatürk öncelikle gerçek bir sporseverdi. O sadece Fenerbahçe'yi değil tüm kulüplerin gelişip güçlenmesini istiyordu. O, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak tüm kulüpleri seviyordu.

Atatürk ve Futbol

Türkiye'de garip bir biçimde Atatürk'ün futbolla hiç ilgilenmediği ve hatta hiç futbol maçı izlemediği iddia edilmektedir.

Ancak bu "genel kabul" gerçeği yansıtmamaktadır.

Kısa ömrü içinde tarihten dile, bilimden sanata, dinden edebiyata kadar çok farklı alana kafa yoran Atatürk, sporla ve futbolla da ilgilenmiştir.

Güreş, atıcılık, yüzme, at yarışı, boks, kürek gibi sporlara çok önem veren Atatürk, zannedildiği gibi futboldan da uzak kalmamıştır.

Hatta Atatürk, dünya tarihinde daha önce benzerine rastlanmadık bir şekilde ulusal kurtuluş savaşının en kritik adımında futboldan yararlanmıştır.

Atatürk, **Büyük Taarruz planlarını** silah arkadaşlarıyla ilk olarak bir futbol maçını izlerken konuşmuştur. 28 Temmuz 1922'de Akşehir'de 1. ve 2. Ordu takımları arasında yapılan **futbol maçı** Kurtuluş Savaşı'nın en kritik kararını düşmandan gizlemek için bir kamuflej olarak kullanılmıştır.

Atatürk futbolla ilgilidir.

Atatürk'le ilgili bazı anılar bu gerçeği olanca açıklığıyla gün ışığına çıkartmaktadır.

Atatürk'ün yakın dostlarından **Kılıç Ali'nin** oğlu **Gündüz Kılıç'a** kulak verelim:

"1936 yılının sonlarına doğru idi. Büyük Kurtarıcı, arkada-

şı babam Ali Kılıç'ı ziyarete gelmişti. Evde benden başka kimse yoktu. Kapıyı açıp da karşımda Atatürk'ü görünce heyecandan ve sevinçten adeta dilim tutulmuştu.

Ne söylediğimi, nasıl içeri aldığımı bir türlü hatırlamıyorum. Kendime geldiğim zaman misafir salonunda Atatürk şerbetini yavaş yavaş yudumlarken, *"Gel şöyle, seninle konuşalım biraz,"* diyerek bana karşısındaki koltuğu gösterdi. Bu sözlerini ve oturduğumu biliyordum. İşin asıl zor kısmının bundan sonra başlayacağını hissediyordum. Çünkü, Atatürk'ün değişik zeka soruları sorarak gençleri imtihan etmekten pek hoşlandığını biliyordum. Mahcup olmak korkusu bütün benliğimi sarmıştı. Fakat çok şükür, bana sordukları korktuğum türden olmadı.

O sıralarda milli futbol takımımız Halkevleri Takımı adı altında Sovyet Rusya'da beş altı maç yapmıştı. Maçların çoğunda da fena sonuçlar almıştık. Yaşımın pek genç olmasına rağmen, ben de o kadrodaydım ve çoğunda da oynamıştım. Ülkesinde olup biten her şeyle ilgilenen Atatürk'ün Sovyet Rusya yenilgileri de gözünden kaçmamıştı.

İlk sorusu,

'Niçin yenildiniz?' oldu. Kem küm ederek bir şeyler söylemeye çalışmıştım.

Atatürk pek üstelemeden ikinci soruyu sordu:

'Peki bu yenilgiler seni çok üzdü mü?'

Son derece üzüldüğümü anlatmaya çalışırken, bir el hareketiyle beni susturup kendisi konuştu:

'Dünyada yenilmeyen kimse, yenilmeyen takım, yenilmeyen ordu, yenilmeyen kumandan yoktur. Yenilgilerden sonra üzülmek de tabiidir. Ancak bu üzüntü insanın maneviyatını yok edecek, onu çökertecek seviyeye varmamalıdır. Yenilen hemen toparlanmalı, kendini yeneni yenmek için olanca gücü ile azimle daha çok çalışmalıdır,' dedi.

Sonra futbolun nasıl oynandığını anlatmamı istedi. Hemen bir kâğıt kalem aldım. Oyun sahasını çizerek o zamanın deyimleri ile müdafileri, muavinleri, muhacimleri yerlerine yerleştirip onların görevlerini ve oyunun ana kaideleri ile hedeflerini anlattım.

Atatürk:

‘Yahu desene bizim harp oyunları gibi bir şey sizin oyun da! Sizin bu iş de strateji bilgisi ve kurmay kafası ister...’ diye önemser bir edayla kafasını salladı.”²⁹

Şimdi de Atatürk’ün uşağı Cemal Granda’ya kulak verelim:

“İzinli olarak İstanbul’a gelmiştim. O sırada Yunanlıların Apollo takımı gelmiş, Fenerbahçe ile maçları var. Fenerbahçe maçı 1-0 kazanıyor. Sağaçık Fikret kaleye giren topu çıkarmaya çalışan kaleciden bir yumruk yiyor. Bunun üzerine sahaya atlayan bir subay da kaleciyi dövüyor.

Daha stadyum yok. Maçlar baraka gibi eski Taksim Kışlası Stadi’nda oynanıyor.

Olaylı maç iki gün sonra yenilendi.

Yunanlıları 2-0 yendik.

Çok heyecanlı bir maçı Allah için. Bizim çocuklar çok güzel oynadılar.

Sagaçık Leblebi Mehmet topu ortalıyor, santrfor Necdet, sol vurup topu Yunan kalesine sokuyor. Soldan Rebi ortalıyor, top yine Yunan ağlarında. Böylece maç 2-0...

Ankara’ya döndüğümde arkadaşlarla oturmuş, maçı yüksek sesle tartışırken Atatürk sesimizi duymuş, yanımıza gelip bana, *‘Maç hadiseli geçmiş, öyle mi?’* diye sormuştu.

Ballandıra ballandıra anlattım. Milli hislerim ayağa kalkmış, subayın Yunan kalecisini nasıl dövdüğünü anlatıyorum.

Atatürk, *‘Subayı kim bilir ne yaptılar?’* dedi.

‘Hapsetmişlerdir’ diye karşılık verdim.

Atatürk, *‘Yerini değiştirmişlerdir,’* dedi.

Atatürk’ün yanında serbestçe konuştuğumuzdan ve o da bizimle sık sık şakalaştığı için şırmarmıştık. Onun keyifli halini görünce her şeyi olduğu gibi söyledik. O da bundan hoşlanırdı. O gün de bu coşkunuğa gelmiş olmalıyım ki: *‘Yunanlılar öyle perişan oldu ki kaç para eder senin Sakarya Harbin!’* dedim.

²⁹ Haluk San, *Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1999, s. 178-181.

Atatürk gerçi bir şey demedi ama sonra söylediğime söyleyeceğime bin pişman oldum.

İnsan kendini böyle unutuyor bazen.”³⁰

Cemal Granda’nın Atatürk ve futbol konulu başka bir anısına kulak verelim:

“Ankara’da Türk-Rus milli maçı oynanıyor. Milli takım kalecisi Hüsamettin gelen şutları geri çeviriyor. Santrfor Vahap, Rus kalesine golleri sıralıyor. Önce 2-0’dık. Sonra 2-1 olduk. Maçın bitimine on dakika kala ne olduysa oldu. Ruslar iki gol atıp 3-2 oldular. Yenilince çok üzüldüm.

Yıl 1928.

O zaman stadyum falan yok. Muhafız Alayı’nın sahasında oynanıyor.

Köşke döndüm. Rengim atmış, Atatürk’le karşılaştım.

Atatürk, ‘*Ne o Çelebi Efendi?*’ diye sordu.³¹

‘Yenildik’

Atatürk, ‘*Nasıl yenildik?*’ diye sordu.

Anlattım, can kulağıyla dinledi.

Atatürk maça gitmez ama yakından ilgilenir, futbol karşılaşmalarını gazetelerden izlerdi.

İstanbul’daki maçlarda da, ‘*Bak maçta yine hadise çıkmış!*’ diye ilgisini belirttiğini hatırlarım.

Rus maçıyla da fazlaca ilgilenmiş, durmadan ‘*Neden yenildik?*’ diye soruyordu.

‘Bizimkiler onların ayarına gelememiş de ondan!’ diye karşılık verdim.

O da benim kadar üzüldü. ‘Tam kazanmışken son dakikada yenil, olur iş değil!’.

Atatürk bir süre düşündükten sonra, ‘*Galibiyetten mağlubiyete geçmek çok zoruma gitti,*’ dedi.”³²

Atatürk’ün futbola bakışını en yakından gözlemleyenler-

30 Cemal Granda, Atatürk’ün Uşağı İdim, Haz. Turhan Gürkan, İstanbul, 1973, s. 92, 93.

31 Atatürk, uşağı Cemal Granda’ya “Çelebi Efendi” derdi.

32 Granda, age., s. 94, 95.

den biri de Atatürk'ün kütüphanecisi fanatik Beşiktaşlı Nuri Ulusu'dur. Nuri Ulusu anılarında Atatürk ve futbol konusunda şu bilgileri vermiştir:

“Atatürk'ün hangi futbol takımını tuttuğu hep merak edilmiştir. Belki biz öldükten sonra da hep tartışılacaktır. Atatürk'ün ağzından Fenerbahçe, Beşiktaş veya Galatasaray'dan herhangi biri hakkında ben şu takımı tutarım diye tek bir kelime duymadım. Duydum diyenler, onu bu kulüplere yaptığı bazı ziyaretlerden, bazı taltiflerden ve de bazı nakdi yardımlardan esinlenerek, kendi kulüplerini tuttuğunu konuşmuşlar ve kamuoyuna açıklamışlardır.

Şayet Atatürk bu takımları tutmuş olsaydı neden sağken açıklamadılar da öldükten sonra bizim kulübü tutuyor diye açıklamalar yapıyorlar? Bunları söyleyen ve açıklayanlar külliye yanlısı beyanda bulunmaktadırlar.

On iki yıl, gece gündüz hep yakınında olacağım ve de ben duymayacağım bu mümkün mü?

Atatürk futbolu hiç sevmediğinden seyretmeyi de hiç sevmez ve kesinlikle maçlara gitmezdi. Hatta birkaç kere ben çok koyu bir Beşiktaşlı olduğum için Beşiktaş'ın çok önemli bir maçına gitmeyi teklif ettiğimde, ‘Sen git Beşiktaşını seyret!’ diyerek beni yollamıştı... Hatta çok önemli, derbi denilen maçların neticelerini dahi merak edip sormazdı. Sadece milli maçlarla çok ilgilenir, galip gelirsek sevinir, yenildiğimiz zaman da üzüntülerini belli ederdi. Gazete okurken de maç ve futbolla ilgili yazıları hiç okumaz ve hiç ilgilenmezdi.

Hatta yakın dostları sofrada veya başka bir yerde maç sohbetine başladığı zaman hemen müdahale eder ve maç mevzuunu derhal kapatırdı.

İstanbul, İzmir, Ankara veya başka illere seyahat ettikleri zaman spor kulüplerini ziyarete gider, defterlerine hatıra yazıları yazar, kahvesini içer, sohbetlerini yapar ve sonra da ayrılırdık. Zaman zaman da bu kulüplere saha ve tesisleri veya başarılı sporcuları taltif etmek için nakdi yardımda da bulunurdu.

Fenerbahçe Kulübü'ne, Galatasaray Lisesi'ne ve Galatasaray Kulübü'ne, Beşiktaş'ın Akaretler'deki Kulübü'ne, İzmir'de

Göztepe ve Altay'a, Karşıyaka'ya, İstanbul'da Moda Deniz Kulübü'ne, Ankara'da Gençlerbirliği'ne, Adana'da, Mersin'de Trabzon'da ve diğer illerde daha evvelce belirttiğim gibi yaptığı şehir seyahatlerinde o ilin spor kulüplerine de ziyaret anlamında muhakkak giderdik.

Bu seyahatlerde ve kulüp ziyaretlerinin hemen hemen hepsinde ben de bulunurdum. Gittiğimiz kulüplerde futbolla ilgili pek soru sormazdı. Sadece adını bildiği birkaç milli takım futbolcusunu sorardı, bilgi alırdı veya kendisi o sırada oradaysa onlarla sohbet ederdi, şakalaşırdı ve iltifatlarda bulunurdu, o kadar.

Bence bu kulüpler onun, 'Ben sporcunun zeki, çevik ve ahlaklısını severim', 'Ey Türk gençliği, muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur', 'Birbirinizi sevin ve güvenin, Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur' gibi tarihi konuşmalarını, kulüplerinin ana sloganı olarak tüzüklerinin en başına yazıp 'Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur' tavsiyesine de uyarak ahlaklı, zeki, çevik genç futbolcular yetiştirmek için birbirleriyle yarışmalıydılar.

Çok iyi hatırlıyorum, 1930 yılıydı. Bir gün Atatürk'le beraber İstanbul'dayken, 'Hadi Galatasaray Lisesi'ne gidiyoruz. Tevfik Fikret Bey'i de ziyaret edelim,' dedi ve iki araba yola çıktık. Liseye geldik. Coşkulu bir kalabalık, gençlik, okul talebeleri, herkes hayranlıkla Atatürk'ü görmeye çalışıyor. Zorlukla okulun bahçesine giriyoruz. Çocuklar etrafımızı sarmışlar ve de Paşa'yı soru yağmuruna tutuyorlar. Hepsine cevap vermeye çalışıyor. Bir ara köşede sessizce duran bir grup görüyor ve onlara doğru yürüyerek, 'Siz kimsiniz çocuklar, okuldan mısınız?' diye sorunca, çocuklar hep bir ağızdan, '*Biz Galatasaraylıyız, siz hangi takımı tutuyorsunuz?*' diye yanıtlıyor ve herkes merakla Paşa'nın cevabını bekliyor. Paşa, '*Çocuklar, siz Galatasaray'ı, Fenerbahçe'yi, Beşiktaş'ı veya diğer takımları tutunuz, sporu seviniz, oynayınız, ama ben ve benim gibi toplum önünde olan insanlar asla takım tutmamalı veya tutarsa da onu hep içinde saklamalıdır. Bunun için ben de hiçbir takımı tutmam, sadece*

milli takımı tutarım' dediğini o an en yakınında olan ben ve diğer refakatçiler de duymuştuk.

Bilahare, 1932 ve 1933 yılında Galatasaray Lisesi'ne iki defa daha ziyarete gittik. 1933 tarihinde son defa gittiğimizde Şükrü Kaya Bey de yanındaydı. Bir ara lise müdürü ile sohbet ederken Şükür Kaya Bey, Atatürk'e hitaben, *'Galatasaray Lisesi'ne bu üçüncü gelişiniz, yoksa Galatasaraylı mısınız, bizden saklamayın?' deyince, Atatürk, 'Yahu kaç defa söyleyeyim, ilk buraya geldiğimde talebeler de sormuştu, onlara da hiçbir kulüp falan tutmam, hepsini severim, sivil ve askeriye kumanda edenler, bir kulübü tutmamalı, tutsalar da görevdeyken bunu açıklamamalı. Aksi halde tartışılır duruma geliyor, bu sebeple çok dikkatli olmak gerekir. Hiçbir takımı tutmam, hiçbir maça gitmemenden belli değil mi?' diye açık ve net olarak anlatmıştım'* diye cevaplandırmıştı.

Nitekim ben Atatürk'le beraber Beşiktaş Kulübü'ne de gittim. Aynı sözleri bu kulüpten çıkınca da söylemişti. Hatta Beşiktaş Kulübü'ne gittiğimizde, *'Gençliğimde bu Akaretler'de çok kaldım, buranın bende çok büyük hatırası var,'* derdi ama o kadar.

Beşiktaş Kulübü'yle sadece çok önemli bir hatırası vardır. O zamanki Beşiktaş Kulübü Başkanı Ahmet Fetgeri'nin önerisiyle 19 Mayıs gününü Gençlik ve Spor Bayramı olarak tensib etmesi onun gençliğe ve spora ne denli ehemmiyet verdiğinin en güzel misalidir.

Fenerbahçe Kulübü'ne ziyaretimizde de Fenerbahçe'nin futbol takımından ziyade diğer branşlarıyla çok ilgilenmiştir.

İstanbul'a Atatürk'le ilk geliş tarihimiz olan 1927 senesinin, tahminen ağustos ayı sonlarında Belvü gazinosunda Fenerbahçe'nin o yılki yaz balosu yapılacaktı. Birkaç gün evvelinden Atatürk'ü bu baloya davet etmişlerdi. Önce gitmeyi pek düşünmemesine rağmen, o günün akşamüstü, yaverini çağırarak baloya katılacağını bildirilmesini istedi. Akşam yanına pek fazla kişi almadan, ben de dahil olmak üzere emrinde olan birkaç kişiyle birlikte gidildi.

Gazinodaki kalabalık Atatürk'ü çok büyük tezahüratla ve

alkışlarla karşıladı. Yemekte sadece bir kadeh içkisini içtikten ve bir saat kadar kaldıktan sonra müsaade isteyerek ayrılmıştık.

1933 yılında da Atatürk Yalova'da iken Fenerbahçe'nin şimdi adını hatırlayamayacağım bir takım ile sutopu maçı vardı. Fenerbahçe Kulübü yetkilileri çiftliğe gelerek Atatürk'ü, bu maçı izlemek için davet ettiler. Atatürk onları kırmayarak "peki" dedi ve hep beraber biz de yanında olmak üzere Yalova'ya inerek Fenerbahçe ile rakip takımın sutopu maçını bir müddet izledik. Sonuna kadar kalmadı. Yöneticilere tebrik ve teşekkür ederek ayrılmıştık.

Yine yanlış hatırlamıyorsam 1934 yılı yaz aylarında Fenerbahçe Kulübü başkan ve yöneticileri Dolmabahçe Sarayı'na gelerek Atatürk'ü ziyaret ettiler. Bir müddet sohbet ettikten sonra Atatürk'e bir maruzatları olduğunu söylemek istediler. 'Buyurun söyleyin,' deyince, Atatürk'ün bir büstünün Fenerbahçe Stadı'na konmak üzere müsaadesini istediler. Atatürk yöneticilere hitaben, *'Şimdi bu büstü buraya koyarsak Atatürk Fenerbahçeli derler, ama hepiniz biliyorsunuz ki ben hiçbir takımı tutmam, ama hepinizi çok severim. Bunun için bu izin meselesi beni biraz düşündürüyor,'* deyince yöneticiler, 'Paşam bunu her kulüp sizden talep edebilir, sizin büstünüz resmi veya özel bir yere konabilir. Bu bakımdan müsaade edin de bir büstünüzü stadımıza koyalım,' sözleri üzerine Atatürk şöyle bir düşündü, sonra gülererek, *'Peki peki koyun, ama iyi bir yer olsun ha,'* diyerek şakayla tembihini de yaptı.

Bir müddet sonra bu büstün konduğunu öğrendik, ama Atatürk gidip bu büstü hiç görmemişti.

Tahminen 1937 yılıydı. Fenerbahçe'nin su sporlarıyla ilgilendiğini ve başarılı sporcularının olduğunu öğrenince ne istediklerini sormuştu. Yetkililer de, 'Bir mendirek var, ama iş görmüyor, tadilat yapılırsa bize çok faydalı olur,' deyince hemen yanımızda bulunan yetkililere, 'Derhal bu mendireğin onarılması için bir ödenek çıkartın ve de yapılınsın, diye talimat vermişti.'³³

33 Mustafa Kemal Ulusu, *Atatürk'ün Yanı Başında*, "Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulusu'nun Hatıraları", Doğan Kitap, İstanbul, İstanbul, 2008, s. 212-215.

Koyu Beşiktaşlı Nuri Ulusu'nun bu anılarından Atatürk'ün Beşiktaş'ı ve Galatasaray'ı tutmadığı çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. “*Asker sivil yöneticiler takım tutmamalı, tutarlarsa da açıklamamalı,*” diyen Atatürk'ün Fenerbahçe'yi tuttuğunu da açıklamamasına karşın sıkça Fenerbahçe Kulübü'nün etkinliklerine katılması ve ilk kez büstünün Fenerbahçe Spor Kulübü Stadı'na konulmasına izin vermesi, onun Fenerbahçeli olabileceğine yönelik işaretlerden sadece birkaçıdır.

Atatürk'ün İzlediği Maçlar

Atatürk'ün sporla ve futbolla ilgilendiğini gördükten sonra şimdi de Atatürk'ün izlediği futbol maçlarından söz edelim.

Atatürk'ün yakın çevresindekilerin anlattıklarına bakılacak olursa Atatürk'ün çok fazla **maç izlemediği** anlaşılmaktadır. Ancak bu durum onun hiç maça gitmediği, hiç maç izlemediği anlamına da gelmez.

Atatürk'ün izlediği maçlar şunlardır:

1. 22 Temmuz 1922'de **Akşehir'de, 1 ve 2. Ordu takımları** arasındaki final maçı.
2. Ankara'da 1923'de **Muhafızgücü Takımı'nın** birkaç maçı.³⁴
3. İzmir'de **Altay'ın İngiliz Donanması Karması** ile oynadığı maç.³⁵
4. 2 Temmuz 1926'da **İzmir Futbol Karması ile İstanbul Futbol Karması'nın** yaptığı maç.³⁶

34 Haluk San, *Türk Spor Tarihi'nde Atatürk* adlı kitabında, Atatürk'ün Muhafızgücü sahasında futbol maçı izlerken çekilmiş iki fotoğrafına yer vermiştir. Bkz. San, age., s. 83 ve 179.

35 Fahrettin Altay Paşa anılarında bu gerçeği şöyle ifade etmiştir: “Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İzmir'i ziyaretimizde Altay bir İngiliz Donanma Karması ile Alsancak'ta oynuyordu. Maçı berber izledik. Altay, çok güzel bir oyundan sonra İngilizleri yenince, Ulu Önder çok duygulandı ve gururlandı ve Altay için takdirlerini belirtti.” İzmir-Altay-1914-Spor Tarihi'nden, San, age., s. 159.

36 İzmir Futbol Karması bu maçı 5-4 kazanmıştı. Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkileri*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 225.

Atatürk'ün Kuldurduđu Takımlar

Atatürk'ün futbolla ilgisi, sadece yakın çevresindekilerle yaptığı kısa futbol sohbetleri ve izlediği bazı maçlarla sınırlı değildir. Atatürk iki futbol takımının kurulmasına önayak olmuş, hatta birinin bizzat isim babası olmuştur.

Atatürk'ün kuldurduğu bu iki takımdan biri **Muhafızgücü** diğeri **Güneş Spor**'dur.

Muhafızgücü:

18 Temmuz 1920'de, Atatürk'ün emriyle Teğmen **İsmail Hakkı** (Tekçe) Bey, Muhafızgücü Kulübü'nü kurmuştur. Emekli tümgeneral İsmail Hakkı Tekçe, 18 Temmuz 1920 ile 5 Eylül 1940 tarihleri arasında yirmi yıl kadar bu kulübün başkanlığını yapmıştır.

Muhafızgücü'nün, İstiklal Sahası'nda (bugün Tandoğan Meydanı olan yer) yapılan spor karşılaşmalarını ara sıra Atatürk de izlemiştir.³⁷

Güneş Spor:

Atatürk, 1930'lu yıllarda tarih ve dil çalışmalarıyla uğraşmaya başlamıştır. Tarih ve dil Kurumlarını kurmuş, tarih ve dil kurultayları düzenlemiş, kendisi de gecesini gündüzüne katarak Türk tarihinin karanlıkta kalan yönlerini açığa çıkarmak için çalışmalar yapmıştır. Atatürk'ün 1930'larda geliştirdiği Türk Dil Tezi'nin en önemli ayaklarından biri **Güneş Dil Teorisi**'dir. Bu teoriye göre Türkçe, dünyadaki en eski, en köklü dillerden biridir. İşte Güneş Dil Teorisi'nin yoğun olarak konuşulduğu günlerde Atatürk "Güneş" adlı bir takım kurulmasını istemiştir.

"Devletin partisi vardı, ama başkent Ankara'yı, onun Hitit Güneşi'ni İstanbul'da temsil edecek bir devlet kulübü yoktu."³⁸

37 San, age., s. 83, 84.

38 Kurthan Fişek, 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 67, 68.

Bu nedenle Atatürk'ün isteğiyle 1933'de Ateş Güneş Kulübü kuruldu.

Atatürk, 25 Ekim 1934'te Ateş Güneş Kulübü başkanı eski yaveri ve arkadaşı **Cevat Abbas Gürer**'le yaptığı görüşme sonunda kulübün adındaki Ateş sözcüğünün atılmasını ve kulübün adının sadece **Güneş** olmasını istemiştir.³⁹

1935-36 sezonunda 1. Lige yükselen Güneş Kulübü, 1937-38'de futbolun yanı sıra atletizm ve kürekte de şampiyon olmuştur.

Atatürk'ün ölümünden bir gün sonra 11 Kasım 1938'de kendi kendini feshetmiştir.⁴⁰

Bence, Atatürk'ün açıkça tuttuğu takımı söylememesinin nedenlerinden biri de kendi kurdurduğu bu Güneş Kulübü'nün büyümesini ve güçlenmesini sağlamaktır.

Atatürk'ün Diğer Kulüplerle İlişkileri

Atatürk, onca işinin arasında neredeyse Türkiye'deki hiçbir futbol kulübüne karşı kayıtsız kalmamıştır. Özellikle, **Fenerbahçe**, **Beşiktaş**, **Galatasaray**, **Altay** ve **Karşıyaka**'yla bir şekilde ilgilenmiştir.

İşte birkaç örnek:

Atatürk **Beşiktaş**'ta Akaretler ve Şişli'de oturmuş, **Beşiktaşlıları** evinin camından seyretmiş, onlarla bir kez konuşmuş, **Beşiktaş**'ın, **Beşiktaş Jimnastik Kulübü** adını almasını takdir etmiş, **Beşiktaş Başkanı Ahmet Fetgari'nin** önerisiyle 19 Mayıs'ı Gençlik ve Spor Bayramı yapmıştır (1935).

Galatasaray'ın maç davetine teşekkür mektubu yazmış, **Galatasaray**'a imzalı resmini, yazısını ve büstünü göndermiştir (1928). **Galatasaraylı şair futbolcu Emin Bülent'in** yazdığı "Kin" adlı şiiri ezberlemiş ve 1932 yılında şair Bülent'i çağırarak şehit futbolculara adanan bu şiiri ondan dinlemiş, **Galatasaray**

39 San, age., s. 160.

40 Fişek, age., s. 68.

Lisesi'ni de üç kez ziyaret etmiştir (1930,1933).⁴¹ Atatürk'ün çok beğendiği şair **Tevfik Fikret** ve yakın arkadaşlarından **Ruşen Eşref Ünaydın** da Galatasaraylıdır.

Atatürk, İzmir'de iki kez **Karşıyaka Kulübü**'nü (1925-1926) bir kez de **Altay Kulübü**'nü ziyaret ederek (1925) şeref defterlerine görüşlerini yazıp imzalamıştır. İzmir'de **Altaylı futbolcu Hasan Yanık**'ın aydın efesi ve zeybek oynaması üzerine Atatürk onu yanına çağırarak Altay'a iltifatlarda bulunmuştur (1923).

Yaveri **Cevat Abbas Gürer**'e **Ataş Güneş Kulübü**'nü kurdurmuş, 1934'te kulübün adının sadece **Güneş** olmasına karar vermiş ve iki kez de **Güneş Kulübü**'nün çayına gitmiştir (1935).

1923 yılında **Trabzon Riyaseti Fahriyesi**'ni kabul ederek **İdman Grubu**'na başarılar dilemiştir.

Tüm bunlar, onun Türk gençliğini Türk sporcularını ve spor kulüplerimizi ayrı ayrı çok sevdiğini göstermektedir.

41 Buna karşın Atatürk, Nutuk'ta Galatasaray'ı, daha doğrusu Kurtuluş Savaşı sırasındaki Galatasaray Lisesi yöneticilerini ağır bir dille eleştirmiştir. "... *Nadiren olmakla beraber teessüfle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya hiss-i milliden mahrum kalmış olması lazım gelen bazı şahıslar, ecnebilerin aleyhimizde sardettikleri ithamları reddetmedikten başka, vatanlarını, milletlerini, kaba-hatli göstermekten çekinmiyorlar. Hâlâ bugün Sultani Mektebi'nin salonlarını aleyhimizde konferansa verdirmek için ecnebilere küşade bulunduranlar var. Bu gibilere lanet...*" Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, vesika 220. Atatürk'ün burada kastettiği, 25 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Fransız İşgal Kuvvetleri Komutanı General Franchet d'Esperey'in ertesi gün Galatasaray Sultanisi'ni ziyaret ettiğinde orada çok iyi karşılanmasıdır. Okul müdürü **Salih Arif Bey**, Fransız Müdür-i Sani (müdür yardımcısı) **Mösyö Blanchong** ve Türk müdürü **Sani Nedim Bey**, Fransız işgal kuvvetleri komutanını kapıda karşılamışlardır. Daha sonra da okul müdürü **Salih Arif Bey**, d'Esperey'e ve Fransız sefirine hitaben konferans salonunda "övgü dolu" bir konuşma yapmıştır. Bunun üzerine Fransız General d'Esperey de bir konuşma yapmıştır. **Sina Akşin** bu konuda şu bilgileri vermektedir: "25 Kasım'da Galatasaray Sultanisi'ni ziyaret eden Doğu Orduları Başkomutanı General Franchet d'Esperey'in öğrencilerin önünde yaptığı bir konuşmada İT'yi çekiştirdikten sonra 'Türkiye'nin gördüğü padişahların en iyi ve en münevver olan ve milletini seven padişahın, ülkesini sulh ve selamete sevk etmeye çalıştığı şu sırada, onların da daha çok çalışarak padişaha yardım etmelerini öğütlemiştir.'" **Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 81. Bu konuşmalardan sonra hep beraber okul gezilmiş ve bazı yerli yabancı gazetecilerin de katıldığı bir çay ziyafeti verilmiştir. Ayrıntılar için bkz. **Vahdettin Engin, 1868'den 1923'e Mekteb-i Sultani**, Galatasaraylılar Derneği, Ofset Basımevi, İstanbul, 2003.

Ancak Atatürk'ün Fenerbahçe'ye olan sevgi ve muhabbetinin farklı bir boyutu vardır. Tüm hayatı boyunca açık olmaya özen gösteren Atatürk aslında tuttuğu takımı söylemekten kaçınacak biri değildir. Ancak tüm Türk ulusunun lideri olan, halk adamı Atatürk, yanlış anlaşılmalara önlemek için tuttuğu takımı açıklamamış, kendisine hangi takımı tuttuğu sorulunca genelde, “*Ben takım tutmam!*” demiştir.

Atatürk ve Fenerbahçe

Atatürk'ün Fenerbahçeli olduğunun belli başlı kanıtları şunlardır:

1. Atatürk, 3 Mayıs 1918'de Fenerbahçe Kulübü'nü ziyaret etmiş ve hatıra defterine duygularını yazmıştır: “*Fenerbahçe Kulübü'nün her tarafta mazhar-ı takdir olmuş bulunan asari mesaisini işitmiş ve bu kulübü ziyaret ve erbab-ı himmeti tebrik etmeyi vazife edinmiştim. Bu vazifemin ifası ancak bugün müesser olabilmıştır. Takdirat ve tebrikatımı buraya kayd ile mübahiyim.*” Atatürk kulüpten, Fenerbahçe kürek şubesinin beyaz renkli çift yarı teknesiyle ayrılmıştır. Elkâtipzade Mustafa Bey'in çektiği tekneyle Kurbağalıdere kenarındaki iskeleden ayrılırken geride kalanlara dönerek, “*Fenerbahçe'ye sonsuz muvaffakiyetler dilerim... Allahaismarladık,*” demiştir.
2. Atatürk, Fenerbahçe Spor Kulübü'nün yaz balosuna katılmıştır.⁴²
3. 1932'de Fenerbahçe kulüp binasının yanması üzerine Atatürk, Fenerbahçe Spor Kulübü'ne 500 lira maddi yardımda bulunmuştur. Atatürk, yardımla birlikte Fenerbahçe İdare Heyeti'ne şöyle bir mektup da göndertmiştir: “*Yeni kulüp binasına yardım olmak üzere, Reisicumhur hazretlerinin emirleriyle ve İş Bankası ile Heyeti İdare namına 500 lira*

⁴² Uluşu, age., s. 214.

gönderilmiştir. Alındığının işar bulunmasını rica ile hürmetlerimi takdim ederim efendim."⁴³ On gün içinde toplanan yardım miktarının 790 lira olduğu düşünülecek olursa Atatürk'ün gönderdiği 500 liranın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

4. Atatürk, 1933 yılında Fenerbahçe Sutopu Takımı'nın bir maçını izlemiştir.⁴⁴
5. Atatürk, Yalova Termal'deki gösteri maçına özellikle ve ısrarla Fenerbahçe Sutopu Takımı'nı davet ettirmiştir.
6. Atatürk, Fenerbahçe Stadı'na büstünün konmasına izin vermiştir (1 Haziran 1934).
7. Fenerbahçe Kulübü mensuplarının deniz sporları ile de ilgilenmesini istemiş, hatta bu konuda direktif vermiştir.⁴⁵ Fırsat bulduğunda Fenerbahçe Burnu'na gitmiştir.
8. Atatürk ara sıra, dost sohbetlerinde açıkça Fenerbahçeli olduğunu ifade etmiştir. Bir keresinde dönemin ünlü gazetecilerinden ve Atatürk'ün yakın dostlarından Galatasaraylı Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk'ün "*Ben de Fenerbahçeliyim!*" dediğini bizzat duymuştur. 10 Ağustos 1928'de İstanbul'da Fenerbahçe ile Galatasaray karşı karşıya gelmiştir. Maçın sonucunu merak edenlerden biri de Atatürk'tür. Maç devam ederken Atatürk telefonla skoru öğrenmiş ve o sırada yanında bulunları arasındaki Galatasaraylı Necmettin Sadak'a, Fenerbahçe'nin 1-0 önde olduğunu söylemiştir. Sadak'ın suratsızlığına bir telefon daha gelmiştir. Atatürk, skoru öğrendikten sonra Necmettin Sadak'a dönüp, "*Sizinkiler de iki tane atmış, maç 3-3 bitmiş... İyi oldu, ne siz üzüldünüz, ne biz,*" demiştir.⁴⁶ Atatürk o 10 Ağustos 1928 akşamı üçü Galatasaraylı ikisi Fenerbahçeli beş kişinin önünde şöyle demiştir: "*Biz de burada üç kişiyiz; çünkü BEN DE FENER-*

43 Cumhuriyet gazetesi, 5 Haziran 1932.

44 Uluşu, age., s. 214.

45 Haluk San, Belgeleriyle Türk Spor Tarihi'nde Atatürk, İstanbul, 1981, s. 129; Cem Atabeyoğlu, *Atatürk ve Spor*, Hisarlık Yayınları, İstanbul, 1981, s. 124.

46 Selahattin Duman, "Hiç Sırası Değil Ama Atatürk Takım Tutardı", *Vatan* gazetesi, 23 Nisan 2006, s. 17.

BAHÇELİYİM...” İki spor tarihçisi, Galatasaraylı Haluk San ve Fenerbahçeli Rüştü Dağlaroğlu, “Türk Futbol Tarihi” adlı bir kitap hazırlamaktadırlar. Daha çok Dağlaroğlu’nun Taksim’deki evinde çalışmaktadırlar. Bu çalışmalar esnasında bir gün Galatasaraylı Haluk San, Rüştü Dağlaroğlu’na, **“Atatürk’ün Fenerbahçeli olduğunu biliyor muydun?”** diye sorar ve Galatasaraylı Ruşen Eşref Ünaydın’ın, **“Atatürk’ün ben de Fenerbahçeliyim,”** dediğine tanık olduğunu anlatır. Bunun üzerine Rüştü Dağlaroğlu, bunu 1951’de Atina’da bizzat Ruşen Eşref Ünaydın’dan dinlediğini belirtir.⁴⁷

9. Atatürk’ün uşağı Cemal Granda, anılarında Atatürk’ün Fenerbahçeli olduğunu belirtmiştir.⁴⁸
10. Atatürk’ün Fenerbahçeye daha yakın olmasının en temel nedenlerinden biri Fenerbahçe’nin **Kurtuluş Savaşı’na** yönelik **iki yönlü** katkısıdır. Fenerbahçe, öncelikle Kurtuluş Savaşı sırasında umutsuzluğun ve yılgınlığın kol gezdiği işgal İstanbulunda, **sahada** işgal güçlerine karşı kazandığı zaferlerle Türk halkının en büyük moral kaynaklarından biri olmuştur. Fenerbahçe işgalci takımlara karşı **50 maç** yapmış, bunların **41’ini kazanıp**, **4’ünde berabere** kalırken sadece **5’ini kaybetmiştir**. Düşman filelerine **193 gol** atan Fenerbahçe sadece **47 gol** yemiştir. Fenerbahçe, ayrıca Ermeni ve Rum takımlarıyla yaptığı **16 maçın da tamamını kazanmıştır**. Toplam **66 maç** yapan Fenerbahçe bunların **57’sini kazanmış**, sadece **5’ini kaybetmiştir**. Fenerbahçe’de yöneticilik ve başkanlık yapan (1926-27) Atatürk’ün yakın dostlarından Ali Naci Karacan, Kurtuluş Savaşı sırasında halktaki Fenerbahçe sevgisi hakkında çok önemli bilgiler vermiştir. İkdam gazetesi sahibi Karacan, Fenerbahçe’nin işgalcilerle yaptığı maçları **“Milli Kavgalar”** olarak adlandırmıştır. Karacan, Fenerbahçe’nin özellikle İngilizlere karşı kazandı-

47 Fenerbahçe Dergisi, Mart, 2003 (Aktaran Rüştü Dağlaroğlu’nun oğlu Müjdat).

48 Granda, age., s. 91: Prof. Sabahattin Özel, “Büyük Milletin Evladı ve Hizmetkârı” Atatürk ve Atatürkçülük adlı kitabında “Atatürk’ün Fenerbahçe’ye duyduğu sevgi onu halkın takımı olarak görmesindendi” demiştir. Özel, age., s. 72.

ğı maçların halk üzerindeki etkisini, “*Mütareke’nin o elim günlerinde ıstıraptan bunalmış halka bu galibiyetlerin ne büyük teselli teşkil ettiğini ancak o maçlarda bulunanlar hatırlayabilir,*” diyerek ifade etmiştir. Karacan 1934’teki bir yazısında Fenerbahçe’nin o “Avrupa zaferlerinden” şöyle söz etmiştir: “*Her pazar Kadıköy tarafından gelen on bir çocuk arkalarında sarı lacivert formaları, öğleden sonra belirli saatte alkışlar arasında Taksim Stadyumu’na çıkıyorlar ve karşılıklarına kim çıkartılmışsa, kendilerinden iki misli uzun ve bazen üç misli kalın İngiliz canilerini, İngiliz kikiriklerini dört beş golle haşlayıp tekrar halkın alkışları arasında geldikleri yere, kulüplerine gidiyorlardı...*”⁴⁹

Bence Atatürk’ün Fenerbahçeli olmasında Fenerbahçe aşığı Ali Naci Karacan’ın büyük etkisi vardır. Çünkü Karacan, Atatürk’ün yakın arkadaşlarından biridir. Atatürk’ün 1927 ve 28 yıllarındaki İstanbul gezilerinde hep yanında bulunan ve ona refakat eden kişi Ali Naci Karacan, o sırada aynı zamanda Fenerbahçe başkanıdır. Pek bilinmemesine karşın Atatürk’ün en çok sevdiği insanlardan biri Fenerbahçeli Ali Naci Karacan’dır. Atatürk, Karacan’ı “uzakta kalınca onun yokluğuna üzüldüğünü” söyleyecek kadar çok sevmiştir. Örneğin Atatürk, harf devrimini halka anlatmak için 14 Eylül 1928’de bir yurt gezisine çıkmıştı. İzmir vapuruyla Karadeniz’e açıldığında İkdam gazetesi sahibi Fenerbahçeli Ali Naci Karacan’a şu telgrafi çekmiştir: “*İkdam gazetesi sahibi Naci Beyefendiye... Karadeniz’in dalgaları içinde en çok mucibi mahzusiyetim, kalbi hissim, samimi hatıram siz olmaktadır... Bunu size ve adreslerini bilmediğim bütün kardeşlere, evlatlara ıblâğ ediyorum.*”⁵⁰ Fenerbahçe’nin işgal kuvvetleriyle yaptığı ve kazandığı maçların Türk halkının moralini nasıl yükselttiğini görmek için o zaman yayınlanan Spor Âlemi dergisine bakmak yeterlidir. Bazı fanatikler,

49 Ali Naci Karacan, “Fenerbahçe Defterinden Sayfalar”, Olimpiyat Dergisi, Sayı 166-168, Haziran 1934.

50 Sadi Borak, Atatürk’ten Mektuplar, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 309.

Fenerbahçe'nin Kurtuluş Savaşı sırasında işgal kuvvetleriyle maç yapmasını “**vatan hainliği**” olarak adlandırmaktadır! Bu fanatiklerin “cahil” ya da “maksatlı” olduklarını söylemek zorundayım. Çünkü Kurtuluş Savaşı sırasında işgal kuvvetleriyle maç yapan sadece Fenerbahçe değildir, **Galatasaray, Beşiktaş ve diğer Türk takımları** da işgal kuvvetleriyle maçlar yapmış, ama dişe dokunur zaferleri ancak Fenerbahçe kazanmıştır.⁵¹ Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında sadece futbol takımlarımız maç yapmamış, **Mehmetçik** de dinlenme zamanlarında top oynamış, maç yapmıştır. Hatta bizzat Atatürk'ün isteğiyle ordular arası bir futbol turnuvası düzenlenmiş ve daha önce belirtildiği gibi Akşehir'deki final maçını bizzat Atatürk de izlemiştir. Bakın **Turgut Özakman**, “*Şu Çılgın Türkler*” adlı kitabında bu konuda neler anlatıyor: “*Futbol orduda yaygın bir spor olmuştur. Tatil günleri alaylar, tümenler birbirleriyle kıran kırana maçlar yapıyorlardı. Türklerin orduda Cephe Karargâhı Futbol Takımı ve Kolordular Karması adlı takımları vardı...*”⁵²

11. Fenerbahçe Kurtuluş Savaşı sırasında İttihatçı gizli örgütlerle kurduğu yakın ilişkiler sonrasında Dereağzı'ndan Anadolu'ya, Mustafa Kemal Atatürk'e gizlice silah ve cephane kaçırma işinde aktif görev almıştır. “*Fenerbahçeliler, Üsküdar ve Kadıköy'den Anadolu'ya geçişi sağlıyordu. Asker ve silah naklini gerçekleştiriyordu. Başta Sabri Toprak olmak üzere Fenerbahçeliler göz hapsine alınıyordu.*”⁵³ Altıyol'da Fenerbahçe kulüp binasının yanında bulunan **İtfaiye Karakolu**, İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırılan gizli üslerden biridir. Fenerbahçe, Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'daki **Teşkilat-ı Mahsusa, Mim Mim Grubu ve Karakol cemiyeti** gibi İttihatçı yeraltı örgütleriyle sık işbir-

51 Not: Fenerbahçe İstanbul'da işgal kuvvetleriyle maçlar yapıp peşi sıra zaferler kazanırken Galatasaray bir ara yurt dışı turnesine çıkmıştır. Dönemin gazeteleri, “3 Teşrinisani (Kasım) 1921 Cuma günü Avrupa'dan avdet eden (dönen) Galatasaray ile Fenerbahçe'nin futbol müsabakası”ndan söz etmektedir.

52 Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005, s. 579.

53 Ergun Hiçyılmaz, *Fenerbahçe*, 3.bs Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2004, s. 52.

liğı kurmuştur. Bu gizli cemiyetlerin gizli merkezlerinden biri de Kadıköy Altıyol'daki İtfaiye Karakolu'dur. Cemiyet üyeleri, İtfaiye Karakolu'nun hemen yanındaki Fenerbahçe Kulübü'ne çok sık gelip gitmişlerdir.⁵⁴ Ayrıca Karakol Cemiyeti'nin lideri **Kara Kemal**, 1910'larda İttihatçıların lideri Talat Paşa'ya, Fenerbahçe'ye başkan olmasını önermiştir. Bu amaçla çok fazla çaba harcayan Talat Paşa, Fenerbahçe'nin başına geçemeyince, Fenerbahçe'ye karşı **Altınordu** adlı bir kulüp kurmuştur. İttihatçılar yine de Fenerbahçe'yle ilgilenmeye devam etmiştir. Sonunda **Dr. Nazım Bey**'i Fenerbahçe'ye başkan yapmayı başarmışlardır. İşte yıllar önce Fenerbahçe'yle ilgilenen o Kara Kemal, yıllar sonra vatan müdafaası için kurduğu Karakol Cemiyeti aracılığıyla Anadolu'ya silah kaçırma işini örgütlerken Altıyol'daki İtfaiye Karakolu'nun hemen yanındaki Fenerbahçe'den de yararlanmıştı. Anadolu'ya silah kaçırma işinin dikkat çekmeden yapılması çok önemlidir. Bu iş için bir futbol kulübü gerçekten de biçilmiş kaftandır. Ne de olsa kimse bir futbol kulübünden şüphelenmez diye düşünülmüştür! Bu nedenle gizli örgütler Anadolu'ya silah kaçırma işinde Fenerbahçe'yle işbirliğine gitmişlerdir. Bu doğrultuda birçok Fenerbahçeli **gizli cemiyetlere** üye olmuştur. **Dr. İsmet Uluğ, Sabri Toprak, Enver Yetiker** gizli örgütlerde yer alan belli başlı Fenerlilerdendir. Fenerbahçeli **Yavuz İsmet Uluğ**, o günlerde Anadolu'ya nasıl silah kaçırdıklarını şöyle anlatmıştır: *“Tıbbiye'nin 5. sınıfına gelmiştim. Fenerbahçeli atlet, boksör on dört sporcu Selimiye Kışlası'nın cephanelerine dadanmıştık. Gece olduğu zaman başında nöbet beklenmeyen cephaneliklere sokuluyor, esir Osmanlı ordusunun mavzerlerini teker teker çalarak sırtımızdaki çuvalarla İbrahim Ağa Çayırı'na taşıyorduk. Çayırda milislerimizle buluşuyor. Silah çuvalarını onlara teslim ediyorduk. Onlar da Atatürk ordularına ulaştırmak üzere Karadeniz*

54 Taylan Sorgun, *Mütareke Dönemi*, “Bekirağa Bölüğü”, İstanbul, 2003, s. 70.

sahillerine götürüyorlardı. Cephaneliklerden silah çalmamız aylarca sürdü. Neredeyse boşaltmıştık.” Gizli örgütlerde yer alan bir başka Fenerbahçeli de Enver (Yetiker) Bey’dir. Resmi listede yer almasa da Fenerbahçe’nin ilk kurucularından olan Enver Bey, “Anadolu’ya silah ve savaşçı kaçırılmasında büyük rol oynamış bir yurtseverdi. Bu rolünü Fenerbahçe kanalıyla pekiştirmiş ve gümrük sorumlusu olduğu için ticari mal görünümü altında Anadolu’ya silah sevk etmişti. Bu sebeple gözetim altında tutulmuş, başına tabanca bile dayanmıştı. Ama korkmayacaktı. Diğer Fenerlilerle birlikte bu gizli görevini bir vatansever bilinciyle sürdürecekti.”⁵⁵ Atatürk, Enver Bey’e “Korkusuz Türk” unvanı vermiş ve istiklal madalyasıyla ödüllendirmiştir. Kurtuluş Savaşı’nda Kuvvacı Fenerbahçeliler de vardır. Bunların en tanınmış efsanevi Fenerbahçe başkanlarından ve Atatürk’ün yakın arkadaşlarından Şükrü Saraçoğlu’dur. İzmir işgal edildiği sırada Cenevre’de bulunan Saraçoğlu, kötü haberi alır almaz bir gemiye atlayıp yurda dönmüş ve Kurtuluş Savaşı’na katılmıştır. Elinde silah dağa çıkıp, Kuşadası, Nazilli ve Aydın yörelerinde Kuvayı Milliye’nin örgütlenmesi için çok çaba harcamıştır.⁵⁶ Selahattin Duman, Atatürk’ün Fenerbahçeliliğinin arka planında Şükrü Saraçoğlu’nun olabileceğini iddia etmiştir. “*Şükrü Saraçoğlu, tam bir Fener fanatigi ve futbol hastası. Atatürk’ün en çok şımarttığı iki hükümet adamından biri. Diğerini de Hikmet Bayur diye bilirim. Atatürk, yüksek standartlarda yaşamayı seven bir keyif ehli. Şükrü Saraçoğlu da öyle... Yemede, içmede giyim ve yaşam ölçüleri örtüşüyor. Atatürk’ün teveccühünü çok iyi hissettiği için de hem pervasız hem de tabiri caizse biraz şımarık çocuk gibi. Atatürk’ün hazır bulunduğu bir davete geç katılıp ev sahibi hanımefendinin, ‘Ne içersiniz?’ sorusuna ‘Şampanya’ yanıtını vermesi bu rahatlıktan... Futbol ko-*

55 Hiçyılmaz, Fenerbahçe, s. 465-467.

56 Şükrü Saraçoğlu hakkında bkz. Gürkan Hacı, Efe Başvekil, “Şükrü Saraçoğlu’nun Hayatı”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 64, 65.

nusunda Atatürk'ün kanına giren de Şükrü Saraçoğlu'dur. Rahmetli, adalet ve dışişleri bakanlığı yapmıştı. İnönü'nün de başbakanıydı. Futbolla yatıp futbolla kalkardı. Daha doğrusu Fenerbahçe ile... Atatürk'ü ağır ağır işleyerek Fenerbahçeli yaptığı bilinir.”⁵⁷

12. Bizzat cephede Mustafa Kemal'in düzenli ordularında görev alan ve hatta şehit olan Fenerbahçeliler de vardır. Arif Bey, Hüsnü Bey, Dr. Refik Bey, Baytar Nahit, Kenan Or, Zeki Bey, Erhan Bey, Kamil Bey ve Enver Bey Kurtuluş Savaşı'na katılan belli başlı Fenerbahçelilerdendir. Fenerbahçe, 1915-1922 arasında birçok şehit vermiştir. İşte o şehitlerden bazıları: Arif, Nurettin, Halim, Kemal, Zeki, Hüsnü, Neşet, Refik, Mustafa, Ethem, Haldun...⁵⁸ Rüştü Dağlaroğlu, Fenerbahçe'nin Kurtuluş Savaşı sırasındaki faaliyetleri ile Atatürk'ün Fenerbahçeliliği arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: *“Büyük Kurtarıcımız'ın Fenerbahçe Kulübü'ne gösterdiği bu özel ilgi, sevgi ve muhabbeti kesinlikle yadırgamamak ve çok da görmemek gerekir. Fenerbahçe gibi Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında her aşama ve sahada hizmet veren, her türlü tehlikeyi göze alıp Aandolu'ya silah ve adam kaçıran futbol takımından hepsi subay beş elemannı Sakarya Savaşı'na gönderen, o karanlık yıllarda en güçlü düşman takımlarını ard arda yenerek ulusuna ümit ve iman sağlayan ve böylece genç cumhuriyetin temel mayasında da pay sahibi olan bir kulübü Ulu Önder elbette ki özel bir sevgiyle sevecek ve hatta 10 Ağustos 1928 akşamı yaptığı gibi, 'Ben de Fenerbahçeliyim,' derken bunu övünerek söyleyecekti.”⁵⁹*
13. Atatürk'ün Fenerbahçeliliği, aslında sınırları çoktan aşmıştır. 2006 yılında UEFA Kupası'nda Fenerbahçe bir İspanyol

57 Duman, agm., s. 17.

58 Ali Sami Alkış, Yedi Kandilli Avize, “Çanakkale'de Şehit Düşen Futbolcular”, Yarımada Yayınları, İstanbul, 2008, s. 31. Bu sürede Beşiktaş ev Galatasaray da çok sayıda şehit vermiştir. Bkz. Alkış, age., s. 31-33.

59 Rüştü Dağlaroğlu, Fenerbahçe Kulübü Tarihi, (1907-1957), İstanbul Matbaası, 1957.

takımıyla eşleşince İspanyol basını, “*Atatürk’ün takımıyla oynayacağız,*” diye manşet atmıştır.⁶⁰

Bu ülkenin kurucusu Atatürk hangi takımı tutarsa tutsun, onun bu ülkenin bütün takımlarına, bütün renklerine ve bütün insanlarına eşit uzaklıkta olduğu unutulmamalıdır.

60 *Le Vaz de Vigo* gazetesi, 2006.

Atatürk ve Spor Kronolojisi

- 1918 Fenerbahçe Kulübü'nü 3 Mayıs günü ziyaret etti.** Amacı, Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya sevk edilecek silahların, kulübün arkasındaki Kurbağlıdere vasıtasıyla Anadolu'ya silah kaçırılmasını planlamaktı. Silahların kaçırılış yolunu izlemek için, kulüpten bir tekneyle ayrıldı.
- 1920 Muhafız Gücü,** askeri bir spor kulübü olarak kuruldu. Çok ciddi başarılarla imza attı. General İsmail Hakkı Tekçe, kuruluşundan itibaren 5 Eylül 1940 tarihine kadar hiç aralıksız yirmi yıl kulübün başkanlığını yaptı. Sporcuları arasından birçok general hatta genelkurmay başkanları çıktı. Atatürk Muhafız Gücü'yle çok yakından ilgilendi, karşılaşmalarını takip etti.
- 1921 Topraklarımızda faaliyet gösteren Genç Erkekler Hıristiyan Birliği,** spor karşılaşmaları ve organizasyonları düzenliyordu. Amacı, Türkiye'nin Amerikan mandasına girmesini sağlamaktı. Atatürk bu oluşuma karşı Türkiye İdman İttifakları Cemiyeti'nin güçlenmesi için mali katkıda bulundu ve bu cemiyetin güçlenmesini sağladı.
- 1922 Bizi zafere götürecek Büyük Taarruz'un başlayacağı tarihi ve saati komutanlarına bildirmek ve savaş planları üzerinde konuşmak için bir futbol turnuvası düzenletti.** 1. ve 2. Ordu arasındaki final maçı için Akşehir'e gitti. Hayatında seyrettiği ilk futbol maçı Türkiye'nin tarihini ve talihinin değiştiği o stratejik maçı.
- 1923 Osmanlı Genç Dernekleri Başmüfettişi iken önerdiği ancak yaşama geçirilemeyen projelerini bu tarihte çıkardığı**

Köy Kanunu ile devreye soktu. Köylere tesis yapmaya devletin mali gücü yetmese de **güreşlerin yapılmasını** zorunlu kıldı.

- 1924** Tam on dört yıl boyunca ardı ardına düzenli olarak devam edecek olan ilk **Spor Kongresi**'ni topladı.
- 1924** Türkiye'ye uygulanan **olimpiyat ambargosunu** kaldırttı. Türkiye daha önce olimpiyatlarda sporcularının yarışmasına rağmen devlet statüsünde değerlendirilmiyordu. Kişisel başvurular kabul ediliyordu. 1912 ve 1916 Olimpiyatları'na böyle katılmıştık. 1920'de ise kişisel başvurularda da savaş suçlusu olarak boykot yedik. Atatürk'ün ısrarı üzerine, görüşmelerde hem boykot kaldırıldı hem de Türkiye'nin ilk kez devlet statüsünde Olimpiyatlara katılması kabul edildi. Böylece 1924 Paris Olimpiyatları'na resmi statüde ilk kez katılmış olduk.
- 1925** **At ve At Yarışı Islah Encümeni**'ni kurdu. **Ankara Hipodromu**'nu inşa ettirdi.
- 1925** **Altay Kulübünü** ziyaret etti. Daha sonraki yıllarda Altay'ın İngiliz Donanması'nı 1-0 yendiği maçta büyük sevinç duydu, Fahrettin Paşa'yla birlikte bu maçı izledi ve soyadı kanunu çıktıktan sonra Fahrettin Paşa'ya "Altay" soyadını verdi.
- 1926** **Karşıyaka Kulübünü**, 1925 ve 1926 yılında iki kez ziyaret ederek kulüp defterine duygu ve düşüncelerini yazdı.
- 1926** Atatürk 30 Eylül'de Çankaya'da **Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Heyeti** ile yaptığı bir toplantıda Türk sporunun geleceği hakkında çok önemli sözler söyledi.
- 1926** **Bayanların aktif olarak spor yapmalarına önayak oldu.** Atatürk'ün isteği ve Ömer Besim Koşalay'ın çabalarıyla ilk bayan atletlerimiz koşmaya başladı. Nermin Tahsin, Emine Abdullah, Mübeccel Hüsamettin, Türk kadınlarının ilk sporcuları olarak tarihe geçti.
- 1927** Şerefnur, Vecihe, Leyla, Melahat, Nevlihal ve Kamran hanımlar ilk bayan **kürekçilerimiz** oldu. Teniste ise Veci-

he Taşçı, Mediha Bayar, Adriyel Satak ve Hidayet Karacan gibi bayanlar ön plana çıktı. Dünya’da bayanların ilk kez 1928 yılında olimpiyata katıldığı göz önüne alınırsa, Atatürk’ün Türk kadınlarını spora yönlendirme açısından oldukça erken davrandığını görülür.

- 1927 At yarışlarının en büyüğü olan **Gazi Koşusu**’nu başlattı.
- 1928 Türk futbolunda ilk kez **Gençler Ligi**’ni kurdu. Ölümü ile birlikte bu lig kaldırıldı. Leblebi Mehmet, olimpiyatlarda futbol oynamış ilk ve tek Türk futbolcu olarak tarihe geçti.
- 1930 **Türkiye Binicilik Federasyonu**’nu kurdurdu.
- 1930 **Galatasaray Lisesi**’ni ziyaretinde burada **spor salonu olmadığını** gördü. Yakında cami bulunduğu için mescidin yerine spor salonu yapılmasını istedi.
- 1931 New York’tan hareket ederek, okyanusu geçip İstanbul’a inerek dünya rekoru kıran **Amerikalı havacıları** Yalova’da kabul etti. Rekor denemesinin tüm masraflarını Türkiye karşıladı. Böylece Atatürk Türkiye tarihinin ilk sponsoru oldu.
- 1932 Çocuk Esirgeme Kurumu yararına Ankara’da düzenlenen **güreşleri** seyretti. Burada rastladığı **Kurtdereli Mehmet Pehlivan**’ın maddi sıkıntılar içinde olduğunu öğrenince bin liralık maddi destekte bulundu. İş Bankası tarafından ödenen bu para Atatürk’ün emriyle kendi maaşından kesildi.
- 1932 **Fenerbahçe Spor Kulübü binası** yanınca, kendi cebinden **bağışta** bulundu.
- 1932 Katıldığı Uluslararası **Nice Kupası**’nda ikinci olan binici **Saim Polatkan’a**, “Çankaya” isimli atı iki yıllık iase bedeliyle armağan etti.
- 1933 **Çankaya adlı atla** Ankara’daki **konkurhipik yarışlarına** gayri resmi olarak katıldı. Parkuru engel devirmeden tamamladı.
- 1935 Anadolu ve Rumeli Fenerleri tahlisiye istasyonları arasında, Oxford-Cambridge arasındaki rekabete benzeyen

kürek yarışları vardı. Kabotaj bayramları nedeniyle yapılan bu yarışları düzenli olarak izlemeye başladı.

- 1935 Türk Havacılık sporuna çok önemli bir katkı sağlayacak olan **Türk Kuşu**'nu kurdu.
- 1935 **Beşiktaş Kulübü Başkanı Ahmet Fetgeri'nin 19 Mayıs'ın Gençlik ve Spor Bayramı olarak her yıl kutlanması önerisini kabul etti.**
- 1935 Türkiye İdman İttifakları Cemiyeti'nin adını **Türk Spor Kuru-mu'na** çevirip doğrudan CHP'ye bağladı.
- 1936 Berlin Olimpiyatları'nda ilk altın madalya kazanan **güreşçi Yaşar Erkan'a** çektiği telgrafta, şükran duygularını sundu.
- 1936 **Fenerbahçe Kulübü'nün Kalamış koyuna bakan kısmına spor tesisi dışında hiçbir tesis yapılmamasını şart koştu. F.Bahçe ve G.Saray'ın bugün o bölgede sahip olduğu tesisler, Atatürk'ün vasiyeti sonucudur.**
- 1938 19 Mayıs gösterilerinde çok sevdiği genç sporcuları son kez seyretti.

Kaynakça

Kitaplar

- Ahmet İhsan, *Matbuat Hatıralarım, (1883-1923)*, İstanbul, Ahmet İhsan Matbaası, 1930-1931.
- Akşin, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, C. I, II*, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1997
- Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, Cem Yayınları, 1976.
- Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992.
- Aktar, Yücel, *II. Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları (1908-1918)*, 2. bs. Ankara, Gündoğan Yayınları, 1999.
- Alkış, Ali Sami, *Yedi kandilli Avize, "Çanakkale'de Şehit Düşen Futbolcular"*, İstanbul, Yarımada Yayınları, 2008.
- Atatürk, Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı Yönleriyle*, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1980.
- "Atatürk ve Fenerbahçe", *Fenerbahçe Dergisi*, Mart 2003.
- Atabeyoğlu, Cem, *Atatürk ve Spor*, İstanbul, Hisarlık Yayınları, 1981.
- Atay, Falih Rıfkı, *Çankaya, C. I*, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1999.
- Aydemir, Şevket Süreyya, *Tek Adam, C. I*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1974.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Doğu-Batı Yayınları, 1978.

- Borak, Sadi, *Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)*, Ankara, Kırmızı Beyaz Yayınları, 2004.
- Borak, Sadi, *Atatürk'ten Mektuplar*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1998.
- Cumhuriyet gazetesi*, 5 Haziran 1932.
- Dağlaroğlu, Rüştü, *Fenerbahçe Kulübü Tarihi (1907-1987)*, Duran Ofset, 1987.
- Dağlaroğlu, Rüştü, *Fenerbahçe Kulübü Tarihi, (1907-1957)*, İstanbul Matbaası, 1957.
- Doğan, Yalçın, *Fenerbahçe Cumhuriyeti*, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1989.
- Duman, Selahattin, *Fenerbahçe'nin Gizli Tarihi*, Sabah, 22 Ağustos - 7 Eylül, 1996.
- Duman, Selahattin, "Hiç Sırası Değil Ama Atatürk Takım Tutar-
dı", *Vatan gazetesi*, 23 Nisan 2006, s.17.
- Duru, Kazım Nami, *İttihat ve Terakki Hatıraları*, İstanbul, 1957.
- Engin, Vahdettin, *1868'den 1923'e Mekteb-i Sultani*, Galatasaraylılar Derneği, İstanbul, Ofset Basımevi, 2003.
- Fişek, Kurthan, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1985.
- Goloğlu, Mahmut, *Devrimler ve Tepkileri*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
- Granda, Cemal, *Atatürk'ün Uşağı İdim*, Haz. Turhan Gürkan, İstanbul, 1973.
- Hacı, Gürkan, *Efe Başvekil, "Şükrü Saraçoğlu'nun Hayatı"*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006.
- Hanioğlu, M. Şükrü, *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.
- Hiçyılmaz, Ergun, *Gizli Teşkilatlar*, İstanbul, Altın Kitap.
- Hiçyılmaz, Ergun, *Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Bulacak Fenerbahçe*, 3. bs. İstanbul, Bilge Karınca Yayınları, 2004.
- Hiçyılmaz, Ergun, *Sporda Batılılaştırma Hareketleri*, İstanbul, Pera Orient Yayınları.
- Hiçyılmaz, Ergun, *Türkiye'de Futbol'un Öyküsü*, Doyuran Matbaası.

- İlhan, Atilla, “*Black Stocking / Siyah Çoraplılar*”, Cumhuriyet 22 Ocak 1999.
- İşgal ve Mütareke Senelerinde Bir İstanbul Gencinin Yaptıkları, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1340 (1924).
- İttihat ve Terakki'nin Kurucusu ve 1/1 No'lu Üyesi İbrahim Temo'nun İttihat ve Terakki Hatıraları, İstanbul, Arba Yayınları, 1987.
- Karacan, Ali Naci, “*Fenerbahçe Defterinden Sayfalar*”, Olimpiyat Dergisi, Sayı 166-168, Haziran 1934.
- Kinross, Lord, *Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu*, çev. Nejedet Sander, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994.
- Kökütürk, Yalın İstenç, *Atatürk'ü Anlamak*, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999.
- Le Vaz de Vigo* gazetesi, 2006.
- Özakman, Turgut, *Şu Çılgın Türkler*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.
- Özel, Sabahattin, “*Büyük Milletin Evladı ve Hizmetkârı*” Atatürk ve Atatürkçülük, İstanbul, Ada Yayınları, 2006.
- Paloğlu, Mustafa Kemal, *Müdafaa-i Hukuk Saati*, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1998.
- Resneli Niyazi Bey, *Resneli Niyazi Bey'in Hatıraları*, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1975.
- Salıxık, Selahattin, *Kurtuluş Savaşı'nın Gizli Örgütü*, M. M. Grubu, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1999.
- San, Haluk, *Belgeleriyle Türk Spor Tarihinde Atatürk*, 1981.
- San, Haluk - Dağlaroğlu, Rüştü, *Türk Futbol Tarihi*, Türk Ticaret Bankası Yayınları, 1960.
- San, Haluk, *Türk Spor Tarihinde Atatürk*, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999
- Soley, Şevket, *Spor Yıllığı, Hatıralar ve Düşünceler*.
- Sorgun, Taylan, *Bekirağa Mahkumları, Mütareke Dönemi*, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2003.
- Sorgun, Taylan, *Devlet Kavgası, İttihat ve Terakki*, 2. bs. İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2003.
- Ulus, Mustafa Kemal, *Atatürk'ün Yanı Başında*, “Çankaya

Kütüphanecisi Nuri Ulusu'nun Hatırları", İstanbul, Doğan Kitap, 2008.

Uşaklıgil, Halit Ziya, *Saray ve Ötesi*, İstanbul, Özgür Yayınları, 2003.

Ünaydın, Ruşen Eşref, *Gatalasaray ve Futbol*, Yenilik Basımevi, 1957.

Yalçın, Soner, *Efendi*, 7. bs. İstanbul, Doğan Kitap, 2004.

Yamak, Oygur, *Fenerbahçe*, Sinerji Yayınları, 2001.

Yıldız, Doğan, *Türk Spor tarihi*, Eko Matbaası, 1979.

Zürcher, Erik Jan, *Milli Mücadele'de İttihatçılık*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1993.

Dergiler

Fenerbahçe Dergisi,

Spor Âlemi Dergisi,

Yeni Mecmua.

Elektronik

www.altyapi.org/fbahçetarihi1.htm

www.turkfutbolu.net/yayınlar/sehit/sehit2.html

Kutlu Merih, "Kuva-i Milliye Gücü Olarak Futbol",

www.verkac.org/

www.fenerbahcem.ch/tarihce.htm

Sinan MEYDAN

1975 yılında Artvin’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Artvin Şavşat’ta, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde tamamladı. “Atatürk, Ön-Türk Tarihi ve Yakın Tarih” üzerine çalışmalarına devam etmekte ve *Bütün Dünya* dergisinde yazmaktadır.

Yayımlanmış eserleri şunlardır:

1. Atatürk ve Kayıp Kıta Mu, İstanbul, 2005.
2. Son Truvalılar, “Truvalılar, Türkler ve Atatürk”, İstanbul, 2005.
3. “Atatürk’ü Doğru Anlamak İçin” Nutuk’un Deşifresi, İstanbul, 2006.
4. Atatürk ile Allah Arasında, “Bir Ömrün Öteki Hikâyesi”, İstanbul, 2009.
5. Atatürk’ün Gizli Kurtuluş Planları, “Parola Nuh”, İstanbul, 2009.
6. Sarı Paşam, “Mustafa Kemal, İttihatçılar ve II. Abdülhamit”, İstanbul, 2010.
7. Atatürk ve Türklerin Saklı Tarihi, “Türk Tarih Tezi’nden Türk-İslam Sentezi’ne”, İstanbul, 2010.
8. Cumhuriyet Tarihi Yalanları 1-2, İstanbul, 2010-2011.
9. Aklı-ı Kemal, “Atatürk’ün Akıllı Projeleri”, 1-2-3-4, İstanbul, 2012-2013.
10. El-Cevap, İstanbul, 2013.

Sarı Lacivert Kurtuluş

"KURTULUŞ SAVAŞI'NDA FENERBAHÇE VE ATATÜRK"

- Futbolu yasaklayan Osmanlı Padişahı kimdir?
- İttihat ve Terakki'nin futbol merakının ve Fenerbahçe "sevdasının" arkasında ne vardır?
- Osmanlı dönemindeki Fenerbahçe-Galatasaray derbilerinin bilinmeyenleri nelerdir?
- Atatürk'ün Fenerbahçe'yi ziyaretinin "gizli amacı" nedir?
- Fenerbahçe'nin Kuruluş Tüzüğü'ndeki 2. Madde'nin sırrı nedir?
- Fenerbahçe Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'ya nasıl gizlice silah kaçırmıştır?
- Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katılmak isteyen Fenerbahçeli şehzade kimdir?
- İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington, Fenerbahçe'yi neden kapatmıştır?
- Atatürk'ün Büyük Taarruz öncesindeki "futbol planı" nedir?
- Fenerbahçe, Harrington Kupası'nı nasıl kazanmıştır?
- Atatürk futbolla ne kadar ilgilenmiştir? Hiç futbol maçı izlemiş midir?
- Atatürk Altay, Karşıyaka, Galatasaray ve Beşiktaş'la neden ve nasıl ilgilenmiştir?
- Atatürk'ün Fenerbahçe'ye yakın olduğunun bilinmeyen 12 kanıtı nedir?

